

THUKYDIDES.

FÜR DEN SCHULGEBRAUCH ERKLÄRT

VON

DR. GOTTFRIED BOEHME,

PROFESSOR UND PRORECTOR AM GYMNASIUM ZU DORTMUND.

ERSTEN BANDES ZWEITES HEFT.

BUCH III. & IV.

DRITTE VERBESSERTE UND VERMEHRTE AUFLAGE.



LEIPZIG,

DRUCK UND VERLAG VON B. G. TEUBNER.

1873.

THE JOURNAL

OF THE AMERICAN MEDICAL ASSOCIATION

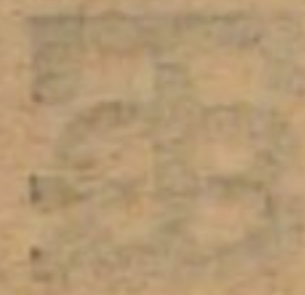
DR. GOTTFRIED ROEHRE

OF THE UNIVERSITY OF WURZBURG

OF THE UNIVERSITY OF WURZBURG

OF THE UNIVERSITY OF WURZBURG

OF THE UNIVERSITY OF WURZBURG



OF THE UNIVERSITY OF WURZBURG

OF THE UNIVERSITY OF WURZBURG

OF THE UNIVERSITY OF WURZBURG

Uebersicht des Inhalts.

Drittes Buch.

Viertes Jahr, 428 f. v. Ch. (1—25).

Dritter Einfall der Pelop. (1). Lesbos ausser Methymne fällt von Athen ab, die Ath. senden eine Flotte gegen die Insel (2—6), eine andere gegen den Pelop., gegen Oeniadae und Leukas (7). Aufnahme der Mytilenaeer in den pelop. Bund (8. 15. Rede ihrer Gesandten zu Olympia 9—14). Sendung einer athen. Flotte gegen den Pelop. (16). Angabe über die Zahl ihrer Trieren (17). Nach Mytilene werden Verstärkungen geschickt unter Paches, der die Stadt einschliesst (18). Im Winter erste Zahlung einer Kriegssteuer zu Athen und Sendung des Lysikles zu den Bundesgenossen, um Geld einzutreiben (19). Ausbruch von 220 Plataeern aus der eingeschlossenen Stadt (20—24). Sendung des Laked. Salaethos nach Mytilene (25).

Fünftes Jahr, 427 f. v. Ch. (26—88).

Vierter Einfall der Pelop. (26). Mytilene ergiebt sich den Ath. (27 f.). Alkidas mit einer pelop. Flotte kommt zu spät und geht nach Ionien (29—32). Paches verfolgt ihn (33), erobert Notion (34), schickt den Salaethos und 1000 Mytil. gefangen nach Athen (35). Grausamer Beschluss, sämmtliche Mytil. zu tödten. Doch am folg. Tage nochmalige Berathung darüber (36). Kleons Rede für diesen Beschluss (37—40), Diodotos dagegen (41—48). Letzterer siegt (49). Hinrichtung der Hauptschuldigen, die Paches geschickt, Bestrafung der übrigen Lesbier (50). Nikias erobert Minoa (51). Plataea ergiebt sich (52). Rede der Plataeer (53—59), Gegenrede der Thebaeer (61—67). Alle Plataeer getödtet, ein Jahr nachher die Stadt gänzlich zerstört (68). Unruhen zu Kerkyra (69—75). Alkidas mit seiner Flotte vor Kerkyra, entfernt sich aber bald aus Furcht vor den Ath. (76—80). Weitere Gräueltthaten und allgemeine Entsittlichung in Kerkyra (81—85). Sendung einer athen. Flotte nach Sicilien (86). Im Winter tritt die Pest in Athen mit erneuter Heftigkeit auf (87). Zug der Ath. in Sicilien und der Rheginer gegen die aeolischen Inseln (88).

Sechstes Jahr, 426 f. v. Chr. (89—116).

An verschiedenen Orten Erdbeben und Ueberschwemmungen (89). Die Ath. erobern Mylae und Messene (90). Seezug derselben gegen den Pelop., desgl. gegen Melos (91). Gründung des trachinischen Herakleia (92 f.). Demosthenes zieht gegen Leukas und die Aetoler, wird geschlagen (94—98). Zug der Ath. nach Lokris (99). Vergeblicher Anschlag der von den Laked. unterstützten Aetoler gegen Naupaktos (100—102). Im Winter Gefechte in Sicilien (103). Reinigung von Delos (104). Kämpfe in Akarnanien um das amphiloichische Argos. Siege des Demosthenes (105—114). Züge in Sicilien (115). Ausbruch des Aetna (116).

Viertes Buch.

Siebentes Jahr, 425 f. v. Ch. (1—51).

Messene in Sicilien fällt von Athen ab. Die Lokrer ziehen gegen Rhegion (1). Fünfter Einfall der Pelop. in Attica (2. 6). Demosthenes befestigt Pylos (3—5). Eon auf Chalkidike von den Ath. erobert, aber wieder verloren (7). Vergeblicher Versuch der Laked., Pylos wiederzunehmen (Rede des Demosth. an seine Hopliten 10). Eine Schaar von Spartiaten wird auf Sphakteria abgeschnitten (8—14). Waffenstillstand wegen Pylos (15 f.). Erfolgloser Friedensvorschlag der Laked. zu Athen (17—22). Rede derselben (17—20). Die Feindseligkeiten bei Sphakteria beginnen wieder (23). Kriegsvorfälle in Sicilien (24 f.). Kleon geht nach Pylos und nimmt die Spartiaten auf Sphakteria gefangen (26—39). Eindruck dieses Ereignisses. Pylos den Messeniern aus Naupaktos übergeben (40 f.). Zug der Athener in das Korinthische und Sieg (42—44). Weitere Verwüstungen im Pelop. (45). Neue Unruhen in Kerkyra unter Theilnahme der Ath. (46—48). Anaktorion erobert von Ath. und Akarnanern (49). Im Winter Gefangennehmung des persischen Gesandten Artaphernes (50). Die Chier schleifen ihre Mauer auf Befehl der Ath. (51).

Achtes Jahr, 424 f. v. Ch. (52—116).

Sonnenfinsterniss und Erdbeben. Die mytilen. Flüchtlinge überfallen Rhoeteion und nehmen Antandros ein (52). Die Ath. erobern Kythera (52—55), darauf Thyrea (56 f.). Die Sikelioten schliessen Frieden unter sich (58—65). Rede des Hermokrates (59—64). Die Ath. erobern Nisaea und die langen Mauern von Megara. Letzteres schützt Brasidas (66—74). Die Athen. nehmen Antandros wieder. Vorfälle im Pontos (75), Anschlag der Ath. auf Siphae und Chaeroneia (76 f.). Brasidas' Marsch durch Thessalien nach Chalkidike (78—82), sein Zug gegen Arrhibaeos (83). Er gewinnt Akanthos (84—88. Seine Rede daselbst 85—87). Im Winter Befestigung von Delion durch die Ath., Niederlage derselben durch die Boeoter und Rückzug (89—101. Anrede des Pagondas an die Boeoter 92, des Hippokrates an die Ath. 95). Demosthenes wird bei einer Landung im Sikyonischen geschlagen. Tod des Sitalkes (101). Amphipolis von Brasidas gewonnen (102—108), Eon am Strymon erhält Thukydides den Ath. (107). Die meisten Städte der Akte fallen zum Brasidas ab (109). Torone nebst der Feste Lekythos von ihm erobert (110—116).

Neuntes Jahr, 423 f. v. Ch. (117—135).

Einjähriger Waffenstillstand zwischen Sparta und Athen (117—119). Neuer Zwist wegen Skione und Mende, die nach dem Abschluss des Waffenstillstandes zum Brasidas abgefallen sind (120—123). Zweiter Zug des Brasidas und Perdikkas gegen Arrhibaeos (124). Gefährdeter Rückzug des Brasidas (125—128). Unterdessen erobern die Ath. Mende wieder (129 f.) und schliessen Skione ein (131). Perdikkas, mit Brasidas verfeindet, hindert den Durchzug eines für diesen bestimmten Verstärkungsheeres durch Thessalien (132). Die Thebaeer schleifen die Mauern von Thespieae. Der Heratempel in Argos brennt ab (133). Im Winter unentschiedene Schlacht zwischen den Mantineern und Tegeaten (134). Vergeblicher Versuch des Brasidas gegen Potidaea (135).

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΕΠΙΓΡΑΦΗΣ Γ.

Τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου θέρους Πελοποννήσιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι ἅμα τῷ σίτῳ ἀκμάζοντι ἐστράτευσαν ἐς τὴν Ἀττικὴν· ἤγειτο δὲ αὐτῶν Ἀρχίδαμος ὁ Ζευξιδάμου, Λακεδαιμονίων βασιλεύς. καὶ ἐγκαθεζόμενοι ἐδήουν τὴν γῆν· καὶ προσβολαί, ὥσπερ εἰώθεσαν, ἐγίνοντο τῶν Ἀθηναίων ἱππέων ὅπη παρείκοι, καὶ τὸν πλεῖστον ὄμιλον τῶν ψιλῶν εἶργον τὸ μὴ προεξιόντας τῶν ὅπλων τὰ ἐγγὺς τῆς πόλεως κακουργεῖν. ἐμ- 2
μείναντες δὲ χρόνον οὗ εἶχον τὰ σιτία ἀνεχώρησαν καὶ διελύθησαν κατὰ πόλεις.

2. Μετὰ δὲ τὴν ἐσβολὴν τῶν Πελοποννησίων εὐθὺς Λέσβος πλὴν Μηθύμνης ἀπέστη ἀπ' Ἀθηναίων, βουλευθέντες μὲν καὶ πρὸ τοῦ πολέμου (ἀλλ' οἱ Λακεδαιμόνιοι οὐ προσεδέξαντο), ἀναγκασθέντες δὲ καὶ ταύτην τὴν ἀπόστασιν πρότερον ἢ διανοοῦντο ποιήσασθαι. τῶν τε γὰρ λιμένων τὴν 2
χῶσιν καὶ τειχῶν οἰκοδόμησιν καὶ νεῶν ποίησιν ἐπέμενον τελεσθῆναι, καὶ ὅσα ἐκ τοῦ Πόντου ἔδει ἀφικέσθαι, τοξότας τε καὶ σῖτον, καὶ ἃ μεταπεμπόμενοι ἦσαν. Τενέδιοι γάρ, ὄντες 3
αὐτοῖς διάφοροι, καὶ Μηθυμναῖοι καὶ αὐτῶν Μυτιληναίων ἰδίᾳ ἄνδρες κατὰ στάσιν, πρόξενοι Ἀθηναίων, μηνυταὶ γί-

1. 1. ἀκμάζοντι zu 2, 2, 1. — ὅπη παρείκοι, wo es gerade angien. — τὸ μὴ — κακουργεῖν zweiter Acc. zu εἶργον. zu 2, 53, 3. Das pleonast. μὴ bleibt auch beim substantivierten Inf. vgl. zu 2, 49, 6. — τῶν ὅπλων, aus dem Lager.

2. οὗ, für welche. 2, 23, 3 ὅσον. 1, 143, 2 ὀλίγων ἡμερῶν.

2. 1. Λέσβος κτέ. Ueber d. Sache W. Herbst, der Abfall Mytilene's, Progr. v. Cöln 1861. Mytilene war oligarchisch und beherrschte die übrigen Städte der Insel ausser dem demokratisch regierten Methymne,

vgl. 18, 1. 47, 3. — καὶ πρὸ τ. π. 13, 1.

2. χῶσιν, Sperrung durch einen Damm, um das Einlaufen einer feindl. (athen.) Flotte zu verhindern. — ἐπέμενον zuerst mit Acc. c. Inf., dann mit dem blossen Acc. Ebenso περιέμενε 7, 20, 3. Beispiele des transit. Gebrauchs v. ἐπιμένω bei Steph. Thes. s. v. — καὶ ἃ, und was sonst. v. 111, 1 οἱ Μαντινῆς καὶ οἷς ἔσπειστο. 6, 71, 2 τὰ τε ἄλλα καὶ σῖτον καὶ ὄσων δέοι. vgl. zu 1, 80, 3.

3. κατὰ στάσιν verb. mit μηνυταὶ γ. — πρόξενοι. zu 2, 29, 1.

γνουνται τοῖς Ἀθηναίοις ὅτι ξυνοικίζουσί τε τὴν Λέσβον ἐς τὴν Μυτιλήνην βία καὶ τὴν παρασκευὴν ἅπασαν μετὰ Λακεδαιμονίων καὶ Βοιωτῶν ξυγγενῶν ὄντων ἐπὶ ἀποστάσει ἐπείγονται· καὶ εἰ μὴ τις προκαταλήψεται ἤδη, στερήσεσθαι αὐτοὺς Λέσβου.

3. Οἱ δ' Ἀθηναῖοι (ἦσαν γὰρ τεταλαιπωρημένοι ὑπὸ τε τῆς νόσου καὶ τοῦ πολέμου ἄρτι καθισταμένου καὶ ἀκμάζοντος) μέγα μὲν ἔργον ἡγοῦντο εἶναι Λέσβον προσπολεμώσασθαι, ναυτικὸν ἔχουσαν καὶ δύναμιν ἀκέραιον, καὶ οὐκ ἀπεδέχοντο τὸ πρῶτον τὰς κατηγορίας, μεῖζον μέρος νέμοντες τῷ μὴ βούλεσθαι ἀληθῆ εἶναι· ἐπειδὴ μέντοι καὶ πέμψαντες πρέσβεις οὐκ ἔπειθον τοὺς Μυτιληναίους τὴν τε ξυνοίκισιν καὶ τὴν παρασκευὴν
2 διαλύειν, δείσαντες προκαταλαβεῖν ἐβούλοντο. καὶ πέμπουσιν ἑξαπιναίως τεσσαράκοντα ναῦς, αἱ ἔτυχον περὶ Πελοπόννησον παρεσκευασμέναι πλεῖν· Κλεῖππίδης δὲ ὁ Δεινίου τρίτος αὐτὸς
3 ἐστρατήγει. ἐσηγγέλθη γὰρ αὐτοῖς ὥς εἶη Ἀπόλλωνος Μαλόεντος ἔξω τῆς πόλεως ἑορτή, ἐν ᾗ πανδημεὶ Μυτιληναῖοι ἑορτάζουσι, καὶ ἐλπίδα εἶναι ἐπειχθέντας ἐπιπείσειν ἄφνω, καὶ ἦν μὲν ξυμβῇ ἢ πεῖρα, — εἰ δὲ μὴ, Μυτιληναίοις εἰπεῖν ναῦς τε παραδοῦναι
4 καὶ τείχη καθελεῖν, μὴ πειθομένων δὲ πολεμεῖν. καὶ αἱ μὲν νῆες ὥχοντο· τὰς δὲ τῶν Μυτιληναίων δέκα τριήρεις, αἱ ἔτυχον βοηθοὶ παρὰ σφᾶς κατὰ τὸ ξυμμαχικὸν παροῦσαι, κατέσχον οἱ Ἀθηναῖοι καὶ τοὺς ἄνδρας ἐξ αὐτῶν ἐς φυλακὴν ἐποιήσαντο.
5 τοῖς δὲ Μυτιληναίοις ἀνὴρ ἐκ τῶν Ἀθηναίων διαβὰς ἐς Εὐβοίαν

Zur Sache Aristot. Polit. 5, 4, der den Proxenos Doxandros als die Hauptperson nennt — ξυνοικίζουσι — βία wird gewöhnlich nach dem Vorgange des Schol. als eine wirkliche Uebersiedelung der Lesbier nach Mytil. (ähnlich wie die der Chalkideer nach Olynthos 1, 58, 2) verstanden; doch dürfte dem 18, 1 widersprechen und deshalb wohl richtiger mit Classen nur an eine „politische Concentration (wie 2, 15, 2), womit die Aufhebung der communalen Selbständigkeit der übrigen Ortschaften verbunden war“ zu denken sein. — ξυγγενῶν geht bloss auf Βοιωτῶν, als Aeoler. — ἐπείγονται mit dem Acc. auch 4, 5, 2. 6, 100, 1. 8, 9, 1. — αὐτοὺς, τοὺς Ἀθηναίους.

3. 1. ἄρτι καθ., der eben recht in Gang kam. v. 68, 4. — μεῖζον μ. ν., mehr Einfluss gewährend. v. 48, 1 οἰκτῶ πλέον νείμαντες. Eurip. Suppl. 227 νέμοντες τῷ φθόνῳ πλεῖον μέρος. Derselbe Gedanke 4, 108, 4.

3. ἐπιπείσειν im Sinne des Fut. zu 1, 81, 6. — ἦν μὲν κτέ. Der fehlende Nachsatz ist etwa: καλῶς ἔξειν. Ebenso 4, 13, 3. M. 617, a. — Μυτιλ. εἰπεῖν, so sollten sie den Mytil. befehlen. — ναῦς und τείχη ohne Art. zu 1, 101, 3.

4. παρὰ σφᾶς. zu 1, 30, 3. — ἐς φυλακὴν ἐποι., brachten sie in Gewahrsam. Aehnli. ἐς ἀσφάλειαν ποιεῖσθαι 8, 1, 3. und das Activ ποιεῖν zu 1, 62, 3.

καὶ περὶ ἐπὶ Γεραιστὸν ἐλθὼν, ὀλκάδος ἀναγομένης ἐπιτυχῶν, πλῶ χρησάμενος καὶ τριταῖος ἐκ τῶν Ἀθηναίων ἐς Μυτιλήνην ἀφικόμενος ἀγγέλλει τὸν ἐπίπλουν. οἱ δὲ οὔτε ἐς τὸν Μαλόεντα 6 ἐξῆλθον, τὰ τε ἄλλα τῶν τειχῶν καὶ λιμένων περὶ τὰ ἡμιτέλεστα φραζάμενοι ἐφύλασσον.

4. Καὶ οἱ Ἀθηναῖοι οὐ πολὺ ὕστερον καταπλεύσαντες ὥς ἑώρων, ἀπήγγειλαν μὲν οἱ στρατηγοὶ τὰ ἐπεσταλμένα, οὐκ ἐσακούντων δὲ τῶν Μυτιληναίων ἐς πόλεμον καθίσταντο. ἀπα- 2 ράσκεινοι δὲ οἱ Μυτιληναῖοι καὶ ἐξαίφνης ἀναγκασθέντες πολεμεῖν ἐκπλουν μὲν τινα ἐποιήσαντο τῶν νεῶν ὥς ἐπὶ ναυμαχίᾳ ὀλίγον πρὸ τοῦ λιμένος, ἔπειτα καταδιωχθέντες ὑπὸ τῶν Ἀττικῶν νεῶν λόγους ἤδη προσέφερον τοῖς στρατηγοῖς, βουλόμενοι τὰς ναῦς τὸ παραντίκα, εἰ δύναιτο, ὁμολογίᾳ τινὶ ἐπιεικεῖ ἀποπέμψασθαι. καὶ οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων ἀπεδέξαντο, καὶ 3 αὐτοὶ φοβοίμενοι μὴ οὐχ ἱκανοὶ ὦσι Λέσβῳ πάσῃ πολεμεῖν. καὶ ἀνακωχὴν ποιησάμενοι πέμπουσιν ἐς τὰς Ἀθήνας οἱ Μυτι- 4 ληναῖοι τῶν τε διαβαλλόντων ἕνα, ᾧ μετέμελεν ἤδη, καὶ ἄλλους, εἴ πως πείσειαν τὰς ναῦς ἀπελθεῖν ὥς σφῶν οὐδὲν νεωτεριούντων. ἐν τούτῳ δὲ ἀποστέλλουσι καὶ ἐς τὴν Λακεδαίμονα πρέ- 5 σβεις τριήρει, λαθόντες τὸ τῶν Ἀθηναίων ναυτικόν, οἱ ὥρμουν ἐν τῇ Μαλέᾳ πρὸς βορέαν τῆς πόλεως· οὐ γὰρ ἐπίστευον τοῖς

6. ἐς τὸν Μαλόεντα, in den Tempel des (Apollon) Maloeis. zu 1, 137, 3. — τὰ τε κτέ. Constr. καὶ ἐφύλασσον τὰ ἄλλα, φραζάμενοι περὶ τὰ ἡμιτέλεστα τῶν τ. κ. λ. Das „Halbvollendete“ mit Bezug auf C. 2, 2. φράξασθαι zu seinem Schutze Versperrungen anbringen, ohne Obj. wie 8, 35, 4 ἄμεινον φραξαμένων αὐτῶν. vgl. ὑποσχόμενος 2, 95, 2 und zu 1, 54, 2. Die Schreibung Anderer περί verwirft Meineke Hermes III, S. 351 (diese Abhandlung ist weiterhin immer zu verstehen, wo Meineke genannt wird) mit Recht deshalb, weil nach dem stehenden Sprachgebrauch des Thuk. (2, 45, 2. 51, 3. 5, 111, 4. 7, 72, 2) περί gleich nach dem ersten Nomen stehen müsste. Er selbst vermuthet περίξ. Zu Versperrungen dienten übrigens bei den Mauern Balken und Bretter, bei den Häfen Palissaden und Schiffe.

4. 1. ὥς nachgestellt. zu 1, 77, 2.

2. ἀπαράσκεινοι ist so gut wie ἐξαίφνης Nebenbestimmung von ἀναγκασθέντες. So werden öfter Adj. und Adv. verbunden: 13, 2 θᾶσσον καὶ ἀπαράσκεινος. 82, 2 μᾶλλον καὶ ἡσυχαιότερα. Sophokl. Aj. 838 κἀκίστα καὶ πανωλέθρους (s. dort Lobeck). vgl. zu 1, 39, 1.

4. διαβαλλόντων. „Das Praesens, weil noch welche vorhanden und thätig waren“. K. — τὰς ναῦς ἀπελθεῖν. Der Acc. c. Inf. ist hier nicht ohne Härte. Man sollte eher erwarten τὰς ναῦς ἀπαγαγεῖν. v. jedoch 4, 34, 1.

5. ἐν τῇ Μαλέᾳ. Das öfter erwähnte Vorgebirge Malea auf Lesbos bildete die südöstlichste Spitze der Insel. Es muss also, wenn die Lesart richtig, auch ein sonst nicht genannter Ort dieses Namens im Norden der Hauptstadt gelegen haben. — ἐπίστευον τοῖς — προχωρή-

ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων προχωρήσειν. καὶ οἱ μὲν εἰς τὴν Λακεδαίμονα ταλαιπώρως διὰ τοῦ πελάγους κομισθέντες αὐτοῖς ἔπρασσον ὅπως τις βοήθεια ἦξει.

5. Οἱ δ' ἐκ τῶν Ἀθηναίων πρέσβεις ὥς οὐδὲν ἦλθον πράξαντες, εἰς πόλεμον καθίσταντο οἱ Μυτιληναῖοι καὶ ἡ ἄλλη Λέσβος πλὴν Μηθύμνης· οὗτοι δὲ τοῖς Ἀθηναίοις ἐβεβοηθήκεσαν καὶ Ἰμβριοι καὶ Δήμνιοι καὶ τῶν ἄλλων ὀλίγοι τινὲς ξυμμάχων. καὶ ἔξοδον μὲν τινα πανδημεὶ ἐποιήσαντο οἱ Μυτιληναῖοι ἐπὶ τὸ τῶν Ἀθηναίων στρατόπεδον, καὶ μάχη ἐγένετο, ἐν ἣ οὐκ ἔλασσον ἔχοντες οἱ Μυτιληναῖοι οὔτε ἐπηυλίσαντο οὔτε ἐπίστευσαν σφίσιν αὐτοῖς, ἀλλ' ἀνεχώρησαν· ἔπειτα οἱ μὲν ἡσύχαζον, ἐκ Πελοποννήσου καὶ μετ' ἄλλης παρασκευῆς βουλόμενοι εἰ προσγένοιτό τι κινδυνεύειν· (καὶ γὰρ αὐτοῖς Μελέας Λάκων ἀφικνεῖται καὶ Ἑρμαιώνδας Θηβαῖος, οἱ προαπεστάλησαν μὲν τῆς ἀποστάσεως, φθάσαι δὲ οὐ δυνάμενοι τὸν τῶν Ἀθηναίων ἐπίπλουν κρύφα μετὰ τὴν μάχην ὕστερον ἐσπλεύουσι τριήρει, καὶ παρήνουν πέμπειν τριήρη ἄλλην καὶ πρέσβεις μεθ' ἑαυτῶν· καὶ ἐκπέμπουσιν.)

6. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι πολὺ ἐπιρρωσθέντες διὰ τὴν τῶν Μυτιληναίων ἡσυχίαν ξυμμάχους τε προσεκάλουν, οἱ πολὺ θᾶσσον παρήσαν ὁρῶντες οὐδὲν ἰσχυρὸν ἀπὸ τῶν Λεσβίων, καὶ περιορμιστάμενοι τὸ πρὸς νότον τῆς πόλεως ἐτείχισαν στρατόπεδα δύο

σειν. Doppelte Constr. von πιστεύειν in eine verbunden; ebenso 4, 92, 7. vgl. zu 1, 23, 6. τοῖς ist Neutr. v. 1, 127, 1.

6. αὐτοῖς, für die Lesbier. πρᾶσσειν τινί heisst bei Thuk. 4, 106, 2. 110, 2. 5, 76, 3 für einen (nicht mit einem) unterhandeln, thätig sein, daher wohl auch 8, 5, 3 u. a. u. St. so zu fassen. Classen bezieht αὐτοῖς auf die Laked., mit ihnen.

5. 1. οὐδὲν ἦλθον πρ. Ueb. die Stellung zu 1, 9, 2. — Ἰμβριοι κ. Λ. Diese beiden Inseln, um d. J. 500 mit Kleruchen aus Athen besetzt, wurden für so wesentl. Bestandtheile des athen. Staates angesehen, dass sie (nebst Skyros) selbst im Frieden des Antalkidas mit ihm verbunden blieben. Thuk. nennt sie öfter zusammen, doch

sonst in umgekehrter Folge: 4, 28, 4. 5, 8, 2. 7, 57, 2.

2. οὔτε — οὔτε ist hier nicht streng logisch gebraucht; denn eigentl. thaten sie das Erste nicht, weil ihnen das Zweite fehlte. Dies würde ausgedrückt sein durch Subordination: οὐκ ἐπηυλίσαντο (i. e. οὐκ ἠυλίσαντο πλησίον τῶν πολεμίων, auch 4, 134, 2), οὐ πιστεύοντες σφίσιν αὐτοῖς. vgl. zu C. 15, 2.

3. ἐκ Πελοποννήσου verb. mit εἰ προσγένοιτό τι. Weil aber letzterer Satztheil zugleich zu μετ' ἄλλης παρασκευῆς gehört, hat er seinen Platz erst nach diesen Worten erhalten.

4. ἄλλην mit Bezug auf C. 4, 5.

6. 1. περιορμ. — πόλεως, nachdem sie sich um die Südseite der Stadt vor Anker gelegt.

ἐκατέρωθεν τῆς πόλεως, καὶ τοὺς ἐφόρους ἐπ' ἀμφοτέροις τοῖς λιμέσιν ἐποιοῦντο. καὶ τῆς μὲν θαλάσσης εἶργον μὴ χρῆσθαι 2 τοὺς Μυτιληναίους, τῆς δὲ γῆς τῆς μὲν ἄλλης ἐκράτουν οἱ Μυτιληναῖοι καὶ οἱ ἄλλοι Λέσβιοι προσβεβοηθηκότες ἤδη, τὸ δὲ περὶ τὰ στρατόπεδα οὐ πολὺ κατεῖχον οἱ Ἀθηναῖοι, ναύσταθμον δὲ μᾶλλον ἦν αὐτοῖς πλοίων καὶ ἀγορᾶς ἡ Μαλέα. καὶ τὰ μὲν περὶ Μυτιλήνην οὕτως ἐπολεμεῖτο.

7. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον τοῦ θέρους τούτου Ἀθηναῖοι καὶ εἰς Πελοπόννησον ναῦς ἀπέστειλαν τριάκοντα καὶ Ἀσώπιον τὸν Φορμίωνος στρατηγόν, κελευσάντων Ἀκαρνάνων τῶν Φορμίωνός τινα σφίσι πέμψαι ἢ υἱὸν ἢ ξυγγενῆ ἄρχοντα. καὶ παραπλέουσai αἱ νῆες τῆς Λακωνικῆς τὰ ἐπιθά- 2 λάσσια χωρία ἐπόρθησαν. ἔπειτα τὰς μὲν πλείους ἀποπέμπει 3 τῶν νεῶν πάλιν ἐπ' οἴκου ὁ Ἀσώπιος, αὐτὸς δ' ἔχων δώδεκα ἀφικνεῖται εἰς Ναύπακτον. καὶ ὕστερον Ἀκαρνᾶνας 4 ἀναστήσας πανδημεὶ στρατεύει ἐπ' Οἰνιάδας καὶ ταῖς τε ναυσὶ κατὰ τὸν Ἀχελῶον ἐπλευσε καὶ ὁ κατὰ γῆν στρατὸς ἐδήου τὴν χώραν. ὥς δ' οὐ προσεχώρουν, τὸν μὲν πεζὸν ἀφίησιν, αὐ- 5 τὸς δὲ πλεύσας εἰς Λευκάδα καὶ ἀπόβασιν εἰς Νήρικον ποιησάμενος ἀναχωρῶν διαφθείρεται αὐτὸς τε καὶ τῆς στρατιᾶς τι μέρος ὑπὸ τῶν αὐτόθεν τε ξυμβοηθησάντων καὶ φρουρῶν τι- 6 νων ὀλίγων. καὶ ὕστερον ὑποσπόνδους τοὺς νεκροὺς ἀπο- 6 πλεύσαντες οἱ Ἀθηναῖοι παρὰ τῶν Λευκαδίων ἐκομίσαντο.

8. Οἱ δὲ ἐπὶ τῆς πρώτης νεῶς ἐκπεμφθέντες Μυτιλη-

— ἐκατέρωθεν, im Norden und im Süden.

2. εἶργον hat doppelte Constr. zu 1, 23, 6. — ναύσταθμον πλοίων κ. ἄ., Station für Schiffe und Lebensmittel. Der erste Theil der Zusammensetzung in ναύσταθμον ist fast verwischt, daher treten die Genet. hinzu. Etwas Aehnliches in τροπαῖον τῆς τροπῆς 2, 92, 5. νίκης τροπαῖα Arist. Ritt. 521, indem in τροπαῖον nur μνημεῖον gedacht wird. — ἡ Μαλέα, hier jedenfalls das bekannte südöstliche Vorgebirge der Insel. Vgl. zu C. 4, 5. — τὰ περὶ M. wird ungezwungener für den Nom. angesehen, als mit Poppo und Krüg. für den Acc. Ohne Zweifel ist τὰ

πρός, τὰ κατὰ als Acc. der Beziehung sehr gebräuchlich, aber dadurch ist die andere Auffassung nicht ausgeschlossen, die ich hier und 4, 23, 2 τὰ περὶ Πύλον ἐπολεμεῖτο festhalte, wie ja in ὅσα ἐπολεμήθη Xen. Anab. 4, 1, 1 ὅσα sicherlich Nom. ist.

7. 1. κελευσάντων κτέ. Ueber Phormion und seine Beziehungen zu den Akarnanern s. 2, 81, 1. 83 ff.

4. ἐπ' Οἰνιάδας. vgl. 2, 102, 2.

6. ἀποπλεύσαντες, nachdem sie abgefahren; also durch einen zurückgeschickten Herold, etwa wie 4, 44, 5. 6.

8. ἐκπεμφθέντες. C. 4, 5.

ναίων πρέσβεις, ὥς αὐτοῖς οἱ Λακεδαιμόνιοι εἶπον Ὀλυμπίαζε παρεῖναι, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι ξύμμαχοι ἀκούσαντες βουλευσονται, ἀφικνοῦνται ἐς τὴν Ὀλυμπίαν· ἣν δὲ Ὀλυμπιάς ἦ Δωριεὺς Ῥόδιος τὸ δεύτερον ἐνίκα. καὶ ἐπειδὴ μετὰ τὴν ἑορτὴν κατέστησαν ἐς λόγους, εἶπον τοιάδε.

9. „Τὸ μὲν καθεστὸς τοῖς Ἑλλησι νόμιμον, ὃ ἄνδρες Λακεδαιμόνιοι καὶ ξύμμαχοι, ἴσμεν· τοὺς γὰρ ἀφισταμένους ἐν τοῖς πολέμοις καὶ ξυμμαχίαν τὴν πρὶν ἀπολείποντας οἱ δεξάμενοι καθ' ὅσον μὲν ὠφελοῦνται, ἐν ἡδοῇ ἔχουσι, νομίζοντες δὲ εἶναι προδότας τῶν πρὸ τοῦ φίλων χείρους ἡγοῦνται. καὶ οὐκ ἄδικος αὕτη ἡ ἀξίωσις ἐστίν, εἰ τύχοιεν πρὸς ἀλλήλους οἱ τε ἀφιστάμενοι καὶ ἀφ' ὧν διακρίνονται ἴσοι μὲν τῇ γνώμῃ ὄντες καὶ εὐνοία, ἀντίπαλοι δὲ τῇ παρασκευῇ καὶ δυνάμει, πρόφασις τε ἐπικρῆς μηδεμία ὑπάρχοι τῆς ἀποστάσεως· ὃ ἡμῖν καὶ Ἀθηναίοις οὐκ ἦν. μηδὲ τῷ χείρους δόξωμεν εἶναι εἰ ἐν τῇ εἰρήνῃ τιμώμενοι ὑπ' αὐτῶν ἐν τοῖς δεινοῖς ἀφιστάμεθα.

10. „Περὶ γὰρ τοῦ δικαίου καὶ ἀρετῆς πρῶτον, ἄλλως τε καὶ ξυμμαχίας δεόμενοι, τοὺς λόγους ποιησόμεθα, εἰδότες οὔτε φιλίαν ἰδιώταις βέβαιον γιγνομένην οὔτε κοινωνίαν πόλεσιν ἐς οὐδέν, εἰ μὴ μετ' ἀρετῆς δοκούσης ἐς ἀλλήλους γί-

ἐνίκα. zu 1, 54, 2.

9. Rechtfertigung des Abfalls durch Charakterisierung der athen. Politik. Begründung der Bitte um Aufnahme in den pelop. Bund. Der eigentliche und letzte Grund des Abfalls war der Gegensatz des oligarchisch regierten Mytilene, wo eine Art Timokratie bestand und die Regierungsgewalt in einem Ausschuss von 1000 Mitgliedern concentrirt war, gegen das demokratische Athen. S. W. Herbst a. a. O.

1. νόμιμον hier mehr: Grundsatz, nationale Denkweise; denn der folg. Satz giebt die Erklärung. — ἐν ἡδονῇ ἔχ., freuen sich ihrer, haben sie gern.

10. 1. τοῦ δικαίου, näml. τῆς ἀποστάσεως. — ἀρετῆς, Rechtlichkeit, näml. ἡμῶν. — μετ' — ἀλλήλους, bei vorausgesetzter

gegenseitiger Rechtlichkeit. — γίγνονται, näml. φιλία καὶ κοινωνία. Doch schrieb Thuk. wohl γίγνοιτο, das wegen des folg. εἶεν, dessen Subj. natürlich ἰδιῶται καὶ πόλεις sind, leicht verdorben werden konnte. Der Erklärung von Cl., wonach das Subj. auch von γίγνονται wäre ἰδιῶται καὶ πόλεις, vermag ich mich nicht anzuschliessen, weil d. angebliche Bedeutung von γίγνεσθαι μετὰ „sich benehmen, verhalten, gegenüberstehen mit“ an sich nicht möglich scheint und durch die von Cl. zu 1, 37, 3 angeführten Verbindungen sicher nicht bewiesen wird. Missverständniss bei Stahl N. I. für Phil. und P. 1868. S. 105. (Diese Recens. ist im 3. Buche immer zu verstehen, wo Stahl ohne Zusatz genannt ist; in 4. Buche dagegen beziehen sich die Citate auf die

γνοιντο καὶ τᾶλλα ὁμοιότροποι εἶεν· ἐν γὰρ τῷ διαλλάσσοντι
 τῆς γνώμης καὶ αἱ διαφοραὶ τῶν ἔργων καθίστανται. ἡμῖν δὲ 2
 καὶ Ἀθηναίοις ξυμμαχία ἐγένετο πρῶτον ἀπολιπόντων μὲν
 ὑμῶν ἐκ τοῦ Μηδικοῦ πολέμου, παραμεινάντων δὲ ἐκείνων
 πρὸς τὰ ὑπόλοιπα τῶν ἔργων. ξύμμαχοι μέντοι ἐγενόμεθα 3
 οὐκ ἐπὶ καταδουλώσει τῶν Ἑλλήνων Ἀθηναίοις, ἀλλ' ἐπ'
 ἐλευθερώσει ἀπὸ τοῦ Μήδου τοῖς Ἑλλησιν. καὶ μέχοι μὲν 4
 ἀπὸ τοῦ ἴσου ἡγοῦντο, προθύμως εἰπόμεθα· ἐπειδὴ δὲ ἐω-
 ρῶμεν αὐτοὺς τὴν μὲν τοῦ Μήδου ἔχθραν ἀνιέντας, τὴν δὲ
 τῶν ξυμμάχων δούλωσιν ἐπαγομένους, οὐκ ἀδεεῖς ἔτι ἡμεν.
 ἀδύνατοι δὲ ὄντες καθ' ἐν γενόμενοι διὰ πολυψηφίαν ἀμύ- 5
 νεσθαι οἱ ξύμμαχοι ἐδουλώθησαν πλὴν ἡμῶν καὶ Χίων· ἡμεῖς 6
 δὲ αὐτόνομοι δὴ ὄντες καὶ ἐλεύθεροι τῷ ὀνόματι ξυνεστρα-
 τεύσαμεν. καὶ πιστοὺς οὐκέτι εἴχομεν ἡγεμόνας Ἀθηναίους,
 παραδείγμασι τοῖς προγιγνομένοις χρώμενοι· οὐ γὰρ εἰκὸς ἦν
 αὐτοὺς οὓς μὲν μεθ' ἡμῶν ἐνσπόνδους ἐποιήσαντο καταστρέ-
 ψασθαι, τοὺς δὲ ὑπολοίπους, εἴποτε ἄρα ἐδυνήθησαν, μὴ
 δοῦναι τοῦτο.

Rec. N. I. 1870, S. 321—342.) —
 τῷ διαλλάσσοντι. zu 1, 36, 1.

2. ξυμμ. ἐγένετο. Nach Herod.
 9, 106, 5 schon vor der Schlacht
 bei Mykale, also früher, als sich
 die Spartaner der Theilnahme am
 Kriege entschlagen hatten. Thuk.
 indess scheint dies frühere Bünd-
 niss nicht zu berücksichtigen und
 hier denselben Zeitpunkt wie 1,
 95, 6. 7 im Auge zu haben. — ἀπο-
 λιπόντων als Intrans. construiert.
 Ebenso 5, 4, 4. — τὰ ὑπόλοιπα τ.
 ἔ. zu 1, 75, 2.

3. Ἀθηναίοις und τοῖς Ἑλλησι
 werden am einfachsten mit ξύμμ.
 ἐγενόμεθα verbunden. Dafür spricht
 auch der ähnlich zugespitzte Ge-
 danke C. 13, 1 extr. And. lassen
 Ἀθηναίοις von καταδουλώσεως ab-
 hängen (vgl. 6, 76, 3) und er-
 klären τοῖς Ἑλλησι als dat. commodi,
 wodurch doch nur ein schiefer
 Gegensatz herauskäme.

4. ἐπαγομένους. Etwas auffallend
 ist das Med., das man nothdürftig
 erklärt: zu ihrem Nutzen her-
 beiführend oder mit Cl. deuten

könnte: wie ein neues Verfahren
 aus der Fremde einführend; vgl.
 Dem. de leg. 259. Plat. Gorg.
 p. 492 B. Mehrere haben, auch
 weil ein mit ἀνιέντας schärfer con-
 trastierendes Wort wünschenswerth
 schien, ἐπειγομένους vermuthet; in-
 dessen wird ἐπαγομένους, abgesehn
 von den Codd., auch einigermaßen
 gestützt durch 5, 82 5 τὴν τῶν
 Ἀθηναίων ξυμμαχίαν πάλιν προσ-
 αγόμενος.

5. ἀμύνεσθαι die best. Codd. für
 ἀμύνασθαι. — πλὴν — Χίων. 1,
 19.

6. μὲν — δέ. Ueb. das Satzver-
 hältniss (Deutsch: während) zu
 1, 28, 4. — ἐδυνήθησαν. Sinn: Sie,
 die unsre Mitbundesgenossen zu
 Unterthanen gemacht hatten, wür-
 den dies selbstredend auch gegen
 die noch übrigen, uns und die Chi-
 er, gethan haben, wenn sie es ge-
 konnt hätten. Nicht weil ihnen
 der Wille, sondern die Macht bis
 dahin fehlte uns zu unterjochen,
 hatten sie uns die Selbständigkeit
 gelassen: daher unser Misstrauen

11. „Καὶ εἰ μὲν αὐτόνομοι ἔτι ἡμεῖς ἅπαντες, βεβαιότεροι ἂν ἡμῖν ἦσαν μηδὲν νεωτεριεῖν· ὑποχειρίους δὲ ἔχοντες τοὺς πλείους, ἡμῖν δὲ ἀπὸ τοῦ ἴσου ὁμιλοῦντες, χαλεπότερον εἰκότως ἔμελλον οἴσθαι καὶ πρὸς τὸ πλεῖον ἤδη εἶκον τοῦ ἡμετέρου ἔτι μόνου ἀντισουμένου, ἄλλως τε καὶ ὅσῳ δυνατώτεροι αὐτοὶ αὐτῶν ἐγίγνοντο καὶ ἡμεῖς ἐρημότεροι· τὸ δὲ ἀντίπαλον δέος μόνον πιστὸν ἐς ξυμμαχίαν· ὁ γὰρ παραβαίνειν τι βουλόμενος τῷ μὴ προέχων ἂν ἐπελθεῖν ἀποτρέ-
 2 πεται. αὐτόνομοί τε ἐλείφθημεν οὐ δι’ ἄλλο τι ἢ ὅσον αὐτοῖς ἐς τὴν ἀρχὴν εὐπρεπεία τε λόγου καὶ γνώμης μᾶλλον ἐφόδῳ
 3 ἢ ἰσχύος τὰ πράγματα ἐφαίνετο καταληπτά. ἅμα μὲν γὰρ μαρτυρίῳ ἐχρῶντο μὴ ἂν τοὺς γε ἰσοψήφους ἄκοντας, εἰ μή τι ἡδίκουν οἷς ἐπήεσαν, ξυστρατεύειν· ἐν τῷ αὐτῷ δὲ καὶ τὰ κράτιστα ἐπὶ τε τοὺς ὑποδεεστέρους πρώτους ξυνεπῆγον καὶ τὰ τελευταῖα λιπόντες τοῦ ἄλλου περιηρημένου ἀσθενέστερα ἔμελλον ἔξειν. εἰ δὲ ἀφ’ ἡμῶν ἦρξαντο, ἐχόντων ἔτι τῶν πάντων αὐτῶν τε ἰσχὺν καὶ πρὸς ὃ τι χρὴ στήναι, οὐκ ἂν

gegen ihre Führerschaft (πιστοὺς οὐκ ἔτι κτέ.). Diese unsre Selbständigkeit aber musste ihnen um so mehr ein Dorn im Auge werden, je grösser ihre Macht und unsre Isolierung wurde (χαλεπότερον εἰκότως κτέ. c. 11, 1). Die Aenderung von ἐδυνήθησαν in den Optat. (Krüg. und Dobr.) ist sinnwidrig, weil οὐκ εἰκὸς ἦν αὐτοὺς μὴ δρᾶσαι τοῦτο so viel ist als εἰκότως οὐκ ἂν ἔδρασαν (nicht aber so viel als εἰκότως οὐκ ἂν δράσειαν), gerade wie 4, 40, 5 ἃ εἰκὸς ἦν αὐτοὺς ποιῆσαι κρατήσαντας ὑμῶν = ἃ εἰκότως ἂν ἐποιήσαντο εἰ ἐκράτησαν ὑμῶν. Letztere Stelle zeigt auch, dass Classens Einwurf, meine Erklärung verlange nothwendig μὴ ἂν δρᾶσαι τοῦτο, nicht zutrifft. Vgl. auch 3, 57, 3 und zu 74, 2.

11. 1. βεβαιότεροι — νεωτεριεῖν, persönl. Constr., wie bei δίκαιος, ἄξιος. B. 151, 7. Man denke: βεβαιότερον (mehr Garantie) ἂν ἡμῖν ἦν αὐτοὺς μηδὲν νεωτεριεῖν. — καὶ πρὸς κτέ., auch im Angesicht, gegenüber der schon sich fügenden Mehrzahl. — δυνατώτεροι κτέ. zu 1, 8, 3. — ἀντίπαλον,

auf gleicher Macht beruhend.

2. ὅσον, insofern. — ἐς τὴν ἁ., behufs der H. — γνώμης, Klugheit im Gegensatze zur Gewalt (ἰσχύς).

3. μαρτυρίῳ ἐχρ., sc. ἡμῖν: sie brauchten uns als Beweis. — μὴ ἂν κτέ., dafür dass, wenn auch etwa Andere, Abhängige, wenigstens die gleich Stimmberechtigten nicht würden u. s. w. Natürl. waren die Lesbier nur nominell ἰσόψηφοι, thatsächl. hatten die Athen. längst auch in allen urspröngl. gemeinsamer Berathung unterliegenden Dingen die Entscheidung allein gegeben. — ἐν τῷ αὐτῷ δὲ corresp. dem ἅμα μέν. — τὰ κράτιστα, „τοὺς κρατίστους ἡμᾶς“ Schol. — καὶ τὰ τ. — ἔξειν. Wie Cl. richtig bemerkt, beweist die Stellung des τὲ — καὶ im Vorhergehenden, dass auch hiezu τὰ κράτιστα Obj. und also τὰ τελευταῖα prädicativ zu fassen ist — trotz des Artikels. — τοῦ ἄλλου περιηρ., „reliquis circumcisis, propr. circumcirca demptis“. P. — αὐτῶν, selbst. — πρὸς ὃ τι χρὴ στήναι vertritt das zweite Obj. von ἐχόν-

ὁμοίως ἐχειρώσαντο. τό τε ναυτικὸν ἡμῶν παρεῖχε τινα φό- 4
βον μή ποτε καθ' ἐν γενόμενον ἢ ὑμῖν ἢ ἄλλῳ τῷ προσθέμε-
νον κίνδυνον σφίσι παράσχη· τὰ δὲ καὶ ἀπὸ θεραπείας τοῦ 5
τε κοινοῦ αὐτῶν καὶ τῶν ἀεὶ προεστώτων περιεγιγνόμεθα. οὐ 6
μέντοι ἐπὶ πολὺ γ' ἂν ἐδοκοῦμεν δυνηθῆναι, εἰ μὴ ὁ πόλε-
μος ὅδε κατέστη, παραδείγμασι χρώμενοι τοῖς ἐς τοὺς ἄλλους.

12. „Τίς οὖν αὕτη φιλία ἐρίγνετο ἢ ἐλευθερία πιστή,
ἐν ἣ παρὰ γνώμην ἀλλήλους ὑπεδεχόμεθα, καὶ οἱ μὲν ἡμᾶς ἐν
τῷ πολέμῳ δεδιότες ἐθεράπευον, ἡμεῖς δὲ ἐκείνους ἐν τῇ
ἡσυχίᾳ τὸ αὐτὸ ἐποιοῦμεν· ὅ τε τοῖς ἄλλοις μάλιστα εὐνοια
πίστιν βεβαιοῖ, ἡμῖν τοῦτο ὁ φόβος ἐχυρὸν παρεῖχε, δέει τε
τὸ πλεόν ἢ φιλία κατεχόμενοι ξύμμαχοι ἦμεν· καὶ ὅποτεροις
θᾶσσον παράσχοι ἀσφάλεια θάρσος, οὗτοι πρότεροί τι καὶ
παραβήσεσθαι ἔμελλον. ὥστε εἰ τῷ δοκοῦμεν ἀδικεῖν προα- 2
ποστάντες διὰ τὴν ἐκείνων μέλλησιν τῶν ἐς ἡμᾶς δεινῶν, αὐ-
τοὶ οὐκ ἀνταναμείναντες σαφῶς εἰδέναι εἰ τι αὐτῶν ἔσται,
οὐκ ὀρθῶς σκοπεῖ. εἰ γὰρ δυνατοὶ ἦμεν ἐκ τοῦ ἴσου καὶ ἀντε- 3
πιβουλεῦσαι, καὶ ἀντιμελλῆσαί τι ἔδει ἡμᾶς ἐκ τοῦ ὁμοίου
[ἐπ' ἐκείνοις εἶναι], ἐπ' ἐκείνοις δὲ ὄντος ἀεὶ τοῦ ἐπιχειρεῖν
καὶ ἐφ' ἡμῖν εἶναι δεῖ τὸ προαμύνασθαι.

των: Staaten, an die sie sich anschliessen konnten. — καθ' ἐν γενόμενον kann bei der Einfachheit des Satzbaus doch wohl nur τὸ ναυτικὸν ἡμῶν prädicieren und nicht, wie Cl. will, das durch den (erst in den nächsten Worten ausgedrückten) Anschluss eines andern ναυτικόν vergrösserte.

5. τὰ δὲ κτέ., der vierte Grund, warum sie bis jetzt verschont geblieben.

6. ἂν verb. mit δυνηθῆναι, sc. περιγενέσθαι. — τοῖς ἐς τ. ἄ., das Verfahren der Ath. gegen die Andern.

12. 1. ὑπεδεχόμεθα, achtungsvoll behandelten, eine sonst nicht nachweisbare Bedeutung; doch die Conject. ὑπερηχόμεθα (schmeichelten), ἀπεδεχόμεθα (lobten) sind nicht ansprechend, erstere schon nicht wegen der zweifelhaften Form. — ὅ τε κτέ. Der Acc. ὅ ist gesetzt, als wenn ἐχυρὸν

παρέχει folgen sollte; dafür aber tritt ein die Erklärung sogleich selbst enthaltendes Prädic. ein. zu 2, 40, 3. Cl., welchem Stahl beistimmt, klammert πίστιν ein und versteht unter ὅ und τοῦτο „das factische Verhältniss, den Bund“; aber dass πίστιν „ein von einem oberflächlichen Leser herrührendes Glossem“ sei, ist schwer zu glauben.

2. διὰ — δεινῶν, wegen der Zögerung jener mit den Feindseligkeiten gegen uns. Wegen des doppelten Genet. zu 2, 49, 7.

3. ἀντιμελλῆσαι. Die Codd. ἀντεπιμελλῆσαι (oder ἀντεπιμελλῆσαι), ungrischisch, wie es scheint, und irrthümlich dem vorangeh. Vb. assimilirt. — [ἐπ' ἐκείνοις εἶναι] halte ich für ein aus dem Folg. entstandenes Glossem. Interpungiert ist nach G. Hermann (in Poppo's gross. Ausg.). Unter den sonstigen Conj. scheint die von Pflugk die beachtenswertheste: ἐκ τοῦ ὁμοίου

13. „Τοιαύτας ἔχοντες προφάσεις καὶ αἰτίας, ὧς Λακε-
 δαιμόνιοι καὶ ξύμμαχοι, ἀπέστημεν, σαφεῖς μὲν τοῖς ἀκούουσι
 γινῶναι ὡς εἰκότως ἐδράσαμεν, ἱκανὰς δὲ ἡμᾶς ἐκφοβῆσαι καὶ
 πρὸς ἀσφάλειάν τινα τρέψαι, βουλομένους μὲν καὶ πάλαι, ὅτε
 ἔτι ἐν τῇ εἰρήνῃ ἐπέμψαμεν ὡς ὑμᾶς περὶ ἀποστάσεως, ὑμῶν
 δὲ οὐ προσδεξαμένων κωλυθέντας· νῦν δὲ ἐπειδὴ Βοιωτοὶ
 προῦκαλέσαντο, εὐθύς ὑπηκούσαμεν, καὶ ἐνομίζομεν ἀπο-
 στήσεσθαι διπλῆν ἀπόστασιν, ἀπὸ τε τῶν Ἑλλήνων μὴ ξὺν
 κακῶς ποιεῖν αὐτοὺς μετ' Ἀθηναίων, ἀλλὰ ξυνελευθεροῦν,
 ἀπὸ τε Ἀθηναίων μὴ αὐτοὶ διαφθαρεῖν ὑπ' ἐκείνων ἐν
 2 ὑστέρω, ἀλλὰ προποιῆσαι. ἡ μὲντοι ἀπόστασις ἡμῶν θᾶσσον
 γεγένηται καὶ ἀπαράσκευος· ἥ καὶ μᾶλλον χρὴ ξυμμάχους δε-
 ξαμένους ἡμᾶς διὰ ταχέων βοήθειαν ἀποστέλλειν, ἵνα φαί-
 νησθε ἀμύνοντές τε οἷς δεῖ καὶ ἐν τῷ αὐτῷ τοὺς πολεμίους
 3 βλάπτοντες. καιρὸς δὲ ὡς οὐπω πρότερον. νόσῳ τε γὰρ
 ἐφθάραται Ἀθηναῖοι καὶ χρημάτων δαπάνῃ, νῆές τε αὐτοῖς
 αἱ μὲν περὶ τὴν ὑμετέραν εἰσὶν, αἱ δ' ἐφ' ἡμῖν τετάχεται,
 4 ὥστε οὐκ εἰκὸς αὐτοὺς περιουσίαν νεῶν ἔχειν, ἣν ὑμεῖς ἐν
 τῷ θέρει τῷδε ναυσί τε καὶ πεζῷ ἅμα ἐπεσβάλητε τὸ δεύτε-
 ρον, ἀλλ' ἢ ὑμᾶς οὐκ ἀμυνοῦνται ἐπιπλέοντας ἢ ἀπ' ἀμφο-

ἐκείνοις· νυνὶ δ' (oder νῦν δ') ἐπ' ἐκείνοις ὄντος. Die Aenderungen Anderer geben nicht die scharfe Antithese, die hier offenbar beabsichtigt ist. Kr. liest, jedoch mit anderer Interpunction, ἐπ' ἐκείνους ἵεναι, und darin folgen ihm Cl. und Stahl, mit Unrecht, wie ich glaube; denn ihren Abfall würden die Mytil. keinesfalls gleich als einen factischen Angriff gegen d. Ath. (ἐπ' ἐκείνους ἵεναι) bezeichnen, sondern es ist von demselben nur passend das auch wirklich gebrauchte προαμύνασθαι „sich im Voraus Deckung schaffen“. Ganz unstatthaft wegen des Gedankenzusammenhangs ist die unter Andern auch von Kämpf Progr. Neu-Ruppin 1843 p. 5—12 vertheidigte Vulg.: ἀντεπιβουλεύσασθαι καὶ ἀντεπιμελλῆσαι, τί ἔδει ἡμᾶς ἐκ τοῦ ὁμοίου ἐπ' ἐκείνοις εἶναι· ἐπ' ἐκ.

13. 1. ἀπὸ τε κτέ. Der Redner nennt mit einem sophistisch gefärbten Wortspiel auch das einen

Abfall der Mytil., und zwar einen Abfall von den durch die Ath. gemisshandelten Hellenen, dass sie sich losgerissen haben von der Verpflichtung, zu dem Unterdrückungswerke der Ath. hülfreiche Hand zu leisten. Scharfzergliedern kann man ein solches Wortspiel nicht, ohne auf halbe Paralogismen zu stossen. — ἔτι gehört zu ἐν τῇ εἰρ. v. zu 1, 30, 3. — Βοιωτοί. C. 2, 3. 5, 4. — προποιῆσαι = προδι-αφθεῖραι.

2. θᾶσσον καὶ ἀπ. Ueb. die Verbindung zu C. 4, 2. Zur Sache C. 2. — χρὴ κτέ. Constr. χρὴ (ὑμᾶς) δεξαμένους ἡμᾶς ξυμμάχους κτέ.

3. ἐφθάραται — τετάχεται. Ionische und dorische Flexion, bei Attikern selten. Bei Thuk. noch das entspr. Plusqu. ἐτετάχατο 5, 6, 5. 7, 4, 6. διετετάχατο 4, 31, 2.

4. τὸ δεύτερον war schon durch ἐπ — in ἐπεσβ. ausgedrückt. Zur Sache C. 1. — ἀπ' ἀμφοτ., καὶ ὑμῶν καὶ ἡμῶν (s. §. 3).

τέρων ἀποχωρήσονται. νομίση τε μηδεὶς ἀλλοτρίας γῆς πέρι 5
οἰκεῖον κίνδυνον ἔξειν. ὧ γὰρ δοκεῖ μακρὰν ἀπεῖναι ἡ Λέ-
σβος, τὴν ὠφελίαν αὐτῷ ἐγγύθεν παρέξει. οὐ γὰρ ἐν τῇ Ἀτ-
τικῇ ἔσται ὁ πόλεμος, ὥς τις οἶεται, ἀλλὰ δι' ἣν ἡ Ἀττικὴ
ὠφελεῖται. ἔστι δὲ τῶν χρημάτων ἀπὸ τῶν ξυμμάχων ἡ 6
πρόσοδος, καὶ ἔτι μείζων ἔσται, εἰ ἡμᾶς καταστρέψονται.
οὔτε γὰρ ἀποστήσεται ἄλλος τὰ τε ἡμέτερα προσγενήσεται.
πάθοιμὲν τ' ἂν δεινότερα ἢ οἱ πρὶν δουλεύοντες. βοηθησάν- 7
των δὲ ὑμῶν προθύμως, πόλιν τε προσλήψεσθε ναυτικὸν
ἔχουσαν μέγα, οὔπερ ὑμῖν μάλιστα προσδεῖ, καὶ Ἀθηναίους
ῥᾶον καθαιρήσετε ὑφαιροῦντες αὐτῶν τοὺς ξυμμάχους (θρα-
σύτερον γὰρ πᾶς τις προσχωρήσεται), τὴν τε αἰτίαν ἀποφεύ-
ξεσθε ἣν εἴχετε μὴ βοηθεῖν τοῖς ἀφισταμένοις. ἣν δ' ἐλευθε-
ροῦντες φαίνεσθε, τὸ κράτος τοῦ πολέμου βεβαιότερον ἔξετε.

14. „Αἰσχυνθέντες οὖν τάς τε τῶν Ἑλλήνων ἐς ὑμᾶς
ἐλπίδας καὶ Δία τὸν Ὀλύμπιον, ἐν οὗ τῷ ἱερῷ ἴσα καὶ ἰκέται
ἔσμεν, ἐπαμύνατε Μυτιληναίοις ξύμμαχοι γενόμενοι, καὶ μὴ
προῆσθε ἡμᾶς, ἴδιον μὲν τὸν κίνδυνον τῶν σωμαίων παρα-
βαλλομένους, κοινὴν δὲ τὴν ἐκ τοῦ κατορθῶσαι ὠφελίαν ἅπασι
δώσοντας, ἔτι δὲ κοινοτέραν τὴν βλάβην, εἰ μὴ πεισθέντων
ὑμῶν σφαλησόμεθα. γίγνεσθε δὲ ἄνδρες οἷουσπερ ὑμᾶς οἷ τε 2
Ἕλληνες ἀξιοῦσι καὶ τὸ ἡμέτερον δέος βούλεται.“

15. Τοιαῦτα μὲν οἱ Μυτιληναῖοι εἶπον. οἱ δὲ Λακεδαι-
μόνιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι ἐπειδὴ ἤκουσαν, προσδεξάμενοι τοῖς
λόγους ξυμμάχους τε τοὺς Λεσβίους ἐποιήσαντο καὶ τὴν ἐς
τὴν Ἀττικὴν ἐσβολὴν τοῖς τε ξυμμάχοις παροῦσι κατὰ τάχος

5. αὐτῷ ist schwächer als das in diesem Falle gewöhnlichere, an die Spitze des Satzgliedes gestellte τούτῳ. v. 4, 92, 7. 128, 1. — δι' ἣν, i. e. ἐν ταύτῃ, δι' ἣν. Ueb. d. Acc. bei διά zu 1, 83, 2.

6. ἔστι κτέ. Constr. ἡ πρόσοδος τῶν χρ. ἔστιν ἀπὸ τῶν ξυμμ. — πρὶν, früher, vor uns.

7. βοηθησάντων ὑμῶν neben προσλήψεσθε ist hier auffallender als der Gen. abs. 2, 83, 3 oder 3, 112, 6. — μὴ βοηθεῖν. Beispiele davon 1, 101. 114.

14. 1. ἴσα adverbial, wie auch 7, 71, 3 und ὁμοῖα 7, 29, 4. vgl. zu 1, 25, 4. ἴσα καί, gleichwie. —

παραβαλλομένους, einsetzend, wohl vom Würfelspiel entlehnt, wie ἀναρριπτεῖν. Einfach ist der Ausdruck, wenn das concrete Obj., welches man einsetzt, im Acc. hinzutritt: 2, 44, 3 παῖδας. 3, 65, 3 πλείω; poetisch kühn dagegen, wenn die Gefahr selbst als der Einsatz bezeichnet wird, wie hier und bei ἀναρριπτεῖν 4, 85, 4. 95, 2. 6, 13, 1. Ohne Obj. scheint letzteres zu stehn 5, 103. — Dass μὴ hier nur πεισθέντων verneint und nicht, wie sonst häufig, zugleich das vb. fin., lehrt der Sinn.

15. 1. τὴν — ἐσβολὴν ist aus

ἔφραζον ἵέναι ἐς τὸν ἰσθμὸν τοῖς δύο μέρεσιν ὡς ποιησόμενοι, καὶ αὐτοὶ πρῶτοι ἀφίκοντο, καὶ ὅλκους παρεσκεύαζον τῶν νεῶν ἐν τῷ ἰσθμῷ ὡς ὑπεροίσοντες ἐκ τῆς Κορίνθου ἐς τὴν πρὸς Ἀθήνας θάλασσαν καὶ ναυσὶ καὶ πεζῷ ἅμα ἐπιόντες.
 2 καὶ οἱ μὲν προθύμως ταῦτα ἔπρασσον. οἱ δὲ ἄλλοι ξύμμαχοι βραδέως τε ξυνελέγοντο καὶ ἐν καρποῦ ξυγκομιδῇ ἦσαν καὶ ἄρρωστία τοῦ στρατεύειν.

16. Αἰσθόμενοι δὲ αὐτοὺς οἱ Ἀθηναῖοι διὰ κατάγνωσιν ἀσθενείας σφῶν παρασκευαζομένους, δηλῶσαι βουλόμενοι ὅτι οὐκ ὀρθῶς ἐγνώκασιν, ἀλλ' οἷοί τέ εἶσι μὴ κινοῦντες τὸ ἐπὶ Λέσβῳ ναυτικὸν καὶ τὸ ἀπὸ Πελοποννήσου ἐπιὸν ῥαδίως ἀμύνεσθαι, ἐπλήρωσαν ναῦς ἑκατὸν ἐσβάντες αὐτοί τε, πλὴν ἱππέων καὶ πεντακοσιομεδίμνων, καὶ οἱ μέτοικοι, καὶ παρὰ τὸν ἰσθμὸν ἀναγαγόντες ἐπίδειξιν τε ἐποιοῦντο καὶ ἀποβά-
 2 σεις τῆς Πελοποννήσου ἥ δοκοῖ αὐτοῖς. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ὀρῶντες πολὺν τὸν παράλογον τά τε ὑπὸ τῶν Λεσβίων ῥηθέντα ἡγοῦντο οὐκ ἀληθῆ, καὶ ἄπορα νομίζοντες, ὡς αὐτοῖς καὶ οἱ ξύμμαχοι ἅμα οὐ παρῆσαν καὶ ἡγγέλλοντο καὶ αἱ περὶ τὴν Πελοπόννησον τριάκοντα νῆες τῶν Ἀθηναίων τὴν περι-
 3 οικίδα αὐτῶν πορθοῦσαι, ἀνεχώρησαν ἐπ' οἶκου. ὕστερον δὲ ναυτικὸν παρεσκεύαζον ὅ τι πέμψουσιν ἐς τὴν Λέσβον καὶ κατὰ πόλεις ἐπήγγελλον τεσσαράκοντα νεῶν πλῆθος καὶ ναύαρχον
 4 προσέταξαν Ἀλκίδαν, ὃς ἔμελλεν ἐπιπλεύσεσθαι. ἀνεχώρησαν δὲ

einleuchtendem Grunde an die Spitze des Satztheils gestellt und dadurch von seinem Verb. ὡς ποιησόμενοι weit getrennt. v. 82, 1. 2, 62, 1. — ἔφραζον. Wer ist das Subj. hiervon? Ueb. das Impfct. zu 1, 26, 1. — τοῖς δύο μ. gehört zu ἵέναι. Ueb. d. Sache zu 2, 10, 2. — τῶν νεῶν, dieselben Schiffe, von denen 2, 92, 6. 93, 1. — ὡς ὑπεροίσοντες, sc. τὰς ναῦς. Dies geschah bei schmalen Landungen öfter: 3, 81, 1. 4, 8, 2. 8, 7.

2. τὲ — καί verbindet hier zwei Handlungen, von denen bei strengerer Fassung die zweite als Ursache der ersten erscheinen würde. vgl. zu C. 5, 2. — ἄρρωστία, Unlust.

16. 1. διὰ — σφῶν = διὰ τὸ

καταγιγνώσκειν σφῶν ἀσθενείαν, weil sie ihnen Schwäche zuerkannten, zuschrieben. Ebenso gedacht ist der noch kühnere Ausdruck καταφρονήσαντες τῶν Ἀθηναίων ἀδυνασίαν 8, 8, 4. — ἐσβάντες κτέ. zu 1, 143, 1. — ἀναγαγόντες, sc. τὰς ναῦς. vgl. 8, 95, 3. — τῆς Πελοπ. kann von ἀποβάσεις regiert sein (zu 1, 108, 5), aber auch von ἡ.

2. ἄπορα νομίζοντες. Das eigtl. Obj. ist ein allgemeiner Begriff: die Lage der Dinge, die Verhältnisse. vgl. zu 1, 7. — αἱ — νῆες. C. 7.

3. ἐπιπλεύσεσθαι. Dies Vb. vom Befehlshaber auch 3, 76. 4, 11, 2. 8, 39, 1.

καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ταῖς ἑκατὸν ναυσίν, ἐπειδὴ καὶ ἐκείνους εἶδον.

17. Καὶ κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ὃν αἱ νῆες ἔπλεον ἐν τοῖς πλεῖσται δὴ νῆες ἅμ' αὐτοῖς ἐνεργοὶ κάλλει ἐγένοντο, παραπλήσιαι δὲ καὶ ἔτι πλείους ἀρχομένου τοῦ πολέμου. τήν 2 τε γὰρ Ἀττικὴν καὶ Εὐβοίαν καὶ Σαλαμῖνα ἑκατὸν ἐφύλασσον καὶ περὶ Πελοπόννησον ἕτεραι ἑκατὸν ἦσαν, χωρὶς δὲ αἱ περὶ Ποτίδαιαν καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις χωρίοις, ὥστε αἱ πᾶσαι ἅμα ἐγίνοντο ἐν ἐνὶ θέρει διακόσιαι καὶ πεντήκοντα. καὶ τὰ 3 χρήματα τοῦτο μάλιστα ὑπανάλωσε μετὰ Ποτιδαίας. τήν τε γὰρ Ποτίδαιαν δίδραχμοι ὀπλίται ἐφρούρουν (αὐτῷ γὰρ καὶ ὑπηρέτῃ δραχμὴν ἐλάμβανε τῆς ἡμέρας), τρισχίλιοι μὲν οἱ πρῶτοι, ὧν οὐκ ἐλάσσους διεπολιόρκησαν, ἑξακόσιοι δὲ καὶ χίλιοι μετὰ Φορμίωνος, οἱ προαπῆλθον· νῆές τε αἱ πᾶσαι τὸν αὐτὸν μισθὸν ἔφερον. τὰ μὲν οὖν χρήματα οὕτως ὑπαναλώθη 4 τὸ πρῶτον, καὶ νῆες τοσαῦται δὴ πλεῖσται ἐπληρώθησαν.

18. Μυτιληναῖοι δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ὃν οἱ Λακεδαιμόνιοι περὶ τὸν ἰσθμὸν ἦσαν ἐπὶ Μήθυμναν ὡς προδιδομένην ἐστράτευσαν κατὰ γῆν αὐτοί τε καὶ οἱ ἐπίκουροι· καὶ προσβαλόντες τῇ πόλει, ἐπειδὴ οὐ προὔχώρει ἢ προσεδέχοντο, ἀπῆλθον ἐπ' Ἀντίσσης καὶ Πύρρας καὶ Ἐρέσου, καὶ καταστησάμενοι τὰ ἐν ταῖς πόλεσι ταύταις βεβαιότερα καὶ τείχη κρα-

4. εἶδον, sc. ἀναχωρήσαντας.

17. 1. ἐν τοῖς πλεῖσται. zu 1, 6, 3. — ἐνεργοὶ κάλλει, wirksam, zum activen Dienste geeignet durch Vortrefflichkeit. Von der Art waren natürl. nicht alle überhaupt vorhandenen, deren Anzahl 2, 13, 8 auf 300 angegeben wird. Der Zusatz κάλλει ist jedoch sehr anstössig und begründet die Vermuthung einer Textverderbniss. Eine wahrscheinliche Verbesserung ist noch nicht gefunden. Bergk Philol. 1870. S. 320 bemerkt: „Man erwartet: ἐν τοῖς πλεῖσται δὴ νῆες ἅμα καὶ κάλλισται αὐτοῖς ἐνεργοὶ ἐγένοντο, παραπλήσιαι δὲ κάλλει καὶ . . . Obwohl man κάλλει auch missen könnte“.

2. Dieser §. motiviert den nächstvorangegangenen Satztheil (vgl. §. 4). Auf den ersten Satztheil des Cap. bezogen, stände er in

Widerspruch mit C. 7, 1 und 16, 2; auch dürften dann die 40 Schiffe, die jetzt bei Lesbos standen (C. 3, 2), nicht fehlen. — ἑκατὸν ἐφύλασσον. Dies ist früher nicht erwähnt; denn 2, 24, 2, worauf sich die Ausl. berufen, ist nur von den 100 Reserve-Trieren die Rede. — περὶ Πελ. κτέ. 2, 23, 2. — αἱ πᾶσαι, näml. die in Activität befindlichen.

3. ἐλάμβανε, sc. ὁ ὀπλίτης. — προαπῆλθον, 2, 58, 2. — τὸν αὐτὸν μισθόν, jeder Seemann eine Drachme tägl. v. 6, 8, 1. 31, 3. Dies war jedoch ein höherer Sold als der übliche, der nur die Hälfte, 3 Obolen, betrug: 8, 45, 2. Böckh Staatsh. 1, S. 377 ff. (2. A.).

18. 1. οἱ ἐπίκουροι. Es sind wohl mit Cl. fremde Söldner zu verstehen. v. C. 2, 2. — τείχη ohne Art. zu 1, 101, 3.

2 τύναντες δια τάχους ἀπῆλθον ἐπ' οἴκου. ἐστράτευσαν δὲ καὶ
οἱ Μηθυμναῖοι ἀναχωρησάντων αὐτῶν ἐπ' Ἀντισσαν· καὶ
ἐκβοηθείας τινὸς γενομένης πληγέντες ὑπὸ τε τῶν Ἀντισ-
σαίων καὶ τῶν ἐπικούρων ἀπέθανόν τε πολλοὶ καὶ ἀνεχώρη-
3 σαν οἱ λοιποὶ κατὰ τάχος. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι πυνθανόμενοι
ταῦτα, τοὺς τε Μυτιληναίους τῆς γῆς κρατοῦντας καὶ τοὺς
σφετέρους στρατιώτας οὐχ ἱκανοὺς ὄντας εἶργειν, πέμπουσι
περὶ τὸ φθινόπωρον ἤδη ἀρχόμενον Πάχητα τὸν Ἐπικούρου
4 στρατηγὸν καὶ χιλίους ὀπλίτας ἑαυτῶν. οἱ δὲ αὐτερέται πλεύ-
σαντες τῶν νεῶν ἀφικνοῦνται καὶ περιτειχίζουσι Μυτιλήνην
ἐν κύκλῳ ἀπλῶ τείχει· φρούρια δὲ ἔστιν οἱ ἐπὶ τῶν καρτερῶν
5 ἐγκατωκοδόμηται. καὶ ἡ μὲν Μυτιλήνη κατὰ κράτος ἤδη ἀμ-
φοτέρωθεν καὶ ἐκ γῆς καὶ ἐκ θαλάσσης εἶργετο, καὶ ὁ χειμὼν
ἦρχετο γίνεσθαι.

19. Προσδεόμενοι δὲ οἱ Ἀθηναῖοι χρημάτων ἐς τὴν πο-
λιορκίαν καὶ αὐτοὶ ἐσενεγκόντες τότε πρῶτον ἐσφορὰν δια-
κόσια τάλαντα, ἐξέπεμψαν καὶ ἐπὶ τοὺς ξυμμάχους ἀργυρολό-
γους ναῦς δώδεκα καὶ Λυσικλέα πέμπτον αὐτὸν στρατηγόν.
2 ὁ δὲ ἄλλα τε ἡργυρολόγει καὶ περιέπλει, καὶ τῆς Καρίας ἐκ

3. ταῦτα die folgenden Participia ankündigend. M. 472, 2, c. — τὸ φθινόπωρον. zu 2, 1.

4. αὐτερέται, als Selbststruderer. — οἱ. Einige Ausg. lesen ohne Grund mit wenigen und schlechten Codd. ἡ. — ἐπὶ τῶν καρτερῶν, auf den (schon von Natur) festen Puncten. — ἐγκατωκοδόμηται. Das Perf. könnte keinen andern Sinn haben, als wenn wir im Deutschen mitten in der historischen Erzählung sagten: Castelle sind (damals) an einigen Stellen hineingebaut worden, in welcher Weise allerdings unsere Geschichtsschreiber wohl das Perf. gebrauchen (häufig z. B. L. Ranke). Da jedoch das Gleiche von griechischen Autoren sonst nicht bekannt ist (denn Beispiele wie 1, 50, 2 γεγένηται lassen sich nicht vergleichen), so scheint hier eine Aenderung nöthig, sei es nun ἐγκατωκοδομήθη oder -δόμησαν oder -δομεῖτο oder -δομεῖται. Cl. ver-

theidigt das Pfct. als den vorangehenden Präsentibus der Erzählung entsprechend und = ἐγκατωκοδομημένα καταλαμβάνουσι. Aber unmöglich könnte von bereits vor dem ἀπλοῦν τεῖχος angelegten Forts das mit ἐν componierte Vb. gebraucht werden, da „hineinbauen“ die Priorität eines Andern (hier der Belagerungsmauer) voraussetzt.

19. 1. τότε πρῶτον. Dies war also zu Athen das erste Beispiel einer ausserordentl. Vermögenssteuer zu Kriegszwecken (εἰσφορά). Von dieser sich ganz ungezwungen darbietenden Auffassung des τότε πρῶτον abzugehn und es „zum ersten Male in diesem Kriege“ zu verstehn, ist um so weniger Veranlassung, als für ein früheres Vorkommen der εἰσφορά weder äussere noch innere Gründe sprechen. — διακόσια τάλαντα ist Appos. Wir lieber: eine Kriegssteuer von 200 Talenten.

Μυοῦντος ἀναβὰς διὰ τοῦ Μαιάνδρου πεδίου μέχρι τοῦ Σανδίου λόφου, ἐπιθεμένων τῶν Καρῶν καὶ Ἀναιτῶν, αὐτός τε διαφθείρεται καὶ τῆς ἄλλης στρατιᾶς πολλοί.

20. Τοῦ δ' αὐτοῦ χειμῶνος οἱ Πλαταιῆς (ἔτι γὰρ ἐπολιορκοῦντο ὑπὸ τῶν Πελοποννησίων καὶ Βοιωτῶν) ἐπειδὴ τῷ τε σίτῳ ἐπιλιπόντι ἐπιέζοντο καὶ ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων οὐδεμία ἐλπίς ἦν τιμωρίας οὐδὲ ἄλλη σωτηρία ἐφαίνετο, ἐπιβουλεύουσιν αὐτοί τε καὶ Ἀθηναίων οἱ ξυμπολιορκούμενοι πρῶτον μὲν πάντες ἐξελθεῖν καὶ ὑπερβῆναι τὰ τεῖχη τῶν πολεμίων, ἣν δύνωνται βιάσασθαι, ἐσηγησαμένου τὴν πεῖραν αὐτοῖς Θεαινέτου τε τοῦ Τολμίδου, ἀνδρὸς μάντεως, καὶ Εὐπομπίδου τοῦ Δαϊμάχου, ὃς καὶ ἐστρατήγει· ἔπειτα οἱ μὲν ἡμίσεις 2 ἀπώκνησάν πως τὸν κίνδυνον μέγαν ἡγησάμενοι, ἐς δὲ ἄνδρας διακοσίους καὶ εἴκοσι μάλιστα ἐνέμειναν τῇ ἐξόδῳ ἐθελονταὶ τρόπῳ τοιῷδε. κλίμακας ἐποιήσαντο ἴσας τῷ τείχει τῶν πολε- 3 μίων· ξυνεμετρήσαντο δὲ ταῖς ἐπιβολαῖς τῶν πλίνθων, ἥ ἔτυχε πρὸς σφᾶς οὐκ ἐξαληλιμμένον τὸ τεῖχος αὐτῶν. ἤριθμοῦντο δὲ πολλοὶ ἅμα τὰς ἐπιβολὰς καὶ ἔμελλον οἱ μὲν τινες ἀμαρτήσεσθαι, οἱ δὲ πλείους τεύξεσθαι τοῦ ἀληθοῦς λογισμοῦ, ἄλλως τε καὶ πολλάκις ἀριθμοῦντες καὶ ἅμα οὐ πολὺν ἀπέχοντες, ἀλλὰ ῥαδίως καθορωμένου ἐς ὃ ἐβούλοντο τοῦ τεύχους. τὴν μὲν οὖν ξυμμέτρησιν τῶν κλιμάκων οὕτως ἔλα- 4 βον, ἐκ τοῦ πάχους τῆς πλίνθου εἰκάσαντες τὸ μέτρον.

21. Τὸ δὲ τεῖχος ἦν τῶν Πελοποννησίων τοιόνδε τῇ οἰ-

2. ἄλλης wäre nach 2, 69, 2. 3, 7, 5 nicht zu erwarten, und da es wirkll. in einigen guten Codd. fehlt, so haben es Poppo und Kr. eingeklammert. Jedoch s. z. 2, 14, 1 und ganz wie hier findet sich ἄλλος Xen. Cyrop. 6, 4, 1 (von Poppo citiert), *Κῦρος μὲν ἐθύετο· ὁ δ' ἄλλος στρατός.*

20. Fortsetzung der 2, 78 abgebrochenen Geschichte der Belagerung von Plataea (20—24).

1. Ἀθηναίων οἱ ξ. 2, 78, 3.

2. ἀπώκνησαν τὸν κ. Ebenso 30, 4.

3. ἐπιβολαῖς, Schichten. — καθορωμένου, sc. τούτου aus ἐς ὃ. Von letzterm hängt τοῦ τεύχους als gen. part. ab. — ἐς ὃ ἐβούλοντο bedarf ebenso wenig einer Ergän-

zung als unser: „ich will nach dem Schloss“. Arist. Frösche 1279 ἐγὼ μὲν οὖν ἐς τὸ βαλανεῖον βούλομαι. Stahls Conj. ὅσον für ἐς ὃ (a. a. O. S. 112) und seine Einwendungen geg. die jetzt von allen Herausgebern angenommene Erklärung beruhen auf imaginären Schwierigkeiten.

4. τῆς πλίνθου, des einzelnen Backsteins. Der Sing. ist in solcher Verbindung angemessener als der Plur. v. 7, 65, 2 τῆς νεώς. Aehnll. ist es, wenn der Sing. geradezu distributive Bedeutung hat (*singuli*): 22, 3 ψилоὶ δώδεκα ξὺν ξιφιδίῳ καὶ θώρακι ἀνέβαινον. 2, 70, 3. 6, 58, 2 u. a.

21. 1. πρὸς Πλαταιῶν. zu 1, 62, 1.

κοδομήσει. εἶχε μὲν δύο τοὺς περιβόλους, πρὸς τε Πλαταιῶν
καὶ εἴ τις ἔξωθεν ἀπ' Ἀθηνῶν ἐπίοι, διείχον δὲ οἱ περίβολοι
2 ἐκκαίδεκα πόδας μάλιστα ἀπ' ἀλλήλων. τὸ οὖν μεταξὺ τοῦτο,
οἱ ἐκκαίδεκα πόδες, τοῖς φύλαξιν οἰκήματα διανενεμημένα ὠκο-
δόμητο, καὶ ἦν ξυνεχῆ ὥστε ἐν φαίνεσθαι τεῖχος παχὺ ἐπάλξεις
3 ἔχον ἀμφοτέρωθεν. διὰ δέκα δὲ ἐπάλξεων πύργοι ἦσαν μεγάλοι
καὶ ἰσοπλατεῖς τῷ τείχει, διήκοντες ἕς τε τὸ ἔσω μέτωπον αὐτοῦ
καὶ οἱ αὐτοὶ καὶ τὸ ἔξω, ὥστε πάροδον μὴ εἶναι παρὰ πύργον,
4 ἀλλὰ δι' αὐτῶν μέσων διήεσαν. τὰς οὖν νύκτας, ὁπότε χειμῶν
εἴη νοτερός, τὰς μὲν ἐπάλξεις ἀπέλειπον, ἐκ δὲ τῶν πύργων,
ὄντων δι' ὀλίγου καὶ ἄνωθεν στεγανῶν, τὴν φυλακὴν ἐποιοῦντο.
τὸ μὲν οὖν τεῖχος ὃ περιεφρουροῦντο οἱ Πλαταιῆς τοιοῦτον ἦν.

22. Οἱ δ', ἐπειδὴ παρεσκεύαστο αὐτοῖς, τηρήσαντες νύκτα
χειμέριον ὕδατι καὶ ἀνέμῳ καὶ ἅμα ἀσέληνον ἐξήεσαν· ἡγοῦντο
δὲ οἵπερ καὶ τῆς πείρας αἵτιοι ἦσαν. καὶ πρῶτον μὲν τὴν τάφρον
διέβησαν ἢ περιεῖχεν αὐτούς, ἔπειτα προσέμιξαν τῷ τείχει τῶν
πολεμίων λαθόντες τοὺς φύλακας, ἀνὰ τὸ σκοτεινὸν μὲν οὐ
προϊδόντων αὐτῶν, ψόφῳ δὲ τῷ ἐκ τοῦ προσιέναι αὐτοὺς ἀντι-
2 παταγοῦντος τοῦ ἀνέμου οὐ κατακουσάντων· ἅμα δὲ καὶ διέχον-
τες πολὺ ἥεσαν, ὅπως τὰ ὅπλα μὴ κρουόμενα πρὸς ἀλλήλα αἰ-
σθησιν παρέχοι. ἦσαν δὲ εὐσταλεῖς τε τῇ ὀπλίσει καὶ τὸν ἀριστερόν
πόδα μόνον ὑποδεδεμένοι ἀσφαλείας ἕνεκα τῆς πρὸς τὸν πηλόν.
3 κατὰ οὖν μεταπύργιον προσέμισγον πρὸς τὰς ἐπάλξεις, εἰδότες
ὅτι ἐρῆμοί εἰσι, πρῶτον μὲν οἱ τὰς κλίμακας φέροντες, καὶ προσ-
έθεσαν· ἔπειτα ψιλοὶ δώδεκα ξὺν ξιφιδίῳ καὶ θώρακι ἀνέβαι-

2. τὸ οὖν μεταξὺ κτέ, dieser Zwischenraum nun war als Wohnungen vertheilt und baulich eingerichtet. διανενεμημένα hat sich im Numerus dem Prädic. οἰκήμ. accomodiert. zu 1, 10, 1. — ἦν ξυνεχῆ, sc. τὰ οἰκήματα.

3. διὰ δέκα ἐπάλξεων, nach je zehn Zinnen. διὰ von dem Zwischenraume, wie 2, 29, 3 und oft. — τὸ ἔξω. So die meisten und besten Hdschr. ohne ἕς, was d. Vulg. wiederholt, vgl. 2, 63, 1. 6, 78, 1. 7, 47, 4. — πάροδον κτέ. Sinn: Wenn die Soldaten von einem Theile der Mauer zum andern (in der Länge) gehen wollten, so konnten sie nicht neben dem dazwischen liegenden

Thurme vorbei, sondern mussten mitten hindurch.

4. δι' ὀλίγον, in geringer Entfernung von einander.

22. 1. παρεσκεύαστο. zu 1, 7. — προϊδόντων αὐτῶν, i. e. τῶν φυλάκων, gen. abs. ungeachtet des vorangegangenen τοὺς φύλακας.

2. μὴ verneint auch hier so gut das Partic. als das Verb. fin. — ἀσφαλείας κτέ. Den sichern Tritt im Kothe gab die Nacktheit des rechten Fusses.

3. ξιφιδίῳ κ. θ. Ueber den Singul. zu 20, 4. — ἕξ κτέ., je sechs auf jeden der beiden Thürme, die das erwähnte μεταπύργιον ein-

νον, ὧν ἡγεῖτο Ἀμμέας ὁ Κοροΐβου, καὶ πρῶτος ἀνέβη. μετὰ δὲ αὐτὸν οἱ ἐπόμενοι ἕξ ἐφ' ἐκάτερον τῶν πύργων ἀνέβαινον. ἔπειτα ψилоὶ ἄλλοι μετὰ τούτους ξὺν δορατίοις ἐχώρουν, οἷς ἕτεροι κατόπιν τὰς ἀσπίδας ἔφερον, ὅπως ἐκεῖνοι ῥᾶον προσβαίνοιεν, καὶ ἔμελλον δώσειν ὅποτε πρὸς τοῖς πολεμίοις εἴησαν. ὥς δὲ 4 ἄνω πλείους ἐγένοντο, ἥσθοντο οἱ ἐκ τῶν πύργων φύλακες· κατέβαλε γάρ τις τῶν Πλαταιῶν ἀντιλαμβανόμενος ἀπὸ τῶν ἐπάλξεων κεραμίδα, ἣ πεσοῦσα ψόφον ἐποίησεν. καὶ αὐτίκα 5 βοή ἦν, τὸ δὲ στρατόπεδον ἐπὶ τὸ τεῖχος ὥρμησεν· οὐ γὰρ ἦδει ὅ τι ἦν τὸ δεινὸν σκοτεινῆς νυκτὸς καὶ χειμῶνος ὄντος, καὶ ἅμα οἱ ἐν τῇ πόλει τῶν Πλαταιῶν ὑπολελειμμένοι ἐξελθόντες προσέβαλον τῷ τείχει τῶν Πελοποννησίων ἐκ τοῦμπαλιν ἣ οἱ ἄνδρες αὐτῶν ὑπερέβαινον, ὅπως ἦκιστα πρὸς αὐτοὺς τὸν νοῦν ἔχοιεν. ἐθορυβοῦντο μὲν οὖν κατὰ χώραν μένοντες, 6 βοηθεῖν δὲ οὐδεὶς ἐτόλμα ἐκ τῆς ἐαυτῶν φυλακῆς, ἀλλ' ἐν ἀπόρῳ ἦσαν εἰκάσαι τὸ γιγνόμενον. καὶ οἱ τριακόσιοι αὐτῶν, 7 οἷς ἐτέτακτο παραβοηθεῖν εἴ τι δέοι, ἐχώρουν ἔξω τοῦ τείχους πρὸς τὴν βοήν. φρυκτοὶ τε ἦροντο ἐς τὰς Θήβας πολέμιοι· παρανῖσχον δὲ καὶ οἱ ἐκ τῆς πόλεως Πλαταιῆς ἀπὸ τοῦ 8 τείχους φρυκτοὺς πολλοὺς πρότερον παρεσκευασμένους ἐς αὐτὸ τοῦτο, ὅπως ἀσαφῇ τὰ σημεῖα τῆς φρυκτωρίας τοῖς πολεμίοις ἢ καὶ μὴ βοηθοῖεν, ἄλλο τι νομίσαντες τὸ γιγνόμενον

schlossen. — πύργων ἀνέβαινον. Cl. schreibt πύργων ἐχώρουν und dann in der folg. Zeile δοράτιοις ἀνέβαινον, ein etwas radicales, doch nicht schon deshalb schlechthin verwerfliches Mittel. Die Klarheit der Erzählung scheint auch mir auf diese Weise zu gewinnen, aber ob nicht dennoch Thuk. das Besteigen der natürlich die Höhe der Mauer überragenden Thürme mit ἀνέβαινον glaubte bezeichnen zu müssen und dann, um dies nicht zum dritten Male zu wiederholen, das allgemeinere ἐχώρουν setzte, bleibt fraglich.

4. ψόφον. Mehrere der Neuern mit einer guten Hdschr. δοῦπον.

5. ἐπὶ τὸ τεῖχος, wo jede Abtheilung ihren bestimmten Posten hatte (§. 6). — τῶν Πλαταιῶν ist gen. part. Ueber die Stellung desselben zu 36, 5.

6. ἐαυτῶν. Die Hdschr. wohl über-

wiegend αὐτῶν, doch ist ihr Gewicht in solchen Dingen gering. Der Sinn und die Stellung sprechen für ἐαυτῶν oder αὐτῶν. Letzteres ziehe ich jetzt auch 91, 2, u. αὐτοῦ 8, 48, 4 vor; 5, 10, 9 ist αὐτοῦ Adv.

7. ἐτέτακτο = ἐπετέτακτο, was Krüg. für nothwendig hält. Aber auch Xen. Cyrop. 4, 3, 3 haben die besseren Codd. ταῦτα γὰρ ἔφασαν σφίσι τετάχθαι ποιεῖν ὑπὸ τῶν ἀρχόντων statt der Vulg. προστετάχθαι. — φρυκτοὶ τε κτέ. Annäherung von Feinden wurde signalisiert durch hin und her bewegte Flammenzeichen, die von Freunden durch ruhig emporsteigende. Letzterer Art waren also die hier von den Platäern angewandten. Sonst kommen die Feuersignale bei Thuk. noch vor 2, 94, 1. 3, 80, 2. 4, 42, 4. 111, 1. 2. 8, 102, 1.

8. ὅπως — ἢ καὶ μὴ βοηθοῖεν.

εἶναι ἢ τὸ ὄν, πρὶν σφῶν οἱ ἄνδρες οἱ ἐξιόντες διαφύγοιεν καὶ τοῦ ἀσφαλοῦς ἀντιλάβοιντο.

23. Οἱ δ' ὑπερβαίνοντες τῶν Πλαταιῶν ἐν τούτῳ, ὥς οἱ πρῶτοι αὐτῶν ἀναβεβήκεσαν καὶ τοῦ πύργου ἑκατέρου τοὺς φύλακας διαφθείραντες ἐκεκρατήκεσαν, τὰς τε διόδους τῶν πύργων ἐνστάντες αὐτοὶ ἐφύλασσον μηδὲνα δι' αὐτῶν ἐπιβοηθεῖν, καὶ κλίμακας προσθέντες ἀπὸ τοῦ τείχους τοῖς πύργοις καὶ ἐπαναβιβάσαντες ἄνδρας πλείους, οἱ μὲν ἀπὸ τῶν πύργων τοὺς ἐπιβοηθοῦντας καὶ κάτωθεν καὶ ἄνωθεν εἶργον βάλλοντες, οἱ δ' ἐν τούτῳ οἱ πλείους πολλὰς προσθέντες κλίμακας ἅμα καὶ τὰς ἐπάλξεις ἀπώσαντες διὰ τοῦ μεταπυργίου
 2 ὑπερέβαινον. ὁ δὲ διακομιζόμενος αἰεὶ ἴστατο ἐπὶ τοῦ χείλους τῆς τάφρου καὶ ἐντεῦθεν ἐτόξευόν τε καὶ ἠκόντιζον, εἴ τις παραβοηθῶν παρὰ τὸ τεῖχος κωλυτῆς γίγνοιτο τῆς διαβάσεως.
 3 ἐπεὶ δὲ πάντες διεπεπεραίωντο, οἱ ἀπὸ τῶν πύργων χαλεπῶς οἱ τελευταῖοι καταβαίνοντες ἐχώρουν ἐπὶ τὴν τάφρον, καὶ ἐν
 4 τούτῳ οἱ τριακόσιοι αὐτοῖς ἐπεφέροντο λαμπάδας ἔχοντες. οἱ μὲν οὖν Πλαταιῆς ἐκείνους ἐώρων μᾶλλον ἐκ τοῦ σκότους ἐστῶτες ἐπὶ τοῦ χείλους τῆς τάφρου, καὶ ἐτόξευόν τε καὶ ἐσηκόντιζον ἐς τὰ γυμνά, αὐτοὶ δὲ ἐν τῷ ἀφανεῖ ὄντες ἤσσουν διὰ τὰς λαμπάδας καθεωρῶντο, ὥστε φθάνουσι τῶν Πλαταιῶν καὶ οἱ ὕστατοι διαβάντες τὴν τάφρον, χαλεπῶς δὲ καὶ βιαίως.
 5 κρύσταλλός τε γὰρ ἐπεπήγει οὐ βέβαιος ἐν αὐτῇ ὥστ' ἐπελθεῖν,

Conj. und Optat. zusammen im Finalsatz nach einem Präter. auch 6, 96, 3. 7, 17, 4; ähnl. 8, 87, 3.

23. 1. Οἱ δ' ὑπερβ. κτέ. Die Wortfolge, wie sie von allen Auslegern ausser Poppo angenommen wird, ist diese: οἱ ὑπερβαίνοντες (das sind alle bei dem Unternehmen Betheiligten) τὰς τε διόδους ἐφύλασσον καὶ οἱ μὲν εἶργον, οἱ δ' ὑπερέβαινον. Was Poppo dagegen vorbringt, um zu beweisen, dass τὰς τε — ἐπιβοηθεῖν noch zum Zwischensatze gehöre, ist nicht erheblich. — τοῦ πύργου ἑκατέρου. zu 22, 3. — τὰς — πύργων. zu 21, 3. — αὐτοί, selbst, im Gegensatz zu den Niedergemachten, jedoch nicht alle zuerst Hinaufgestiegenen, sondern ein Theil von ihnen, während die andern das in καὶ κλίμακας bis πλείους Erzählte

thun. — οἱ μὲν sind alle bis jetzt Hinaufgekommenen. — ἀπὸ τῶν π. verb. mit εἶργον, von den Thürmen aus, näher erklärt durch καὶ κάτωθεν καὶ ἄνωθεν. Die von unten Abwehrenden sind die, welche sich in den Durchgängen unten als Wache aufgestellt hatten. — οἱ — πλείους sind die bis jetzt noch unten Befindlichen. Diese „setzen nun viele Leitern“ an, aber nicht an die Thürme, wie so eben geschah, sondern an das μεταπύργιον.

2. αἰεί, jedesmal. — τάφρον, hier der äussere. — διαβάσεως, näml. über diesen Graben.

3. οἱ τελευταῖοι ist wohl Appos., wie οἱ δυνατώτατοι 1, 2, 6. τοὺς πλουσιωτάτους 1, 108, 3.

4. τὰ γυμνά, d. ungedeckten Theile des Körpers.

ἀλλ' οἷος ἀπηνλιώτου ἢ βορέου ὑδατώδης μᾶλλον, καὶ ἡ νύξ τοιοῦτω ἀνέμῳ ὑπονειφομένη πολὺ τὸ ὕδωρ ἐν αὐτῇ ἐπεποιήκει, ὃ μόλις ὑπερέχοντες ἐπεραιώθησαν. ἐγένετο δὲ καὶ ἡ διάφευξις αὐτοῖς μᾶλλον διὰ τοῦ χειμῶνος τὸ μέγεθος.

24. Ὁρμήσαντες δὲ ἀπὸ τῆς τάφρου οἱ Πλαταιῆς ἐχώρουν ἀθρόοι τὴν ἐς Θήβας φέρουσαν ὁδόν, ἐν δεξιᾷ ἔχοντες τὸ τοῦ Ἀνδροκράτους ἡρώον, νομίζοντες ἥκιστα σφᾶς ταύτην αὐτοὺς ὑποτοπῆσαι τραπέσθαι τὴν ἐς τοὺς πολεμίους· καὶ ἅμα ἐώρων τοὺς Πελοποννησίους τὴν πρὸς Κιθαιρῶνα καὶ Δρυὸς κεφαλὰς τὴν ἐπ' Ἀθηνῶν φέρουσαν μετὰ λαμπάδων διώκοντας. καὶ ἐπὶ μὲν ἕξ ἢ ἐπτὰ σταδίους οἱ Πλαταιῆς 2 τὴν ἐπὶ τῶν Θηβῶν ἐχώρησαν, ἔπειθ' ὑποστρέψαντες ἤεσαν τὴν πρὸς τὸ ὄρος φέρουσαν ὁδόν ἐς Ἐρύθρας καὶ Ὑσιᾶς, καὶ λαβόμενοι τῶν ὁρῶν διαφεύγουσιν ἐς τὰς Ἀθήνας, ἄνδρες δώδεκα καὶ διακόσιοι ἀπὸ πλειόνων· εἰσὶ γάρ τινες αὐτῶν οἱ ἀπειράποντο ἐς τὴν πόλιν πρὶν ὑπερβαίνειν, εἷς δ' ἐπὶ τῇ ἔξω τάφρῳ τοξότης ἐλήφθη. οἱ μὲν οὖν Πελοποννήσιοι κατὰ 3 χώραν ἐγένοντο τῆς βοηθείας παυσάμενοι· οἱ δ' ἐκ τῆς πόλεως Πλαταιῆς τῶν μὲν γεγεννημένων εἰδότες οὐδέν, τῶν δὲ ἀποτραπομένων σφίσιν ἀπαγγειλάντων ὥς οὐδεὶς περίεστι, κήρυκα ἐκπέμψαντες, ἐπεὶ ἡμέρα ἐγένετο, ἐσπένδοντο ἀναιρεσιν τοῖς νεκροῖς, μαθόντες δὲ τὸ ἀληθὲς ἐπαύσαντο. οἱ μὲν δὲ τῶν Πλαταιῶν ἄνδρες ὑπερβάντες ἐσώθησαν.

25. Ἐκ δὲ τῆς Λακεδαίμονος τοῦ αὐτοῦ χειμῶνος τελευτῶντος ἐκπέμπεται Σάλαιθος ὁ Λακεδαιμόνιος ἐς Μυτιλήνην

5. οἷος — μᾶλλον, wie es vielmehr bei Ostwind als bei Nordwind beschaffen ist, wässerig. Doch die Wortstellung ist so hart, dass man sich schwer von der Aechtheit der Lesart überzeugt. Dobree will ἢ βορέου streichen, was auch mir das beste scheint, da diese Worte als Glossem zu ὑδατώδης μᾶλλον sich eingeschlichen haben können; Krüg. will ἢ εὐρον lesen: oder bei Südost (aber bei Südost gab es sicher dort gar kein Eis, auch kein „mehr wässeriges“), Poppo möchte μᾶλλον umstellen oder ὑδατώδης tilgen. — ἡ νύξ — ὑπονειφομένη ein gewagter Ausdruck von poetischer Farbe: die von sol-

chem Winde etwas durchschneite Nacht. ὑπονείφει unpersönl. 4, 103, 2. Sonst kommt das Wort überhaupt nicht vor. — διάφευξις nur wieder bei Spätern. — μᾶλλον, mehr als wegen einer andern Ursache, also vornehmlich.

24. 1. νομίζοντες κτέ. Constr. νομίζοντες αὐτοὺς ἥκιστα ὑποτοπῆσαι σφᾶς τραπέσθαι ταύτην.

3. κατὰ χώραν ἐγ., kamen nach ihrem Standort zurück. K. — ὥς οὐδεὶς π. Warum machten sie diese falsche Angabe? — ἐσπένδοντο, wollten sich (durch einen Vertrag) ausbedingen. zu 1, 105, 6.

τριήρει. καὶ πλεύσας ἐς Πύρραν καὶ ἐξ αὐτῆς περὶ κατὰ χα-
 ράδραν τινά, ἣ ὑπερβατὸν ἦν τὸ περιτείχισμα, διαλαθὼν ἐσέρ-
 χεται ἐς τὴν Μυτιλήνην, καὶ ἔλεγε τοῖς προέδροις ὅτι ἐσβολή
 τε ἅμα ἐς τὴν Ἀττικὴν ἔσται καὶ αἱ τεσσαράκοντα νῆες παρέ-
 σονται ἃς ἔδει βοηθῆσαι αὐτοῖς, προαποπεμφθῆναί τε αὐτὸς
 2 τούτων ἔνεκα καὶ ἅμα τῶν ἄλλων ἐπιμελησόμενος. καὶ οἱ μὲν
 Μυτιληναῖοι ἐθάρσουν τε καὶ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἦσσαν
 εἶχον τὴν γνώμην ὥστε ξυμβαίνειν. ὃ τε χειμὼν ἐτελεύτα οὗ-
 τος, καὶ τέταρτον ἔτος τῷ πολέμῳ ἐτελεύτα τῷδε ὃν Θουκυδίδης
 ξυνέγραψεν.

26. Τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου θέρους οἱ Πελοποννήσιοι ἐπειδὴ
 τὰς ἐς τὴν Μυτιλήνην δύο καὶ τεσσαράκοντα ναῦς ἀπέστειλαν
 ἔχοντα Ἀλκίδα, ὃς ἦν αὐτοῖς ναύαρχος, προστάξαντες, αὐτοῖ
 ἐς τὴν Ἀττικὴν καὶ οἱ ξύμμαχοι ἐσέβαλον, ὅπως οἱ Ἀθηναῖοι
 ἀμφοτέρωθεν θορυβούμενοι ἦσσαν ταῖς ναυσὶν ἐς τὴν Μυτιλήνην
 2 καταπλεύουσας ἐπιβοηθήσωσιν. ἤγεῖτο δὲ τῆς ἐσβολῆς ταύτης
 Κλεομένης ὑπὲρ Πausανίου τοῦ Πλειστοάνακτος νείεος βασιλέως
 3 ὄντος καὶ νεωτέρου ἔτι, πατρὸς δὲ ἀδελφὸς ὢν. ἐδήλωσαν δὲ τῆς
 Ἀττικῆς τὰ τε πρότερον τετμημένα εἴ τι ἐβεβλαστήκει καὶ ὅσα
 ἐν ταῖς πρὶν ἐσβολαῖς παρελέλειπτο· καὶ ἡ ἐσβολὴ αὕτη χαλεπῶ-
 4 τάτῃ ἐγένετο τοῖς Ἀθηναίοις μετὰ τὴν δευτέραν. ἐπιμένοντες γὰρ
 αἰεὶ ἀπὸ τῆς Λέσβου τι πεύσεσθαι τῶν νεῶν ἔργον ὥς ἦδη
 πεπεραιωμένων ἐπεξῆλθον τὰ πολλὰ τέμνοντες. ὥς δ' οὐδὲν ἀπέ-

25. 1. ὑπερβατόν kann keinen-
 falls etwas Anderes als „übersteig-
 bar“ bedeuten. Hierdurch wird also
 die Annahme, dass für den freien
 Durchfluss des Giessbachs unten eine
 Mauerlücke gelassen und der Mann
 durch diese gekrochen sei (Cl.), aus-
 geschlossen. Die χαράδρα ist viel-
 mehr auch hier (wie 98, 1. 107, 3.
 112, 6) ein ausgetrocknetes Fluss-
 bett, Schlucht, Hohlweg. Die Mauer
 wird sich im Verhältniss der Tiefe
 der Schlucht gesenkt haben, also
 von den Seitenwänden der letztern
 aus übersteigbar gewesen sein.

26. 1. δύο καὶ τεσσ. Sonst wird
 der Bestand dieser Flotte mit der
 runden Zahl 40 angegeben: 16, 3.
 u. a. — ἔχοντα wäre an sich tadel-
 los (die Stellung wie 5, 71, 3. Xen.

Anab. 1, 2, 21), wenn nicht προστά-
 ξαντες folgte. Dies ist aber bei
 ἔχοντα so schleppend, dass wahr-
 scheinl. Stephanus' Conj. ἄρχοντα
 (von Cl. aufgenommen) das Richtige
 trifft. vgl. 6, 93, 2. 7, 19, 4. 8, 23,
 4. 39, 2. — ἐπιβοηθήσωσιν = ἐπι-
 πλεύσωσιν.

2. Κλεομένης. Er war Vormund
 für seinen Neffen Pausanias, weil
 sein Bruder, König Pleistoanax, im
 Exile in Arkadien lebte. Letzterer
 kehrte jedoch im Jahre 421 zurück
 und führte dann die Regierung wie-
 der selbst: 1, 21, 1. 5, 16, 3. 33,
 1. 75, 1.

3. Vor εἴ τι haben d. Hdschr. ein
 zuerst v. L. Dindorf als falsch er-
 kanntes καί.

4. ἐπεξῆλθον, sie dehnten sich

βαινευ αὐτοῖς ὧν προσεδέχοντο καὶ ἐπελελοίπει ὁ σῖτος, ἀνεχώρησαν καὶ διελύθησαν κατὰ πύλεις.

27. Οἱ δὲ Μυτιληναῖοι ἐν τούτῳ, ὥς αἶ τε νῆες αὐτοῖς οὐχ ἦκον ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου ἀλλὰ ἐνεχρόνιζον, καὶ ὁ σῖτος ἐπελελοίπει, ἀναγκάζονται ξυμβαίνειν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους διὰ τάδε. ὁ Σάλαιθος καὶ αὐτὸς οὐ προσδεχόμενος ἔτι 2 τὰς ναῦς ὀπλίζει τὸν δῆμον πρότερον ψιλὸν ὄντα ὥς ἐπεξιὼν τοῖς Ἀθηναίοις· οἱ δέ, ἐπειδὴ ἔλαβον ὅπλα, οὔτε ἠκροῶντο 3 ἔτι τῶν ἀρχόντων, κατὰ ξυλλόγους τε γιγνόμενοι ἢ τὸν σῖτον ἐκέλευον τοὺς δυνατοὺς φέρειν ἐς τὸ φανερόν καὶ διανέμειν ἅπασιν, ἢ αὐτοὶ ξυγχωρήσαντες πρὸς Ἀθηναίους ἔφασαν παραδώσειν τὴν πόλιν.

28. Γνόντες δὲ οἱ ἐν τοῖς πράγμασιν οὗτ' ἀποκωλύσειν δυνατοὶ ὄντες, εἴ τ' ἀπομονωθήσονται τῆς ξυμβάσεως, κινδυνεύοντες, ποιοῦνται κοινῇ ὁμολογίαν πρὸς τε Πάχητα καὶ τὸ στρατόπεδον, ὥστε Ἀθηναίοις μὲν ἐξεῖναι βουλευῆσαι περὶ Μυτιληναίων ὅποιον ἂν τι βούλωνται καὶ τὴν στρατιὰν ἐς τὴν πόλιν δέχεσθαι αὐτούς, πρεσβείαν δὲ ἀποστέλλειν ἐς τὰς Ἀθήνας Μυτιληναίους περὶ ἑαυτῶν· ἐν ὅσῳ δ' ἂν πάλιν ἔλθωσι, Πάχητα μήτε δῆσαι Μυτιληναίων μηδὲνα μήτε ἀνδραποδίσαι μήτε ἀποκτεῖναι. ἡ μὲν ξύμβασις αὕτη ἐγένετο. οἱ 2 δὲ πράξαντες πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους μάλιστα τῶν Μυτιληναίων περιδεεῖς ὄντες, ὥς ἡ στρατιὰ ἐσῆλθεν, οὐκ ἠνέσχοντο, ἀλλ' ἐπὶ τοὺς βωμοὺς ὅμως καθίζουσι· Πάχης δ' ἀναστήσας αὐτοὺς ὥστε μὴ ἀδικῆσαι, κατατίθεται ἐς Τένεδον μέχρι οὗ τοῖς Ἀθηναίοις τι δόξη. πέμψας δὲ καὶ ἐς τὴν Ἀν- 3 τισσαν τριήρεις προσεκτήσατο καὶ τὰλλα τὰ περὶ τὸ στρατόπεδον καθίστατο ἢ αὐτῷ ἐδόκει.

29. Οἱ δ' ἐν ταῖς τεσσαράκοντα ναυσὶ Πελοποννήσιοι, οὓς ἔδει ἐν τάχει παραγενέσθαι, πλείοντες περὶ τε αὐτὴν τὴν Πελοπόννησον ἐνδιέτριψαν καὶ κατὰ τὸν ἄλλον πλοῦν σχο-

aus über. vgl. καταδραμεῖν τι 2, 94; 3 u. a. Mit dem Acc., jedoch metaphorisch, auch 3, 67, 1 ταῦτα ἐπεξήλωμεν: wir haben uns über diese Punkte verbreitet.

27. 1. τάδε bezieht sich auf das Folgende.

3. κατὰ ξυλλ. γινν. zu 1, 139, 4.

28. 1. ἀποκωλύσειν. Ueb. d. Fut. zu 1, 27, 2. — κοινῇ, gemeinschaftl. mit der Volkspartei. — αὐτούς, τοὺς Μυτιληναίους.

2. ὅμως, trotz der Convention. — ὥστε — ἀδικῆσαι dasselbe, was 1, 126, 11 ἐφ' ᾧ μηδὲν κακὸν ποιήσουσιν. v. 34, 3. — δόξη. Ueb. den Conj. zu 1, 137, 2.

λαῖοι κομισθέντες τοὺς μὲν ἐκ τῆς πόλεως Ἀθηναίους λανθάνουσι, πρὶν δὲ τῇ Δήλῳ ἔσχον, προσμίζαντες δ' ἀπ' αὐτῆς τῇ Ἰκάρῳ καὶ Μυκόνῳ πυνθάνονται πρῶτον ὅτι ἡ Μυτιλήνη
 2 ἔάλωκεν. βουλόμενοι δὲ τὸ σαφὲς εἰδέναι κατέπλευσαν ἐς Ἑμβατον τῆς Ἐρυθραίας· ἡμέραι δὲ μάλιστα ἦσαν τῇ Μυτιλήνῃ ἔαλωκυία ἑπτὰ ὅτ' ἐς τὸ Ἑμβατον κατέπλευσαν. πυθόμενοι δὲ τὸ σαφὲς ἐβουλεύοντο ἐκ τῶν παρόντων· καὶ ἔλεξεν αὐτοῖς Τευτίαπλος ἀνὴρ Ἡλεῖος τάδε.

30. „Ἀλκίδα καὶ Πελοποννησίων ὅσοι πάρεσμεν ἄρχοντες τῆς στρατιᾶς, ἐμοὶ δοκεῖ πλεῖν ἡμᾶς ἐπὶ Μυτιλήνῃν πρὶν
 2 ἐκπύστους γενέσθαι, ὥσπερ ἔχομεν. κατὰ γὰρ τὸ εἶκός ἀνδρῶν νεωστὶ πόλιν ἐχόντων πολὺ τὸ ἀφύλακτον εὐρήσομεν, κατὰ μὲν θάλασσαν καὶ πάνυ, ἥ ἐκεῖνοί τε ἀνέλπιστοι ἐπιγενέσθαι ἂν τινα σφίσι πολέμιον καὶ ἡμῶν ἢ ἀλκὴ τυγχάνει μάλιστα οὐσα· εἶκός δὲ καὶ τὸ πεζὸν αὐτῶν κατ' οἰκίας ἀμελέ-
 3 στερον ὥς κεκρατηκότων διεσπάρθαι. εἰ οὖν προσπέσοιμεν ἄφνω τε καὶ νυκτός, ἐλπίζω μετὰ τῶν ἔνδον, εἴ τις ἄρα ἡμῖν
 4 ἔστιν ὑπόλοιπος εὖνους, καταληφθῆναι ἂν τὰ πράγματα. καὶ μὴ ἀποκνήσωμεν τὸν κίνδυνον, νομίσαντες οὐκ ἄλλο τι εἶναι τὸ καινὸν τοῦ πολέμου ἢ τὸ τοιοῦτον, ὃ εἴ τις στρατηγὸς ἐν

29. 1. τοὺς ἐκ κτέ., den Ath. in der Stadt. ἐκ wie wenn gesagt wäre: οἱ ἐκ τῆς πόλεως Ἀθηναῖοι οὐκ ἦσαν. — τῇ Δήλῳ ἔσχον. So ἔχω, landen, noch 33, 1. 7, 1, 2 construiert. Sonst mit ἐς und κατὰ. — τῇ Ἰκάρῳ καὶ Μυκόνῳ. Geographische Genauigkeit würde die umgekehrte Stellung erfordern. Derselbe Fall 8, 88 εὐθὺς τῆς Φασήλιδος καὶ Κανόνος, und 8, 108, 1.

2. τῇ Μυτιλ. ἔαλ. Wir: seit der Einnahme von Mytilene. v. 1, 13, 4. M. 388, c.

30. 1. ὥσπερ ἔχομεν. zu 1, 134, 3.

2. ἀνδρῶν „hängt von τὸ ἀφύλακτον ab: an Männern, die eben erst eine Stadt erobert haben, werden wir die Sorglosigkeit gross finden“. K. — ἀνέλπιστοι activ, wie 6, 17, 8. 8, 1, 2. hier: unbesorgt. — ἡμῶν — οὐσα. Fasst man den ganzen Gedanken so auf: „zur See werden wir d. Ath. ganz besonders sorglos finden, wo einer-

seits sie am wenigsten einen feindlichen Angriff erwarten, andererseits wir gerade einmal vorzugsweise stark sind“, so enthält das letzte Glied den Ausdruck der Freude darüber, dass die vorausgesetzte Sorglosigkeit der Ath. der gerade einmal recht starken Seemacht der Verbündeten zuverlässig den Sieg zuwenden werde. τυγχάνει ist gebraucht, weil gewöhnlich die Peloponnesier nicht stark zur See waren. ἀλκὴ Kraftanstrengung, Kampffähigkeit, wie 2, 84, 3. 6, 34, 9 und sonst. Die meisten Ausleger sind davon ausgegangen, dass der Satz ἡμῶν — οὐσα den zweiten Grund der besondern Sorglosigkeit der Ath. zur See enthalten müsste, und deshalb stark auf Irrwege gerathen. Im Wesentlichen richtig Poppo und Stahl S. 113 f. u. schon Rhein. Mus. XVII. S. 618.

4. τὸ καινόν, das Unerwartete, Ueberraschende. — τὸ τοιοῦτον,

τε αὐτῷ φυλάσσοιτο καὶ τοῖς πολεμίοις ἐνορῶν ἐπιχειροίη, πλεῖστ' ἂν ὀρθοῖτο.“

31. Ὁ μὲν τοσαῦτα εἰπὼν οὐκ ἔπειθε τὸν Ἀλκίδα. ἄλλοι δέ τινες τῶν ἀπ' Ἰωνίας φυγάδων καὶ οἱ Λέσβιοι ξυμπλέοντες παρήνουν, ἐπειδὴ τοῦτον τὸν κίνδυνον φοβεῖται, τῶν ἐν Ἰωνίᾳ πόλεων καταλαβεῖν τινα ἢ Κύμην τὴν Αἰολίδα, ὅπως ἐκ πόλεως ὀρμώμενοι τὴν Ἰωνίαν ἀποστήσωσιν (ἐλπίδα δ' εἶναι· οὐδενὶ γὰρ ἀκουσίως ἀφῆχθαι), καὶ τὴν πρόσδοον ταύτην μεγίστην οὖσαν Ἀθηναίων [ἦν] ἀφέλωσι καὶ ἅμα, ἣν ἐφορμῶσιν, αὐτοῖς δαπάνη [σφίσι] γίγνηται· πείσειν τε οἷεσθαι καὶ Πισσούθνην ὥστε ξυμπολεμεῖν. ὁ δὲ οὐδὲ ταῦτα 2 ἐνεδέχετο, ἀλλὰ τὸ πλεῖστον τῆς γνώμης εἶχεν, ἐπειδὴ τῆς Μυτιλήνης ὑστερήκει, ὅτι τάχιστα τῇ Πελοποννήσῳ πάλιν προσμίξαι.

32. Ἄρας δὲ ἐκ τοῦ Ἐμβάτου παρέπλει· καὶ προσσχὼν Μυοννήσῳ τῇ Τηίων τοὺς αἰχμαλώτους οὓς κατὰ πλοῦν εἰλήφει ἀπέσφαξε τοὺς πολλούς. καὶ εἰς τὴν Ἐφεσον καθορμίσα- 2

näml. ein plötzl. Ueberfall. Der Art. weist auf das Vorangegangene zurück. — τοῖς πολ. ἐνορῶν. Sinn: wenn er an den Feinden einen solchen Zustand wahrnimmt, dass ein plötzlicher Ueberfall Erfolg verspricht.

31. 1. οὐκ ἔπειθε ist nicht als die reine Negation von ἔπειθε zu verstehen (denn „er bemühte sich nicht zu überreden“ wäre das Gegentheil dessen, was gesagt werden soll), sondern ist zu erklären: „er rückte nicht vor in der Bemühung zu überreden, er redete ohne Erfolg zu“. Ebenso 1. 65, 1. 3, 3, 1. 72, 4. 4, 4, 1. 71, 2. 6, 50, 1. — ὀρμώμενοι. zu 1, 64, 2. — οὐδενὶ κτέ., denn Keinem seiensie, die Lak., unerwünscht gekommen. — καὶ τὴν πρόσδοον κτέ. In dieser kritisch höchst unsichern Stelle, deren Varianten vollständig anzuführen ausserhalb unseres Zweckes liegt, habe ich jetzt mit Cl. aus einigen der besten Hdschr. ἀφέλωσι statt ὑφέλωσι, das den hier nicht passenden Begriff der Heimlichkeit

enthält, aufgenommen und mit demselben ἦν, sowie mit Göll. und Kr. σφίσι, welches sich schon durch seine schwankende Stellung in den Codd. sehr verdächtig macht, eingeklammert. So entsteht der, wie mir scheint, nothwendige Sinn: „damit sie Ionien zum Abfall brächten und dadurch nicht nur die wichtigste Einnahme der Ath. ihnen entzögen, sondern denselben auch, falls sie dann Ionien blockierten (ἐφορμεῖν), Kosten erwüchsen“. Andere Behandlungen dieser schwierigen Stelle s., ausser bei den fast in keinem Punkte einigen Herausgebern, bei Schömann Obs. in Thuk. p. 3 und Stahl Rhein. Mus. XVII S. 618 ff.

2. τὸ πλεῖστον κτέ., seine vorwiegende Meinung gieng dahin. vgl. Herod. 5, 126 αὐτῷ δὲ Ἀρισταγόρῃ ἢ πλείστη γνώμη ἦν εἰς τὴν Μύρκινον ἀπάγειν.

32. 1. ἀπέσφαξε. Ein Beleg v. der 2, 67, 4 im Allgem. berührten Barbarei der Spartaner. Auch die Kerkyräer töteten die Kriegsgefangenen 1, 30, 1.

μένου αὐτοῦ Σαμίων τῶν ἐξ Ἀναίων ἀφικόμενοι πρέσβεις ἔλεγον οἱ καλῶς τὴν Ἑλλάδα ἐλευθεροῦν αὐτόν, εἰ ἄνδρας διέφθειρεν οὔτε χεῖρας ἀνταιρομένους οὔτε πολεμίους, Ἀθηναίων δὲ ὑπ' ἀνάγκης ξυμμάχους· εἴ τε μὴ παύσεται, ὀλίγους μὲν αὐτόν τῶν ἐχθρῶν ἐς φιλίαν προσάξεσθαι, πολὺ δὲ 3 πλείους τῶν φίλων πολεμίους ἔξειν. καὶ ὁ μὲν ἐπείσθη τε καὶ Χίων ἄνδρας ὅσους εἶχεν ἔτι ἀφῆκε καὶ τῶν ἄλλων τινάς· ὁρῶντες γὰρ τὰς ναῦς οἱ ἄνθρωποι οὐκ ἔφευγον, ἀλλὰ προσεχώρουν μᾶλλον ὥς Ἀττικάς καὶ ἐλπίδα οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην εἶχον μὴ ποτε Ἀθηναίων τῆς θαλάσσης κρατούντων ναῦς Πελοποννησίων εἰς Ἰωνίαν παραβαλεῖν.

33. Ἀπὸ δὲ τῆς Ἐφέσου ὁ Ἀλκίδας ἔπλει κατὰ τάχος καὶ φυγὴν ἐποιεῖτο· ὥφθη γὰρ ὑπὸ τῆς Σαλαμινίας καὶ Παράλου ἔτι περὶ Κλάρων ὁρμῶν (αἱ δ' ἀπ' Ἀθηναίων ἔτυχον πλέουσai), καὶ δεδιὼς τὴν δίωξιν ἔπλει διὰ τοῦ πελάγους ὥς γῆ ἐκούσιος 2 οἱ στήσεων ἄλλη ἢ Πελοποννήσῳ. τῷ δὲ Πάχητι καὶ τοῖς Ἀθηναίοις ἦλθε μὲν καὶ ἀπὸ τῆς Εὐρυθραίας ἀγγελία, ἀφικνεῖτο δὲ καὶ πανταχόθεν· ἀτειχίστου γὰρ οὔσης τῆς Ἰωνίας μέγα τὸ δέος ἐγένετο μὴ παραπλέοντες οἱ Πελοποννήσιοι, εἰ καὶ ὥς μὴ διανοοῦντο μένειν, πορθῶσιν ἅμα προσπίπτοντες τὰς πόλεις· αὐτάγγελοι δ' αὐτόν ἰδοῦσαι ἐν τῇ Κλάρῳ ἢ τε 3 Πάραλος καὶ ἡ Σαλαμινία ἔφρασαν. ὁ δὲ ὑπὸ σπουδῆς ἐποιεῖτο τὴν δίωξιν· καὶ μέχρι μὲν Πάτμου τῆς νήσου ἐπεδίωξεν, ὥς δ' οὐκέτι ἐν καταλήψει ἐφαίνετο, ἐпанεχώρει. κέρδος δὲ

3. ὁρῶντες γὰρ κτέ. Da in den vorhergehenden Worten liegt: er hatte noch Chier und manche Andere als Gefangene, so folgt ganz zweckmässig hier erst die Erklärung, wie es gekommen sei, das ihm so viele in die Hände fielen. — μὴ wegen οὐδέ. — παραβαλεῖν, übersetzen. Bei Thuk. sonst nicht in dieser Bedeutung, wohl aber bei Demosth. p. 163, 3 ταῖς ναυσὶν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον παραβαλεῖν, und bei Andern; s. Steph. Thes. unt. d. W. Heilmanns Erklärung: „sich hinüberwagen“, wie 36, 2 ἐς Ἰωνίαν παρακινδυνεῦσαι, welche auch Cl. sehr wahrscheinlich findet, ist schwerl. haltbar.

33. 1. Σαλαμινίας καὶ Παράλου. Die bekannten Schnellsegler, die im

öffentl. Dienste gebraucht wurden, zur Ueberbringung von Depeschen und Geldern, zu Reisen der Gesandten etc. v. 6, 53, 1. 8, 74, 1. — γῆ. zu 29, 1.

2. τῷ — Ἀθηναίοις. zu 1, 80, 3. — ἦλθε μὲν, „die erste noch flüchtige Nachricht, ἀφικνεῖτο δ. κ. παντ. Impf. der wiederholten dringlichen Botschaften; αὐτάγγελοι — ἔφρασαν, der auf eigner Anschauung beruhende und die einzelnen Umstände genau angegebende Bericht, daher φράζειν wie 1, 145“. Cl. — καὶ ὥς, auch so, dennoch, wohl: καίπερ ἀτειχίστου οὔσης τῆς Ἰωνίας. — αὐτάγγελοι verb. mit ἔφρασαν. — αὐτόν, τὸν Ἀλκίδα.

3. ἐν καταλήψει ἐφαίνετο, sc. ὁ

ἐνόμισεν, ἐπειδὴ οὐ μετεώροις περιέτυχεν, ὅτι οὐδαμοῦ ἐγκαταληφθεῖσαι ἤναγκάσθησαν στρατόπεδον ποιεῖσθαι καὶ φυλακὴν σφίσι καὶ ἐφόρμησιν παρασχεῖν.

34. Παραπλέων δὲ πάλιν ἔσχε καὶ ἐς Νότιον τὸ Κολοφωνίων, οὗ κατῴκηντο Κολοφώνιοι τῆς ἄνω πόλεως ἐαλωκυίας ὑπὸ Ἰταμάνους καὶ τῶν βαρβάρων κατὰ στάσιν ἰδίᾳ ἐπαχθέντων· ἐάλω δὲ μάλιστα αὕτη ὅτε ἡ δευτέρα Πελοποννησίων ἐσβολὴ ἐς τὴν Ἀττικὴν ἐρίγνετο. ἐν οὖν τῷ Νοτίῳ οἱ 2 καταφυγόντες καὶ κατοικήσαντες αὐτόθι αὖθις στασιάσαντες, οἱ μὲν παρὰ Πισσούθνου ἐπικούρους Ἀρκάδων τε καὶ τῶν βαρβάρων ἐπαγαγόμενοι ἐν διατειχίσματι εἶχον καὶ τῶν ἐκ τῆς ἄνω πόλεως Κολοφωνίων οἱ μηδίσαντες ξυνεσελθόντες ἐποίτευον, οἱ δὲ ὑπεξελθόντες τούτους καὶ ὄντες φυγάδες τὸν Πάχητα ἐπάγονται. ὁ δὲ προκαλεσάμενος ἐς λόγους Ἰππίαν 3 τὸν ἐν τῷ διατειχίσματι Ἀρκάδων ἄρχοντα, ὥστε, ἣν μηδὲν ἀρέσκον λέγῃ, πάλιν αὐτὸν καταστήσειν ἐς τὸ τεῖχος σῶν καὶ ὑγιᾶ, ὁ μὲν ἐξῆλθε παρ' αὐτόν, ὁ δ' ἐκεῖνον μὲν ἐν φυλακῇ ἀδέσμῳ εἶχεν, αὐτὸς δὲ προσβαλὼν τῷ τειχίσματι ἐξαπιναίως καὶ οὐ προσδεχομένων αἰρεῖ, τοὺς τε Ἀρκάδας καὶ τῶν βαρβάρων ὅσοι ἐνῆσαν διαφθείρει· καὶ τὸν Ἰππίαν ὕστερον ἐσα-

Ἀλκίδας, Subjectswechsel wie häufig; doch kann der Ausdruck auch unpersönlich gemeint sein, wie οὐκ ἐν παύλῃ φαίνεται und Aehnliches (zu 1, 7). — μετεώροις, sc. ταῖς ναυσί. — ἐγκαταληφθεῖσαι, sc. ὑφ' ἐαυτοῦ. — ἤναγκάσθησαν ist ebenfalls durch οὐδαμοῦ verneint. — παρασχεῖν ist in die Abhängigkeit von ἤναγκάσθησαν gezogen, wozu es dem Gedanken nach nicht ganz passt. Strenger logisch wäre diese Form: ἐν ᾧ φυλακὴν σφίσι (den Ath.) καὶ ἐφόρμησιν ἂν παρέσχον. zu 8, 76, 5.

34. 1. τῆς ἄνω πόλεως, die Stadt Kolophon selbst. — ἰδίᾳ Conj. von Krüg. (v. 3, 2, 3 ἰδίᾳ ἄνδρες κατὰ στάσιν — μνηστὰι γίγνονται) statt ἰδίαν, das keine genügende Erklärung zulässt. — ἡ δευτέρα. 2, 47, 2.

2. ἐπαγαγόμενοι habe ich mit Kr. und Cl. des Sinnes wegen aufgenommen statt des hdschrftl. ἐπαγόμενοι. zu 1, 29, 4. — ἐν διατει-

χίσματι, „in parte urbis, quae a reliqua muro separata et castelli instar erat. — Cf. 7, 60, 2.“ P. — ὑπεξελθόντες τούτους. Wegen der Constr. vgl. ἐξελεῖν χώραν, τὴν πόλιν (Steph. Thes. unt. ἐξέρχομαι), ὑπεκφεύγειν 2, 90, 5. 91, 1. ὑποχωρεῖν τὸν ὄχλον 2, 88, 2. ἐξαναχωρεῖν τὰ εἰρημμένα 4, 28, 3. M. 393, 4.

3. ὁ δὲ προκαλεσάμενος hat zum Prädic. εἶχεν, aber durch die antithetische Gliederung ὁ μὲν ἐξῆλθε, ὁ δ' ἐκεῖνον — εἶχεν entsteht ein Anakoluth, sodass nun jenes Partic. als Nom. absol. erscheint — eine eigenthüml. frische Satzform. Ebenso 4, 80, 4 und schon Homer II. II. 401 ff. u. a. — τόν. Wenn, wie es allerdings scheint, zu Ἀρκάδων, die eben genannt sind, d. Artikel nöthig ist, so muss mit Cl. τῶν geschrieben werden, sodass ἄρχοντα dann ohne Art. steht, wie 5, 51. 8, 92, 5.

γαγὼν ὥσπερ ἐσπείσατο, ἐπειδὴ ἔνδον ἦν, ξυλλαμβάνει καὶ
 4 κατατοξεύει. Κολοφωνίοις δὲ Νότιον παραδίδωσι πλὴν τῶν
 μηδισάντων. καὶ ὕστερον Ἀθηναῖοι οἰκιστὰς πέμψαντες κατὰ
 τοὺς ἑαυτῶν νόμους κατῴκισαν τὸ Νότιον, ξυναγαγόντες
 πάντας ἐκ τῶν πόλεων, εἴ ποὺ τις ἦν Κολοφωνίων.

35. Ὁ δὲ Πάχης ἀφικόμενος ἐς τὴν Μυτιλήνην τὴν τε
 Πύρραν καὶ Ἑρεσον παρεστήσατο, καὶ Σάλαιθον λαβὼν ἐν
 τῇ πόλει τὸν Λακεδαιμόνιον κεκρυμμένον ἀποπέμπει ἐς τὰς
 Ἀθήνας καὶ τοὺς ἐκ τῆς Τενέδου Μυτιληναίων ἄνδρας ἅμα
 οὓς κατέθετο καὶ εἴ τις ἄλλος αὐτῷ αἴτιος ἐδόκει εἶναι τῆς
 2 ἀποστάσεως· ἀποπέμπει δὲ καὶ τῆς στρατιᾶς τὸ πλεόν, τοῖς δὲ
 λοιποῖς ὑπομένων καθίστατο τὰ περὶ τὴν Μυτιλήνην καὶ τὴν
 ἄλλην Λέσβον ἣ αὐτῷ ἐδόκει.

36. Ἀφικομένων δὲ τῶν ἀνδρῶν καὶ τοῦ Σαλαίθου οἱ Ἀθη-
 ναῖοι τὸν μὲν Σάλαιθον εὐθύς ἀπέκτειναν, ἔστιν ἃ παρεχόμενον
 τὰ τ' ἄλλα καὶ ἀπὸ Πλαταιῶν (ἔτι γὰρ ἐπολιορκοῦντο) ἀπάξειν
 2 Πελοποννησίους· περὶ δὲ τῶν ἀνδρῶν γνώμας ἐποιοῦντο, καὶ
 ὑπὸ ὀργῆς ἔδοξεν αὐτοῖς οὐ τοὺς παρόντας μόνον ἀποκτεῖναι,
 ἀλλὰ καὶ τοὺς ἅπαντας Μυτιληναίους ὅσοι ἠβῶσι, παῖδας δὲ
 καὶ γυναῖκας ἀνδραποδίσαι, ἐπικαλοῦντες τὴν τε ἄλλην ἀπό-
 στασιν ὅτι οὐκ ἀρχόμενοι ὥσπερ οἱ ἄλλοι ἐποιήσαντο, καὶ προσ-
 ξυνεβάλετο οὐκ ἐλάχιστον τῆς ὀρμῆς αἱ Πελοποννησίων νῆες

4. πλὴν τῶν μηδ. gehört zu Κολοφωνίοις. — οἰκιστὰς, Coloniegründer.

35. 1. Σάλαιθον. 25, 1. — κατέθετο. 28, 2.

2. τὰ περὶ M., das auf M. Bezügliche, die Angelegenheiten von M.

36. 1. παρεχόμενον, anbietend. Zur Sache vgl. 2, 67, 4.

2. ἐπικαλοῦντες, anomaler Nom. zu 2, 53, 4. — τὴν τε ἄλλην κτέ. Ueber das Verhältniss dieses Satzgliedes zum folgenden stimme ich Stahl bei, der mit Recht das von Cl. gegen die Hdschr. nach ἀπόστασιν eingeschobene καὶ ablehnt. — ἀρχόμενοι, als Unterthanen. — προσξυνεβάλετο κτέ., nicht den kleinsten Theil der Aufregung trug der Umstand bei, dass

die Schiffe. Das Subj. dem Sinne nach ist nicht αἱ νῆες, sondern das, was die Schiffe gethan haben: τὸ τολμῆσαι παρακινδυνεῦσαι oder ὅτι ἐτόλμησαν π. Diese Beschaffenheit des Gedankens, in Verbindung mit der Gleichartigkeit von 4, 56, 5 αἴτιον ἦν οἱ Λακεδαιμόνιοι προσιπόντες und 8, 9, 3 (wo die Berufung auf die Accommodation des Verb. an das Prädic. zur Erklärung des Singul. nicht ausreicht, da doch wohl Niemand ein αἴτιον ἦν οἱ Λακεδαιμόνιοι rechtfertigen möchte), dürfte den von Mehrern als fehlerhaft verworfenen Singul. προσξυνεβάλετο, den die besten Codd. haben, genügend schützen. — παρακινδυνεῦσαι, eigentlich: kühn sich in Gefahr stürzen, hier prägnant mit ἐς construiert: kühn die Fahrt nach Ionien machen.

ἐς Ἰωνίαν ἐκείνοις βοηθοὶ τολμήσασαι παρακινδυνεῦσαι· οὐ γὰρ
 ἀπὸ βραχείας διανοίας ἐδόκουν τὴν ἀπόστασιν ποιήσασθαι. πέμ- 3
 πουσιν οὖν τριήρη ὡς Πάχητα ἄγγελον τῶν δεδογμένων, κατὰ
 τάχος κελεύοντες διαχρήσασθαι Μυτιληναίους. καὶ τῇ ὑστεραίᾳ 4
 μετάνοιά τις εὐθὺς ἦν αὐτοῖς καὶ ἀναλογισμὸς ὥμὸν τὸ βού-
 λευμα καὶ μέγα ἐγνώσθαι, πόλιν ὅλην διαφθεῖραι μᾶλλον ἢ οὐ
 τοὺς αἰτίους. ὥς δ' ἦσθοντο τοῦτο τῶν Μυτιληναίων οἱ παρ- 5
 όντες πρέσβεις καὶ οἱ αὐτοῖς τῶν Ἀθηναίων συμπράσσοντες,
 παρεσκέυασαν τοὺς ἐν τέλει ὥστε αὐθις γνώμας προθεῖναι· καὶ
 ἐπεισαν ῥᾶον, διότι καὶ ἐκείνοις ἐνδηλον ἦν βουλόμενον τὸ πλέ-
 ον τῶν πολιτῶν αὐθις τινὰς σφίσιν ἀποδοῦναι βουλευσασθαι.
 καταστάσης δ' εὐθὺς ἐκκλησίας ἄλλαι τε γνώμαι ἀφ' ἐκάστων 6
 ἐλέγοντο καὶ Κλέων ὁ Κλεαινέτου, ὅσπερ καὶ τὴν προτέραν ἐνε-
 νικήκει ὥστε ἀποκτεῖναι, ὧν καὶ ἐς τὰ ἄλλα βιαίότατος τῶν
 πολιτῶν τῷ τε δήμῳ παρὰ πολὺ ἐν τῷ τότε πιθανώτατος, παρ-
 ελθὼν αὐθις ἔλεγε τοιάδε.

37. „Πολλάκις μὲν ἤδη ἔγωγε καὶ ἄλλοτε ἔγνων δημοκρα-
 τίαν ὅτι ἀδύνατόν ἐστιν ἐτέρων ἄρχειν, μάλιστα δ' ἐν τῇ νῦν
 ὑμετέρᾳ περὶ Μυτιληναίων μεταμελεία. διὰ γὰρ τὸ καθ' ἡμέραν 2

4. μᾶλλον ἢ οὐ. zu 2, 62, 3.

5. τῶν Ἀθ. Der gen. part. findet sich gegen die allg. Regel bei Thuk. nicht selten so eingeschoben: 1, 126, 11. 3, 22, 5 und etwa noch elfmal, auch ohne dass „nach dem Artikel noch andere Begriffe folgen“, was B. 125, A. 2 für nothwendig hält. — τινάς, man. Gewöhnlicher so der Sing., doch der Plur. ebenso 4, 69, 1. 6, 41, 2 und nach den besten Codd. 7, 29, 3.

6. προτέραν, sc. γνώμην. — ἔλεγε. zu 1, 26, 1.

37. Kleons Charakter und politisches Treiben treten uns aus seiner Rede sehr lebendig entgegen. Besonders hört man deutlich heraus, dass der Einfluss der Parteiredner bereits eine Macht geworden ist, der man nur gemeine, egoistische Zwecke unterzulegen weiss.

1. ἔγνων κτέ. zu verstehen: ἔγνων ὅτι δημοκρατία ἀδύνατόν ἐστιν ἔ. ἄ. v. §. 3. 4, 62, 2 und besonders 6, 39, 1.

2. διὰ κτέ. v. 2, 37, 2. 1, 68, 1.

— οὐκ ἐπικινδ. κτέ. Die Meinung des Redners ist: ἐπικινδύνως ἐς ὑμᾶς καὶ οὐκ ἐς τὴν τῶν συμμάχων χάριν μαλακίζεσθε. — ἀρχομένους· οὐκ. Asyndetische Anreihung einer Epexege, die dadurch einer Parenthese ähnlich wird. v. 3, 63, 2 ἦν αὐτοὶ μάλιστα προβάλλεσθε· ἱκανή γε ἦν κτέ. 4, 10, 3 τὸ δυσέμβατον ἡμέτερον νομίζω· μενόντων ἡμῶν ξύμμαχον γίγνεται. Diese drei Stellen stützen sich gegenseitig und bedürfen nach meinem Dafürhalten keiner Aenderung; s. meine kleinere Ausg. I praef. p. V. vgl. zu 2, 60, 4. Ausführlich über solche Asyndeta bei Thuk. Stahl Rhein. Mus. XXVI, S. 150 ff., dessen Conj. ἄκοντες ἀρχόμενοι ὥς sich weder durch Leichtigkeit empfiehlt noch die Klarheit des Ausdrucks fördert. — βλαπτόμενοι αὐτοί, zu eigenem Schaden. — ἐξ ὧν ἂν — περιγένησθε = ἐκ τούτων ἂν — π., nach Massgabe, infolge des Uebergewichtes, das ihr gewonnen.

ἀδελφοὶ καὶ ἀνεπιβούλευτον πρὸς ἀλλήλους καὶ εἰς τοὺς συμμάχους
 τὸ αὐτὸ ἔχετε, καὶ ὅτι ἂν ἢ λόγῳ πεισθέντες ὑπ' αὐτῶν ἀμάρ-
 τητε ἢ οἴκτῳ ἐνδῶτε, οὐκ ἐπικινδύνως ἡγεῖσθε εἰς ὑμᾶς καὶ οὐκ
 εἰς τὴν τῶν συμμάχων χάριν μαλακίζεσθαι, οὐ σκοποῦντες ὅτι
 τυραννίδα ἔχετε τὴν ἀρχὴν καὶ πρὸς ἐπιβουλεύοντας αὐτοὺς καὶ
 ἄκοντας ἀρχομένους· οὐκ ἐξ ὧν ἂν χαρίζησθε βλαπτόμενοι αὐτοὶ
 ἀκροῶνται ὑμῶν, ἀλλ' ἐξ ὧν ἂν ἰσχύι μᾶλλον ἢ τῇ ἐκείνων εὐ-
 3 νοία περιγένησθε. πάντων δὲ δεινότατον εἰ βέβαιον ἡμῖν μηδὲν
 καθεστήξει ὧν ἂν δόξῃ πέρι, μηδὲ γνωσόμεθα ὅτι χεῖροσι νό-
 μοις ἀκινήτοις χρωμένη πόλις πρείσσω ἐστὶν ἢ καλῶς ἔχουσιν
 ἀκύροις, ἀμαθία τε μετὰ σωφροσύνης ὠφελιμώτερον ἢ δεξιότης
 μετὰ ἀκολασίας, οἳ τε φανυλότεροι τῶν ἀνθρώπων πρὸς τοὺς
 4 ξυνετωτέρους ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖον ἄμεινον οἰκοῦσι τὰς πόλεις. οἱ
 μὲν γὰρ τῶν τε νόμων σοφώτεροι βούλονται φαίνεσθαι τῶν τε
 αἰεὶ λεγομένων εἰς τὸ κοινὸν περιγίγνεσθαι, ὥς ἐν ἄλλοις μεί-
 ζουσιν οὐκ ἂν δηλώσαντες τὴν γνώμην, καὶ ἐκ τοῦ τοιούτου τὰ
 πολλὰ σφάλλουσι τὰς πόλεις· οἱ δ' ἀπιστοῦντες τῇ ἐξ ἑαυτῶν
 ξυνέσει ἀμαθέστεροι μὲν τῶν νόμων ἀξιοῦσιν εἶναι, ἀδυνατώ-
 5 τεροι δὲ τοῦ καλῶς εἰπόντος μέμψασθαι λόγον, κριταὶ δὲ ὄντες
 ἀπὸ τοῦ ἴσου μᾶλλον ἢ ἀγωνισταὶ ὀρθοῦνται τὰ πλείω. ὥς οὖν
 χρὴ καὶ ἡμᾶς ποιοῦντας μὴ δεινότητι καὶ ξυνέσεως ἀγῶνι ἐπ-
 αιρομένους παρὰ δόξαν τῷ ὑμετέρῳ πλήθει παραινεῖν.

38. „Εγὼ μὲν οὖν ὁ αὐτός εἰμι τῇ γνώμῃ καὶ θαυμάζω μὲν
 τῶν προθέντων αὐθις περὶ Μυτιληναίων λέγειν καὶ χρόνου δια-

3. εἰ βέβαιον κτέ. Sonderbar klin-
 gen im Munde eines Kleon diese
 fast schroff conservativen Doctrinen.
 Uebrigens passen sie nicht einmal
 auf den vorliegenden Fall, weil es
 sich nicht um Abschaffung eines
 Gesetzes, sondern nur um Revi-
 sion eines speciellen Volksbe-
 schlusses (ψήφισμα) handelt. —
 πόλις πρείσσω ἐστὶν, eine Stadt
 ist stärker, wenn sie. v. 48, 2.
 Unstatthaft sind meines Erachtens
 die Erklärungen: besser bestellt;
 besser daran; es ist besser, dass
 eine Stadt. — πρὸς, in Vergleich
 zu.

4. τῶν — σοφώτεροι. v. 1, 83, 3.
 — ὥς — γνώμην, als wenn es
 andere, wichtigere Dingenicht

gäbe, worin sie ihre Einsicht
 zeigen könnten. v. Xen. Mem. 4,
 2, 6 ὥς οὐκ ἂν ἄλλως ἀξιόλογοι γε-
 νόμενοι. — ἀπὸ τοῦ ἴσου, billige,
 unparteiische.

5. ὥς für οὕτως sehr selten in
 der Prosa, doch in ganz gleicher
 Art gebraucht von Plat. Protag. p.
 338 A. ὥς οὖν ποιήσετε καὶ πεί-
 θεσθέ μοι. — δεινότης ist vorzugsw.
 die Rednergewalt. — παρὰ δόξαν,
 gegen unsere Ueberzeugung.
 Sonst bedeutet der Ausdruck bei
 Thuk. „wider Erwarten“, was hier
 wohl nicht statthaft; weshalb Cl. nach
 Ullrich's Conj. παρὰ τὸ δόξαν liest
 und mit dem folgenden Dativ ver-
 bindet.

τριβὴν ἐμποιησάντων, ὅ ἐστι πρὸς τῶν ἡδίκηκότων μᾶλλον (ὁ γὰρ παθὼν τῷ δράσαντι ἀμβλυτέρα τῇ ὀργῇ ἐπεξέρχεται, ἀμύνασθαι δὲ τῷ παθεῖν ὅτι ἐγγυτάτω κείμενον ἀντίπαλον ὄν μάλιστα τὴν τιμωρίαν ἀναλαμβάνει), θαυμάζω δὲ καὶ ὅστις ἔσται ὁ ἀντεροῶν καὶ ἀξιόσων ἀποφαίνειν τὰς μὲν Μυτιληναίων ἀδικίας ἡμῖν ὠφελίμους οὕσας, τὰς δ' ἡμετέρας ξυμφορὰς τοῖς ξυμμάχοις βλάβας καθισταμένας. καὶ δῆλον ὅτι ἢ τῷ λέγειν πιστεύσας τὸ πάννυ δοκοῦν ἀνταποφῆναι ὡς οὐκ ἔγνωσται ἀγωνίσαιτ' ἄν, ἢ κέρδει ἐπαιρόμενος τὸ εὐπρεπὲς τοῦ λόγου ἐκπονήσας παράγειν πειράσεται. ἢ δὲ πόλις ἐκ τῶν τοιῶνδε ἀγώνων τὰ μὲν ἄθλα ἑτέροις δίδωσιν, αὐτὴ δὲ τοὺς κινδύνους ἀναφέρει. αἵτιοι δ' ὑμεῖς κακῶς ἀγωνοθετοῦντες, οἵτινες εἰώθατε θεαταὶ μὲν τῶν λόγων γίγνεσθαι, ἀκροαταὶ δὲ τῶν ἔργων, τὰ μὲν μέλλοντα ἔργα ἀπὸ τῶν εὖ εἰπόντων σκοποῦντες ὡς δυνατὰ γίγνεσθαι, τὰ δὲ πεπραγμένα ἤδη, οὐ τὸ δρασθὲν πιστότερον ὄψει

38. 1. ὁ γὰρ κτέ., dann nämlich, wenn ein Aufschub stattgefunden hat. — ἀμύνασθαι ist Subj. — ἀντίπαλον ὄν, indem es dann gleich kräftig ist, so kräftig, wie die Beleidigung selbst war. Cl. streicht nach Haase ὄν (dann würde ἀντίπαλον prædicativ zu τὴν τιμωρίαν gehören) möchte auch das ungewöhnlich gebrauchte ἀναλαμβάνει in λαμβάνει ändern, was schon Reiske wollte. Ist aber solche Häufung von Schreibfehlern und in allen Codd. glaublich? — τὴν — ἀναλαμβ. doch wohl *vindictam, poenam repetit.* — τὰς δ' ἡμ. ξ. Sinn: Mein Gegner müsste beweisen, dass unsere Unfälle, wie der Abfall der Mytil. einer ist, unsern Bundesgen. zum Schaden gereichen und nicht vielmehr (was des Redners Meinung ist) als vortheilhaft von ihnen angesehen werden, insofern sie ihnen die Aussicht auf eigene Befreiung eröffnen.

2. τὸ πάννυ δοκοῦν. Das Partic. Präs., = ὁ πάννυ ἐδόκει, versetzt den Leser in den Verlauf der gestrigen Verhandlungen: dass das, was (gestern) allgemein Beifall fand, nicht zum Beschlusserhoben worden ist. Die Erklärung Anderer: dass das allgemein

Anerkannte (die allgemein gültigen Begriffe u. Grundsätze) nicht angenommen sei, scheint mir einen fremdartigen Gedanken hereinzubringen.

3. ἑτέροις, den Rednern, wie im jetzigen Falle dem Diodotos, den Kleon wiederholt der Bestechung durch die Mytil. bezüchtigt: §. 2 κέρδει ἐπαιρόμενος. 40, 3 τὸ παθεῖν εὖ. vgl. 42, 3.

4. ἀγωνοθετοῦντες hält das Bild eines Wettkampfes fest, dessen Anordner ἀγωνοθέται heißen. Dasselbe Bild in θεαταί. — θεαταὶ μὲν κτέ. Eine nicht ganz ungezwungene Antithese. vgl. zu 13, 1. Der Sinn ist klar: Anstatt die Thatfachen anzusehen, wie sie sind, und die Reden mit Urtheil anzuhören, seid ihr umgekehrt Hörer der Thatfachen und Schauer der Reden, indem ihr die vergangenen und künftigen Thatfachen in dem Lichte betrachtet, in welches sie die Redner zu stellen wissen, und bei den Reden dasitzet wie Zuschauer eines Sophistenwettkampfes, in welchem der Kunstfertigkeit, nicht der Wahrheit, der Preis zufällt. — τὰ δὲ πεπρα. hängt ebenfalls noch von σκοποῦν-

5 λαβόντες ἢ τὸ ἀκουσθὲν ἀπὸ τῶν λόγῳ καλῶς ἐπιτιμησάντων· καὶ
μετὰ καινότητος μὲν λόγου ἀπατᾶσθαι ἄριστοι, μετὰ δεδοκιμασμέ-
νου δὲ μὴ ξυνέπεσθαι ἐθέλειν, δοῦλοι ὄντες τῶν ἀεὶ ἀτόπων,
6 ὑπερόπται δὲ τῶν εἰωθότων, καὶ μάλιστα μὲν αὐτὸς εἰπεῖν
ἕκαστος βουλόμενος δύνασθαι, εἰ δὲ μή, ἀνταγωνιζόμενοι τοῖς
τοιαῦτα λέγουσι μὴ ὕστεροι ἀκολουθῆσαι δοκεῖν τῇ γνώμῃ,
ὁξέως δὲ τι λέγοντος προεπαινέσαι καὶ προαισθῆσθαι τε πρό-
θυμοι [εἶναι] τὰ λεγόμενα καὶ προνοῆσαι βραδεῖς τὰ ἐξ αὐτῶν
7 ἀποβησόμενα· ζητοῦντές τε ἄλλο τι, ὥς εἰπεῖν, ἢ ἐν οἷς ζῶ-
μεν, φρονοῦντες δὲ οὐδὲ περὶ τῶν παρόντων ἱκανῶς· ἀπλῶς
τε ἀκοῆς ἡδονῇ ἡσσωμένοι καὶ σοφιστῶν θεαταῖς εἰκότες καθ-
ημένοις μᾶλλον ἢ περὶ πόλεως βουλευομένοις.

39. „Ὡν ἐγὼ πειρώμενος ἀποτρέπειν ὑμᾶς ἀποφαίνω
2 Μυτιληναίους μάλιστα δὴ μίαν πόλιν ἡδίκηκότας ὑμᾶς. ἐγὼ
γάρ, οἵτινες μὲν μὴ δυνατοὶ φέρειν τὴν ὑμετέραν ἀρχὴν ἢ
οἵτινες ὑπὸ τῶν πολεμίων ἀναγκασθέντες ἀπέστησαν, ξυγ-
γνώμην ἔχω· νῆσον δὲ οἵτινες ἔχοντες μετὰ τειχῶν καὶ κατὰ
θάλασσαν μόνον φοβούμενοι τοὺς ἡμετέρους πολεμίους, ἐν
ᾧ καὶ αὐτοὶ τριήρων παρασκευῇ οὐκ ἄφρακτοὶ ἦσαν πρὸς αὐ-
τούς, αὐτόνομοί τε οἰκοῦντες καὶ τιμώμενοι ἐς τὰ πρῶτα ὑφ’
ἡμῶν τοιαῦτα εἰργάσαντο, τί ἄλλο οὗτοι ἢ ἐπεβούλευσάν τε

τες ab, sowie auch ἀπὸ — ἐπιτιμη-
σάντων; οὐ — ἀκουσθὲν ist sub-
sumiertes Satzglied: indem ihr
nicht das Gethane mit euern
Augen für zuverlässiger auf-
fasst als das Gehörte. — δρα-
σθὲν. Diese Flexion auch 6, 53, 2
und in δεδρασμένων 3, 54, 1. —
καλῶς geschickt. v. 1, 5, 2. 6,
12, 1. Wegen des Gedankens v. 7,
48, 3.

5. ξυνέπεσθαι, „sich überzeu-
gen lassen“. K.

6. Von ἀνταγωνιζόμενοι hängt
ausser dem Dat. auch der Inf. ab:
mit Jemandem wetteifernd
dahinstreben. — τοιαῦτα wohl
auf τῶν ἀεὶ ἀτόπων zurückweisend.
— τῇ γνώμῃ, mit ihrer Einsicht.
— ὁξέως κτέ., sondern wenn Je-
mand etwas scharfsinnigsagt,
es schon vorher gebilligt zu
haben. ἐπαινεῖν, billigen, 4, 65,

2. 5, 27, 5. — [εἶναι] hat Poppo mit
Recht verdächtigt. In einem „ihr
wetteifert begierig zu sein“ könnte
ich nur eine unbeholfene Breite
erblicken. Passen würde ἀεὶ.

7. ἄλλο π., eine ganz andere
Welt. Cl. — σοφιστῶν. In diesem
Jahre kam der Sophist Gorgias aus
Leontini nach Athen, wo seine
glänzenden Prunkreden einen bis
dahin unerhörten Beifall fanden.
Allerdings kam er erst zu Ende des
Sommers (zu 86, 3); weshalb zwar
nicht Kleon beim Halten seiner
wirklichen Rede, wohl aber Thuk.
beim Niederschreiben dieser
Stelle an ihn gedacht haben kann.

39. 1. μάλιστα δὴ μίαν πόλιν. v.
1, 80, 3. 8, 40, 2. wo noch γέ zu
εἰς tritt, doch ohne dies auch 3,
113, 6. 8, 68, 1.

2. νῆσον. Warum vorangestellt?
— ἐν ᾧ, während. — τί ἄλλο — ἢ.

καὶ ἐπανέστησαν μᾶλλον ἢ ἀπέστησαν (ἀπόστασις μὲν γε τῶν βίαιόν τι πασχόντων ἐστίν), ἐξήτησάν τε μετὰ τῶν πολεμικωτάτων ἡμᾶς στάντες διαφθεῖραι; καίτοι δεινότερόν ἐστιν ἢ εἰ καθ' αὐτοὺς δύναμιν κτώμενοι ἀντεπολέμησαν. παράδειγμα 3 δὲ αὐτοῖς οὔτε αἱ τῶν πέλας ξυμφοραὶ ἐγένοντο, ὅσοι ἀποστάντες ἤδη ἡμῶν ἐχειρώθησαν, οὔτε ἡ παροῦσα εὐδαιμονία παρέσχευ ὄκνον μὴ ἐλθεῖν ἐς τὰ δεινὰ· γενόμενοι δὲ πρὸς τὸ μέλλον θρασεῖς καὶ ἐλπίσαντες μακρότερα μὲν τῆς δυνάμεως, ἐλάσσω δὲ τῆς βουλήσεως, πόλεμον ἤραντο, ἰσχὺν ἀξιώσαντες τοῦ δικαίου προθεῖναι· ἐν ᾧ γὰρ ᾤήθησαν περιέσεσθαι, ἐπέθεντο ἡμῖν οὐκ ἀδικούμενοι. εἴωθε δὲ τῶν πόλεων αἷς ἂν 4 μάλιστα καὶ δι' ἐλαχίστου ἀπροσδόκητος εὐπραξία ἔλθῃ, ἐς ὕβριν τρέπειν· τὰ δὲ πολλὰ κατὰ λόγον τοῖς ἀνθρώποις εὐτυχοῦντα ἀσφαλέστερα ἢ παρὰ δόξαν· καὶ κακοπραγίαν, ὥς εἰπεῖν, ῥᾶον ἀπωθοῦνται ἢ εὐδαιμονίαν διασώζονται. χρῆν 5 δὲ Μυτιληναίους καὶ πάλαι μηδὲν διαφέροντας τῶν ἄλλων ὑφ' ἡμῶν τετιμῆσθαι, καὶ οὐκ ἂν ἐς τόδε ἐξύβρισαν· πέφυκε γὰρ καὶ ἄλλως ἄνθρωπος τὸ μὲν θεραπεῦον ὑπερφρονεῖν, τὸ δὲ μὴ ὑπεῖκον θαυμάζειν. κολασθήτωσαν δὲ καὶ νῦν ἀξίως 6 τῆς ἀδικίας, καὶ μὴ τοῖς μὲν ὀλίγοις ἡ αἰτία προστεθῇ, τὸν δὲ δῆμον ἀπολύσητε. πάντες γὰρ ἡμῖν γε ὁμοίως ἐπέθεντο, οἷς γ' ἐξῆν ὥς ἡμᾶς τραπομένοις νῦν πάλιν ἐν τῇ πόλει εἶναι· ἀλλὰ τὸν μετὰ τῶν ὀλίγων κίνδυνον ἡγησάμενοι βεβαιότερον ξυναπέστησαν. τῶν τε ξυμμάχων σκέψασθε εἰ τοῖς τε ἀναγκα- 7 σθεῖσιν ὑπὸ τῶν πολεμίων καὶ τοῖς ἐκοῦσιν ἀποστᾶσι τὰς αὐτὰς ζημίας προσθήσετε, τίνα οἴεσθε ὄντινα οὐ βραχείᾳ προφάσει ἀποστήσεσθαι, ὅταν ἢ κατορθώσαντι ἐλευθέρωσις ἢ ἢ σφαλέντι μηδὲν παθεῖν ἀνήκεστον; ἡμῖν δὲ πρὸς ἐκάστην πό- 8

zu 85, 4. — ἐπανέστησαν κτέ., sie fielen vielmehr uns an, als von uns ab. v. 1, 115. zu 1, 69, 6. — μὲν γε. zu 1, 40, 4. — ἡμᾶς eingeschoben. zu 1, 68, 1.

3. παράδειγμα vorangestellt, als wenn es auch zum zweiten οὔτε gehören sollte. zu 1, 16. — ἐλάσσω κτέ. Ihre Wünsche giengen also noch weiter als ihre Hoffnungen, die selbst schon ihr Können überboten.

4. εἴωθε. Subj. εὐπραξία. — αἷς ἂν = ἐκείνας, αἷς ἂν. — δι' ἐλα-

χίστον von der Zeit: nach kürzester Frist, sehr bald. — τὰ πολλὰ als Adv. und nicht als Subj. zu verstehen ist wohl eine zu starke Zumuthung an den Leser. Der Sinn ist kaum bemerkbar verschieden.

5. διαφέροντας = ὥστε διαφέρειν. — πέφυκε κτέ. v. 4, 61, 5.

7. τίνα κτέ. Dieselbe Attract. 42, 2. Xen. Cyrop. 1, 4, 25 οὐδένα ἔφασαν ὄντιν' οὐ δακρύοντ' ἀποστρέφεσθαι und sonst.

λιν ἀποκεκινδυνεύσεται τά τε χρήματα καὶ αἱ ψυχαί. καὶ τυχόντες μὲν πόλιν ἐφθαρμένην παραλαβόντες τῆς ἔπειτα προσόδου, δι' ἣν ἰσχύομεν, τὸ λοιπὸν στερήσεσθε, σφαλέντες δὲ πολεμίους πρὸς τοῖς ὑπάρχουσιν ἔξομεν, καὶ ὃν χρόνον τοῖς νῦν καθεστηκόσι δεῖ ἐχθροῖς ἀνθίστασθαι, τοῖς οἰκείοις ξυμμάχοις πολεμήσομεν.

40. „Οὐκουν δεῖ προθεῖναι ἐλπίδα οὔτε λόγῳ πιστὴν οὔτε χρήμασιν ὠνητὴν, ὥς ξυγγνώμην ἁμαρτεῖν ἀνθρωπίνως λήψονται. ἄκοντες μὲν γὰρ οὐκ ἔβλαψαν, εἰδότες δὲ ἐπεβούλευσαν. 2 ξύγγνωμον δ' ἐστὶ τὸ ακούσιον. ἐγὼ μὲν οὖν καὶ τότε πρῶτον καὶ νῦν διαμάχομαι μὴ μεταγνῶναι ὑμᾶς τὰ προδεδογμένα, μηδὲ τρισὶ τοῖς ἀξυμφορωτάτοις τῇ ἀρχῇ, οἴκτῳ καὶ ἐδονῇ λόγων καὶ 3 ἐπιεικείᾳ, ἁμαρτάνειν. ἔλεός τε γὰρ πρὸς τοὺς ὁμοίους δίκαιος ἀντιδίδοσθαι καὶ μὴ πρὸς τοὺς οὔτ' ἀντοικτιοῦντας ἐξ ἀνάγκης τε καθεστῶτας ἀεὶ πολεμίους· οἳ τε τέρποντες λόγῳ ῥήτορες ἔξουσι καὶ ἐν ἄλλοις ἐλάσσοσιν ἀγῶνα, καὶ μὴ ἐν ᾧ ἡ μὲν πόλις βραχεία ἦσθεῖσα μεγάλη ζημιώσεται, αὐτοὶ δὲ ἐκ τοῦ εὖ εἰπεῖν τὸ παθεῖν εὖ ἀντιλήψονται· καὶ ἡ ἐπιεικεία πρὸς τοὺς μέλλοντας ἐπιτηδείους καὶ τὸ λοιπὸν ἔσεσθαι μᾶλλον δίδοται ἢ πρὸς τοῖς ὁμοίους τε 4 καὶ οὐδὲν ἦσσον πολεμίους ὑπολειπομένους. ἐν δὲ ξυνελὼν λέγω· πειθόμενοι μὲν ἐμοὶ τά τε δίκαια ἐς Μυτιληναίους καὶ

8. ἔπειτα und τὸ λοιπὸν geben einen etwas lästigen Pleonasmus; weshalb Ullrich ἐκεῖθεν vermuthet.

40. 1. προθεῖναι, *proponere*, einige der besten Codd. Wenig passend die übrigen προσθεῖναι, *addere*. — πιστὴν, vertrauend, gestützt auf.

2. καὶ τότε, sc. διεμαχόμεν. v. 56, 4. 6, 60, 2 οὔτε τότε (sc. εἶχε) οὔτε νῦν ἔχει εἰπεῖν. Radowitz in einer Rede: „Ich habe jedoch damals und werde auch jetzt der grösseren Frage nicht vorgreifen“. Uebrigens kann wohl Kleon nicht schon in der ersten Volksversammlung dafür gekämpft haben „μὴ μεταγνῶναι τοὺς Ἀθ. τὰ προδεδογμένα“, da ja dort erst der Beschluss gefasst ward. Es wird bei τότε bloss das Allgemeinere gemeint sein: „einen kräftigen Beschluss zu fassen“.

3. τοὺς ὁμοίους, die Gleichgesinnten. Aehnl. ὁμοία 1, 71, 2. — ἔξουσι — ἀγῶνα, werden einen Tummelplatz finden. — καὶ μὴ, sc. σχῶσιν, mögen ihn nicht suchen (eigtl. erhalten). — τὸ παθεῖν εὖ. zu 38, 3. „Durch d. chiasmatische Stellung zum Voraufgehenden noch verstärkt“. Cl. — ὁμοίους als Prädic. zu ὑπολειπομένους gezogen heisst: die nach der gegen sie geübten Milde als dieselben übrig bleiben, noch immer dieselben sind, die sie vorher waren. Durch den Zusatz καὶ οὐδὲν ἦσσον πολεμίους wird es genügend erklärt. Dass das Wort kurz vorher in anderem Sinne gebraucht war, ist doch kein zwingender Grund zu einer Aenderung. Kr. klammert jedoch ὁμοίους τε καὶ ein, Cl. schreibt nach Thiersch's Conj. ὁμοίως.

τὰ ξύμφορα ἅμα ποιήσετε, ἄλλως δὲ γνόντες τοῖς μὲν οὐ χα-
 ριεῖσθε, ὑμᾶς δὲ αὐτοὺς μᾶλλον δικαιοῦσεσθε. εἰ γὰρ οὗτοι
 ὀρθῶς ἀπέστησαν, ὑμεῖς ἂν οὐ χρεῶν ἄρχοιτε. εἰ δὲ δὴ καὶ οὐ
 προσῆκον ὅμως ἀξιοῦτε τοῦτο δρᾶν, παρὰ τὸ εἰκὸς τοι καὶ τούσδε
 ξυμφόρως δεῖ κολάζεσθαι, ἢ παύεσθαι τῆς ἀρχῆς καὶ ἐκ τοῦ ἀκιν-
 δύνου ἀνδραγαθίζεσθαι. τῇ τε αὐτῇ ζημίᾳ ἀξιῶσατε ἀμύνασθαι 5
 καὶ μὴ ἀναλγητότεροι οἱ διαφεύγοντες τῶν ἐπιβουλευσάντων
 φανῆναι, ἐνθυμηθέντες ἃ εἰκὸς ἦν αὐτοὺς ποιῆσαι κρατήσαντας
 ἡμῶν, ἄλλως τε καὶ προὔπαρξαντας ἀδικίας. μάλιστα δὲ οἱ μὴ 6
 ξὺν προφάσει τινὰ κακῶς ποιοῦντες ἐπεξέρχονται καὶ διολλύναι,
 τὸν κίνδυνον ὑφορώμενοι τοῦ ὑπολειπομένου ἐχθροῦ. ὁ γὰρ
 μὴ ξὺν ἀνάγκῃ τι παθὼν χαλεπώτερος διαφυγὼν τοῦ ἀπὸ
 τῆς ἴσης ἐχθροῦ. μὴ οὖν προδόται γένησθε ὑμῶν αὐτῶν, 7
 γενόμενοι δ' ὅτι ἐγγύτατα τῇ γνώμῃ τοῦ πάσχειν καὶ ὥς πρὸ
 παντὸς ἂν ἐτιμήσασθε αὐτοὺς χειρώσασθαι, νῦν ἀνταπόδοτε μὴ
 μαλακισθέντες πρὸς τὸ παρὸν ἀντίκα, μηδὲ τοῖ ἐπικρεμασθέντος
 ποτὲ δεινοῦ ἀμνημονοῦντες. κολάσατε δὲ ἀξίως τούτους τε καὶ 8

4. τὰ ξύμφορα, sc. ὑμῖν. — δι-
 καιοῦσεσθε, ihr werdet bestra-
 fen. Diese Bedeutung ist verbürgt
 durch Plat. Gesetze 11, p. 934 A.
 und durch das Zeugniß der alten
 Lexikographen (s. Steph. Thes. unt.
 d. W.). Bei Thuk. sonst nur das
 Act. und in der Bedeutung von
 ἀξιοῦν. — οὐ χρεῶν — οὐ προσῆκον.
 zu 1, 74, 1. — ἐκ τοῦ ἀ. ἀ., eigentl.:
 von der gefahrlosen Lage aus
 den Biedermann spielen. v. 2,
 63, 2.

5. τῇ αὐτῇ erklärt sich durch das
 Folg. — οἱ διαφεύγοντες = ὑμεῖς οἱ
 διαφ. — προὔπαρξαντας. zu 2, 67, 4.

6. μὴ ξὺν προφάσει, ohne Grund.
 vgl. zu 1, 23, 6. — διολλύναι habe
 ich jetzt nach Stahls Conj. mit Cl.
 geschrieben: sie gehen darauf
 aus ihn auch zu vernichten.
 Die Hdschr. διόλλυνται, dessen von
 G. Hermann empfohlene Verbin-
 dung mit ὑφορώμενοι in dem Sinne:
dispereunt si suspicantur ohne Zwei-
 fel einen sehr künstlichen Gedanken
 giebt. Gegen Classens fernere Aen-
 derung διολλύναι αὐτόν, κίνδυνον
 erklärt sich mit Recht Stahl. —
 τοῦ — ἐχθροῦ, von dem — Feinde.

— ὁ — παθὼν entspricht dem οἱ
 — ποιοῦντες als correlativer Be-
 griff: der ohne Noth Beleidigte,
 d. h. ohne dass eine Nothwendig-
 keit den Andern trieb, ihn zu be-
 leidigen, dem Sinne nach nicht sehr
 verschieden von ξὺν δίκῃ, was meh-
 rere, wohl corrigierte Codd. haben.
 — ἀπὸ τῆς ἴσης, eigentl.: von glei-
 chem Antheile aus, sodass er glei-
 chen Antheil, gleiche Schuld an
 der Feindschaft hat, mit gleicher
 Verschuldung. Der an sich all-
 gemeine Satz, auf den vorliegen-
 den Fall angewendet, meint nicht
 die Mytil., sondern die Ath., von
 denen auch §. 5 οἱ διαφεύγοντες galt.

7. γενόμενοι κτέ. zu 1, 143, 5.
 — καὶ ὥς, und dass, noch ab-
 hängig von γενόμενοι τῇ γνώμῃ =
 διανοηθέντες. — πρὸ παντὸς ἂν
 ἐτ. v. 6, 10, 4. οὗς πρὸ πολλῶν
 ἂν ἐτιμήσαντο ξυμμάχους γενέσθαι.
 — τὸ παρὸν ἀντίκα, das gegen-
 wärtige traurige Schicksal der Mytil.
 Dazu passt μαλακισθέντες πρὸς bes-
 ser als zu οἴκτον καὶ ἡδονὴν λόγων
 καὶ ἐπιείκειαν (§. 2), was And. da-
 runter verstehn.

8. κολάσατε κτέ. Ueb. d. Satzform

τοῖς ἄλλοις ξυμμάχοις παράδειγμα σαφὲς καταστήσατε, ὃς ἂν ἀφιστῇται, θανάτῳ ζημιωσόμενον. τόδε γὰρ ἦν γνῶσιν, ἧσσον τῶν πολεμίων ἀμελήσαντες τοῖς ὑμετέροις αὐτῶν μαχεῖσθε ξυμμάχοις.“

41. Τοιαῦτα μὲν ὁ Κλέων εἶπε. μετὰ δ' αὐτὸν Διόδοτος ὁ Εὐκράτους, ὅσπερ καὶ ἐν τῇ προτέρᾳ ἐκκλησίᾳ ἀντέλεγε μάλιστα μὴ ἀποκτεῖναι Μυτιληναίους, παρελθὼν καὶ τότε ἔλεγε τοιάδε.

42. „Οὔτε τοὺς προθέντας τὴν διαγνώμην αὐθις περὶ Μυτιληναίων αἰτιῶμαι οὔτε τοὺς μεμφομένους μὴ πολλάκις περὶ τῶν μεγίστων βουλευέσθαι ἐπαινῶ, νομίζω τε δύο τὰ ἐναντιώτατα εὐβουλία εἶναι, τάχος τε καὶ ὀργήν, ὧν τὸ μὲν μετὰ ἀνοίας φιλεῖ γίγνεσθαι, τὸ δὲ μετὰ ἀπαιδευσίας καὶ βραχύτητος γνώμης.
2 τοὺς τε λόγους ὅστις διαμάχεται μὴ διδασκάλους τῶν πραγμάτων γίγνεσθαι, ἢ ἀξύνετός ἐστιν ἢ ἰδίᾳ τι αὐτῷ διαφέρει· ἀξύνετος μὲν, εἰ ἄλλῳ τινὶ ἡγεῖται περὶ τοῦ μέλλοντος δυνατὸν εἶναι καὶ μὴ ἐμφανοῦς φράσαι, διαφέρει δ' αὐτῷ, εἰ βουλόμενός τι αἰσχρὸν πείσαι εὖ μὲν εἰπεῖν οὐκ ἂν ἡγεῖται περὶ τοῦ μὴ καλοῦ δύνασθαι, εὖ δὲ διαβαλὼν ἐκπλήξαι ἂν τοὺς τε ἀντεροῦντας καὶ
3 τοὺς ἀκουσομένους. χαλεπώτατοι δὲ καὶ οἱ ἐπὶ χρήμασι προσκατηγοροῦντες ἐπίδειξιν τινα. εἰ μὲν γὰρ ἀμαθίαν κατητιῶντο, ὁ μὴ πείσας ἀξυνετώτερος ἂν δόξας εἶναι ἢ ἀδικώτερος ἀπεχώρει· ἀδικίας δ' ἐπιφερομένης πείσας τε ὕποπτος καὶ μὴ τυχὼν μετὰ

zu 1, 16. — ζημιωσόμενον. Das Partic. im Acc. ganz regelmässig wie bei ποιήσατε παράδειγμα 67, 6 im Nom. So bei δηλοῦν Acc. Partic. 5, 65, 2. Nom. 1, 21, 2. 2, 50, 1.

41. ἀντέλεγε — μή. zu 1, 28, 5.

42. Diodotos repräsentiert die gemässigte und besonnene Demokratie. Sein Princip in der Behandlung der Bundesgen. ist dem des Kleon direct entgegengesetzt: nicht durch Grausamkeit abschrecken, sondern durch Milde versöhnen. Auch diese Rede lässt interessante Streiflichter auf die Stellung und Wirksamkeit der Redner fallen.

1. Die Anfangsworte nehmen Bezug auf 38, 1. 3. — μή wegen der in μεμφομένους liegenden Negation: tadelnd verbieten. — τὸ μὲν,

näml. τὸ τάχος. — ἀπαιδευσίας, Mangel an Bildung, Rohheit. v. 84, 1 ἀπαιδευσία ὀργῆς. Eurip. bei Stob. Serm. 171, 52 πόλλ' ἐστιν ὀργῆς ἐξ ἀπαιδεύτου κακὰ. — βραχ. γν., Beschränktheit der Einsicht.

2. ἄλλῳ τινί, durch etwas Anderes. ἂν gehört zu δύνασθαι. — εὖ διαβαλὼν, wacker verläumdend.

3. οἱ ἐπὶ κτέ. Const. οἱ προσκατηγοροῦντες ἐπίδειξιν τινα (eine Schaustellung, Redeübung) ἐπὶ χρήμασι, i. e. ὡς ἐπὶ χρήμασι γιγνομένην. Mit Bezug auf 38, 2. 3. 40, 3. — ἂν — ἀπεχώρει, er würde weggehen aus der Versammlung. — ἀδικίας meint Bestechung.

ἀξυνεσίας καὶ ἄδικος. ἢ τε πόλις οὐκ ὠφελεῖται ἐν τῷ τοιῷδε· 4
 φόβῳ γὰρ ἀποστερεῖται τῶν συμβούλων, καὶ πλεῖστ' ἂν ὀρθοῖτο
 ἀδυνάτους λέγειν ἔχουσα τοὺς τοιούτους τῶν πολιτῶν· ἐλάχιστα
 γὰρ ἂν πεισθείησαν ἁμαρτάνειν. χρὴ δὲ τὸν μὲν ἀγαθὸν πολί- 5
 την μὴ ἐκφοβοῦντα τοὺς ἀντεροῦντας, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἴσου φαί-
 νεσθαι ἄμεινον λέγοντα, τὴν δὲ σώφρονα πόλιν τῷ τε πλεῖστα
 εὖ βουλευόντι μὴ προστιθέναι τιμὴν, ἀλλὰ μηδ' ἐλασσοῦν τῆς
 ὑπαρχούσης, καὶ τὸν μὴ τυχόντα γνώμης οὐχ ὅπως ζημιοῦν,
 ἀλλὰ μηδ' ἀτιμάζειν. οὕτω γὰρ ὅ τε κατορθῶν ἥκιστα ἂν ἐπὶ 6
 τῷ ἔτι μειζόνων ἀξιοῦσθαι παρὰ γνώμην τι καὶ πρὸς χάριν
 λέγοι, ὅ τε μὴ ἐπιτυχὼν ὀρέγοιτο τῷ αὐτῷ, χαριζόμενός τι καὶ
 αὐτός, προσάγεσθαι τὸ πλῆθος.

43. „Ὡν ἡμεῖς τάναντία δοῶμεν, καὶ προσέτι, ἣν τις
 καὶ ὑποπτεύηται κέρδους μὲν ἔνεκα τὰ βέλτιστα δ' ὅμως λέ-
 γειν, φθονήσαντες τῆς οὐ βεβαίου δοκῆσεως τῶν κερδῶν τὴν
 φανερὰν ὠφελίαν τῆς πόλεως ἀφαιρούμεθα. καθέστηκε δὲ 2
 τὰγαθὰ ἀπὸ τοῦ εὐθέος λεγόμενα μηδὲν ἀνυποπτότερα εἶναι
 τῶν κακῶν, ὥστε δεῖν ὁμοίως τὸν τε τὰ δεινότερα βουλόμε-
 νον πεῖσαι ἀπάτῃ προσάγεσθαι τὸ πλῆθος καὶ τὸν τὰ ἀμείνω
 λέγοντα ψευδόμενον πιστὸν γενέσθαι. μόνην τε πόλιν διὰ 3

4. τοὺς τοιούτους, solche Ver-
 dächtiger. — πεισθείησαν, sc. οἱ
 πολῖται aus ἡ πόλις.

5. μὴ — λέγοντα. Die Grundele-
 mente der Constr. sind: οὐκ ἐκφο-
 βῶν, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἴσου ἄμεινον
 λέγει. Ueber die Correspondenz von
 ἐκφοβοῦντα und ἀπὸ τοῦ ἴσου zu
 1, 39, 1, wo auch sonst der Satz
 ebenso gestaltet ist. — ἀπὸ τοῦ
 ἴσου von dem gleichen Terrain aus,
 unter gleichen Verhältnissen,
 ohne dass er durch Einschüchterung
 seiner Gegner sich von vorn herein
 in Vortheil setzt. — μὴ — ἀλλὰ
 μηδ', zwar nicht — aber auch
 nicht. — τὸν — γνώμης, den,
 der einen Vorschlag nicht er-
 langt, d. h. nicht durchsetzt.
 §. 3 μὴ τυχών und §. 6 ὁ μὴ ἐπι-
 τυχών ohne γνώμης in demselben
 Sinne. — οὐχ ὅπως — ἀλλὰ μηδ',
 nicht nur nicht — sondern
 nicht einmal.

6. ἐπὶ τῷ. Alle besten Hdschr.

ἐπὶ τό, viell. richtig (wie 4, 3, 2.
 5, 87, vgl. zu 1, 59, 2), obgleich
 nach Poppo Thuk. beim Infin.
 sonst stets ἐπὶ τῷ hat. — ὀρέγοιτο.
 Auch hierzu gehört noch ἥκιστα
 ἂν. — χαριζόμενος τι = τῷ χαρί-
 zesθαι τι, Epexegese von τῷ αὐ-
 τῷ.

43. 1. τῆς — κερδῶν, eigentl.:
 wegen der unsichern Vermu-
 thung des Gewinns, d. h. wegen
 des Gewinns, den wir nach unsiche-
 rer Vermuthung ihm zuschreiben.
 — τὴν — ἀφαιρούμεθα, wir ent-
 ziehen der Stadt den offen-
 baren Vortheil. Ueb. die Constr.
 zu 58, 5.

2. ἀπὸ τοῦ εὐθέος. zu 1, 34, 3.
 — ψευδόμενον πιστὸν γ., ein Oxy-
 moron.

3. μόνην πόλιν ist prädicativ, in-
 dem als eigentl. Obj. ἡμᾶς gedacht
 wird: μόνη πόλις ἐσμέν, ἣν. Die
 Erklärung: „einen Staat allein, im
 Gegensatz zu den Privatleuten“ (Kr.

τὰς περινοίας εὖ ποιῆσαι ἐκ τοῦ προφανοῦς μὴ ἐξαπατήσαντα
 ἀδύνατον· ὁ γὰρ διδοὺς φανερώς τι ἀγαθὸν ἀνθυποπτεύεται
 4 ἀφανῶς πῃ πλέον ἔξειν. χρὴ δὲ πρὸς τὰ μέγιστα καὶ ἐν τῷ
 τοιῷδε ἀξιοῦν τι ἡμᾶς περαιτέρω προνοοῦντας λέγειν ὑμῶν
 τῶν δι' ὀλίγου σκοπούντων, ἄλλως τε καὶ ὑπεύθυνον τὴν
 5 παραίνεσιν ἔχοντας πρὸς ἀνεύθυνον τὴν ὑμετέραν ἀκρόασιν. εἰ
 γὰρ ὅ τε πείσας καὶ ὁ ἐπισπόμενος ὁμοίως ἐβλάπτοντο, σω-
 φρονέστερον ἂν ἐκρίνετε· νῦν δὲ πρὸς ὀργὴν ἦντινα τύχητε
 ἔστιν ὅτε σφαλέντες τὴν τοῦ πείσαντος μίαν γνώμην ζημιοῦτε
 καὶ οὐ τὰς ὑμετέρας αὐτῶν, εἰ πολλαὶ οὕσαι ξυνεξήμαρτον.

44. „Εγὼ δὲ παρῆλθον οὔτε ἀντερῶν περὶ Μυτιληναίων
 οὔτε κατηγορήσων. οὐ γὰρ περὶ τῆς ἐκείνων ἀδικίας ἡμῖν ὁ
 2 ἀγών, εἰ σωφρονοῦμεν, ἀλλὰ περὶ τῆς ἡμετέρας εὐβουλίας. ἦν
 τε γὰρ ἀποφῆνω πάννυ ἀδικοῦντας αὐτούς, οὐ διὰ τοῦτο καὶ
 ἀποκτεῖναι κελεύσω, εἰ μὴ ξυμφέρον· ἦν τε καὶ ἔχοντάς τι ξυγ-
 3 γνώμης, ἔαν, εἰ τῇ πόλει μὴ ἀγαθὸν φαίνοιτο. νομίζω δὲ περὶ
 τοῦ μέλλοντος ἡμᾶς μᾶλλον βουλευέσθαι ἢ τοῦ παρόντος. καὶ
 τοῦτο ὃ μάλιστα Κλέων ἰσχυρίζεται, ἐς τὸ λοιπὸν ξυμφέρον ἔσε-

und fast ebenso Cl.) will mir nicht einleuchten. — περινοίας, Ueberklugheit.

4. πρὸς τὰ μέγιστα, in Bezug auf die wichtigsten Angelegenheiten. — ἀξιοῦν τι Conj. v. Krüg. und Haase für ἀξιοῦντι. Zu construieren ist nach meiner Meinung: χρὴ ἀξιοῦν (ihr müsst annehmen), ἡμᾶς περαιτέρω τι προ. λ. (dass wir etwas weiter voraussehend reden). — ὑπεύθυνον. Die Redner waren der γραφὴ παρανόμων ausgesetzt. — πρὸς, gegenüber.

5. πρὸς ὀργὴν (zu 2, 65, 8) verb. mit ζημιοῦτε. — ἦντινα τύχητε = πρὸς ἦντινα τύχητε, sc. ζημιοῦντες. Ueb. die nicht wiederholte Präpos. zu 1, 28, 2; üb. den Conj. ohne ἂν zu 1, 137, 2. Zu übersetzen: in irgend einer zufälligen Aufwallung.

44. 2. ἔχοντας hängt noch von ἀποφῆνω ab. Nur ein Cod. hat es, die übrigen und die Vulg. ἔχοντες. — ἔαν ist Conj. von Lindau. Die Codd. εἶεν (einer ἦν) und so

die Vulg., nach ξυγγνώμης nicht interpungierend, ohne Zweifel fehlerhaft. ἔαν hängt von οὐ διὰ τοῦτο κελεύσω ab. Für die Bedeutung: ungestraft lassen führt L. Dindorf passend an Plat. Eutyphr. p. 4 B. εἰ μὲν ἐν δίκῃ (sc. ἔκτεινεν ὁ κτείνας), ἔαν, εἰ δὲ μή, ἐπεξιέναι. Classens Bemühung, εἶεν als statt des Nachsatzes eingetretenen Ausdruck der Resignation „nun gut! so verlange ich keine Gnade“ zu rechtfertigen, ist vergeblich. Geistreich vermuthet Bergk Rh. Mus. 1870, S. 320, es sei eine Zeile ausgefallen und die Stelle in folgender Weise zu ergänzen: ἦν τε καὶ ἔχοντάς τι [ξυγγνώμης, οὐ διὰ τοῦτο καὶ ἄξιοι ἂν] ξυγγνώμης εἶεν, εἰ etc.“

3. τοῦτο mit ἀντισχυριζόμενος verbunden würde heissen: dieses dagegen behauptend, was dem Sinne gänzl. widerstrebt. Der Satz ist anakoluthisch, indem das voraufgeschickte τοῦτο durch περὶ τοῦ — ἔχοντος wiederaufgenommen wird: Was das betrifft, was etc. vgl.

σθαι πρὸς τὸ ἥσσον ἀφίστασθαι θάνατον ζημίαν προθεῖσι, καὶ αὐτὸς περὶ τοῦ ἐς τὸ μέλλον καλῶς ἔχοντος ἀντισχυριζόμενος τάναντία γινώσκω. καὶ οὐκ ἀξιῶ ὑμᾶς τῷ εὐπρεπεῖ τοῦ ἐκείνου 4 λόγου τὸ χρήσιμον τοῦ ἐμοῦ ἀπώσασθαι. δικαιότερος γὰρ ὢν αὐτοῦ ὁ λόγος πρὸς τὴν νῦν ὑμετέραν ὀργὴν ἐς Μυτιληναίους τάχα ἂν ἐπισπάσαιτο· ἡμεῖς δὲ οὐ δικαζόμεθα πρὸς αὐτούς, ὥστε τῶν δικαίων δεῖν, ἀλλὰ βουλευόμεθα περὶ αὐτῶν, ὅπως χρησίμως ἔξουσιν.

45. „Ἐν οὖν ταῖς πόλεσι πολλῶν θανάτου ζημία πρόκειται καὶ οὐκ ἴσων τῷδε, ἀλλ' ἐλασσόνων ἁμαρτημάτων· ὅμως δὲ τῇ ἐλπίδι ἐπαίρόμενοι κινδυνεύουσι, καὶ οὐδεὶς πω καταγνοῦς ἑαυτοῦ μὴ περιέσεσθαι τῷ ἐπιβουλεύματι ἦλθεν ἐς τὸ δεινόν. πόλις τε ἀφισταμένη τίς πω ἥσσω τῇ δοκῇσει ἔχουσα 2 τὴν παρασκευὴν ἢ οἰκείαν ἢ ἄλλων ξυμμαχία τούτῳ ἐπεχείρησεν; πεφύκασί τε ἅπαντες καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ ἁμαρτάνειν, καὶ οὐκ 3 ἔστι νόμος ὅστις ἀπείρξει τούτου, ἐπεὶ διεξεληλύθασί γε διὰ πασῶν τῶν ζημιῶν οἱ ἄνθρωποι προστιθέντες, εἴ πως ἥσσον ἀδικοῖντο ὑπὸ τῶν κακούργων· καὶ εἰκὸς τὸ πάλαι τῶν μεγίστων ἀδικημάτων μαλακωτέρας κεῖσθαι αὐτάς, παραβαινομένων δὲ

Lys. pro bonis Arist. p. 649 Καλλίας τοίνυν — τὸ τούτου τοίνυν τίμημα οὐδὲ δυοῖν ταλάντοις ἐστί. Anderes der Art bei Be. 69. vgl. 1, 36, 3. — προθεῖσι, für uns, wenn wir festsetzten.

4. ἐκείνου, Κλέωνος. — δικαιότερος, mehr den Rechtspunkt urgierend, mehr dem strengen Rechte entsprechend; vgl. 1, 76, 2 und C. 47, 5.

45. Dieses Cap. enthält eine etwas doctrinär klingende Polemik gegen die Abschreckungstheorie.

1. θανάτου. Cobet nov. lectt. p. 771 vermuthet θάνατος, wofür ausser 44, 1 auch die Beispiele bei Steph. Thes. unt. ζημία sprechen. Jedoch 46, 1 folgt τοῦ θανάτου τῇ ζημίᾳ, wodurch der Gen. als wenigstens nicht sprachwidrig erwiesen wird, obschon die Verbindung mit dem Artik. eine völlige Gleichstellung verbietet. — μὴ — ἐπιβουλεύματι, er werde nicht durchkommen mit seinem Anschläge.

2. Gedankenzusammenhang: Wie

die Einzelnen sich nicht durch Strafen von Verbrechen abhalten lassen, weil jeder, der zu einem solchen schreitet, sich zutraut glücklich durchzukommen: so werden auch Staaten nicht durch grausame Exempel vom Abfall zurückgeschreckt; denn ein Staat fällt eben nur dann ab, wenn er sich stark genug glaubt, den Versuch der Wiederunterwerfung zu vereiteln. — τῇ δοκῇσει, seiner Meinung nach. — τούτῳ, τῷ ἀφίστασθαι.

3. προστιθέντες, steigend, nicht festsetzend, proponentes, was προτιθέντες wäre. Der folg. Satz enthält die weitere Ausführung von προστιθέντες. Ebenso verstehe ich dieses 82, 8. — παραβαινομένων kann weder auf τῶν ζημιῶν noch auf τῶν ἀδικημάτων passend bezogen werden. Also wohl richtig E.: da Uebertretungen stattfanden, nach Analogie anderer subjectloser Ausdrücke wie πλωιματέρων ὄντων (zu 1, 7), ἐσαγγελθέν-

τῷ χρόνῳ ἐς τὸν θάνατον αἱ πολλαὶ ἀνήκουσι· καὶ τοῦτο ὅμως
 4 παραβαίνεται. ἢ τοίνυν δεινότερόν τι τούτου δέος εὐρετέον
 ἐστὶν ἢ τόδε γε οὐδὲν ἐπίσχει, ἀλλ' ἢ μὲν πενία ἀνάγκη τὴν
 τόλμαν παρέχουσα, ἢ δ' ἐξουσία ὕβρει τὴν πλεονεξίαν καὶ φρο-
 νήματι, αἱ δ' ἄλλαι ξυντυχίαι ὀργῇ τῶν ἀνθρώπων, ὥς ἐκάστη
 τις κατέχεται ὑπ' ἀνηκέστου τινὸς κρείσσονος, ἐξάγουσιν ἐς τοὺς
 5 κινδύνους. ἢ τε ἐλπίς καὶ ὁ ἔρως ἐπὶ παντί, ὁ μὲν ἡγούμενος,
 ἢ δ' ἐφεπομένη, καὶ ὁ μὲν τὴν ἐπιβολὴν ἐκφροντίζων, ἢ δὲ τὴν
 εὐπορίαν τῆς τύχης ὑποτιθεῖσα πλεῖστα βλάπτουσι, καὶ ὄντα
 6 ἀφανῇ κρείσσῳ ἐστὶ τῶν ὀρωμένων δεινῶν. καὶ ἡ τύχη ἐπ'
 αὐτοῖς οὐδὲν ἔλασσον συμβάλλεται ἐς τὸ ἐπαίρειν· ἀδοκῆτως
 γὰρ ἐστὶν ὅτε παρισταμένη καὶ ἐκ τῶν ὑποδεεστέρων κινδυνεύειν
 τινὰ προάγει καὶ οὐχ ἥσσον τὰς πόλεις, ὅσῳ περὶ τῶν μεγίστων,
 ἐλευθερίας ἢ ἄλλων ἀρχῆς, καὶ μετὰ πάντων ἕκαστος ἀλογίστως
 7 ἐπὶ πλεόν τι αὐτὸν ἐδόξασεν. ἀπλῶς τε ἀδύνατον καὶ πολλῆς
 εὐηθείας, ὅστις οἶεται τῆς ἀνθρωπείας φύσεως ὀρωμένης προ-
 θύμως τι πρᾶξαι ἀποτροπὴν τινα ἔχειν ἢ νόμων ἰσχύι ἢ ἄλλῳ
 τῷ δεινῷ.

46. „Οὐκουν χρὴ οὔτε τοῦ θανάτου τῇ ζημίᾳ ὥς ἐχεγ-
 γύῳ πιστεύσαντας χεῖρον βουλευσασθαι, οὔτε ἀνέλπιστον κατα-
 στῆσαι τοῖς ἀποστᾶσιν ὥς οὐκ ἔσται μεταγνῶναι καὶ ὅτι ἐν βρα-

των 1, 116, 3. Aehn. erklärt Krüg.: „da Dinge, d. h. Satzungen über-
 treten wurden“. — καὶ — παραβ.,
 u. diese Uebertretung kommt
 dennoch vor, d. h. die Uebertre-
 tung der den Tod androhenden Straf-
 gesetze.

4. δέος, wie terror, metus.
 Schreckniss, Schreckmittel.
 — ἀνάγκη, ὕβρει und φρονήματι
 gehören zu παρέχουσα, durch Noth
 etc. erzeugend; ὀργῇ, durch
 Leidenschaft, zu ἐξάγουσιν. —
 ξυντυχίαι, Lebenslagen. — τῶν
 ἀνθρώπων verwandelt Cl. in τὸν
 ἄνθρωπον, Stahl streicht es und
 liest ὀργήν, wohl Aenderungen
 ohne Noth. — ἐκάστη τις, sc. ξυντυ-
 χία. — ὑπ' — κρείσσονος, von ir-
 gend einer unbezwinglichen
 Gewalt. vgl. „C'est plus fort que
 moi“. Cl.: „durch nichts zu stil-
 lenden übermächtigen Antrieb“.

5. ὁ ἔρως, die (leidenschaftliche)
 Begier.

6. ἐπ' αὐτοῖς, ausser ihnen. —
 καὶ ἐκ τῶν ὑ., auch bei gerin-
 geren Mitteln. — οὐχ ἥσσον =
 τοσοῦτῳ μᾶλλον. — ὅσῳ κτέ. v. 1,
 68, 2. — ἀρχῆς, sc. κινδυνεύειν
 αὐτὰς προάγει. — ἐπὶ — ἐδόξασεν,
 pflegt sich ein Theil höher
 anzuschlagen, als wenn er allein
 steht. Die besten Codd. αὐτῶν,
 was keine klare Beziehung hat. Ueb.
 d. Aor. zu 1, 70, 7.

7. ἀδύνατον —, ὅστις. zu 2, 44.
 1.

46. 1. οὐκ pleonastisch, wie so
 häufig μὴ beim Inf. nach negati-
 ven Begriffen. — ὅτι ἐν βραχ. =
 ἐν ὅτι βρ., in möglichst kur-
 zer Frist. vgl. §. 6 und zu 1,
 63, 1.

χυτάτω τὴν ἁμαρτίαν καταλῦσαι. σκέψασθε γὰρ ὅτι νῦν μὲν, 2
 ἦν τις καὶ ἀποστᾶσα πόλις γυνῶ μὴ περιεσομένη, ἔλθοι ἂν ἐς
 ξύμβασιν δυνατὴ οὖσα ἔτι τὴν δαπάνην ἀποδοῦναι καὶ τὸ λοιπὸν
 ἵποτελεῖν· ἐκείνως δὲ τίνα οἴεσθε ἦντινα οὐκ ἄμεινον μὲν ἢ
 νῦν παρασκευάσασθαι, πολιορκίᾳ τε παρατενεῖσθαι ἐς τοῦσχατον,
 εἰ τὸ αὐτὸ δύναται σχολῇ καὶ ταχὺ ξυμβῆναι; ἡμῖν τε πῶς οὐ 3
 βλάβη δαπανᾶν καθημένοις διὰ τὸ ἀξύμβατον, καὶ ἦν ἔλωμεν
 πόλιν, ἐφθαρμένην παραλαβεῖν καὶ τῆς προσόδου τὸ λοιπὸν ἀπ'
 αὐτῆς στέρεσθαι; ἰσχύομεν δὲ πρὸς τοὺς πολεμίους τῶδε. ὥστε 4
 οὐ δικαστὰς ὄντας δεῖ ἡμᾶς μᾶλλον τῶν ἐξαμαρτανόντων ἀκρι-
 βεῖς βλάπτεσθαι ἢ ὁρᾶν ὅπως ἐς τὸν ἔπειτα χρόνον μετρίως
 κολάζοντες ταῖς πόλεσιν ἔξομεν ἐς χρημάτων λόγον ἰσχυούσαις
 χρῆσθαι, καὶ τὴν φυλακὴν μὴ ἀπὸ τῶν νόμων τῆς δεινότητος
 ἀξιοῦν ποιεῖσθαι, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἔργων τῆς ἐπιμελείας. οὗ νῦν 5
 τάναντία δρῶντες, ἦν τινα ἐλεύθερον καὶ βίᾳ ἀρχόμενον εἰκότως
 πρὸς αὐτονομίαν ἀποστάντα χειρωσώμεθα, χαλεπῶς οἰόμεθα
 χρῆναι τιμωρεῖσθαι. χρὴ δὲ τοὺς ἐλευθέρους οὐκ ἀφισταμένους 6
 σφόδρα κολάζειν, ἀλλὰ πρὶν ἀποστῆναι σφόδρα φυλάσσειν καὶ
 προκαταλαμβάνειν ὅπως μηδ' ἐς ἐπίνοιαν τούτου ἴωσι, κρα-
 τήσαντάς τε ὅτι ἐπ' ἐλάχιστον τὴν αἰτίαν ἐπιφέρειν.

2. ἦν τις καί, wenn auch eine.
 Ueb. das Hyperbaton zu 1, 72, 2.
 — τὴν δαπάνην, die Kriegs-
 kosten. — ὑποτελεῖν, Tribut zu
 zahlen. Verschiedene Tempora
 ἀποδοῦναι und ὑποτελεῖν aus ein-
 leuchtendem Grunde. v. 1, 101, 3.
 — ἐκείνως. zu 1, 77, 3. — τίνα κτέ.
 zu 39, 7. — παρασκευάσασθαι schein-
 bar für d. Fut. zu 1, 81, 6. Nach
 νομίζειν, wie hier nach οἴεσθαι, 2,
 3, 2. 3, 24, 1. 4, 117, 1; weshalb
 Cl. wohl nicht recht that, ἂν vor
 ἄμεινον einzuschieben. Für die Ver-
 bindung des Inf. Ao. und Fut. v.
 4, 28, 5. 52, 3 u. a. — τέ ent-
 spricht dem μὲν. zu 1, 144, 2. —
 παρατενεῖσθαι, sich quälen las-
 sen werde, ein bei den besten
 Autoren vorkommender Gebrauch
 (s. Steph. Thes. unter d. W.), wo-
 gegen die von And. angenommene
 Bedeutungsich halten, ausdau-
 ern nur aus Dio Cass. belegt wer-
 den kann, der wahrsch. gerade diese

Stelle damit nachahmen wollte. —
 δύναται zu 1, 141, 1. Das Obj. ist
 τὸ αὐτό.

3. ἦν ἔλωμεν κτέ. Diodotos ge-
 braucht dasselbe Motiv zur Empfeh-
 lung der Milde, durch welches Kleon
 39, 8 zur Strenge anstachelte. Ueber-
 haupt pflegen alle Redner bei Thuk.
 übereinstimmend hervorzuheben,
 dass die Tribute der Bundesgen.
 der eigentl. Lebensnerv der ath.
 Macht sind. — ἀπ' αὐτῆς verb. mit
 τῆς προσόδου. zu 1, 18, 1. — τῶδε,
 ταῖς προσόδοις.

4. ἐς — λόγον, in Betracht.
 — ἀπὸ — ἐπιμελείας, durch die
 Behutsamkeit unsrer Hand-
 lungen. Die Erklärung liegt im
 Folgenden.

5. ἐλεύθερον dem Rechte nach,
 aber βίᾳ ἀρχόμενον in Wirklich-
 keit.

6. ὅτι ἐπ' ἐλάχ., auf einen
 möglichst kleinen Theil. ὅτι
 gestellt wie §. 1.

47. „Υμεῖς δὲ σκέψασθε ὅσον ἂν καὶ τοῦτο ἁμαρτάνοιτε
 2 Κλέωνι πειθόμενοι. νῦν μὲν γὰρ ὑμῖν ὁ δῆμος ἐν πάσαις ταῖς
 πόλεσιν εὖνους ἐστὶ καὶ ἢ οὐ ξυναφίσταται τοῖς ὀλίγοις ἢ, ἐὰν
 βιασθῇ, ὑπάρχει τοῖς ἀποστήσασι πολέμιος εὐθύς, καὶ τῆς ἀν-
 τικαθισταμένης πόλεως τὸ πλῆθος ξύμμαχον ἔχοντες ἐς πόλεμον
 3 ἐπέρχεσθε. εἰ δὲ διαφθερεῖτε τὸν δῆμον τῶν Μυτιληναίων, ὅς
 οὔτε μετέσχε τῆς ἀποστάσεως, ἐπειδὴ τε ὅπλων ἐκράτησεν, ἐκὼν
 παρέδωκε τὴν πόλιν, πρῶτον μὲν ἀδικήσετε τοὺς εὐεργέτας
 κτείνοντες, ἔπειτα καταστήσετε τοῖς δυνατοῖς τῶν ἀνθρώπων
 ὃ βούλονται μάλιστα· ἀφιστάντες γὰρ τὰς πόλεις τὸν δῆμον
 εὐθύς ξύμμαχον ἔξουσι προδειξάντων ὑμῶν τὴν αὐτὴν ζημίαν
 4 τοῖς τε ἀδικοῦσιν ὁμοίως κείσθαι καὶ τοῖς μή. δεῖ δὲ καὶ εἰ
 ἠδίκησαν, μὴ προσποιεῖσθαι, ὅπως ὁ μόνον ἡμῖν ἔτι ξύμμαχόν
 5 ἐστὶ μὴ πολέμιον γένηται. καὶ τοῦτο πολλῷ ξυμφορώτερον
 ἡγοῦμαι ἐς τὴν κάθεξιν τῆς ἀρχῆς, ἐκόντας ἡμᾶς ἀδικηθῆναι
 ἢ δικαίως οὖς μὴ δεῖ διαφθεῖραι· καὶ τὸ Κλέωνος τὸ αὐτὸ δί-
 καιον καὶ ξύμφορον τῆς τιμωρίας οὐχ εὐρίσκεται ἐν αὐτῷ δυνα-
 τὸν ὃν ἅμα γίνεσθαι.

48. „Υμεῖς δὲ γνόντες ἀμείνω τάδε εἶναι καὶ μήτε οἴκτω
 πλέον νείμαντες μήτ' ἐπιεικεία, οἷς οὐδὲ ἐγὼ ἐῷ προσάγεσθαι,
 ἀπ' αὐτῶν δὲ τῶν παραινουμένων πείθεσθέ μοι Μυτιληναίων
 οὖς μὲν Πάχης ἀπέπεμψεν ὥς ἀδικοῦντας κρῖναι καθ' ἡσυχίαν,
 2 τοὺς δ' ἄλλους ἐὰν οἴκεῖν. τάδε γὰρ ἔς τε τὸ μέλλον ἀγαθὰ
 καὶ τοῖς πολεμίοις ἤδη φοβερά· ὅστις γὰρ εὖ βουλευέται πρὸς
 τοὺς ἐναντίους κρείσσων ἐστὶν ἢ μετ' ἔργων ἰσχύος ἀνοία ἐπιών.“

49. Τοιαῦτα δὲ ὁ Διόδοτος εἶπε. ῥηθειςῶν δὲ τῶν γνω-
 μῶν τούτων μάλιστα ἀντιπάλων πρὸς ἀλλήλας οἱ Ἀθηναῖοι

47. 2. ἐπέρχεσθε, sc. αὐτῇ.

3. ὅπλων κτέ. C. 27 f.

4. ἠδίκησαν, sc. οἱ Μυτιληναῖοι, besonders der Demos ist gemeint: auch wenn sie wirklich sich vergiengen, müssen wir es ignorieren (eigentl. uns stellen, als wäre es nicht der Fall, dissimulare. K. 67, 1, 5). Der Redner nimmt also den Fall im Sinne der Gegner als wirklich an. Krügers Conj. ἔδει für δεῖ beruht auf der Voraussetzung, dass εἰ ἠδίκησαν sagen wollte: wenn s. sich vergangen hätten.

5. κάθεξιν eine der dem Thuk. eigenthümlichen Substantivbildungen. zu 1, 6, 3. — δικαίως zu 44, 4. — δεῖ hier = ξύμφορόν ἐστιν ἡμῖν. — ἐν αὐτῷ, τῷ διαφθεῖραι.

48. 1. πλέον νείμαντες. zu C. 3, 1. — οὐδ' ἐγὼ κτέ. mit Bezug auf 40, 2, 3. — προσάγεσθαι, sich bestimmen zu lassen. — ἀπέπεμψεν. 35, 1. — κρείσσων ἐστίν. zu 37, 3.

49. 1. τοιαῦτα δέ. zu 1, 44, 1. — ἀντιπάλων, gleichgewichtig, sich die Wage haltend, prädicativ mit ῥηθειςῶν zu verbinden.

ἦλθον μὲν ἐς ἀγῶνα ὁμῶς τῆς δόξης καὶ ἐγένοντο ἐν τῇ χει-
ροτονίᾳ ἀγχώμαλοι, ἐκράτησε δὲ ἡ τοῦ Διοδότου. καὶ τριήρη 2
εὐθὺς ἄλλην ἀπέστελλον κατὰ σπουδὴν, ὅπως μὴ φθασάσης
τῆς προτέρας εὖρωσι διεφθαρμένην τὴν πόλιν· προεῖχε δὲ
ἡμέρα καὶ νυκτὶ μάλιστα. παρασκευασάντων δὲ τῶν Μυτι- 3
ληναίων πρέσβεων τῇ νηὶ οἶνον καὶ ἄλφιστα καὶ μεγάλα ὑπο-
σχομένων, εἰ φθάσειαν, ἐγένετο σπουδὴ τοῦ πλοῦ τοιαύτη
ὥστε ἡσθιόν τε ἅμα ἐλαύνοντες, οἶνω καὶ ἐλαίῳ ἄλφιστα πε-
φυραμένα, καὶ οἱ μὲν ὕπνον ἡροῦντο κατὰ μέρος, οἱ δὲ
ἦλαννον· κατὰ τύχην δὲ πνεύματος οὐδενὸς ἐναντιωθέντος 4
καὶ τῆς μὲν προτέρας νεῶς οὐ σπουδῇ πλεούσης ἐπὶ πρᾶγμα
ἀλλόκοτον, ταύτης δὲ τοιούτῳ τρόπῳ ἐπειγομένης, ἡ μὲν
ἔφθασε τοσοῦτον ὅσον Πάχητα ἀνεγνωκέναι τὸ ψήφισμα καὶ
μέλλειν δράσειν τὰ δεδογμένα, ἡ δ' ὕστερα αὐτῆς ἐπικατά-
γεται καὶ διεκώλυσε μὴ διαφθεῖραι. παρὰ τοσοῦτον μὲν ἡ
Μυτιλήνη ἦλθε κινδύνου.

50. Τοὺς δ' ἄλλους ἄνδρας οὓς ὁ Πάχης ἀπέπεμψεν ὡς
αἰτιωτάτους ὄντας τῆς ἀποστάσεως Κλέωνος γνώμῃ διέφθει-
ραν οἱ Ἀθηναῖοι· ἦσαν δὲ ὀλίγῳ πλείους χιλίων. καὶ Μυτι-
ληναίων τείχη καθεῖλον καὶ ναῦς παρέλαβον. ὕστερον δὲ φόρον 2

— ἦλθον — δόξης, geriethen sie doch (trotz der über den früheren Beschluss empfundenen Reue) in einen Wettkampf wegen des (zu fassenden) Beschlusses, d. h. sie geriethen in eine solche Aufregung, dass die Abstimmung wie ein Wettkampf hin und her wogte und das Ergebniss bis zuletzt schwankte, wo sich endlich eine geringe Mehrheit zu Gunsten des Diodotus herausstellte. — ἀγχώμαλοι, fast gleich stark, bei Thuk. noch 4, 134, 1 u. 7, 71, 4 vom unentschiedenen Kampfe, sonst nur bei Spätern.

2. ἀπέστελλον. zu 1, 26, 1. — προτέρας haben nur wenige Codd. statt δευτέρας, doch setzt προεῖχε nothwendig eine Erwähnung des ersten Schiffes voraus. Poppo zieht ἑτέρας vor, weil daraus sich sowohl die Entstehung von δευτέρας als von προτέρας erklären lasse, doch hat es noch weniger handschriftl. Gewähr als προτέρας.

4. ἀλλόκοτον, widernatürlich, widerwärtig. — ὅσον mit dem Acc. c. Inf. zu 1, 2, 2. — παρὰ τοσ. κτέ., so nahe kam Mytil. der Gefahr, näml. zerstört zu werden. παρὰ bedeutet, wie oft, den Abstand, die Differenz, also παρὰ τοσοῦτον eigentl. in einen solchen, so kleinen Abstand von, um eine solche Differenz nur handelte es sich. Dieselbe Redensart 7, 2, 4. Aehnll., jedoch mit dem Inf., παρὰ τοσοῦτον ἐγένετο 8, 33, 3. παρὰ νύκτα ἐγένετο 4, 106, 4. παρ' ἐλάχιστον ἦλθε 8, 76, 4. In diesen und ähnlichen Verbindungen (Viger. p. 646 sq.) ist gewiss die Bedeutung von παρὰ überall dieselbe. Andere Erklärungen unserer St. sind: in eine so grosse Gefahr kam M. — neben einem solchen Grade der Gefahr kam M. vorüber.

50. 1. τείχη — ναῦς ohne Art. zu 1, 101, 3.

μὲν οὐκ ἔταξαν Λεσβίοις, κλήρους δὲ ποιήσαντες τῆς γῆς πλὴν τῆς Μηθυμναίων τρισχιλίους, τριακοσίους μὲν τοῖς θεοῖς ἱεροὺς ἐξεῖλον, ἐπὶ δὲ τοὺς ἄλλους σφῶν αὐτῶν κληρούχους τοὺς λαχόντας ἀπέπεμψαν· οἷς ἀργύριον Λέσβιοι ταξάμενοι τοῦ κλήρου ἐκάστου τοῦ ἐνιαυτοῦ δύο μνᾶς φέρειν αὐτοὶ εἰργάζοντο τὴν γῆν. παρέλαβον δὲ καὶ τὰ ἐν τῇ ἡπείρῳ πολίσματα οἱ Ἀθηναῖοι ὅσων Μυτιληναῖοι ἐκράτουν, καὶ ὑπήκουον ὕστερον Ἀθηναίων. τὰ μὲν κατὰ Λέσβον οὕτως ἐγένετο.

51. Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ θέρει μετὰ τὴν Λέσβον ἄλωσιν Ἀθηναῖοι Νικίου τοῦ Νικηράτου στρατηγοῦντος ἐστράτευσαν ἐπὶ Μινώαν τὴν νῆσον, ἣ κεῖται πρὸ Μεγάρων· ἐχρῶντο δὲ αὐτῇ πύργον ἐνοικοδομήσαντες οἱ Μεγαρῆς φρουρίῳ. ἐβούλετο δὲ Νικίας τὴν φυλακὴν αὐτόθεν δι' ἐλάσσονος τοῖς Ἀθηναίοις καὶ μὴ ἀπὸ τοῦ Βουδόρου καὶ τῆς Σαλαμῖνος εἶναι, τοὺς τε Πελοποννησίους ὅπως μὴ ποιῶνται ἐκπλους αὐτόθεν λανθάνοντες τριήρων τε, οἷον καὶ τὸ πρὶν γενόμενον, καὶ ληστῶν ἐκπομπὰς, τοῖς τε Μεγαρεῦσιν ἅμα μηδὲν ἐσπλεῖν. ἐλὼν οὖν ἀπὸ τῆς Νισαίας πρῶτον δύο πύργῳ προέχοντε μηχαναῖς ἐκ θαλάσσης καὶ τὸν ἔσπλουν ἐς τὸ μεταξὺ τῆς νήσου ἐλευθερώσας ἀπετείχιζε καὶ τὸ ἐκ τῆς ἡπείρου, ἥ κατὰ γέφυραν διὰ τενάγους

2. κλήρους κτέ. Durch die Vertheilung ihres Landes an Kleruchen verloren die Lesbier ihr Eigenthumsrecht und waren fortan nur gleichsam Erbpächter. Sie hatten jetzt einen viel ungünstigeren Stand als die tributpflichtigen Unterthanen der Ath.

3. τὰ — πολίσματα. 4, 52, 3.

51. 2. δι' ἐλάσσ. zu 2, 29, 3. — τοῦ Βουδ. καὶ τῆς Σ. zu 1, 80, 3. — τοὺς τε Πελοπ. ist gesetzt, als ob statt ὅπως μὴ ποιῶνται folgen sollte μὴ ποιεῖσθαι. v. 5, 36, 2. Πάνακτον ἐδέοντο Βοιωτοὺς ὅπως παραδῶσι Λακεδαιμονίοις. Arist. Vög. 1269 δεινὸν γε τὸν κήρυκα — εἰ μηδέποτε νοστήσει. Wie sich diese Wendungen von der gewöhnl. Attract. (τοῦτον οἶδα ὅτι εὖνους ἐστίν) unterscheiden ist klar. — αὐτόθεν, von Nisäa. — τὸ πρὶν γεν. 2, 93 f.

3. ἀπὸ τῆς Νισαίας, an der Seite nach Nisaea zu, vgl. zu

1, 62, 1. Ullrich jedoch Beitr. z. K. d. Th. 3, S. 28 erklärt: entfernt von Nisaea. Cl., der auch sonst den ganzen Vorgang abweichend von den Uebrigen auffasst, klammert die Worte als ein ursprünzl. zu αὐτόθεν gesetztes Glossem ein. — δύο πύργῳ. Hiervon ist der eine jedenfalls der auf Minoa selbst erbaute (§. 1), der andre stand ihm gegenüber, also auf dem Festlande. — προέχοντε. Sie standen jeder am Ende eines zur Verengung des Hafeneingangs aufgeführten Stein-dammes. v. 8, 90, 4. — τὸ μεταξὺ τῆς νήσου ist die Bucht zwischen der Insel und Nisaea. — ἐλευθερώσας, eben durch die Einnahme der beiden Thürme. — τὸ ἐκ τῆς ἡπείρου, nicht: die Seite nach dem Festlande zu; denn das war ja die nach Nisaea gerichtete Seite auch; sondern: die mit dem Festlande (durch die Brücke und den Sumpf) zusammenhängende Seite.

ἐπιβοήθεια ἦν τῇ νήσῳ οὐ πολὺν διεχούσῃ τῆς ἡπείρου. ὥς δὲ 4
τοῦτο ἐξεργάσαντο ἐν ἡμέραις ὀλίγαις, ὕστερον δὲ καὶ ἐν τῇ
νήσῳ τεῖχος ἐγκαταλιπὼν καὶ φρουρὰν ἀνεχώρησε τῷ στρατῷ.

52. Ὑπὸ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους τοῦ θέρους τούτου καὶ
οἱ Πλαταιῆς οὐκέτι ἔχοντες σῖτον οὐδὲ δυνάμενοι πολιορκεῖ- 2
σθαι ξυνέβησαν τοῖς Πελοποννησίοις τοιῷδε τρόπῳ. προσέ-
βαλον αὐτῶν τῷ τείχει, οἱ δὲ οὐκ ἐδύναντο ἀμύνεσθαι. γνοὺς
δὲ ὁ Λακεδαιμόνιος ἄρχων τὴν ἀσθένειαν αὐτῶν βία μὲν οὐκ
ἐβούλετο ἐλεῖν (εἰρημένον γὰρ ἦν αὐτῷ ἐκ Λακεδαίμονος, ὅπως,
εἰ σπονδαὶ γίγνοιντό ποτε πρὸς Ἀθηναίους καὶ ξυγχωροῖεν ὅσα
πολέμῳ χωρία ἔχουσιν ἐκάτεροι ἀποδίδοσθαι, μὴ ἀνάδοτος εἴη
ἡ Πλάταια ὥς αὐτῶν ἐκόντων προσχωρησάντων), προσπέμπει
δὲ αὐτοῖς κήρυκα λέγοντα, εἰ βούλονται παραδοῦναι τὴν πόλιν
ἐκόντες τοῖς Λακεδαιμονίοις καὶ δικασταῖς ἐκείνοις χρήσασθαι,
τούς τε ἀδίκους κολάσειν, παρὰ δίκην δὲ οὐδένα. τοσαῦτα μὲν 3
ὁ κῆρυξ εἶπεν· οἱ δὲ (ἦσαν γὰρ ἤδη ἐν τῷ ἀσθενεστάτῳ) παρέ-
δοσαν τὴν πόλιν. καὶ τοὺς Πλαταιέας ἔτρεφον οἱ Πελοποννήσιοι
ἡμέρας τινάς, ἐν ὅσῳ οἱ ἐκ τῆς Λακεδαίμονος δικασταί, πέντε
ἄνδρες, ἀφίκοντο. ἐλθόντων δὲ αὐτῶν κατηγορία μὲν οὐδεμία 4
προετέθη, ἡρώτων δὲ αὐτοὺς ἐπικαλεσάμενοι τοσοῦτον μόνον,
εἴ τι Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς ξυμμάχους ἐν τῷ πολέμῳ τῷ καθε-
στῶτι ἀγαθὸν [τι] εἰργασμένοι εἰσίν. οἱ δ' ἔλεγον αἰτησάμενοι 5
μακρότερα εἰπεῖν καὶ προτάξαντες σφῶν αὐτῶν Ἀστύμαχόν τε
τὸν Ἀσωπολάου καὶ Λάκωνα τὸν Ἀειμνήστου, πρόξενον ὄντα
Λακεδαιμονίων. καὶ ἐπελθόντες ἔλεγον τοιάδε.

52. 1. πολιορκεῖσθαι, die Belagerung aushalten. v. 109, 1.

2. προσέβαλον, anderes Subj. als so eben. — εἰρημένον ἦν, nämlich βία μὴ ἐλεῖν. — ξυγχ., sc. οἱ Λακεδ. — αὐτῶν, τῶν Πλαταιῶν. — κολάσειν habe ich jetzt nach Krügers Conj. mit Cl. aufgenommen, fasse aber nun auch τούς τε ἀξίους — οὐδένα mit Kr. (desgl. Stahl und Meineke) als Nachsatz von εἰ βούλονται — χρήσασθαι, also: wenn sie — wollten, so würden sie (die Laced.) die Schuldigen bestrafen, widerrechtlich aber keinen. Wegen τὲ — δέ s. Kr. zu 1, 11, 1. In den früher von mir und Cl. verglichenen und durch Ergänzung

eines Nachsatzes erklärten Stellen 4, 37, 2. 5, 115, 2 scheint die richtigere Auffassung zu sein: „sie fragten durch einen Herold an, ob“. Unserer Stelle am ähnlichsten ist jetzt 7, 3, 1 κήρυκα προσπέμπει αὐτοῖς λέγοντα, εἰ βούλονται ἐξιέναι —, ἑτοῖμος εἶναι σπένδεσθαι, welche zugleich beweist, dass Meineke mit Unrecht an uns. St. λέγοντα in λέξοντα verändern wollte.

4. [τι]. Dies τι wäre an und für sich wenig anstößig, aber da es in der Wiederholung derselben Worte 53, 2. 68, 1 bei ἀγαθόν nicht steht, so wird es auch hier zu tilgen sein.

5. πρόξενον, zu 2, 29, 1. — καὶ

53. „Τὴν μὲν παράδοσιν τῆς πόλεως, ᾧ Λακεδαιμόνιοι, πιστεύσαντες ὑμῖν ἐποιησάμεθα, οὐ τοιάνδε δίκην οἰόμενοι ὑφέξειν, νομιμωτέραν δέ τινα ἔσεσθαι, καὶ ἐν δικασταῖς οὐκ ἐν ἄλλοις δεξάμενοι, ὥσπερ καὶ ἐσμέν, γενέσθαι ἢ ὑμῖν, ἡγούμενοι τὸ ἴσον μάλιστα ἂν φέρεσθαι. νῦν δὲ φοβούμεθα μὴ ἀμφοτέρων ἅμα ἡμαρτήκαμεν· τὸν τε γὰρ ἀγῶνα περὶ τῶν δεινотάτων εἶναι εἰκότως ὑποπτεύομεν καὶ ὑμᾶς μὴ οὐ κοινοὶ ἀποβῆτε, τεκμαιρόμενοι προκατηγορίας τε ἡμῶν οὐ προγεγενημένης ἢ χρὴ ἀντειπεῖν (ἀλλ' αὐτοὶ λόγον ἡτησάμεθα), τό τε ἐπερώτημα βραχὺ ὄν, ᾧ τὰ μὲν ἀληθῆ ἀποκρίνασθαι ἐναντία γίννεται, τὰ δὲ ψευδῆ ἔλεγχον ἔχει. πανταχόθεν δὲ ἄποροι καθεστῶτες ἀναγκάζομεθα καὶ ἀσφαλέστερον δοκεῖ εἶναι εἰπόντας τι κινδυνεύειν· καὶ γὰρ ὁ μὴ ῥηθεὶς λόγος τοῖς ᾧδ' ἔχουσιν αἰτίαν ἂν παράσχοι ὥς, εἰ ἐλέχθη, σωτήριος ἂν ᾦν. χαλεπῶς δὲ ἔχει ἡμῖν πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ἡ πειθῶ. ἀγνώτες μὲν γὰρ ὄντες ἀλλήλων ἐπεισενεγκάμενοι μαρτύρια ᾧν ἄπειροι ᾗτε ὠφελούμεθ'

ἐπελθόντες und diese (näml. die beiden Wortführer) traten auf. zu 1, 72, 2. — ἔλεγον. zu 1, 26, 1. Dass das schon oben gesetzte Vb. nach Einführung eines beschränkten Subj. noch einmal steht, ist eine gewisse Lässigkeit, ähnlich wie in 2, 5, 5. Kr. klammert das erste ἔλεγον und καὶ vor ἐπελθ. ein, wodurch der Ausdr. ohne Zweifel gewinnt.

53. Diese Rede hat mit Recht die Bewunderung alter und moderner Kunstrichter auf sich gezogen: sie ist ebenso reich an rührenden Motiven und energischen Gedanken, als geschickt in der wirksamen Gruppierung derselben.

1. καὶ — δεξάμενοι an οἰόμενοι angeschlossen: und nachdem wir es angenommen hatten, nicht vor andere Richter als vor euch zu treten, wie wir denn auch (nicht vor andern) stehn. — ἡγούμενοι enthält den Grund von δεξάμενοι.

2. μὴ — ἡμαρτήκαμεν. Ueb. den Indic. K. 54, 8, 12. — κοινοί, unparteiisch. — τὸ — ὄν als Obj. von τεκμαιρόμενοι (schliessend, nicht: deutend) angesehen giebt

keinen brauchbaren Sinn. Es muss den zweiten Grund enthalten, woraus die Plataeer auf die Parteilichkeit der Lak. schliessen: weil die Frage so kurz ist. Ein Acc. absol. ganz gleicher Art kommt zwar sonst nicht vor, doch steht ihm κυρωθὲν οὐδέν (4, 125, 1) und ἄλλο τι δόξαν (5, 65, 3) bereits sehr nahe. — ᾧ ist von ἀποκρίνασθαι regiert, τὰ ἀληθῆ der Acc., ἐναντία γίννεται = ἐναντίον γίννεται. So Poppo, wegen ἐναντία verweisend auf Matth. 443, 1. vgl. zu 1, 72, 1. Kr. und Cl. nehmen τὰ ἀληθῆ als Nom., ἀποκρίνασθαι als Bestimmung dazu, dies schon sehr bedenklich, da durch χαλεπὸς φέρειν, δεινὸς ὄραν und dergl. keineswegs ἀληθῆς ἀποκρίνασθαι gerechtfertigt wird; grammatisch unmöglich aber ist, dass auch dann noch, wie Cl. will, ᾧ von ἀποκρίνασθαι abhängt, und sinnwidrig, mit Kr. ᾧ zu ἐναντία zu ziehen. Eher als alles dies würde ich noch Classens letzten Vorschlag ἐναντίον annehmen.

3. εἰπόντας τι κινδ. zu 1, 20, 2.

4. ἐπεισενεγκ. Die Form εἰς hat Thuk. den Codd. zufolge nur in einigen Decompositis mit ἐπὶ an-

ἄν· νῦν δὲ πρὸς εἰδότας πάντα λελέξεται, καὶ δέδιμεν οὐχὶ μὴ προκαταγνόντες ἡμῶν τὰς ἀρετὰς ἥσους εἶναι τῶν ὑμετέρων ἔγκλημα αὐτὸ ποιῆτε, ἀλλὰ μὴ ἄλλοις χάριν φέροντες ἐπὶ διεγνωσμένην κρίσιν καθιστώμεθα.

54. „Παρεχόμενοι δὲ ὅμως ἃ ἔχομεν δίκαια πρὸς τε τὰ Θηβαίων διάφορα καὶ ἐς ὑμᾶς τοὺς ἄλλους Ἑλληνας, τῶν εὖ δεδρασμένων ὑπόμνησιν ποιησόμεθα καὶ πείθειν πειρασόμεθα. φαμέν γὰρ πρὸς τὸ ἐρώτημα τὸ βραχύ, εἴ τι Λακεδαιμονίους 2 καὶ τοὺς ξυμμάχους ἐν τῷ πολέμῳ τῷδε ἀγαθὸν πεποιήκαμεν, εἰ μὲν ὥς πολεμίους ἐρωτᾶτε, οὐκ ἀδικεῖσθαι ὑμᾶς μὴ εὖ παθόντας, φίλους δὲ νομίζοντας αὐτοὺς ἀμαρτάνειν μᾶλλον τοὺς ἡμῖν ἐπιστρατεύσαντας. τὰ δ' ἐν τῇ εἰρήνῃ καὶ πρὸς τὸν Μῆδον 3 ἀγαθοὶ γεγενήμεθα, τὴν μὲν οὐ λύσαντες νῦν πρότεροι, τῷ δὲ ξυνεπιθέμενοι τότε ἐς ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος μόνοι Βοιωτῶν. καὶ γὰρ ἡπειρώταί τε ὄντες ἐναυμαχήσαμεν ἐπ' Ἀρτεμισίῳ, 4 μάχῃ τε τῇ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γῇ γενομένη παρεγενόμεθα ὑμῖν τε καὶ Πανσανίᾳ, εἴ τέ τι ἄλλο κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἐγένετο ἐπικίνδυνον τοῖς Ἑλλησι, πάντων παρὰ δύναμιν μετέσχομεν. καὶ ὑμῖν, ὧ Λακεδαιμόνιοι, ἰδίᾳ, ὅτεπερ δὴ μέγιστος φόβος πε- 5

gewandt, da wo auf ἐπεὶ ein kurzer Vocal folgt: ἐπεισέρχεται, ἐπεισέπλεον u. a., dagegen ἐπεσπλευσόμενοι u. a. Nach P. zu 2, 38, 2. — ἡμῶν τὰς ἀρετὰς zu verbinden; unsere Verdienste. — ἄλλοις χάριν φέροντες, Andern eine Gunst erweisend erhält durch den Zusammenhang den Sinn: euch dazu dienend um Andern (den Thebaeern) eine Gunst zu erweisen, Andern aufgeopfert. Ein nach Leichtigkeit der Sprache strebender Schriftsteller hätte für καθιστώμεθα geschrieben: καθιστῆτε ἡμᾶς.

54. „Post exordium (c. 53) legitur A, τὸ διδακτικὸν μέρος τοῦ λόγου (54—57), in quo 1, de iusto (54—56), sic, ut a, defensio Plataeensium (54. 55), b, accusatio Thebanorum (56) eo loco continueatur; tum 2, de utili (57) explicatur. Sequitur B, τὸ παραινετικὸν καὶ ἐντροπικὸν μέρος (58,

1— 59, 2) cum peroratione (59, 3. 4).“ P.

1. δίκαια = δικαίωμα 1, 41, 1. — δεδρασμένων. zu 38, 4.

2. οὐκ ἀδικ. ὑμ. μὴ εὖ π., es sei euch kein Unrecht damit geschehen, wenn ihr nicht. — νομίζοντας = εἰ νομίζετε. — αὐτούς, ihr selbst.

3. μόνοι. Rhetorische Ungenauigkeit: denn die Thespier thaten dasselbe (Herod. 8, 50) und nach Pausan. 9, 32, 4 auch die Haliartier.

4. μάχῃ. Ueb. den Dat. zu 1, 44, 1. [Demosth.] adv. Neaer. p. 1377 lässt die Plataeae auch den Schlachten bei Thermopylae und bei Salamis beiwohnen. Das Letztere ist sicher falsch (Herodot 8, 44), also höchst wahrscheinl. auch das Erstere, da Herod. und Thuk. davon schweigen.

ριέστη τὴν Σπάρτην μετὰ τὸν σεισμὸν τῶν ἐς Ἰθώμην Εἰλώτων ἀποστάντων, τὸ τρίτον μέρος ἡμῶν αὐτῶν ἐξεπέμψαμεν ἐς ἐπικουρίαν· ὧν οὐκ εἰκὸς ἀμνημονεῖν.

55. „Καὶ τὰ μὲν παλαιὰ καὶ μέγιστα τοιοῦτοι ἤξιώσαμεν εἶναι, πολέμιοι δὲ ἐγενόμεθα ὕστερον. ὑμεῖς δὲ αἴτιοι· δεομένων γὰρ ξυμμαχίας ὅτε Θηβαῖοι ἡμᾶς ἐβιάσαντο, ὑμεῖς ἀπεώσασθε καὶ πρὸς Ἀθηναίους ἐκελεύετε τραπέσθαι ὥς ἐγγὺς
2 ὄντας, ὑμῶν δὲ μακρὰν ἀποικούντων. ἐν μέντοι τῷ πολέμῳ οὐδὲν ἐκπρεπέστερον ὑπὸ ἡμῶν οὔτε ἐπάθετε οὔτε ἐμελλήσατε.
3 εἰ δ' ἀποστῆναι Ἀθηναίων οὐκ ἠθελήσαμεν ὑμῶν κελευσάντων, οὐκ ἠδικοῦμεν· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι ἐβοήθουν ἡμῖν ἐναντία Θηβαίοις ὅτε ὑμεῖς ἀπωκνεῖτε, καὶ προδοῦναι αὐτοὺς οὐκέτι ἦν καλόν, ἄλλως τε καὶ οὓς εὖ παθῶν τις καὶ αὐτὸς δεόμενος προσηγάγετο
4 ξυμμάχους καὶ πολιτείας μετέλαβεν, ἵεναι δὲ ἐς τὰ παραγγελλόμενα εἰκὸς ἦν προθύμως. ἃ δὲ ἑκάτεροι ἐξηγεῖσθε τοῖς ξυμμάχοις, οὐχ οἱ ἐπόμενοι αἴτιοι εἴ τι μὴ καλῶς ἐδράτο, ἀλλ' οἱ ἄγοντες ἐπὶ τὰ μὴ ὀρθῶς ἔχοντα.

56. „Θηβαῖοι δὲ πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα ἡμᾶς ἠδίκησαν, τὸ
2 δὲ τελευταῖον αὐτοὶ ξύνιστε, δι' ὅπερ καὶ τάδε πάσχομεν. πόλιν γὰρ αὐτοὺς τὴν ἡμετέραν καταλαμβάνοντας ἐν σπονδαῖς καὶ προσέτι ἱερομηνίᾳ ὀρθῶς ἐτιμωρησάμεθα κατὰ τὸν πᾶσι νόμον καθεστῶτα, τὸν ἐπιόντα πολέμιον ὅσιον εἶναι ἀμύνεσθαι, καὶ
3 νῦν οὐκ ἂν εἰκότως δι' αὐτοὺς βλαπτοίμεθα. εἰ γὰρ τῷ αὐτίκα χρησίμῳ ὑμῶν τε καὶ ἐκείνων πολεμίῳ τὸ δίκαιον λήψεσθε, τοῦ

5. τῶν — ἀποστάντων. Zur Sache 1, 101, 2. Der Gen. hängt von φόβος ab. ἀποστάντων nachgestellt. zu 1, 11, 3. Als Gen. absol. aufgefasst (so Kr.) würde es ein οἱ ἐς Ἰθώμην Εἰλωτες ἀπέστησαν voraussetzen, was ich für unstatthaft halte.

55. 1. δεομένων, sc. ἡμῶν. — ὅτε κτέ. zu 2, 2, 1.

2. ἐμελλήσατε, sc. παθεῖν.

3. τις, man, womit die Plat. sich selbst bezeichnen. — πολιτείας = ἰσοπολιτείας, kraft welcher derjenige, der von einer Stadt in die andere übersiedelte, sofort Bürger derselben war. Das Bürgerrecht im gewöhnl. Sinne erhielten die Plataeer, so viele ihrer entkommen waren, erst jetzt.

4. ἐδράτο Conj. von Reiske, durch Bekk. Anecd. p. 143 bestätigt, für ἐδράτε.

56. 1. δι' ὅπερ Conj. von Poppo für das handschr. δι' ἅπερ.

2. Zur Sache 2, 2 ff. — καθεστῶτα nachgestellt. zu 1, 11, 2.

3. πολεμίῳ. Durch die Ausführungen v. Cl. u. Stahl scheint die handschriftl. Lesart hinreichend gesichert. τὸ δίκαιον λήψεσθε wird mit Letzterem zu erklären sein: „die Rechtsfrage auffassen, beurtheilen“. Die Dative enthalten den Massstab der Beurtheilung (ähnlich 59, 1 οἷκτω σώφρονι λαβόντας) und ersetzen das sonst mit λαμβάνειν verbundene Adv.

μὲν ὀρθοῦ φανεῖσθε οὐκ ἀληθεῖς κριταὶ ὄντες, τὸ δὲ ξυμφέρον
 μᾶλλον θεραπεύοντες. καίτοι εἰ νῦν ὑμῖν ὠφέλιμοι δοκοῦσιν 4
 εἶναι, πολὺ καὶ ἡμεῖς καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες μᾶλλον τότε ὅτε ἐν
 μείζονι κινδύνῳ ἦτε. νῦν μὲν γὰρ ἑτέροις ὑμεῖς ἐπέρχεσθε
 δεινοί· ἐν ἐκείνῳ δὲ τῷ καιρῷ, ὅτε πᾶσι δουλείαν ἐπέφερεν ὁ
 βάρβαρος, οἶδε μετ' αὐτοῦ ἦσαν. καὶ δίκαιον ἡμῶν τῆς νῦν 5
 ἁμαρτίας, εἰ ἄρα ἡμάρτηται, ἀντιθεῖναι τὴν τότε προθυμίαν,
 καὶ μείζω τε πρὸς ἐλάσσῳ εὐρήσετε καὶ ἐν καιροῖς οἷς σπάνιον
 ἦν τῶν Ἑλλήνων τινὰ ἀρετὴν τῇ Ξέρξου δυνάμει ἀντιτάξασθαι,
 ἐπηνοῦντό τε μᾶλλον οἱ μὴ τὰ ξύμφορα πρὸς τὴν ἔφοδον αὐτοῖς
 ἀσφαλείᾳ πράσσοντες, ἐθέλοντες δὲ τολμᾶν μετὰ κινδύνων τὰ
 βέλτιστα. ὧν ἡμεῖς γενόμενοι καὶ τιμηθέντες ἐς τὰ πρῶτα νῦν 6
 ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς δέδιμεν μὴ διαφθαρεῶμεν, Ἀθηναίους ἐλόμενοι
 δικαίως μᾶλλον ἢ ὑμᾶς κερδαλέως. καίτοι χρὴ ταῦτά περὶ τῶν 7
 αὐτῶν ὁμοίως φαίνεσθαι γιννώσκοντας καὶ τὸ ξυμφέρον μὴ
 ἄλλο τι νομίσαι, ἢ τῶν ξυμμάχων τοῖς ἀγαθοῖς ὅταν αἰεὶ βέβαιον
 τὴν χάριν τῆς ἀρετῆς ἔχουσι καὶ τὸ παραινίκα που ὑμῖν ὠφέ-
 λιμον καθιστῇται.

57. „Προσκέψασθέ τε ὅτι νῦν μὲν παράδειγμα τοῖς πολ-
 λοῖς τῶν Ἑλλήνων ἀνδραγαθίας νομίζεσθε· εἰ δὲ περὶ ἡμῶν
 γνώσεσθε μὴ τὰ εἰκότα, (οὐ γὰρ ἀφανῆ κρινεῖτε τὴν δίκην
 τήνδε, ἐπαινούμενοι δὲ περὶ οὐδ' ἡμῶν μεμπτῶν), ὁρᾶτε

4. τότε, sc. ἡμεν. zu 40, 2.

5. πρὸς, gegen. — οἷς = ἐν
 οἷς. zu 1, 28, 2. — τινὰ ist Subj.
 — αὐτοῖς verb. mit πράσσοντες,
 fürsich erwirkend (durch Unter-
 handlungen mit dem Feinde).

6. τιμηθέντες ἐς τ. π. Zur Sache
 Plut. Aristid. 20 f. — ἐπὶ τοῖς αὐ-
 τοῖς, beiderselben Handlungs-
 weise, indem wir auch jetzt nicht
 das Vortheilhafte dem Rechten vor-
 zogen.

7. ἔχουσι Conj. von Heilmann für
 ἔχουσι. Constr. ἢ ὅταν ὑμῖν, ἔχουσιν
 αἰεὶ — ἀρετῆς τοῖς ἀγ. τῶν ξυμμ.,
 καὶ κτέ., „wenn sich euch, bei stets
 treuer Bewahrung des Dankes gegen
 die verdienten Bundesgenossen, auch
 die augenblickliche Lage etwa vor-
 theilhaft gestaltet“. Der Grundsatz
 ist allgemein ausgesprochen, doch
 rechnen natürl. die Plat. sich selbster

unter die ἀγαθοὶ τῶν ξυμμ., weil
 sie als frühere Bundesgen. der Laked.
 im Perserkriege sich brav bewiesen
 haben. Gewiss soll der Satz ein
 Protest dagegen sein, die Undank-
 barkeit zum politischen Princip zu
 erheben, doch ist die Einkleidung
 desselben schwer verständlich. An-
 derweitige Besserungs- und Er-
 klärungsversuche haben bis jetzt
 nichts Einleuchtenderes ergeben.

57. 1. οὐ γὰρ κτέ. Die Paren-
 these ist, wie oft, dem zu erklä-
 renden Satze voraufgeschickt. —
 ἐπαινούμενοι, als Männer, die
 Ruhm besitzen. — περὶ — μεμ-
 πτῶν, sc. κρινεῖτε. — ὁρᾶτε ὅπως
 μὴ οὐκ, videte ne non. — αὐτούς,
 ihr selbst. — οὐδέ, sc. ἀποδέ-
 ξωνται. — σκῦλα κτέ., wie es nach-
 wirklich geschah: 68, 3.

ὅπως μὴ οὐκ ἀποδέξωνται ἀνδρῶν ἀγαθῶν πέρι αὐτοὺς ἀμεί-
 νους ὄντας ἀπρεπές τι ἐπιγνῶναι, οὐδὲ πρὸς ἱεροῖς τοῖς κοι-
 νοῖς σκῦλα ἀπὸ ἡμῶν τῶν εὐεργετῶν τῆς Ἑλλάδος ἀνατεθῆ-
 2 ναι. δεινὸν δὲ δόξει εἶναι Πλάταιαν Λακεδαιμονίους πορθεῖ-
 σαι, καὶ τοὺς μὲν πατέρας ἀναγράψαι ἐς τὸν τρίποδα τὸν ἐν
 Δελφοῖς δι' ἀρετὴν τὴν πόλιν, ὑμᾶς δὲ καὶ ἐκ παντὸς τοῦ
 3 Ἑλληνικοῦ πανοικησίᾳ διὰ Θηβαίους ἐξαλεῖψαι. ἐς τοῦτο γὰρ
 δὴ ξυμφορᾶς προκεχωρήκαμεν, οἵτινες Μήδων τε κρατησάν-
 των ἀπωλλύμεθα καὶ νῦν ἐν ὑμῖν τοῖς πρὶν φιλτάτοις Θηβαίων
 ἡσώμεθα καὶ δύο ἀγῶνας τοὺς μεγίστους ὑπέστημεν, τότε
 μὲν, τὴν πόλιν εἰ μὴ παρέδομεν, λιμῶ διαφθαρεῖναι, νῦν δὲ
 4 θανάτου κρίνεσθαι. καὶ περιεώσμεθα ἐκ πάντων Πλαταιῆς, οἱ
 παρὰ δύναμιν πρόθυμοι ἐς τοὺς Ἕλληνας, ἐρῆμοι καὶ ἀτιμώρη-
 τοι· καὶ οὔτε τῶν τότε ξυμμάχων ὠφελεῖ οὐδεὶς, ὑμεῖς τε, ὧ
 Λακεδαιμόνιοι, ἡ μόνη ἐλπίς, δέδιμεν μὴ οὐ βέβαιοι ᾗτε.

58. „Καίτοι ἀξιούμέν γε καὶ θεῶν ἔνεκα τῶν ξυμμαχι-
 κῶν ποτε γενομένων καὶ τῆς ἀρετῆς τῆς ἐς τοὺς Ἕλληνας
 καμφοθῆναι ἡμᾶς καὶ μεταγνῶναι εἴ τι ὑπὸ Θηβαίων ἐπεί-
 σθητε, τὴν τε δωρεὰν ἀνταπαιτῆσαι αὐτοὺς μὴ κτείνειν οὓς
 μὴ ὑμῖν πρέπει, σῶφρονά τε ἀντὶ αἰσχροῦς κομίσασθαι χάριν,
 2 καὶ μὴ ἡδονὴν δόντας ἄλλοις κακίαν αὐτοὺς ἀντιλαβεῖν· βραχὺ
 γὰρ τὸ τὰ ἡμέτερα σώματα διαφθεῖραι, ἐπίπονον δὲ τὴν δύσ-

2. δεινόν, τοὺς μὲν — ὑμᾶς δέ.
 zu 1, 28, 4. — τρίποδα. 1, 132, 2.
 3. — ἐξαλεῖψαι. Der Ausdruck ist
 sehr glückl. gewählt zum kräftigen
 Abschluss der Antithese. Hier die
 Metapher, dort (in ἀναγράψαι) die
 eigentl. Bedeutung.

3. ἀπωλλύμεθα, indem die leere
 Stadt von Xerxes eingeäschert ward:
 Herod. 8, 50. — τότε μὲν, vor eini-
 gen Tagen.

4. Man beachte in diesen Sätzen
 das gewaltige Pathos der innern
 Aufregung, zu dessen Ausdruck
 unter Anderem besonders das Πλα-
 ταιῆς — Ἕλληνας dient. — ἐκ
 πάντων, aus Allen heraus.

58. 1. ξυμμαχικῶν. zu 1, 71, 5.
 — ἀνταπαιτῆσαι. Auch hier, wie
 in der ganzen Periode, ist noth-
 wendig ὑμᾶς Subj.: dass ihr (so-
 wie die Thebaeer von euch als

Gunst unsern Tod verlangt haben,
 53, 4) umgekehrt als Geschenk
 von ihnen verlangt, diejeni-
 gen nicht zu tödten, die euch
 nicht gebührt. Wenn die The-
 baeer gesagt haben: Gewähret uns
 die Gunst, unsre gehassten Feinde
 zu tödten, sollen die Lak. sagen:
 Gewähret ihr uns im Gegentheil
 die Gunst, die Wohlthäter Grie-
 chenlands nicht zu tödten. Solche
 etwas pointierte Antithesen liegen
 dem Geschmacke des Thuk. keines-
 wegs fern; vgl. zu 1, 70, 6. 3, 13,
 1. Wegen des von τὴν δωρεάν ab-
 hängigen Inf. μὴ κτείνειν v. 66, 3
 τὴν περὶ αὐτῶν μὴ κτείνειν ψευ-
 σθεῖσαν ὑπόσχεσιν. — σῶφρονα χ.
 meint den Dank der Plat., αἰσχροῦς
 den der Theb. — κακίαν, Ruf der
 Schlechtigkeit, wie ἀρετή, Tu-
 gendruhm. 1, 33, 2.

κλειαν αὐτοῦ ἀφανίσει. οὐκ ἐχθροὺς γὰρ ἡμᾶς εἰκότως τιμω-
 ρήσεσθε, ἀλλ' εὖνους, κατ' ἀνάγκην πολεμήσαντας. ὥστε καὶ 3
 τῶν σωμάτων ἄδειαν ποιοῦντες ὅσια ἂν δικάζοιτε καὶ προνοοῦν-
 τες ὅτι ἐκόντας τε ἐλάβετε καὶ χεῖρας προῖσχομένους (ὁ δὲ νόμος
 τοῖς Ἑλλήσι μὴ κτείνειν τούτους), ἔτι δὲ καὶ εὐεργέτας γεγενη-
 μένους διὰ παντός. ἀποβλέψατε γὰρ ἐς πατέρων τῶν ὑμετέρων 4
 θήκας, οὓς ἀποθανόντας ὑπὸ Μήδων καὶ ταφέντας ἐν τῇ ἡμε-
 τέρᾳ ἐτιμῶμεν κατὰ ἔτος ἕκαστον δημοσίᾳ ἐσθήμασί τε καὶ τοῖς
 ἄλλοις νομίμοις, ὅσα τε ἡ γῆ ἡμῶν ἀνεδίδου ὥραϊα, πάντων
 ἀπαρχὰς ἐπιφέροντες, εὖνοι μὲν ἐκ φιλίας χώρας, ξύμμαχοι δὲ
 ὁμαίχοις ποτὲ γενομένοις. ὧν ὑμεῖς τούναντίον ἂν δράσαιτε,
 μὴ ὀρθῶς γνόντες. σκέψασθε δέ· Πανσανίας μὲν γὰρ ἔθαπτεν 5
 αὐτοὺς νομίζων ἐν γῇ τε φιλίᾳ τιθέναι καὶ παρ' ἀνδράσι τοιού-
 τοις· ὑμεῖς δὲ εἰ κτενεῖτε ἡμᾶς καὶ χώραν τὴν Πλαταιίδα Θηβαῖδα
 ποιήσετε, τί ἄλλο ἢ ἐν πολεμίᾳ τε καὶ παρὰ τοῖς αὐθένταις πα-
 τέρας τοὺς ὑμετέρους καὶ ξυγγενεῖς ἀτίμους γερῶν ὧν νῦν
 ἴσχουσι καταλείψετε; πρὸς δὲ καὶ γῆν ἐν ἣ ἡλευθερώθησαν οἱ
 Ἕλληνες δουλώσετε, ἱερά τε θεῶν οἷς εὐξάμενοι Μήδων ἐκρά-
 τησαν ἐρημοῦτε, καὶ θυσίας τὰς πατρίους τῶν ἐσαμένων καὶ
 κτισάντων ἀφαιρήσεσθε.

59. „Οὐ πρὸς τῆς ὑμετέρας δόξης, ὦ Λακεδαιμόνιοι,
 τάδε, οὔτε ἐς τὰ κοινὰ τῶν Ἑλλήνων νόμιμα καὶ ἐς τοὺς προ-
 γόνους ἀμαρτάνειν οὔτε ἡμᾶς τοὺς εὐεργέτας ἀλλοτριίας ἔνεκα
 ἐχθρας μὴ αὐτοὺς ἀδικηθέντας διαφθεῖραι, φείσασθαι δὲ καὶ
 ἐπικλασθῆναι τῇ γνώμῃ οἴκτῳ σώφρονι λαβόντας, μὴ ὧν πει-

4. ἐσθήμασι. Die Wortform sonst nur bei Dichtern und Spätern. Es scheinen Festkleider gemeint zu sein; dass der ἄρχων der Stadt in einer besondern Festtracht dabei erschien, berichtet Plut. Aristid. 21. Ueber d. Feier s. auch Herod. 9, 85. — ἐπιφέροντες den vorhergehenden Dativen parallel.

5. τί ἄλλο ἢ. zu 85, 4. — αὐθένταις seltenes Wort, hier natürlich: Mörder; in der Bedeutung Herr nur dichterisch. — ἀτίμους γερῶν. zu 2, 65, 8. — ἐρημοῦτε zwischen zwei Fut. auffallender, als wenn sonst Präs. und Fut. neben einander vorkommt: 2, 44, 1. 4. 10, 3. Doch berechtigt nichts, die

Form selbst als Fut. anzusehen, wie Cl., eine fast allseitig verworfene Meinung Buttmanns wieder aufnehmend, thut. Stahls Conj. ἐρημοῦντες zerstört die gerade in der dreigliedrigen Periode liegende Kraft und Concinnität. — τῶν ἐσαμένων κτέ., werdet ihr den Gründern und Erbauern (der Tempel) entziehen, näml. den Plataeern. Der Aorist. ἐσαμένων (And. εἰσαμένων, ἐσσαμένων) ist alterthüml. u. dichterisch. — ἀφαιρεῖσθαι ebenso construiert 3, 43, 1. 8, 46, 5. vgl. zu 1, 40, 2.

59. 1. πρὸς, vortheilhaft, entsprechend. — οἴκτῳ σώφρονι λαβόντας, mit besonnenem Mit-

2 σόμεθα μόνον δεινότητα κατανοοῦντας, ἀλλ' οἷοί τε ἂν ὄντες
 πάθοιμεν καὶ ὥς ἀστάθμητον τὸ τῆς ξυμφορᾶς ὥτινί ποτ' ἂν
 3 καὶ ἀναξίῳ ξυμπέσοι. ἡμεῖς τε, ὥς πρέπον ἡμῖν καὶ ὥς ἡ
 χρεία προάγει, αἰτούμεθα ὑμᾶς, θεοὺς τοὺς ὁμοβωμίους καὶ
 κοινοὺς τῶν Ἑλλήνων ἐπιβοώμενοι πείσαι τάδε, προφερόμε-
 νοι ὅρκους οὓς οἱ πατέρες ὑμῶν ὥμοσαν, μὴ ἀμνημονεῖν, ἰκέ-
 ται γιγνόμεθα ὑμῶν τῶν πατρῶων τάφων καὶ ἐπικαλούμεθα
 τοὺς κεκμηκότας μὴ γενέσθαι ὑπὸ Θηβαίοις μηδὲ τοῖς ἐχθί-
 στοις φίλτατοι ὄντες παραδοθῆναι, ἡμέρας τε ἀναμιμνήσκο-
 μεν ἐκείνης ἢ τὰ λαμπρότατα μετ' αὐτῶν πράξαντες νῦν ἐν
 3 τῇδε τὰ δεινότατα κινδυνεύομεν παθεῖν. ὅπερ δὲ ἀναγκαῖόν
 τε καὶ χαλεπώτατον τοῖς ὧδε ἔχουσι, λόγου τελευτᾶν, διότι καὶ
 τοῦ βίου ὁ κίνδυνος ἐγγὺς μετ' αὐτοῦ, πανόμενοι λέγομεν ἤδη
 ὅτι οὐ Θηβαίοις παρέδομεν τὴν πόλιν (εἰλόμεθα γὰρ ἂν πρό γε
 τούτου τῷ αἰσχίστῳ ὀλέθρῳ, λιμῷ, τελευτῆσαι), ὑμῖν δὲ πι-

leid es, d. h. die Sache, unsere Lage, auffassend. Zu künstlich scheinen andere Erklärungen. — ὥτινι κτέ. hängt von ἀστάθμητον ab: unberechenbar ist das Unglück, wem es zustossen könnte, statt: es ist unberechenbar, wem das Unglück zustossen könnte.

2. ὁμοβωμίους, Götter, die auf gemeinschaftl. Altären verehrt werden, von Andern σύμβωμοι, 4, 97, 4 böotisch ὁωχέται genannt. — πείσαι τάδε, dass wir euch hiezu vermögen, hängt von ἐπιβοώμενοι θεοὺς in derselben Weise ab, wie sogleich μὴ γενέσθαι, dass wir nicht kommen, von ἐπικαλούμεθα τοὺς κεκμηκότας, dagegen μὴ ἀμνημονεῖν (sc. τῶν ὅρκων) gehört zu αἰτούμεθα ὑμᾶς. Diese Erklärung der schwierigen Stelle ist nicht sehr befriedigend; doch andere, auch die von Cl. u. Stahl, haben andere Mängel — haud fortasse minora. — ἰκέται γ. Schwerl. ist das Asyndeton richtig, es müsste dann damit, wie auch mit der ungewöhnlich reichen Phraseologie dieser ganzen Periode, die Aufregung des vom Schmerz überwältigten Redners gemalt werden sollen. Leicht ist Reiske's Aenderung ἰκέ-

ται τε γ. — ὑμῶν — τάφων, bei euern väterl. Gräbern, d. h. bei den Gräbern eurer Väter. Doch ist die Verbindung hart. Cobet. nov. lectt. p. 347 vermuthet πρὸς τῶν für τῶν. — τοὺς κεκμηκότας Euphemismus für τοὺς ἀποθανόντας. vgl. die Hingegangenen, defuncti. Nicht blos dichterisch; in den meist. Codd. die entschieden poet. Form κεκμηῶτας. — τοῖς ἐχθ. κτέ. Die Gestorbenen werden angerufen zu verhüten, dass die Plat., ihre besten Freunde, den Theb., ihren ärgsten Feinden, preisgegeben werden. — πράξαντες κτέ. Es sind zum Vorthail eines kräftigen Gedankens zwei Satzglieder in eins verschmolzen. Eigentl. ἢ — ἐπράξαμεν, ὅμως δὲ νῦν κτέ. vgl. zu 2, 51, 2.

3. λόγου τελευτᾶν Epexegeze von ὅπερ. Zur Constr. v. 104, 5 ἐτελεύτα τοῦ ἐπαίνου. — μετ' αὐτοῦ, τοῦ τελευτᾶν λόγου. — πανόμενοι. Der eigentl. nach ὅπερ κτέ. zu erwartende allgem. Begriff τοῦτο ποιοῦντες wird durch einen die Sache selbst noch einmal ausdrückenden ersetzt. zu 2, 40, 3. — ἐς τὰ αὐτά, in unsere Lage vor der Capitulation.

στεύσαντες προσήλθομεν. καὶ δίκαιον, εἰ μὴ πείθομεν, εἰς τὰ αὐτὰ καταστήσαντας τὸν ξυντυχόντα κίνδυνον ἔᾶσαι ἡμᾶς αὐτοὺς ἐλέσθαι. ἐπισκῆπτομέν τε ἅμα μὴ Πλαταιῆς ὄντες οἱ προ- 4 θυμότατοι περὶ τοὺς Ἑλληνας γενόμενοι Θηβαίοις τοῖς ἡμῖν ἐχθίστοις ἐκ τῶν ὑμετέρων χειρῶν καὶ τῆς ὑμετέρας πίστεως ἰκέται ὄντες, ὧ Λακεδαιμόνιοι, παραδοθῆναι, γενέσθαι δὲ σωτῆρας ἡμῶν καὶ μὴ τοὺς ἄλλους Ἑλληνας ἐλευθεροῦντας ἡμᾶς διολέσαι.“

60. Τοιαῦτα μὲν οἱ Πλαταιῆς εἶπον. οἱ δὲ Θηβαῖοι δέισαντες πρὸς τὸν λόγον αὐτῶν μὴ οἱ Λακεδαιμόνιοί τι ἐνδῶσι, παρελθόντες ἔφασαν καὶ αὐτοὶ βούλεσθαι εἰπεῖν, ἐπειδὴ καὶ ἐκείνοις παρὰ γνώμην τὴν αὐτῶν μακρότερος λόγος ἐδόθη τῆς πρὸς τὸ ἐρώτημα ἀποκρίσεως. ὥς δ' ἐκέλευσαν, ἔλεγον τοιάδε.

61. „Τοὺς μὲν λόγους οὐκ ἂν ἡγησάμεθα εἰπεῖν, εἰ καὶ αὐτοὶ βραχέως τὸ ἐρωτηθὲν ἀπεκρίναντο καὶ μὴ ἐπὶ ἡμᾶς τραπόμενοι κατηγορίαν ἐποιήσαντο καὶ περὶ αὐτῶν ἔξω τῶν προκειμένων καὶ ἅμα οὐδὲ ἡττιαμένων πολλὴν τὴν ἀπολογία καὶ ἔπαινον ὧν οὐδεὶς ἐμέμψατο. νῦν δὲ πρὸς μὲν τὰ ἀντειπεῖν δεῖ, τῶν δὲ ἔλεγχον ποιήσασθαι, ἵνα μήτε ἡ ἡμετέρα αὐτοὺς κακία

4. ὧ Λακεδ. Mit Recht bezeichnet Heilmann, wie den Schlusssatz überhaupt, so insbesondere die ungewöhnliche Stellung des Vocat. als eine rhetorische Schönheit, durch welche die Angst der Redenden und die Dringlichkeit ihrer Bitten sehr treffend gemalt wird.

60. πρὸς — αὐτῶν wird wohl grammatisch besser mit δέισαντες verbunden (fürchtend im Hinblick auf, wegen), als mit ἐνδῶσι, weil es in diesem Falle durch die Stellung eine zu starke Betonung erhielte; sachlich gehört es freilich zu beiden.

61. „Die Thebaeer rechtfertigen sich wegen der Feindschaft mit Plataea und wegen ihrer eignen medischen Gesinnung, verdächtigen die Beweggründe der attischen Gesinnung der Plat. als freiheitsfeindl. und deren frühere Tapferkeit als selbstsüchtig, entschuldigen ihren Angriff auf Plataea ebenso sehr, wie sie die angebl. Wortbrüchigkeit der Plat. tadeln, und

schliessen damit, den Laked. rücksichtslose Strenge dringend zu empfehlen.“ E.

1. τὸ ἐρωτηθὲν ἀπεκρ. Sonst hat Thuk. ἀποκρίνεσθαι nicht mit einem solchen Acc., häufig aber Platon; jedoch scheint sich dieser Gebrauch überhaupt auf Pron. neutr. gen. (τόδε, τοῦτο etc.) und τὸ (τὰ) ἐρωτώμενον (α) zu beschränken. vgl. Ast lex. Plat. sub v. — ἔξω τῶν π., abschweifend von der Sache. — καὶ ἅμα οὐδὲ ἡτ., und oben ein wegen nicht einmal angeschuldigter Dinge, von ἀπολογία abhängig, wie nachher ὧν, ebenfalls Neutr., von ἔπαινον. Wegen der pass. Bedeutung von ἡττιαμένων, welche nur an dieser Stelle vorkommt, vgl. κέντημαι. zu 2, 63, 3. — πρὸς μὲν τὰ. Dieselbe Wortstellung 82, 6 ἐπὶ δὲ τῷ. 6, 66, 1 παρὰ δὲ τό. — αὐτούς eingeschoben. zu 1, 68, 1. — κακία. Der Redner spricht im Sinne der Gegner. vgl. 6, 16, 3. 17, 1.

ὠφελεῖν μήτε ἡ τούτων δόξα, τὸ δ' ἀληθὲς περὶ ἀμφοτέρων
 2 ἀκούσαντες κρίνητε. ἡμεῖς δὲ αὐτοῖς διάφοροι ἐγενόμεθα πρῶ-
 τον, ὅτι ἡμῶν κτισάντων Πλάταιαν ὕστερον τῆς ἄλλης Βοιω-
 τίας καὶ ἄλλα χωρία μετ' αὐτῆς, ἃ ξυμμίκτους ἀνθρώπους ἐξε-
 λάσαντες ἔσχομεν, οὐκ ἡξίουں οὗτοι, ὥσπερ ἐτάχθη τὸ πρῶτον,
 ἡγεμονεύεσθαι ὑφ' ἡμῶν, ἔξω δὲ τῶν ἄλλων Βοιωτῶν παρα-
 βαίνοντες τὰ πάτρια, ἐπειδὴ προσηναγκάζοντο, προσεχώρησαν
 πρὸς Ἀθηναίους καὶ μετ' αὐτῶν πολλὰ ἡμᾶς ἐβλαπτον, ἀνθ'
 ὧν καὶ ἀντέπασχον.

62. „Ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁ βάρβαρος ἦλθεν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα,
 φασὶ μόνοι Βοιωτῶν οὐ μηδίσαι, καὶ τούτῳ μάλιστα αὐτοί τε
 2 ἀγάλλονται καὶ ἡμᾶς λοιδοροῦσιν. ἡμεῖς δὲ μηδίσαι μὲν αὐτοὺς
 οὐ φαμέν διότι οὐδ' Ἀθηναίους, τῇ μέντοι αὐτῇ ιδέᾳ ὕστερον
 ἰόντων Ἀθηναίων ἐπὶ τοὺς Ἑλληνας μόνους αὖ Βοιωτῶν ἀπι-
 3 κίσαι. καίτοι σκέψασθε ἐν οἷῳ εἶδει ἑκάτεροι ἡμῶν τοῦτο ἐπρα-
 ξαν. ἡμῖν μὲν γὰρ ἡ πόλις τότε ἐτύγγανεν οὔτε κατ' ὀλιγαρχίαν
 ἰσόνομον πολιτεύουσα οὔτε κατὰ δημοκρατίαν· ὅπερ δὲ ἐστὶ
 νόμοις μὲν καὶ τῷ σωφρονεστάτῳ ἐναντιώτατον, ἐγγυτάτῳ δὲ
 4 τυράννου, δυναστεία ὀλίγων ἀνδρῶν εἶχε τὰ πράγματα. καὶ
 οὗτοι ἰδίας δυνάμεις ἐλπίσαντες ἔτι μᾶλλον σχήσειν, εἰ τὰ τοῦ
 Μήδου κρατήσκει, κατέχοντες ἰσχύϊ τὸ πλῆθος ἐπηγάγοντο αὐτόν·
 καὶ ἡ ξύμπασα πόλις οὐκ αὐτοκράτωρ οὔσα ἑαυτῆς τοῦτ' ἐπρα-
 ξεν. οὐδ' ἄξιον αὐτῇ ὀνειδίσαι ὧν μὴ μετὰ νόμων ἤμαρτεν.
 5 ἐπειδὴ γοῦν ὁ τε Μῆδος ἀπῆλθε καὶ τοὺς νόμους ἔλαβε, σκέ-
 ψασθαι χρὴ Ἀθηναίων ὕστερον ἐπιόντων τὴν τε ἄλλην Ἑλλάδα
 καὶ τὴν ἡμετέραν χώραν πειρωμένων ὑφ' αὐτοῖς ποιεῖσθαι καὶ
 κατὰ στάσιν ἤδη ἐχόντων αὐτῆς τὰ πολλὰ, εἰ μαχόμενοι ἐν Κο-
 ρωνείᾳ καὶ νικήσαντες αὐτοὺς ἡλευθερώσαμεν τὴν Βοιωτίαν καὶ
 τοὺς ἄλλους νῦν προθύμως ξυνελευθεροῦμεν, ἵππους τε παρέ-

2. Ueber die Sache vgl. zu 2, 2,
 1. — ἡμεῖς δέ. Wegen δέ zu 1,
 37, 2. — ἄλλα χωρία, die Gegend
 unterhalb des Kithaeron nach dem
 Euripos hin. — ἃ geht auch auf
 Πλάταιαν. — ξυμμίκτους ἄ., Hy-
 anter, Thraker, Pelasger. — τὰ
 πάτρια. v. 2, 2, 4. — προσηναγκά-
 ζοντο. zu 1, 105, 6.

62. 2. Ἀθηναίους per attract.
 im Acc. für Ἀθηναῖοι ἐμήδισαν.

3. ὀλιγαρχίαν ἰσόνομον, eine Oli-
 garchie, in welcher die adlichen
 Geschlechter alle gleichberechtigt
 sind. Ihre Abart (παρέκβασις nach
 Aristot.) ist die δυναστεία (Willkür-
 herrschaft) ὀλίγων ἀνδρῶν.

4. τοῦτ' ἐπραξεν euphemistisch
 für ἐμήδισεν. — μὴ μετὰ νόμων,
 ohne gesetzliche Verfassung.

5. ἔλαβε, sc. ἡ πόλις. — ἐχόν-
 των κτέ. 1, 108, 2. — ἐν Κορωνείᾳ.
 1, 113.

χοντες καὶ παρασκευην ὅσῃν οὐκ ἄλλοι τῶν ξυμμάχων. καὶ τὰ μὲν ἐς τὸν μηδισμόν τοσαῦτα ἀπολογούμεθα.

63. „Ὡς δὲ ὑμεῖς μᾶλλον τε ἡδίκηκατε τοὺς Ἑλληνας καὶ ἀξιώτεροί ἐστε πάσης ζημίας, πειρασόμεθα ἀποφαίνειν. ἐγένε- 2 σθε ἐπὶ τῇ ἡμετέρᾳ τιμωρίᾳ, ὥς φατέ, Ἀθηναίων ξύμμαχοι καὶ πολῖται. οὐκοῦν χρῆν τὰ πρὸς ἡμᾶς μόνον ὑμᾶς ἐπάγεσθαι αὐτοὺς καὶ μὴ ξυνεπιέναι μετ' αὐτῶν ἄλλοις, ὑπάρχον γε ὑμῖν, εἴ τι καὶ ἄκοντες προσήγεσθε ὑπ' Ἀθηναίων, τῆς τῶν Λακεδαιμονίων τῶνδε ἥδη ἐπὶ τῷ Μήδῳ ξυμμαχίας γεγενημένης, ἣν αὐτοὶ μάλιστα προβάλλεσθε· ἱκανή γε ἦν ἡμᾶς τε ὑμῶν ἀποτρέ- πειν καί, τὸ μέγιστον, ἀδεῶς παρέχειν βουλεύεσθαι. ἀλλ' ἐκόν- 3 τες καὶ οὐ βιαζόμενοι ἔτι εἴλεσθε μᾶλλον τὰ Ἀθηναίων. καὶ λέγετε ὥς αἰσχρὸν ἦν προδοῦναι τοὺς εὐεργέτας· πολὺ δέ γε αἴσχιον καὶ ἀδικώτερον τοὺς πάντας Ἑλληνας καταπροδοῦναι, οἷς ξυνωμόσατε, ἢ Ἀθηναίους μόνους, τοὺς μὲν καταδουλου- μένους τὴν Ἑλλάδα, τοὺς δὲ ἐλευθεροῦντας. καὶ οὐκ ἴσῃν αὐ- 4 τοῖς τὴν χάριν ἀνταπέδοτε οὐδὲ αἰσχύνης ἀπηλλαγμένην· ὑμεῖς μὲν γὰρ ἀδικούμενοι αὐτούς, ὥς φατέ, ἐπηγάγεσθε, τοῖς δὲ ἀδικοῦσιν ἄλλους ξυνεργοὶ κατέστητε. καίτοι τὰς ὁμοίας χάρι- τας μὴ ἀντιδιδόναι αἰσχρὸν μᾶλλον ἢ τὰς μετὰ δικαιοσύνης μὲν ὀφειληθείσας, ἐς ἀδικίαν δὲ ἀποδιδομένας.

64. „Διήλόν τε ἐποιήσατε οὐδὲ τότε τῶν Ἑλλήνων ἕνεκα μόνον οὐ μηδίσαντες, ἀλλ' ὅτι οὐδ' Ἀθηναῖοι, ὑμεῖς δὲ τοῖς μὲν ταῦτα βουλόμενοι ποιεῖν, τοῖς δὲ τάναντί. καὶ νῦν ἀξι- 2

63. 1. ἀξιώτεροι, als wir. vgl. zu 2, 40, 1.

2. τὰ πρὸς ἡμᾶς, in den Verhältnissen zu uns, hier = in den Streitigkeiten mit uns. — ὑπάρχον γε ὑμῖν, da euch dies ja frei stand, sc. μὴ ξυνεπιέναι. zu 1, 74, 1. — ἱκανή γε ἦν. Ueb. die Satzform zu 37, 2. — ὑμῶν, von euch = von eurer Befehdung. — παρέχειν, sc. ὑμῖν.

3. πολὺ δέ. Ueb. den Anschluss zu 1, 35, 4.

4. καίτοι κτέ. Der Hauptton liegt auf ὁμοίας. Der Redner meint: Schändlich handelt nur der, welcher eine Wohlthat nicht durch gleiche Wohlthat vergilt, nicht aber der, welcher den Dank unter-

lässt, den er in Gerechtigkeit zwar schuldig geworden ist (zu dem ihn ein gerechtes Handeln des Wohlthäters, wie hier Hülfe gegen Unterdrückung, verpflichtet hat), aber nur so abtragen kann, dass er Ungerechtigkeit befördert.

64. 1. Ἀθηναῖοι, sc. ἐμήδισαν. — ὑμεῖς δέ, sc. οὐ μηδίσαντες. Das Subj. ὑμεῖς wird noch einmal eigenthümlich hervorgehoben wegen des dazwischengetretenen Ἀθηναῖοι. Weniger ausdrucksvoll wäre die gewöhnl. Wendung gewesen: ἀλλὰ τῶν Ἀθηναίων (sc. ἕνεκα), τοῖς μὲν κτέ. — βουλόμενοι, weil ihr wolltet. — τοῖς δέ, den übrigen Griechen.

οὔτε, ἀφ' ὧν δι' ἑτέρους ἐγένεσθε ἀγαθοί, ἀπὸ τούτων ὠφε-
 λείσθαι. ἀλλ' οὐκ εἰκός· ὥσπερ δὲ Ἀθηναίους εἴλεσθε, τούτοις
 ξυναγωνίζεσθε, καὶ μὴ προφέρετε τὴν τότε γενομένην ξυνωμο-
 3 σίαν ὡς χρὴ ἀπ' αὐτῆς νῦν σώζεσθαι. ἀπελίπετε γὰρ αὐτὴν
 καὶ παραβάντες ξυγκατεδουλοῦσθε μᾶλλον Αἰγινήτας καὶ ἄλλους
 τινὰς τῶν ξυνομοσάντων ἢ διεκωλύετε, καὶ ταῦτα οὔτε ἄκοντες
 ἔχοντές τε τοὺς νόμους οὔσπερ μέχρι τοῦ δεῦρο καὶ οὐδενὸς
 ὑμᾶς βιασαμένου, ὥσπερ ἡμᾶς. τὴν τελευταίαν τε πρὶν περι-
 τειχίζεσθαι πρόκλησιν ἐς ἡσυχίαν ὑμῶν, ὥστε μὴδ' ἑτέροις ἀμύ-
 4 νειν, οὐκ ἐδέχεσθε. τίνες ἂν οὖν ὑμῶν δικαιότερον πᾶσι τοῖς
 Ἕλλησι μισοῖντο, οἵτινες ἐπὶ τῷ ἐκείνων κακῷ ἀνδραγαθίαν
 προὔθεσθε; καὶ ἃ μὲν ποτε χρηστοὶ ἐγένεσθε, ὡς φατέ, οὐ προσ-
 ἤκοντα νῦν ἐπεδείξατε, ἃ δὲ ἡ φύσις ἀεὶ ἐβούλετο, ἐξηλέγχθη
 ἐς τὸ ἀληθές· μετὰ γὰρ Ἀθηναίων ἀδικον ὁδὸν ἰόντων ἐχωρή-
 5 σατε. τα μὲν οὖν ἐς τὸν ἡμέτερόν τε ἀκούσιον μηδισμόν καὶ
 τὸν ὑμέτερον ἐκούσιον ἀττικισμόν τοιαῦτα ἀποφαίνομεν.

65. „Α δὲ τελευταῖά φατε ἀδικηθῆναι (παρὰ νόμους γὰρ
 ἐλθεῖν ἡμᾶς ἐν σπονδαῖς καὶ ἱερομηνίαις ἐπὶ τὴν ὑμετέραν πό-
 2 λιν), οὐ νομίζομεν οὐδ' ἐν τούτοις ὑμῶν μᾶλλον ἀμαρτεῖν. εἰ
 μὲν γὰρ ἡμεῖς αὐτοὶ πρὸς τε τὴν πόλιν ἐλθόντες ἐμαχόμεθα καὶ
 τὴν γῆν ἐδηοῦμεν ὡς πολέμιοι, ἀδικοῦμεν· εἰ δὲ ἄνδρες ὑμῶν
 οἱ πρῶτοι καὶ χρήμασι καὶ γένει, βουλόμενοι τῆς μὲν ἔξω ξυμ-
 μαχίας ὑμᾶς παῦσαι, ἐς δὲ τὰ κοινὰ τῶν πάντων Βοιωτῶν πά-
 τρια καταστῆσαι, ἐπεκαλέσαντο ἐκόντες, τί ἀδικοῦμεν; οἱ γὰρ
 3 ἄγοντες παρὰ νόμους μᾶλλον τῶν ἐπομένων. ἀλλ' οὗτ' ἐκεῖνοι,

2. ἀφ' ὧν — ἀπὸ τούτων. Gram-
 matisch ausreichend war ἀφ' ὧν
 allein = ἀπὸ τούτων ἃ, oder ἃ
 —, ἀπὸ τούτων. Doch finden sich
 solche Abundanzen öfter. Be. 203.

3. Αἰγινήτας. 1, 105. 108. — ἄλ-
 λους τινάς. Welche? ist nicht be-
 stimmt zu sagen. Poppo glaubt,
 es seien die Euboeer, vielleicht
 auch die Naxier (1, 98) gemeint. —
 ὥσπερ ἡμᾶς. 62, 3. 4. — πρόκλησιν
 — ὑμῶν. 2, 72. Sie gieng von Ar-
 chidamos aus.

4. τίνες ἂν οὖν. Die best. Codd.
 ohne οὖν, ein hartes Asyndeton.
 — προὔθεσθε, zur Schau tru-
 get. — ἐπεδείξατε. Cl. ohne Hdschr.
 ἀπεδείξατε, widerlegt von Stahl. —

ἐς τὸ ἀληθές, sodass die Wahrheit
 an den Tag kam. ἐς zur Bezeich-
 nung des Resultats. v. 6, 82, 3 ἐς
 τὸ ἀκριβὲς εἰπεῖν. zu 7, 87, 1.

65. 1. παρὰ νόμους γὰρ. Ueb. die
 Satzbildung zu 1, 25, 4.

2. Zur Sache 2, 2. — αὐτοί,
 von selbst. — ἀδικοῦμεν, so sind
 wir im Unrecht. — τὰ — πάτρια.
 κοινά ist Adj. vgl. τὸ κοινὸν ἀγαθόν
 5, 90. τὰ ἴδια διάφορα 2, 37, 1.
 Dass 2, 2, 4. 3, 61, 2. 66, 1 bloss
 τὰ πάτρια steht, ist gar kein
 Grund, unsre Stelle zu verdäch-
 tigen. — οἱ γὰρ ἄγ. κτέ. Parodie
 von 55, 4.

3. ἀλλ' οὗτ' κτέ. Die Prädic. zu
 ἐκεῖνοι und ἡμεῖς sind aus παρὰ

ὥς ἡμεῖς κρίνομεν, οὐθ' ἡμεῖς· πολῖται δὲ ὄντες ὥσπερ ὑμεῖς καὶ πλείω παραβαλλόμενοι, τὸ ἐαυτῶν τεῖχος ἀνοίξαντες καὶ ἐς τὴν αὐτῶν πόλιν φιλίως, οὐ πολεμίως κομίσαντες ἐβούλοντο τοὺς τε ὑμῶν χεῖρους μηκέτι μᾶλλον γενέσθαι τοὺς τε ἀμείνους τὰ ἄξια ἔχειν, σωφρονιστὰι ὄντες τῆς γνώμης καὶ τῶν σωμάτων τὴν πόλιν οὐκ ἀλλοτριοῦντες, ἀλλ' ἐς τὴν ξυγγένειαν οἰκειοῦντες, ἐχθροὺς οὐδενὶ καθιστάντες, ἅπασι δ' ὁμοίως ἐνσπόνδους.

66. „Τεκμήριον δὲ ὥς οὐ πολεμίως ἐπράσσομεν· οὔτε γὰρ ἡδικήσαμεν οὐδένα, προείπομέν τε τὸν βουλόμενον κατὰ τὰ πάντων Βοιωτῶν πάτρια πολιτεύειν ἰέναι πρὸς ἡμᾶς. καὶ ὑμεῖς 2 ἄσμενοι χωρήσαντες καὶ ξύμβασιν ποιησάμενοι τὸ μὲν πρῶτον ἡσυχάζετε, ὕστερον δὲ κατανοήσαντες ἡμᾶς ὀλίγους ὄντας, εἰ ἄρα καὶ ἐδοκοῦμέν τι ἀνεπιεικέστερον πρᾶξαι οὐ μετὰ τοῦ πλήθους ὑμῶν ἐσελθόντες, τὰ μὲν ὁμοῖα οὐκ ἀνταπέδοτε ἡμῖν, μήτε νεωτερίσαι ἔργῳ, λόγοις τε πείθειν ὥστε ἐξελθεῖν, ἐπιθέμενοι δὲ παρὰ τὴν ξύμβασιν, οὓς μὲν ἐν χερσὶν ἀπεκτείνετε, οὐχ ὁμοίως ἀλγοῦμεν (κατὰ νόμον γὰρ δὴ τινα ἔπασχον), οὓς δὲ χεῖρας προῖσχομένους καὶ ζωγρήσαντες ὑποσχόμενοί τε ἡμῖν ὕστερον μὴ κτενεῖν παρανόμως διεφθείρατε, πῶς οὐ δεινὰ εἴργασθε; καὶ ταῦτα τρεῖς ἀδικίας ἐν ὀλίγῳ πράξαντες, τὴν τε λυ- 3 θεῖσαν ὁμολογίαν καὶ τῶν ἀνδρῶν τὸν ὕστερον θάνατον καὶ

νομοῦσι zu entnehmen, — πλείω παραβ., weil sie die Reichsten und Vornehmsten waren (§. 2). Ueber παραβάλλεσθαι zu 14, 1. — κομίσαντες, sc. ἡμᾶς. — ὑμῶν ist gen. part. — τῶν — ἀλλοτριοῦντες, ein etwas preciöser Ausdruck für „Hinrichtungen und Verbannungen“, gebildet wegen des Gegensatzes οἰκειοῦντες. — ξυγγένειαν, die Stammverbindung mit den übrigen Boeotern.

66. Zur Sache 2, 2 ff.

2. μετὰ, im Einverständniss mit. — ὑμῶν. Unbrauchbar ist ἡμῶν, was die best. Codd. haben. — πείθειν, zureden, zu überreden versuchen. So hat Cl. wohl richtig das handschriftl. πείσειν geändert, welches keine gesunde Erklärung zulässt. An sich zulässig wäre auch πείσαι (überreden), welches in einer

schlechten Hdschr. stehend doch nur den Werth einer Conj. hat. C u. Θ konnten leicht verwechselt werden. — ἐπιθέμενοι — ξύμβασιν ist darum vorangestellt, weil es zu beiden Relativsätzen gehört. — Vor οὐχ ὁμοίως ἀλγοῦμεν ist nicht τούτους, sondern περὶ τούτων aus οὓς μὲν zu denken; denn ein persönl. Obj. im Acc. kann bei ἀλγεῖν nicht stehn. Darum wird dann auch zu δεινὰ εἴργασθε nicht τούτους zu ergänzen sein. Ueber diesen freieren Gebrauch des Relat. zu 2, 44, 2.

3. καὶ ταῦτα nach Krüg. „und zwar, anfangend, als ob πράξαντες nur zu εἴργασθε gehören sollte, während es auch auf φατέ bezogen den folg. Satz ankettet.“ Aber bei Thuk. kommt καὶ ταῦτα gar nicht zur Anknüpfung eines Partic. vor, und bei Andern bildet es

τὴν περὶ αὐτῶν ἡμῖν μὴ κτείνειν ψευθεῖσαν ὑπόσχεσιν, ἣν τὰ ἐν ἀγροῖς ὑμῖν μὴ ἀδικῶμεν, ὅμως φατὲ ἡμᾶς παρανομῆσαι
 4 καὶ αὐτοὶ ἀξιοῦτε μὴ ἀντιδοῦναι δίκην. οὐκ, ἣν γε οὗτοι τὰ ὀρθὰ γιννώσκωσι, πάντων δὲ αὐτῶν ἔνεκα κολασθήσεσθε.

67. „Καὶ ταῦτα, ὦ Λακεδαιμόνιοι, τούτου ἔνεκα ἐπεξ-
 ἤλθομεν καὶ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ ἡμῶν, ἵνα ὑμεῖς μὲν εἰδῆτε δικαίως
 αὐτῶν καταγνωσόμενοι, ἡμεῖς δὲ ἔτι ὀσιώτερον τιμωροῦμενοι.
 2 καὶ μὴ παλαιὰς ἀρετάς, εἴ τις ἄρα καὶ ἐγένετο, ἀκούοντες ἐπι-
 κλασθῆτε, ἅς χρὴ τοῖς μὲν ἀδικουμένοις ἐπικούρους εἶναι, τοῖς
 δὲ αἰσχροῦν τι δοῶσι διπλασίας ζημίας, ὅτι οὐκ ἐκ προσηκόν-
 των ἀμαρτάνουσιν. μηδὲ ὀλοφυρμῷ καὶ οἴκτῳ ὠφελείσθωσαν,
 πατέρων τε τάφους τῶν ὑμετέρων ἐπιβοώμενοι καὶ τὴν σφετέραν
 3 ἐρημίαν. καὶ γὰρ ἡμεῖς ἀνταποφαίνομεν πολλῷ δεινότερα πα-
 θοῦσαν τὴν ὑπὸ τούτων ἡλικίαν ἡμῶν διεφθαρμένην, ὣν πατέ-
 ρες οἱ μὲν πρὸς ὑμᾶς τὴν Βοιωτίαν ἄγοντες ἀπέθανον ἐν Κο-
 ρωνείᾳ, οἱ δὲ πρεσβῦται λελειμμένοι καὶ οἰκίαι ἐρημοὶ πολλῷ
 δικαιοτέραν ὑμῶν ἱκετείαν ποιοῦνται τούσδε τιμωρήσασθαι.
 4 οἴκτου τε ἀξιώτεροι τυγχάνειν οἱ ἀπρεπές τι πάσχοντες τῶν ἀν-
 θρώπων· οἱ δὲ δικαίως, ὥσπερ οἶδε, τὰ ἐναντία ἐπίχαρτοι εἶναι.
 5 καὶ τὴν νῦν ἐρημίαν δι' ἑαυτοὺς ἔχουσι· τοὺς γὰρ ἀμείνους
 ξυμμάχους ἐκόντες ἀπεώσαντο. παρηνόμησάν τε οὐ προπαθόντες
 ὑφ' ἡμῶν, μίσει δὲ πλεον ἢ δίκη κρίναντες καὶ οὐκ ἀνταπο-

einen Gegensatz oder eine Steige-
 rung des Vorangehenden (M. 470,
 6. K. 51, 7, 14), was hier nicht
 der Fall wäre. Es wird daher zu
 erklären sein: und nachdem ihr
 damit drei Ungerechtigkeiten
 (eigentlich: dies als drei U.) be-
 gangen habt. — μὴ κτείνειν
 von τὴν ὑπόσχεσιν abhängig. zu 58, 1.

4. οὐκ, nein, nicht also. v. 5, 101.

67. 1. ἡμεῖς δέ, sc. εἰδῶμεν, wir
 aber (wissen), dass wir uns noch
 pflichtmässiger an ihnen ge-
 rächt haben. Durch ihre Rede
 haben sich die Theb. von der Pflicht-
 mässigkeit ihrer Rache noch mehr
 überzeugt, als sie es schon vorher
 waren. Das Pfct. anticipiert die Ver-
 urtheilung wie eine bereits ge-
 schehene.

2. διπλασίας ζημίας. Derselbe Ge-
 danke 1, 86, 1.

3. τὴν — διεφθ., bei dem Ueber-

fall von Plataea. Ueber die Stel-
 lung des Partic. zu 1, 11, 2. — ἐν
 Κορωνείᾳ. 1, 113. — οἰκίαι ἐρημοὶ
 von den Vätern gesagt, ein kühner
 Ausdruck. Classens Erklärung: „und
 ihre Häuser verödet zurückgeblie-
 ben“ würde den schon von Kr. be-
 gehrten Artikel αἱ verlangen.

4. δικαίως, sc. πάσχοντες τι.

5. παρηνόμησαν hat ein unregel-
 mässiges Augment, wie wenn es
 aus παρά und ἀνομέω zusamen-
 gesetzt wäre. K. 28, 14, 8. Ebenso
 Spätere. — καὶ οὐκ ἀνταποδόντες
 κτέ., und ohne dass sie jetzt
 (wenn ihr das Schuldig sprecht)
 die entsprechende Strafe ge-
 litten haben werden. Das Par-
 tic. Ao. vertritt das Fut. exact.,
 wie 102, 7. 4, 20, 3 u. a. ἂν ἀντ.,
 was Cl. nach Dobree's Conj. gege-
 ben hat, ist mir unverständlich; es
 könnte nur bedeuten: „sie würden

δόντες νῦν τὴν ἴσην τιμωρίαν· ἔννομα γὰρ πείσονται καὶ οὐχὶ ἐκ μάχης χειρὰς προῖσχύμενοι, ὥσπερ φασίν, ἀλλ' ἀπὸ ξυμβάσεως ἐς δίκην σφᾶς αὐτοὺς παραδόντες. ἀμύνατε οὖν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, καὶ τῷ τῶν Ἑλλήνων νόμῳ ὑπὸ τῶνδε παραβαθέντι, καὶ ἡμῖν ἄνομα παθοῦσιν ἀνταπόδοτε χάριν δικαίαν ὣν πρόθυμοι γεγενήμεθα, καὶ μὴ τοῖς τῶνδε λόγοις περιωσθῶμεν ἐν ὑμῖν, ποιήσατε δὲ τοῖς Ἑλλησι παράδειγμα οὐ λόγων τοὺς ἀγῶνας προθήσοντες ἀλλ' ἔργων, ὣν ἀγαθῶν μὲν ὄντων βραχεῖα ἡ ἀπαγγελία ἀρκεῖ, ἀμαρτανομένων δὲ λόγοι ἔπεσι κοσμηθέντες προκαλύμματα γίνονται. ἀλλ' ἦν οἱ ἡγεμόνες, ὥσπερ νῦν ὑμεῖς, κεφαλαιώσαντες πρὸς τοὺς ξύμπαντας διαγνώμας ποιήσθε, ἥσσόν τις ἐπ' ἀδίκους ἔργοις λόγους καλοὺς ζητήσῃ.“

68. Τοιαῦτα δὲ οἱ Θηβαῖοι εἶπον. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι δικασταὶ νομίζοντες τὸ ἐπερώτημα σφίσιν ὀρθῶς ἔξῃν, εἴ τι ἐν τῷ πολέμῳ ὑπ' αὐτῶν ἀγαθὸν πεπόνθασι, διότι τὸν τε ἄλλον χρόνον ἡξίουεν δῆθεν αὐτοὺς κατὰ τὰς παλαιὰς Πανσανίου μετὰ τὸν Μῆδον σπονδὰς ἡσυχάζειν καί, ὅτε ὕστερον, ἢ πρὸ τοῦ περιτειχίζεσθαι προείχοντο αὐτοῖς, κοινοὺς εἶναι κατ' ἐκείνα, [ὥς] οὐκ ἐδέξαντο, ἡγούμενοι τῇ ἐαυτῶν δικαίᾳ βουλήσει ἔκσπονδοι ἤδη ὑπ' αὐτῶν κακῶς πεπονθέναι, αὐτίς τὸ αὐτὸ ἔνα

(od. möchten wohl) jetzt, wenn ihr sie für schuldig erklärtet (oder erklärensolltet), nicht die entsprechende Strafe dafür leiden“ — was sinnwidrig wäre. — ἔννομα γὰρ κτέ. soll erklären, warum er gesagt hat, die Strafe sei noch nicht ἴση, sc. τῇ πρᾶννομίᾳ αὐτῶν.

6. ἀμύνατε κτέ. Ueber die Satzform zu 1, 16. — τῷ — παραβαθέντι mit Bezug auf 66, 2. — ὣν = τούτων ἄ. — τοῖς — λόγοις in folge der Reden. — ἀμαρτανομένων. v. 2, 65, 11 ἡμαρτήθη — ὁ ἐς Σικελίαν πλοῦς. — ἔπεσι, mit Phrasen. Plat. Apol. p. 17 B. κεκαλλιεπημένους λόγους.

7. κεφαλαιώσαντες, summarisch zusammenfassend, wie in der den Plat. vorgelegten Frage (52, 4). — πρὸς τοὺς ξύμπαντας, mit Rücksicht auf Alle, als warnendes Beispiel für Alle. — ποιήσθε. Die Person ist dem eingeschobenen Subjecte accommodiert. zu 1, 82, 1.

68. 1. διότι κτέ. „Verbis διότι τε ἡξίουεν respondent postea καὶ — ἡγούμενοι, orationis mutatio plane eadem est, quam reperimus 1, 1, 1 in verbis ὅτι ἀκμάζοντές τε ἦσαν — καὶ — ὀρῶν. cf. ibi adn. et 7, 18, 1.“ P. — τὸν ἄλλον χρόνον, die Zeit bis zur Belagerung. — Πανσανίου σπονδὰς. 2, 72, 1. — ἢ — προείχοντο. 2, 72, 1. — κοινοὺς, neutral. — κατ' ἐκείνα, κατὰ τὰς Πανσανίου σπονδὰς. — [ὥς] oder das kurz vorher stehende ἢ dürfte mit Dobree zu tilgen sein. Andere suchen durch andere Vermuthungen zu helfen, ohne etwas völlig Befriedigendes zu bieten. — ἡγούμενοι sind die Laked. — τῇ — βουλήσει, wörtl.: durch ihr gerechtes Verlangen, insofern dasselbe nicht beachtet ward, also: durch die Missachtung ihres gerechten Verlangens. Es gehört zu κακῶς πεπονθέναι. — ἔκσπονδοι. Wären sie als ἐνσπονδοι

ἕκαστον παραγαγόντες καὶ ἐρωτῶντες, εἴ τι Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς συμμάχους ἀγαθὸν ἐν τῷ πολέμῳ δεδρακότες εἰσὶν, ὅπου εἰ μὴ φαῖεν, ἀπάγοντες ἀπέκτεινον, καὶ ἐξαίρετον ἐποιήσαντο οὐδέν. 2 διέφθειραν δὲ Πλαταιῶν μὲν αὐτῶν οὐκ ἐλάσσους διακοσίων, Ἀθηναίων δὲ πέντε καὶ εἴκοσιν, οἳ ξυνεπολιορκοῦντο γυναικας δὲ ἡνδραπόδισαν. 3 τὴν δὲ πόλιν ἐνιαυτὸν μὲν τινα Θηβαῖοι Μεγαρέων ἀνδράσι κατὰ στάσιν ἐκπεπτωκόσι καὶ ὅσοι τὰ σφέτερα φρονοῦντες Πλαταιῶν περιῆσαν ἔδοσαν ἐνοικεῖν· ὕστερον δὲ καθελόντες αὐτὴν ἐς ἔδαφος πᾶσαν ἐκ τῶν θεμελίων ὠκοδόμησαν πρὸς τῷ Ἡραίῳ καταγώγιον διακοσίων ποδῶν, πανταχῇ κύκλῳ οἰκήματα ἔχον κάτωθεν καὶ ἄνωθεν, καὶ ὀροφαῖς καὶ θυρώμασι τοῖς τῶν Πλαταιῶν ἐχρήσαντο, καὶ τοῖς ἄλλοις ἃ ἦν ἐν τῷ τείχει ἐπιπλα, χαλκὸς καὶ σίδηρος, κλίνας κατασκευάσαντες ἀνέθεσαν τῇ Ἡρᾷ, καὶ νεῶν ἑκατόμποδον λίθινον ὠκοδόμησαν αὐτῇ. 4 τὴν δὲ γῆν δημοσιώσαντες ἀπεμίσθωσαν ἐπὶ δέκα ἔτη, καὶ ἐνέμοντο Θηβαῖοι. σχεδὸν δέ τι καὶ τὸ ξύμπαν περὶ Πλαταιῶν οἱ Λακεδαιμόνιοι οὕτως ἀποτετραμμένοι ἐγένοντο Θηβαίων ἕνεκα, νομίζοντες ἐς τὸν πόλεμον αὐτοὺς ἄρτι τότε καθιστάμενον ὠφελίμους εἶναι. 5 καὶ τὰ μὲν κατὰ Πλάταιαν ἔτει τρίτῳ καὶ ἐννενηκοστῷ ἐπειδὴ Ἀθηναίων σύμμαχοι ἐγένοντο οὕτως ἐτελεύτησεν.

69. Αἱ δὲ τεσσαράκοντα νῆες τῶν Πελοποννησίων αἱ Λεσβίοις βοηθοὶ ἐλθοῦσαι, ὥς τότε φεύγουσαι διὰ τοῦ πελάγους ἐκ τε τῶν Ἀθηναίων ἐπιδιωχθεῖσαι καὶ πρὸς τῇ Κρήτῃ χειμασθεῖσαι καὶ ἀπ' αὐτῆς σποράδες πρὸς τὴν Πελοπόννησον κατη-

beleidigt worden, so hätte dies Verhältniss sie noch zu einer gewissen Schonung verpflichtet. — τὸ αὐτό gehört zu ἐρωτῶντες, und παραγαγόντες ist διὰ μέσου gesetzt. Aehnlich ist 6, 68, 3 ἐξ ἧς nur mit ἀποχωρεῖν zu verbinden. vgl. auch 1, 6, 5. — ἀπέκτεινον — ἐποιήσαντο. Die Ursache des Tempuswechsels ist leicht ersichtlich.

3. τινά, ungefähr. — Θηβαῖοι hält Cl. hier für eingeschoben, theils weil hier und in den nächsten Sätzen noch dasselbe Subj. gelten müsse wie vorher, theils weil am Ende des §. die Thebaner ausdrückl. als neues Subj. eintreten. — ἐκ τῶν θεμελίων gehört ebenfalls noch zu καθελόντες. — καταγώγιον, Einkehr, Herberge, für die Besucher

des Tempels. — πανταχῇ wird wohl am besten mit κύκλῳ verbunden: ganz ringsum, wie 7, 79, 5. Andere setzen das Komma nach πανταχῇ: 200 Fuss ins Gevierte; aber so wird schon διακοσίων ποδῶν ohne einen Zusatz verstanden, wie man aus dem bekannten ἑκατόμποδον und νεῶς ἑκατόμποδος (hier gleich nachher) sieht. — ἐν τῷ τείχει = ἐν τῇ πόλει. — κλίνας, Ruhebetten, jedenfalls eben für das καταγώγιον.

4. σχεδὸν — ξύμπαν, beinahe aber auch in Allem. σχεδὸν τι bei πᾶς auch 5, 66, 4. 7, 33, 2. — ἀποτετραμμένοι ἐγ., waren abgeneigt geworden. — ἄρτι καθιστ. zu C. 3, 1.

69. 1. τότε. 32, 1. — σποράδες

νέχθησαν, καταλαμβάνουσιν ἐν τῇ Κυλλήνῃ τρισκαίδεκα τριήρεις Λευκαδίων καὶ Ἀμπρακιωτῶν καὶ Βρασίδαν τὸν Τέλλιδος ξύμβουλον Ἀλκίδα ἐπεληλυθότα. ἐβούλοντο γὰρ οἱ Λακεδαιμόνιοι 2 ὥς τῆς Λέσβου ἡμαρτήκεσαν, πλέον τὸ ναυτικὸν ποιήσαντες ἐς τὴν Κέρκυραν πλεῦσαι στασιάζουσιν, δώδεκα μὲν ναυσὶ μόναις παρόντων Ἀθηναίων περὶ Νάυκακτον, πρὶν δὲ πλέον τι ἐπιβοηθῆσαι ἐκ τῶν Ἀθηναίων ναυτικόν, ὅπως προφθάσωσι· καὶ παρεσκευάζοντο ὃ τε Βρασίδης καὶ ἡ Ἀλκίδας πρὸς ταῦτα.

70. Οἱ γὰρ Κερκυραῖοι ἐστασίαζον, ἐπειδὴ οἱ αἰχμάλωτοι ἦλθον αὐτοῖς οἱ ἐκ τῶν περὶ Ἐπίδαμνον ναυμαχιῶν, ὑπὸ Κορινθίων ἀφεθέντες, τῷ μὲν λόγῳ ὀκτακοσίων ταλάντων τοῖς προξένοις διηγγυημένοι, ἔργῳ δὲ πεπεισμένοι Κορινθίοις Κέρκυραν προσποιῆσαι. καὶ ἐπρασσον οὗτοι ἕκαστον τῶν πολιτῶν μετιόντες, ὅπως ἀποστήσωσιν Ἀθηναίων τὴν πόλιν. καὶ ἀφι- 2 κομένης Ἀττικῆς τε νεῶς καὶ Κορινθίας πρέσβεις ἀγουσῶν καὶ ἐς λόγους καταστάντων ἐψηφίσαντο Κερκυραῖοι Ἀθηναίοις μὲν ξύμμαχοι εἶναι κατὰ τὰ ξυγκείμενα, Πελοποννησίοις δὲ φίλοι ὥσπερ καὶ πρότερον. καὶ ἦν γὰρ Πειθίας ἐθελοπρόξενός τε τῶν 3 Ἀθηναίων καὶ τοῦ δήμου προειστήκει, ὑπάγουσιν αὐτὸν οὗτοι οἱ ἄνδρες ἐς δίκην, λέγοντες Ἀθηναίοις τὴν Κέρκυραν καταδουλοῦν. ὁ δὲ ἀποφυγὼν ἀνθυπάγει αὐτῶν τοῖς πλουσιωτάτους 4 πέντε ἄνδρας, φάσκων τέμνειν χάρακας ἐκ τοῦ τε Διὸς τοῦ τεμένους καὶ τοῦ Ἀλκίνου· ζημία δὲ καθ' ἑκάστην χάρακα ἐπέκειτο στατήρ. ὀφλόντων δὲ αὐτῶν καὶ πρὸς τὰ ἱερὰ ἱκετῶν 5

steht den vorang. Partic. parallel, = *σποράδες γενόμεναι, διασπαρεῖσαι*. v. 82, 1 οὐκ ἂν ἔχόντων πρόφασιν οὐδ' ἐτοίμων. 5, 64, 4 μὴ ἀθρόοις καὶ ἀλλήλους περιμείνασι.

2. πρὶν δὲ — προφθάσωσι. Constr. ὅπως δέ, πρὶν — ναυτικόν, προφθάσωσι. Aber ὅπως musste der Antithese wegen nachgestellt werden. zu 1, 77, 2.

70. 1. οἱ αἰχμάλωτοι κτέ. 1, 54. 55. — ὀκτακοσίων ταλ. Eine ausserordentl. hohe Summe für etwa 250 Personen; doch dieselben gehörten zu den ersten Männern der Stadt: 1, 55, 1. — τοῖς προξένοις διηγγ., „von ihren Vertretern ver-

bürgt“, d. h. die Proxenoι (zu 2, 29, 1) der Kerkyr. zu Korinth hatten sich angeblich für die richtige Zahlung dieser Summe verbürgt.

2. καταστάντων, sc. τῶν πρέσβεων τοῖς Κερκυραίοις.

3. καὶ ἦν γάρ. zu 1, 31, 2. — ἐθελοπρόξενος war der, welcher sich, ohne vom Staate als Proxenos autorisiert zu sein, aus eigenem Antriebe den Pflichten eines solchen unterzog. Das Wort scheint nur an dieser Stelle vorzukommen.

4. χάρακας (als Fem.), Pfähle für die Weinstöcke. Dagegen οἱ χάρακες sind Palissaden. — στατήρ ohne Zusatz ist wohl der silberne, 4 Drachmen werth. Der goldene betrug 20 Drachmen.

καθεζομένων διὰ πλῆθος τῆς ζημίας, ὅπως ταξάμενοι ἀποδῶσιν, ὁ Πειθίας (ἐτύγγανε γὰρ καὶ βουλῆς ὢν) πείθει ὥστε τῷ νόμῳ 6 χρήσασθαι. οἱ δ' ἐπειδὴ τῷ τε νόμῳ ἐξείργοντο καὶ ἅμα ἐπυνθάνοντο τὸν Πειθίαν, ἕως ἔτι βουλῆς ἐστὶ, μέλλειν τὸ πλῆθος ἀναπείσειν τοὺς αὐτοὺς Ἀθηναίους φίλους τε καὶ ἐχθροὺς νομίζειν, ξυνίσταντό τε καὶ λαβόντες ἐγχειρίδια ἐξαπιναίως ἐς τὴν βουλὴν ἐσελθόντες τὸν τε Πειθίαν κτείνουσι καὶ ἄλλους τῶν τε βουλευτῶν καὶ ἰδιωτῶν ἐς ἐξήκοντα· οἱ δέ τινες τῆς αὐτῆς γνώμης τῷ Πειθίᾳ ὀλίγοι ἐς τὴν Ἀττικὴν τριήρη κατέφυγον ἔτι παροῦσαν.

71. Δράσαντες δὲ τοῦτο καὶ ξυγκαλέσαντες Κερκυραίους εἶπον ὅτι ταῦτα καὶ βέλτιστα εἴη καὶ ἥκιστ' ἂν δουλωθεῖεν ὑπ' Ἀθηναίων, τό τε λοιπὸν μηδετέρους δέχεσθαι ἀλλ' ἢ μιᾷ νηὶ ἡσυχάζοντας, τὸ δὲ πλεόν πολέμιον ἡγεῖσθαι. ὥς δὲ εἶπον, καὶ 2 ἐπικυρῶσαι ἠνάγκασαν τὴν γνώμην. πέμπουσι δὲ καὶ ἐς τὰς Ἀθήνας εὐθὺς πρέσβεις περὶ τε τῶν πεπραγμένων διδάξοντας ὥς ξυνέφερε, καὶ τοὺς ἐκεῖ καταπεφευγότας πείσοντας μηδὲν ἀνεπιτήδειον πράσσειν, ὅπως μή τις ἐπιστροφὴ γένηται.

72. Ἐλθόντων δὲ οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς τε πρέσβεις ὥς νεωτερίζοντας ξυλλαβόντες καὶ ὅσους ἐπείσαν κατέθεντο ἐς Αἴ- 2 γιναν. ἐν δὲ τούτῳ τῶν Κερκυραίων οἱ ἔχοντες τὰ πράγματα ἐλθούσης τριήρους Κορινθίας καὶ Λακεδαιμονίων πρέσβεων 3 ἐπιτίθενται τῷ δήμῳ καὶ μαχόμενοι ἐνίκησαν. ἀφικομένης δὲ νυκτὸς ὁ μὲν δῆμος ἐς τὴν ἀκρόπολιν καὶ τὰ μετέωρα τῆς πόλεως καταφεύγει καὶ αὐτοῦ ξυλλεγεὶς ἰδρύθη καὶ τὸν Ὑλλαῖ- κὸν λιμένα εἶχον· οἱ δὲ τὴν τε ἀγορὰν κατέλαβον, οὔπερ οἱ

5. ταξάμενοι, in selbstgesetzten Zahlungsfristen. And. verstehen es allgemeiner: „nach einer vereinbarten billigen Abschätzung“, schwerlich mit dem Worte vereinbar, in welchem wohl die Vereinbarung, aber nichts von einer „billigen Abschätzung“ ausgedrückt ist. — βουλῆς ὢν, zum Senate gehörend. — τῷ νόμῳ χρήσασθαι, dem Gesetze seinen Lauf zu lassen, welches also bei den Geldstrafen keine Fristzahlungen zuließ.

6. ἐξείργοντο, sc. τοῦ ταξάμενοι ἀποδοῦναι. — τοὺς αὐτοὺς κτέ., also ein Schutz- und Trutz-

bündniss zu schliessen, während das bisherige nur ein Schutzbündniss war. zu 1, 44, 1. — τῷ Πειθίᾳ, wie Peithias.

71. 1. μιᾷ νηί. zu 2, 7, 2. — ἡσυχάζοντας gehört zu dem nicht ausgedrückten Subj. — καί, auch, beginnt den Nachsatz. zu 2, 93, 4.

2. ὥς ξυνέφερε, wie es ihnen, den Absendenden, vortheilhaft war. — ἐκεῖ scheinbar für ἐκεῖσε. zu 1, 87, 6. — ἐπιστροφή, Ahndung an Kerkyra von Seiten der Athener.

72. 3. τὸν λιμένα κτέ. Dieser hiess „der Hafen des Alkinoos“.

πολλοὶ ὥκουν αὐτῶν, καὶ τὸν λιμένα τὸν πρὸς αὐτῇ καὶ πρὸς τὴν ἡπειρον.

73. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἠκροβολίσαντό τε ὀλίγα καὶ ἐς τοὺς ἄγρους περιέπεμπον ἀμφοτέροι, τοὺς δούλους παρακαλοῦντές τε καὶ ἐλευθερίαν ὑπισχνούμενοι· καὶ τῷ μὲν δήμῳ τῶν οἰκετῶν τὸ πλῆθος παρεγένετο ξύμμαχον, τοῖς δ' ἑτέροις ἐκ τῆς ἡπείρου ἐπίκουροι ὀκτακόσιοι.

74. Διαλιπούσης δ' ἡμέρας μάχη αὖθις γίνεται, καὶ νικᾷ ὁ δῆμος χωρίων τε ἰσχύι καὶ πλῆθει προέχων, αἵ τε γυναῖκες αὐτοῖς τολμηρῶς ξυνεπελάβοντο βάλλουσαι ἀπὸ τῶν οἰκιῶν τῷ κεράμῳ καὶ παρὰ φύσιν ὑπομένουσαι τὸν θόρυβον. γενομένης δὲ τῆς τροπῆς περὶ δείλῃν ὀψίαν δείσαντες οἱ ὀλίγοι μὴ αὐτοβοεῖ ὁ δῆμος τοῦ τε νεωρίου κρατήσκειν ἐπελθὼν καὶ σφᾶς διαφθείρειν, ἐμπιπρᾷσι τὰς οἰκίας τὰς ἐν κύκλῳ τῆς ἀγορᾶς καὶ τὰς ξυνοικίας, ὅπως μὴ ἢ ἔφοδος, φειδόμενοι οὔτε οἰκείας οὔτε ἀλλοτρίας, ὥστε καὶ χρήματα πολλὰ ἐμπόρων κατεκαύθη καὶ ἡ πόλις ἐκινδύνευσεν πᾶσα διαφθαρεῖν, εἰ ἄνεμος ἐπεγένετο τῇ φλογὶ ἐπίφορος ἐς αὐτήν. καὶ οἱ μὲν παυσάμενοι τῆς μάχης ὡς ἑκάτεροι ἡσυχάσαντες τὴν νύκτα ἐν φυλακῇ ἦσαν· καὶ ἡ Κορινθία ναὺς τοῦ δήμου κεκρατηκότος ὑπεξανήγετο, καὶ τῶν ἐπικούρων οἱ πολλοὶ ἐς τὴν ἡπειρον λαθόντες διεκομίσθησαν.

75. Τῇ δ' ἐπιγιγνομένη ἡμέρᾳ Νικόστρατος ὁ Διτρέφους, Ἀθηναίων στρατηγός, παραγίγνεται βοηθῶν ἐκ Ναυπάκτου δώδεκα ναυσὶ καὶ Μεσσηνίων πεντακοσίοις ὀπλίταις· ξύμβασίν τε ἔπρασσε καὶ πείθει ὥστε ξυγχωρῆσαι ἀλλήλοις δέκα μὲν ἄνδρας τοὺς αἰτιωτάτους κρῖναι, οἳ οὐκέτι ἔμειναν, τοὺς δ' ἄλλους οἰκεῖν σπονδὰς πρὸς ἀλλήλους ποιησαμένους καὶ πρὸς Ἀθηναίους ὥστε τοὺς αὐτοὺς ἐχθροὺς καὶ φίλους νομίζειν. καὶ ὁ μὲν ταῦτα πράξας ἔμελλεν ἀποπλεύσεσθαι, οἱ δὲ τοῦ δήμου προστάται πείθουσιν αὐτὸν πέντε μὲν ναὺς τῶν αὐτοῦ σφίσι καταλιπεῖν, ὅπως ἡσρόν τι ἐν κινήσει ᾧσιν οἱ ἐναντίοι, ἴσας δὲ

74. 1. τῷ κεράμῳ. Ueb. den Singul. zu 2, 4, 2, wo die Weiber in gleicher Weise am Kampfe Theil nehmen.

2. τὰς ξυνοικίας, die Miethshäuser, grosse Gebäude, welche an mehrere arme Familien vermie-

thet wurden. — οἰκείας — ἀλλοτρίας ist Genet. — εἰ ἄνεμος κτέ. Fast ebenso 1, 77, 5. Das vorangeg. ἐκινδύνευσεν διαφθαρεῖν ist gleichsam διεφθάρη ἄν.

3. ὡς ἑκάτεροι elliptisch wie ὡς ἕκαστοι. zu 1, 3, 4.

3 αὐτοὶ πληρώσαντες ἐκ σφῶν αὐτῶν ξυμπέμψειν. καὶ ὁ μὲν
 ξυνεχώρησεν, οἱ δὲ τοὺς ἐχθροὺς κατέλεγον ἐς τὰς ναῦς. δεί-
 σαντες δὲ ἐκεῖνοι μὴ ἐς τὰς Ἀθήνας ἀποπεμφθῶσι καθίζουσιν
 4 ἐς τὸ τῶν Διοσκούρων ἱερόν. Νικόστρατος δὲ αὐτοὺς ἀνίστη-
 τε καὶ παρεμυθεῖτο. ὥς δ' οὐκ ἔπειθεν, ὁ δῆμος ὀπλισθεὶς ἐπὶ
 τῇ προφάσει ταύτῃ, ὥς οὐδὲν αὐτῶν ὑγιὲς διανοοιμένων τῇ
 τοῦ ξυμπλεῖν ἀπιστία, τά τε ὅπλα αὐτῶν ἐκ τῶν οἰκιῶν ἔλαβε
 καὶ αὐτῶν τινὰς οἷς ἐπέτυχον, εἰ μὴ Νικόστρατος ἐκώλυσε,
 5 διέφθειραν ἄν. ὁρῶντες δ' οἱ ἄλλοι τὰ γιννόμενα καθίζουσιν
 ἐς τὸ Ἡραῖον ἰκέται καὶ γίννονται οὐκ ἐλάσσους τετρακοσίων.
 ὁ δὲ δῆμος δείσας μὴ τι νεωτερίσωσιν ἀνίστησί τε αὐτοὺς πείσας
 καὶ διακομίζει ἐς τὴν πρὸ τοῦ Ἡραίου νῆσον καὶ τὰ ἐπιτίδεια
 ἐκεῖσε αὐτοῖς διεπέμπετο.

76. Τῆς δὲ στάσεως ἐν τούτῳ οὔσης τετάρτῃ ἢ πέμπτῃ
 ἡμέρᾳ μετὰ τὴν τῶν ἀνδρῶν ἐς τὴν νῆσον διακομιδὴν αἱ ἐκ
 τῆς Κυλλήνης Πελοποννησίων νῆες, μετὰ τὸν ἐκ τῆς Ἰωνίας
 πλοῦν ἔφορμοι οὔσαι, παραγίνονται τρεῖς καὶ πεντήκοντα·
 ἦρχε δὲ αὐτῶν Ἀλκίδας, ὅσπερ καὶ πρότερον, καὶ Βρασίδας
 αὐτῷ ξύμβουλος ἐπέπλει. ὁρμισάμενοι δὲ ἐς Σύβοτα λιμένα
 τῆς ἡπείρου ἅμα ἔφ' ἐπέπλεον τῇ Κερκύρᾳ.

77. Οἱ δὲ πολλῷ θορύβῳ καὶ πεφοβημένοι τὰ τ' ἐν τῇ
 πόλει καὶ τὸν ἐπίπλουν παρεσκευάζοντό τε ἅμα ἐξήκοντα ναῦς
 καὶ τὰς αἰὲ πληρουμένας ἐξέπεμπον πρὸς τοὺς ἐναντίους, παρ-
 αινούντων Ἀθηναίων σφᾶς τε εἶσαι πρῶτον ἐκπλεῦσαι καὶ
 2 ὕστερον πάσαις ἅμα ἐκείνους ἐπιγενέσθαι. ὥς δὲ αὐτοῖς πρὸς
 τοῖς πολεμίοις ἦσαν σποράδες αἱ νῆες, δύο μὲν εὐθὺς ἡύτο-
 μόλησαν, ἐν ἑτέραις δὲ ἀλλήλοις οἱ ἐμπλέοντες ἐμάχοντο. ἦν
 3 δὲ οὐδεὶς κόσμος τῶν ποιουμένων. ἰδόντες δὲ οἱ Πελοποννή-
 σιοι τὴν ταραχὴν εἴκοσι μὲν ναυσὶ πρὸς τοὺς Κερκυραίους ἐτά-
 ξαντο, ταῖς δὲ λοιπαῖς πρὸς τὰς δώδεκα ναῦς τῶν Ἀθηναίων, ὧν
 ἦσαν αἱ δύο Σαλαμινία καὶ Πάραλος.

75. 4. ἀνίστη, hiess sie auf-
 stehn. Vom Impf. zu 1, 105, 6.
 ἔπειθεν. zu 31, 1. — τῇ — ἀπιστία.
 zu 2, 49, 6.

5. οἱ ἄλλοι, die übrigen Oligar-
 chen. — ἐς τὸ Ἡραῖον. Dieser Tempel
 gewährte wegen seiner grössern Hei-
 ligkeit ein sichreres Asyl als der der
 Dioskuren. — διεπέμπετο ist Passiv.

76. αἱ — νῆες. v. 69, 2. — ἔφορ-
 μοι οὔσαι, die dort vor Anker
 gelegen hatten. Sonst kommt
 ἔφορμος bei Thuk. nur als Subst.
 vor. Meineke verm. ἔφορμοῦσαι.

77. 1. πολλῷ θορύβῳ καὶ πεφ.
 zu 1, 80, 1. — πάσαις, mit allen.
 — ἐκείνους, τοὺς Κερκυραίους.

3. Σαλαμ. καὶ Π. zu 33, 1.

78. Καὶ οἱ μὲν Κερκυραῖοι κακῶς τε καὶ κατ' ὀλίγας προσπίπτοντες ἐταλαιπωροῦντο καθ' αὐτούς· οἱ δ' Ἀθηναῖοι φοβούμενοι τὸ πλῆθος καὶ τὴν περικύκλωσιν ἀθρόαις μὲν οὐ προσέπιπτον οὐδὲ κατὰ μέσον ταῖς ἐφ' ἑαυτοὺς τεταγμέναις, προσβαλόντες δὲ κατὰ κέρας καταδύουσι μίαν ναῦν. καὶ μετὰ ταῦτα κύκλον ταξαμένων αὐτῶν περιέπλεον καὶ ἐπειρῶντο θορυβεῖν. γνόντες δὲ οἱ πρὸς τοῖς Κερκυραίοις καὶ δείσαντες 2 μὴ ὅπερ ἐν Ναυπάκτῳ γένοιτο ἐπιβοηθοῦσι· καὶ γενόμεναι ἀθρόαι αἱ νῆες ἅμα τὸν ἐπίπλουν τοῖς Ἀθηναίοις ἐποιοῦντο. οἱ δ' ὑπεχώρουν ἥδη πρύμναν κρουόμενοι καὶ ἅμα τὰς τῶν 3 Κερκυραίων ἐβούλοντο προκαταφυγεῖν ὅτι μάλιστα, ἑαυτῶν σχολῇ τε ὑποχωρούντων καὶ πρὸς σφᾶς τεταγμένων τῶν ἐναντίων. ἡ μὲν οὖν ναυμαχία τοιαύτη γενομένη ἐτελεύτα ἐς ἡλίου 4 δύσιν.

79. Καὶ οἱ Κερκυραῖοι δείσαντες μὴ σφίσιν ἐπιπλεύσαντες ἐπὶ τὴν πόλιν ὥς κρατοῦντες οἱ πολέμιοι ἢ τοὺς ἐκ τῆς νήσου ἀναλάβωσιν ἢ καὶ ἄλλο τι νεωτερίσωσι, τοὺς τε ἐκ τῆς νήσου πάλιν ἐς τὸ Ἡραϊον διεκόμισαν καὶ τὴν πόλιν ἐφύλασσον. οἱ δ' ἐπὶ μὲν τὴν πόλιν οὐκ ἐτόλμησαν πλεῦσαι κρατοῦν- 2 τες τῇ ναυμαχίᾳ, τρισκαίδεκα δὲ ναῦς ἔχοντες τῶν Κερκυραίων ἀπέπλευσαν ἐς τὴν ἡπειρον ὅθενπερ ἀνηγάγοντο. τῇ δ' ὕστε- 3 ραία ἐπὶ μὲν τὴν πόλιν οὐδὲν μᾶλλον ἐπέπλεον, καίπερ ἐν πολλῇ ταραχῇ καὶ φόβῳ ὄντας καὶ Βρασίδου παραινοῦντος, ὥς λέγεται, Ἀλκίδα, ἰσοψήφου δὲ οὐκ ὄντος· ἐπὶ δὲ τὴν Λευκίμνην τὸ ἀκρωτήριον ἀποβάντες ἐπόρθον τοὺς ἀγρούς.

80. Ὁ δὲ δῆμος τῶν Κερκυραίων ἐν τούτῳ περιδεῆς γε- νόμενος μὴ ἐπιπλεύσωσιν αἱ νῆες, τοῖς τε ἰκέταις ἤεσαν ἐς λόγους καὶ τοῖς ἄλλοις ὅπως σωθήσεται ἡ πόλις. καὶ τινὰς αὐτῶν ἐπεισαν ἐς τὰς ναῦς ἐσβῆναι· ἐπλήρωσαν γὰρ ὅμως τριά-

78. 1. κατ' ὀλίγας, sc. ναῦς, zu wenigen, d. h. mit jedesmal wenigen. — καθ' αὐτούς, bei, unter sich selbst, ohne Theilnahme der Athener. — ἀθρόαις verb. mit ταῖς — τεταγμέναις. — κατὰ κέρας, auf dem Flügel. Ohne Art. wie κατὰ μέσον vorher. zu 2, 81, 3. — αὐτῶν, τῶν Λακεδ.

2. οἱ πρὸς τοῖς Κ., die an, bei den Kerk., d. h. die diesen ge-

genüber Stehenden. — ἐν Ναυπάκτῳ. 2, 84.

3. πρύμναν κρ. zu 1, 50, 5. — τὰς τῶν Κ. ist Subj. von προκαταφυγεῖν.

4. ἐς. zu 1, 51, 3.

80. 1. τοῖς ἄλλοις. Also die obigen οἱ ἄλλοι (75, 5) waren noch nicht alle übrigen Oligarchen gewesen. — ὅμως, dennoch, trotz der Wirren. — τριάκοντα. Der hier

2 κοντα. οἱ δὲ Πελοποννήσιοι μέχρι μέσου ἡμέρας δηώσαντες
τὴν γῆν ἀπέπλευσαν, καὶ ὑπὸ νύκτα αὐτοῖς ἐφρουκωρήθησαν
ἑξήκοντα νῆες Ἀθηναίων προσπλέουσai ἀπὸ Λευκάδος ἃς οἱ
Ἀθηναῖοι, πυνθανόμενοι τὴν στάσιν καὶ τὰς μετ' Ἀλκίδου ναῦς
ἐπὶ Κέρκυραν μελλούσας πλεῖν, ἀπέστειλαν καὶ Εὐρυμέδοντα
τὸν Θουκλέους στρατηγόν.

81. Οἱ μὲν οὖν Πελοποννήσιοι τῆς νυκτὸς εἰδυς κατὰ
τάχος ἐκομίζοντο ἐπ' οἴκου παρὰ τὴν γῆν· καὶ ὑπερενεγκόντες
τὸν Λευκαδίων ἰσθμὸν τὰς ναῦς, ὅπως μὴ περιπλέοντες ὀφθῶ-
2 σιν, ἀποκομίζονται. Κερκυραῖοι δὲ αἰσθόμενοι τὰς τε Ἀττικὰς
ναῦς προσπλεύουσας τὰς τε τῶν πολεμίων οἰχομένας, λαβόντες
τούς τε Μεσσηνίους ἐς τὴν πόλιν ἤγαγον πρότερον ἔξω ὄντας,
καὶ τὰς ναῦς περιπλεῦσαι κελεύσαντες ἃς ἐπλήρωσαν ἐς τὸν
Ἰλλαϊκὸν λιμένα, ἐν ὧσιν περιεκομίζοντο, τῶν ἐχθρῶν εἴ τινα
λάβοιεν, ἀπέκτεινον· καὶ ἐκ τῶν νεῶν ὅσους ἐπεισαν ἐσβῆναι
ἐκβιβάζοντες ἀπεχρῶντο, ἐς τὸ Ἡραιὸν τε ἐλθόντες τῶν ἱκετῶν
ὥς πεντήκοντα ἄνδρας δίκην ὑποσχεῖν ἐπεισαν καὶ κατέγνωσαν
3 πάντων θάνατον. οἱ δὲ πολλοὶ τῶν ἱκετῶν, ὅσοι οὐκ ἐπεί-
σθησαν, ὥς ἑώρων τὰ γιννόμενα, διέφθειραν αὐτοῦ ἐν τῷ ἱερῷ
ἀλλήλους καὶ ἐκ τῶν δένδρων τινὲς ἀπήγγχοντο, οἱ δ' ὥς ἕκαστοι
4 ἐδύναντο ἀνηλοῦντο. ἡμέρας τε ἑπτὰ, ἃς ἀφικόμενος ὁ Εὐρυ-
μέδων ταῖς ἑξήκοντα ναυσὶ παρέμεινε, Κερκυραῖοι σφῶν αὐτῶν
τούς ἐχθροὺς δοκοῦντας εἶναι ἐφόνευσαν, τὴν μὲν αἰτίαν ἐπι-
φέροντες τοῖς τὸν δῆμον καταλύουσιν, ἀπέθανον δέ τινες καὶ

in der Vulg. noch folg. Zusatz προσ-
δεχόμενοι τὸν ἐπίπλουν fehlt in
den best. Codd.

2. μέχρι μέσου ἡμ. K. 50, 2, 12.
— ἀπὸ Λευκάδος ist wohl der Stel-
lung wegen nicht mit ἐφρουκωρήθη-
σαν, sondern mit προσπλέουσai zu ver-
binden, wogegen 81, 1 nicht spricht.
Die Zahl 60 ist wahrscheinlich ein
anticipierender Zusatz des Schrift-
stellers und nicht eine Meldung des
Signals.

81. 1. ὑπερενεγκόντες. zu 15, 1.
— ὀφθῶσι, von den Ath.

2. τοὺς Μεσσηνίους. 85, 1. —
περιπλεῦσαι, um die Stadt herum,
welche zwischen dem Hafen des
Alkinoos, wo die Schiffswerfte war
(74, 2), und dem hyllaischen auf

einem Vorgebirge lag. — λάβοιεν,
näml. in der Stadt. — ἀπεχρῶντο
hat nur ein Cod. im Text, und
zwei am Rande; die übrigen mit
der Vulg. unpassend ἀπεχώρησαν.
Jenes führen alte Lexikogr. aus
Thuk. an, mit der Erklärung: ἀνή-
ρουν. In derselben Bedeutung hat
Thuk. dreimal διαχοῖσθαι.

4. σφῶν αὐτῶν ist gen. part.:
τούτους σφῶν αὐτῶν, οἱ ἐδόνουν
ἐχθροὶ εἶναι. — τοῖς — καταλύουσι,
den Umstürzern der Demo-
kratie. Nicht ohne Grund bemerkt
Duker, „alius potius dicturos fuisse
αἰτίαν ἐπιφέροντες ὥς, vel αἰτίαν
ἐπιφέροντες αὐτοῖς, ὥς τὸν δῆμον
καταλύουσι.“ Aber die Vulg. in
diesem Sinne zu erklären geht nicht

ιδίας ἔχθρας ἔνεκα, καὶ ἄλλοι χρημάτων σφίσιν ὀφειλομένων ὑπὸ τῶν λαβόντων· πᾶσά τε ιδέα κατέστη θανάτου, καὶ οἷον 5 φιλεῖ ἐν τῷ τοιούτῳ γίννεσθαι, οὐδὲν ὅ τι οὐ ξυνέβη καὶ ἔτι περαιτέρω. καὶ γὰρ πατήρ παῖδα ἀπέκτεινε καὶ ἀπὸ τῶν ἱερῶν ἀπεσπῶντο καὶ πρὸς αὐτοῖς ἐκτείνοντο, οἱ δέ τινες καὶ περιοικοδομηθέντες ἐν τοῦ Διονύσου τῷ ἱερῷ ἀπέθανον.

82. Οὕτως ὥμῃ ἡ στάσις προὔχωρησε, καὶ ἔδοξε μᾶλλον, διότι ἐν τοῖς πρώτῃ ἐγένετο· ἐπεὶ ὕστερόν γε καὶ πᾶν ὡς εἰπεῖν τὸ Ἑλληνικὸν ἐκινήθη, διαφορῶν οὐσῶν ἑκασταχοῦ τοῖς τε τῶν δήμων προστάταις τοὺς Ἀθηναίους ἐπάγεσθαι καὶ τοῖς ὀλίγοις τοὺς Λακεδαιμονίους· καὶ ἐν μὲν εἰρήνῃ οὐκ ἂν ἔχόντων πρόφασιν οὐδ' ἐτοίμων παρακαλεῖν αὐτούς, πολεμουμένων δὲ καὶ ξυμμαχίας ἅμα ἑκατέροις τῇ τῶν ἐναντίων κακώσει καὶ

an. Der Gedanke wird daher so zu fassen sein: die Schuld bürdeten sie den Feinden der Demokratie auf (offen als Schuldige bezeichnet wurden nur die Oligarchen), es wurden aber auch Andere aus anderen Gründen getödtet. — ἀπέθανον δέ nach τὴν μὲν αἰτίαν ἐπιφέροντες, ein Uebergang aus dem Partic. ins Verb. fin., wie 2, 47, 3. — ὑπὸ τῶν λαβόντων erklären die Meisten: von ihren Schuldnern, und verbinden es mit ἀπέθανον. Mir scheint die andere Erklärung: von denen, die ihrer habhaft geworden, wo es dann zu ὀφειλομένων gehört, durch die Concinnität des Satzes und durch τῶν ἐχθρῶν εἴ τινα λάβοιεν (§. 2) mehr gerechtfertigt.

5. καὶ ἔτι περαιτέρω, eine starke Hyperbel nach οὐδὲν ὅ τι οὐ. Am ähnlichsten Sophokl. bei Stob. Serm. 73, 51 ὥ πᾶν σὺ τολμήσασα καὶ πέραν γυνή. Sallust. Jug. 43 postremo quaecunque dici aut fingi queunt ignaviae luxuriaequae probra, in illo exercitu cuncta fuere, et alia amplius.

82. Dieses und das folgende Cap., welche den entsittlichenden Einfluss der Parteikämpfe mit starken Farben zeichnen, schliessen sich hinsichtlich des Gewichtes der Gedanken und der gehobenen Sprache ganz den Reden an.

1. ἡ στάσις (Conj. von Kr. und Dobree) jedenfalls angemessener als das blosse στάσις. — ἐν τοῖς πρώτῃ. zu 1, 6, 3. — ἐπάγεσθαι. Der Inf. wegen des aus διαφορῶν οὐσῶν zu entnehmenden Begriffs des Bemühens. vgl. zu 2, 11, 2. — ἐτοίμων, sc. ὄντων. zu 69, 1. — πολεμουμένων δέ — ἐπορίζοντο. Der Gegensatz zum Participialgliede ἐν μὲν — ἔχόντων ist ins Verb. fin. gesetzt. zu 2, 47, 3. — πολεμουμένων, sc. τῶν Ἀθ. καὶ Λακεδ., von πολεμόω, verfeinden. — καὶ ξυμμαχίας κτέ. Die richtigste Uebersetzung dieser schwierigen Stelle scheint die von Poppo verbesserte des Portus zu sein: *utrisque, qui rerum novarum erant cupidi, simul etiam facile dabatur facultas arcescendi socios auxiliares, ut et adversam factionem opprimerent, et exinde potentiam sibimet compararent.* ξυμμαχίας musste des Nachdrucks und der Beziehung auf das Vorige wegen voranstehen und ist dadurch von αἱ ἐπαγωγαί weit getrennt. vgl. zu 15, 1. — ἑκατέροις, den Oligarchen und Demokraten, wird durch τοῖς νεωτερίζειν τι βουλομένοις nachträglich noch limitiert und hat also den Sinn von ἑκατέρων. Die Dative fasse ich als Bezeichnung des Zweckes, wie 1, 123, 1 ὠφελίᾳ, hier §. 6 πλεονεξίᾳ. 6, 33, 2 κατοικίσει, doch sind es

σφίσιν αὐτοῖς ἐκ τοῦ αὐτοῦ προσποιήσῃ ῥαδίως αἰ ἐπαγωγὰ
 2 τοῖς νεωτερίζειν τι βουλομένοις ἐπορίζοντο. καὶ ἐπέπεσε πολλὰ
 καὶ χαλεπὰ κατὰ στάσιν ταῖς πόλεσι, γιγνόμενα μὲν καὶ αἰ
 ἐσόμενα, ἕως ἂν ἡ αὐτὴ φύσις ἀνθρώπων ᾗ, μᾶλλον δὲ καὶ
 ἡσυχαιότερα καὶ τοῖς εἶδεσι διηλλαγμένα, ὥς ἂν ἕκασται αἰ μετα-
 βολαὶ τῶν ξυντυχιῶν ἐφιστῶνται. ἐν μὲν γὰρ εἰρήνῃ καὶ ἀγαθοῖς
 πράγμασιν αἴ τε πόλεις καὶ οἱ ἰδιῶται ἀμείνους τὰς γνώμας ἔχουσι
 διὰ τὸ μὴ ἐς ἀκουσίους ἀνάγκας πίπτειν· ὁ δὲ πόλεμος ὑφελὼν τὴν
 εὐπορίαν τοῦ καθ' ἡμέραν βίαιος διδάσκαλος καὶ πρὸς τὰ παρόντα
 3 τὰς ὀργὰς τῶν πολλῶν ὁμοιοῖ. ἐστασίαζέ τε οὖν τὰ τῶν πόλεων
 καὶ τὰ ἐφυστερίζοντά που πύσσει τῶν προγενομένων πολὺν ἐπέ-
 φερε τὴν ὑπερβολὴν τοῦ καινοῦσθαι τὰς διανοίας τῶν τ' ἐπιχειρή-
 4 σεων περιτεχνήσῃ καὶ τῶν τιμωριῶν ἀτοπία. καὶ τὴν εἰωθυῖαν
 ἀξίωσιν τῶν ὀνομάτων ἐς τὰ ἔργα ἀντήλλαξαν τῇ δικαιοῦσει. τόλμα
 μὲν γὰρ ἀλόγιστος ἀνδρία φιλέταιρος ἐνομίσθη, μέλλησις δὲ προ-
 μηθῆς δειλία εὐπρεπής, τὸ δὲ σῶφρον τοῦ ἀνάνδρου πρόσχημα,
 καὶ τὸ πρὸς ἅπαν ξυνετὸν ἐπὶ πᾶν ἀργόν· τὸ δ' ἐμπλήκτως ὅξυ
 ἀνδρὸς μοίρα προσετέθη, ἀσφαλεία δὲ τὸ ἐπιβουλεύσασθαι ἀπο-
 5 τροπῆς πρόφασις εὐλογος. καὶ ὁ μὲν χαλεπαίνων πιστὸς αἰεί,
 ὃ δ' ἀντιλέγων αὐτῷ ὑποπτος. ἐπιβουλεύσας δέ τις τυχὼν ξυνετός,
 καὶ ὑπονοήσας ἔτι δεινότερος· προβουλεύσας δὲ ὅπως μηδὲν
 αὐτῶν δεήσει, τῆς τε ἐταιρίας διαλυτῆς καὶ τοὺς ἐναντίους ἐκπε-

eigentl. dat. instrum., z. B. ὠφελία:
 durch den (beabsichtigten) Nutzen.
 σφίσιν αὐτοῖς hängt vom Verbale
 προσποιήσῃ ab: zu 1, 73, 1.

2. μᾶλλον καὶ ἡσυχαιότερα. zu C.
 4, 2. — τὰς ὀργὰς, die Stimmun-
 gen, Gesinnungen. zu 1, 130, 2.

3. τὰ ἐφυστερίζοντα. Das Neutr.
 wie τὰ τῶν πόλεων, Umschreibung
 für die Staaten selbst. — πολὺν —
 διανοίας, wörtlich: brachten sehr
 das Uebermaass des Neuerns der
 Pläne hinzu, d. h. übertrieben im-
 mer mehr das Ersinnen neuer
 (noch nie da gewesener) Anschläge.
 — περιτεχνήσῃ, durch Verschla-
 genheit, Raffinement.

4. ἐς τὰ ἔργα verb. mit τὴν ἀξίω-
 σιν, die Geltung, Bedeutung
 für die Handlungen. Der Art.
 ist nicht wiederholt. zu 1, 18, 1. —
 τῇ δικαιοῦσει, nach ihrem Gut-
 dünden. — Völlig ungerecht tadelt

Dionys. (p. 241 Kr.) das Folg. als
 μειρακιώδεις σχηματισμοὺς τῶν ἀντι-
 θέσεών τε καὶ παρομοίων καὶ παρι-
 σώσεων; denn hier hat ja die innere
 Natur der Sache selbst diese Rede-
 figuren gleichsam mit Nothwendig-
 keit aus sich hervorgetrieben. Das-
 selbe gilt von 1, 70. — τὸ ἐμπλή-
 κτως ὅξυ, die verrückte Rasch-
 heit. — ἀσφαλεία δὲ τὸ ἐπιβ., das
 mit Vorsicht (eig. „mit Sicher-
 heit“) bei sich Ueberlegen.
 Wegen der Stellung zu 1, 18, 1. K.
 50, 10, 1. Fast alle Codd. ἀσφάλεια
 δὲ τὸ ἐπιβ., was in keiner Weise
 genügend zu erklären ist; s. Stahl.
 Am bequemsten wäre, was in drei
 schlechten Codd. wohl durch Corr.
 steht, ἀσφάλεια δὲ τοῦ ἐπιβ.

5. ἐπιβ. — τυχὼν, wer aber
 einen Anschlag glückl. aus-
 geführt. — ὑπονοήσας geht auf
 den, gegen welchen der Anschlag

πληγμένος. ἀπλῶς δὲ ὁ φθάσας τὸν μέλλοντα κακὸν τι δρᾶν ἐπηνεῖτο, καὶ ὁ ἐπικελεύσας τὸν μὴ διανοούμενον. καὶ μὴν καὶ 6 τὸ ξυγγενὲς τοῦ ἐταιρικοῦ ἀλλοτριώτερον ἐγένετο διὰ τὸ ἐτοιμότερον εἶναι ἀπροφασίστως τολμᾶν· οὐ γὰρ μετὰ τῶν κειμένων νόμων ὠφελίας αἱ τοιαῦται ξύνοδοι, ἀλλὰ παρὰ τοὺς καθεστῶτας πλεονεξία. καὶ τὰς ἐς σφᾶς αὐτοὺς πίστεις οὐ τῷ θεῷ νόμῳ μᾶλλον ἐκρατύνοντο ἢ τῷ κοινῇ τι παρανομήσαι. τὰ τε ἀπὸ 7 τῶν ἐναντίων καλῶς λεγόμενα ἐνεδέχοντο ἔργων φυλακῇ, εἰ προὔχοιεν, καὶ οὐ γενναιότητι. ἀντιτιμωρήσασθαί τέ τινα περὶ πλείονος ἦν ἢ αὐτὸν μὴ προπαθεῖν. καὶ ὅρκοι εἴ που ἄρα γένοιτο ξυναλλαγῆς, ἐν τῷ αὐτίκα πρὸς τὸ ἄπορον ἑκατέρῳ διδόμενοι ἰσχυρον, οὐκ ἐχόντων ἄλλοθεν δύναμιν· ἐν δὲ τῷ παρατυχόντι ὁ φθάσας θαρσῆσαι, εἴ ἴδοι ἄφρακτον, ἥδιον διὰ τὴν πίστιν ἐτιμωρεῖτο ἢ ἀπὸ τοῦ προφανοῦς, καὶ τό τε ἀσφαλὲς ἐλογίζετο καὶ ὅτι ἀπάτη περιγεγόμενος ξυνέσεως ἀγώνισμα προσελάμβανεν. ῥᾶον δ' οἱ πολλοὶ κακοῦργοι ὄντες δεξιοὶ κέκληνται ἢ ἀμαθεῖς ἀγαθοί, καὶ τῷ μὲν αἰσχύνονται, ἐπὶ δὲ τῷ ἀγάλλονται. πάντων δ' αὐτῶν αἴτιον ἀρχὴ ἢ διὰ πλεονεξίαν 8 καὶ φιλοτιμίαν, ἐκ δ' αὐτῶν καὶ ἐς τὸ φιλονεικεῖν καθισταμένων τὸ πρόθυμον. οἱ γὰρ ἐν ταῖς πόλεσι προστάντες μετ' ὀνόματος ἑκότεροι εὐπρεποῦς, πλήθους τε ἰσονομίας πολιτικῆς καὶ ἀριστοκρατίας σῶφρονος προτιμήσει, τὰ μὲν κοινὰ λόγῳ θεραπεύον-

gerichtet war. — ἀπλῶς δέ. Sonst meist τέ in solchen abschliessenden Zusammenfassungen, doch auch 40, 4 ἐν δὲ ξυνελὼν λέγω.

6. τοῦ ἐταιρικοῦ, als die politische Genossenschaft, auch 8, 48, 3. — ἐτοιμότερον εἶναι, als Subj. erg. τὸ ἐταιρικόν. — ὠφελίας hängt von ξύνοδοι ab: solche Vereine sind nicht Vereine gesetzmässiger Unterstü- zung, sondern zu gesetzwidri- ger Machtaneignung. ὠφελίας und πλεονεξία wieder eine der bei Thuk. beliebten Variationen des Ausdrucks. Ueber den Dat. zu §. 1. (Kr. und Cl. verbinden μετὰ ὠφε- λίας: zur Stütze der Gesetze, wo- bei die einzelnen Worte weniger scharf contrastieren.) Die Hetären hatten zum Zweck gegenseitige Unterstützung bei Wahlen, Abstim- mungen und dergl., überh. Förde-

rung des polit. Einflusses der einzel- nen Mitglieder.

7. ἔργων φυλακῇ, unter that- sächlichen Vorkehrungen. — εἰ προὔχοιεν, sc. οἱ ἐναντίοι. — οὐκ ἐχόντων, sc. αὐτῶν, aus ἑκατέρῳ zu entnehmen. — θαρσῆσαι. Sonst das Prtcp. nach φθάνειν, hier wohl der Inf. aus demselben Grunde, wie 4, 38, 1 nach δηλοῦντες. — ξυνέ- σεως ἀγώνισμα, den Ruhm der Klugheit als Kampfpreis. — κακοῦργοι ὄντες zu verbinden: in- dem sie Schelme sind. — ἢ κτέ. Constr. ἢ ἀγαθοί (sc. ὄντες) ἀμαθεῖς. Also Chiasmus. — ἐπὶ δὲ τῷ, zu 61, 1.

8. καθισταμένων, sc. αὐτῶν oder τῶν ἀνθρώπων. — προτιμήσει mit den davon abhängigen Genet. ist Erklärung von μετ' ὀνόμ. εὐπρ., = προτιμῶντες. — τὰ κοινά, das

τες ἄθλα ἐποιοῦντο, παντὶ δὲ τρόπῳ ἀγωνιζόμενοι ἀλλήλων περιγίγνεσθαι ἐτόλμησάν τε τὰ δεινότατα, ἐπεξήεσαν τε τὰς τιμωρίας ἔτι μείζους, οὐ μέχρι τοῦ δικαίου καὶ τῇ πόλει ξυμφόρου προστιθέντες, ἐς δὲ τὸ ἑκατέροις που αἰὲς ἡδονὴν ἔχον ὀρίζοντες, καὶ ἢ μετὰ ψήφου ἀδίκου καταγνώσεως ἢ χειρὶ κτώμενοι τὸ κρατεῖν ἐτοῖμοι ἦσαν τὴν αὐτίκα φιλονεικίαν ἐκπιμπλάναι. ὥστε εὐσεβεία μὲν οὐδέτεροι ἐνόμιζον, εὐπρεπεία δὲ λόγου, οἷς ξυμβαίῃ ἐπιφθόνως τι διαπράξασθαι, ἄμεινον ἤκουον. τὰ δὲ μέσα τῶν πολιτῶν ὑπ' ἀμφοτέρων ἢ ὅτι οἱ ξυνηγωνίζοντο ἢ φθόνῳ τοῦ περιεῖναι διεφθείροντο.

83. Οὕτω πᾶσα ἰδέα κατέστη κακοτροπίας διὰ τὰς στάσεις τῷ Ἑλληνικῷ, καὶ τὸ εὐήθες, οὗ τὸ γενναῖον πλεῖστον μετέχει, καταγελασθὲν ἠφανίσθη, τὸ δὲ ἀντιτετάχθαι ἀλλήλοισι τῇ γνώμῃ ἀπίστως ἐπὶ πολὺ διήνεγκεν· οὐ γὰρ ἦν ὁ διαλύσων οὔτε λόγος ἐχυρὸς οὔτε ὄρκος φοβερός, κρείσσους δὲ ὄντες ἅπαντες λογισμῷ, ἐς τὸ ἀνέλπιστον τοῦ βεβαίου μὴ παθεῖν μᾶλλον προεσκόπουν ἢ πιστεῦσαι ἐδύναντο. καὶ οἱ φανλότεροι γνώμην ὥς τὰ πλείω περιεγίγνοντο· τῷ γὰρ δεδιέναι τό τε αὐτῶν ἐνδεές καὶ τὸ τῶν ἐναντίων ξυνετόν, μὴ λόγοις τε ἦσσοις ὧσι καὶ ἐκ τοῦ πολυτρόπου αὐτῶν τῆς γνώμης φθάσῃ προεπι-

Gemeinwohl. — ἄθλα. v. 38, 3. — ἐπεξήεσαν κτέ., und rächten sich, indem sie, dadurch dass sie. — ἔτι μείζους bezieht Krüg. wohl richtig auf τὰ δεινότατα, wie 81, 5 καὶ ἔτι περαιτέρω. — μέχρι κτέ., bis zur Gränze, innerhalb der Schranken des Gerechten. — προστιθέντες, steigernd (zu 45, 3), obgleich wenig bezeugt, scheint das Richtige zu sein statt der Vulg. προτιθέντες, welches Vb. bei Strafen die stehende, hier zu ἐπεξήεσαν nicht stimmende Bedeutung „androhen“ (wie *proponere*) hat, schwerlich aber „vorrücken“ erklärt werden darf (Cl.: „sie steckten sich das Mass der Rache nicht vor bis etc.“). — ἐς — ὀρίζοντες. zu 1, 51, 3. — μετὰ — καταγνώσεως, mittels Verurtheilung durch ungerechte Abstimmung. — εὐσεβεία — ἐνόμιζον. zu 1, 77, 6. — τὰ μέσα,

die Neutralen. Warum die Verba im Plur.? — φθόνῳ τοῦ π. = ὅτι ἐφθονοῦντο διὰ τὸ π.

83. 1. κακοτροπίας erst wieder bei einigen Spätern.

2. ὁ διαλύσων. zu 2, 51, 5. — κρείσσους κτέ., „indem Alle darüber erhaben waren (über Treuwort und Eid) durch Berechnung, trafen sie bei der (eigentl. „im Hinblick auf die“) verschwundenen Hoffnung auf die Zuverlässigkeit vielmehr Vorkehrungen um nichts Uebles zu erleiden, als sie Vertrauen fassen konnten“. Diese dunkle, wahrscheinl. falsch überlieferte Stelle hat durch alle versuchten Erklärungen und Conjecturen bis jetzt noch kein Licht erhalten. Es scheint mir jetzt noch eher möglich, ἐς — βεβαίου mit dem Folgenden als mit dem Vorh. zu verbinden.

3. γνώμην, hier an Einsicht, wie das Folg. zeigt.

βουλευόμενοι, τολμηρῶς πρὸς τὰ ἔργα ἐχώρουν. οἱ δὲ κατα- 4
φρονοῦντες καὶ προαισθέσθαι, καὶ ἔργῳ οὐδὲν σφᾶς δεῖν λαμβάνειν ἢ γνώμῃ ἔξεστιν, ἄφρακτοι μᾶλλον διεφθείροντο.

84. [Ἐν δ' οὖν τῇ Κερκύρᾳ τὰ πολλὰ αὐτῶν προετολήθη, καὶ ὅποσα ὕβρει μὲν ἀρχόμενοι τὸ πλεον ἢ σωφροσύνη ὑπὸ τῶν τὴν τιμωρίαν παρασχόντων οἱ ἀνταμυνόμενοι δρᾶσειαν, πενίας δὲ τῆς εἰωθυίας ἀπαλλαξείοντές τινες, μάλιστα δ' ἂν διὰ πάθους ἐπιθυμοῦντες τὰ τῶν πέλας ἔχειν, παρὰ δίκην γιγνώσκοιεν, οἳ τε μὴ ἐπὶ πλεονεξία, ἀπὸ ἴσου δὲ μάλιστα ἐπιόντες, ἀπαιδευσία ὀργῆς πλεῖστον ἐκφερόμενοι ὡμῶς καὶ ἀπαραιτήτως ἐπέλθοιεν. ξυνταραχθέντος τε τοῦ βίου ἐς 2 τὸν καιρὸν τοῦτον τῇ πόλει καὶ τῶν νόμων κρατήσασα ἡ ἀνθρωπεῖα φύσις, εἰωθυῖα καὶ παρὰ τοὺς νόμους ἀδικεῖν, ἀσμένῃ ἐδήλωσεν ἀκρατῆς μὲν ὀργῆς οὖσα, κρείσσω δὲ τοῦ δικαίου, πολεμία δὲ τοῦ προὔχοντος· οὐ γὰρ ἂν τοῦ τε ὀσίου τὸ τιμωρεῖσθαι προὔτίθεσαν τοῦ τε μὴ ἀδικεῖν τὸ κερδαίνειν, ἐν ᾧ μὴ βλάπτουσαν ἰσχὺν εἶχε τὸ φθονεῖν. ἀξιοῦσί τε τοὺς κοινούς 3 περὶ τῶν τοιούτων οἱ ἄνθρωποι νόμους, ἀφ' ὧν ἅπασιν ἐλπίς ὑπόκειται σφαλεῖσι καὶ αὐτοὺς διασώζεσθαι, ἐν ἄλλων τιμωρίαις προκαταλύειν καὶ μὴ ὑπολείπεσθαι, εἴ ποτε ἄρα τις κινδυνεύσας τινὸς δεήσεται αὐτῶν.]

85. Οἱ μὲν οὖν κατὰ τὴν πόλιν Κερκυραῖοι τοιαύταις ὀργαῖς ταῖς πρώταις ἐς ἀλλήλους ἐχρήσαντο, καὶ ὁ Εὐρυμέ-

4. καταφρονοῦντες mit dem Inf.: geringschätzig meinend. vgl. Herod. 1, 66, 2 καταφρονήσαντες Ἀρκάδων κρέσσονες εἶναι. Xen. Symp. 1, 5. zu 1, 44, 1.

84. Die Unächtheit dieses Cap., schon von den Alten erkannt, wird jetzt von Niemandem mehr ernstlich bezweifelt. Unklarheit der Gedanken und manche Verkehrtheit der Sprache verrathen den Interpolator, der übrigens kein ganz ungeschickter Nachahmer war.

1. καὶ ὅπ., und zwar. — ὑπὸ — παρασχόντων verb. mit ἀρχόμενοι: von denen, welche jetzt die Gelegenheit zur Rache darboten. Gemeint sind die Oligarchen, aber der Ausdruck ist ohne Beleg. — διὰ πάθους, aus Leiden-

schaft, was das Wort vor Aristot. nicht bedeutet. — ἀπὸ ἴσου, von gleicher Lage aus wie der Gegner, also weder aus Rachsucht gegen ihre Unterdrücker, noch aus Bereicherungssucht, sondern aus blosser Parteisucht. — ἀπαιδευσία, Rohheit. zu 42, 1.

2. τῇ πόλει, Kerkyra. — τῶν νόμων κρατ., die Gesetze überwältigend und so ihre Geltung aufhebend. Der Gegensatz in καὶ παρὰ τ. ν., auch gegen die (in Geltung stehenden) Gesetze. — ἐν ᾧ — εἶχε, in welchem Falle — gehabt hätte. Unklar.

3. ἀφ' ὧν bez. auf νόμους.

85. 1. ταῖς πρώταις. Auch später geschah Aehnliches: 4, 46 ff.

2 δων καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπέπλευσαν ταῖς ναυσίν· ὕστερον δὲ οἱ
 φεύγοντες τῶν Κερκυραίων (διεσώθησαν γὰρ αὐτῶν ἐς πεν-
 τακοσίους) τείχη τε λαβόντες, ἃ ἦν ἐν τῇ ἡπείρῳ, ἐκράτουν
 τῆς πέραν οἰκείας γῆς καὶ ἐξ αὐτῆς ὀρμώμενοι ἐλήιζον τοὺς
 ἐν τῇ νήσῳ καὶ πολλὰ ἔβλαπτον, καὶ λιμὸς ἰσχυρὸς ἐγένετο
 3 ἐν τῇ πόλει. ἐπρεσβεύοντο δὲ καὶ ἐς τὴν Λακεδαιμόνα καὶ
 Κόρινθον περὶ καθόδου· καὶ ὥς οὐδὲν αὐτοῖς ἐπράσσετο, ὕστε-
 ρον χρόνῳ πλοῖα καὶ ἐπικούρους παρασκευασάμενοι διέβησαν
 4 ἐς τὴν νῆσον ἑξακόσιοι μάλιστα οἱ πάντες, καὶ τὰ πλοῖα ἐμ-
 πρήσαντες, ὅπως ἀπόγνοια ἢ τοῦ ἄλλο τι ἢ κρατεῖν τῆς γῆς,
 ἀναβάντες ἐς τὸ ὄρος τὴν Ἰστώνην, τεῖχος ἐνοικοδομησάμενοι
 ἔφθειρον τοὺς ἐν τῇ πόλει καὶ τῆς γῆς ἐκράτουν.

86. Τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους τελευτῶντος Ἀθηναῖοι εἴκοσι
 ναῦς ἔστειλαν ἐς Σικελίαν καὶ Λάχνητα τὸν Μελανώπου στρατη-
 2 γὸν αὐτῶν καὶ Χαροιάδην τὸν Εὐφιλήτου. οἱ γὰρ Συρακοῖοι
 καὶ Λεοντῖνοι ἐς πόλεμον ἀλλήλοις καθέστασαν. ξύμμαχοι δὲ
 τοῖς μὲν Συρακοσίοις ἦσαν πλὴν Καμαριναίων αἱ ἄλλαι Δω-
 ρίδες πόλεις, αἵπερ καὶ πρὸς τὴν τῶν Λακεδαιμονίων τὸ πρῶτον
 ἀρχομένου τοῦ πολέμου ξυμμαχίαν ἐτάχθησαν, οὐ μέντοι ξυν-
 επολέμησάν γε· τοῖς δὲ Λεοντίνοις αἱ Χαλκιδικαὶ πόλεις καὶ
 Καμάρινα· τῆς δὲ Ἰταλίας Λοκροὶ μὲν Συρακοσίων ἦσαν, Ῥηγῖ-
 3 νοι δὲ κατὰ τὸ ξυγγενὲς Λεοντίνων. ἐς οὖν τὰς Ἀθήνας πέμ-
 ψαντες οἱ τῶν Λεοντίνων ξύμμαχοι κατὰ τε παλαιὰν ξυμμαχίαν
 καὶ ὅτι Ἴωνες ἦσαν, πείθουσι τοὺς Ἀθηναίους πέμψαι σφίσι
 ναῦς· ὑπὸ γὰρ τῶν Συρακοσίων τῆς τε γῆς εἵργοντο καὶ τῆς
 4 θαλάσσης. καὶ ἔπεμψαν οἱ Ἀθηναῖοι τῆς μὲν οἰκειότητος προ-
 φάσει, βουλόμενοι δὲ μήτε σῖτον ἐς τὴν Πελοπόννησον ἄγεσθαι
 αὐτόθεν, πρόπειραν τε ποιούμενοι εἰ σφίσι δυνατὰ εἴη τὰ ἐν τῇ

2. ἐλήιζον. zu 1, 112, 3. Cl. schreibt auch hier und 4, 41, 2 ἐληίζοντο.

4. ἀπόγνοια κτέ. Das „Verbrennen der Schiffe“ zur Steigerung der Tapferkeit befiehlt auch Wilhelm der Eroberer, Hagen im Nibelungenliede. — τοῦ — κρατεῖν. Zu ἄλλο τι schwebt ποιεῖν vor v. 5, 87. οὐδὲν ἄλλο ἢ 4, 14, 3. 7, 75, 5. 8, 5, 1. τί ἄλλο ἢ 3, 39, 1. 58, 5.

86. 2. πλὴν Καμαρ. Der Grund

erhellet aus 6, 5, 3. — πρὸς τὴν — ξυμμ. vgl. 2, 7, 2. — Χαλκιδικαί. Näml. Leontini selbst war eine chalkidische Colonie (6, 3, 3), ebenso das gleich erwähnte Rhegion (6, 44, 3). — Λοκροί, als Dorier.]

3. πέμψαντες. Die Hauptperson dieser Gesandtschaft war der berühmte Sophist Gorgias.

4. βουλόμενοι vor μήτε gestellt. zu 1, 16.

Σικελία πράγματα ὑποχείρια γενέσθαι. καταστάντες οὖν ἐς Ῥήγιον τῆς Ἰταλίας τὸν πόλεμον ἐποιοῦντο μετὰ τῶν ξυμμάχων. καὶ τὸ θέρος ἐτελεύτα.

87. Τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου χειμῶνος ἡ νόσος τὸ δεύτερον ἐπέπεσε τοῖς Ἀθηναίοις, ἐκλιποῦσα μὲν οὐδένα χρόνον τὸ παντά-
πασιν, ἐγένετο δέ τις ὅμως διακωχή. παρέμεινε δὲ τὸ μὲν ὕστε- 2
ρον οὐκ ἔλασσον ἐνιαυτοῦ, τὸ δὲ πρότερον καὶ δύο ἔτη, ὥστε
Ἀθηναίων γε μὴ εἶναι ὅ τι μᾶλλον ἐκάκωσε τὴν δύναμιν. τε- 3
τρακοσίων γὰρ ὀπλιτῶν καὶ τετρακισχιλίων οὐκ ἐλάσσους ἀπ-
έθανον ἐκ τῶν τάξεων καὶ τριακοσίων ἱππέων, τοῦ δὲ ἄλλου
ὄχλου ἀνεξεύρετος ἀριθμός. ἐγένοντο δὲ καὶ οἱ πολλοὶ τότε σει- 4
σμοὶ τῆς γῆς ἐν τε Ἀθήναις καὶ Εὐβοίᾳ καὶ ἐν Βοιωτοῖς καὶ μά-
λιστα ἐν Ὀρχομενῷ τῷ Βοιωτίῳ.

88. Καὶ οἱ μὲν ἐν Σικελίᾳ Ἀθηναῖοι καὶ Ῥηγῖνοι τοῦ αὐτοῦ
χειμῶνος τριάκοντα ναυσὶ στρατεύουσιν ἐπὶ τὰς Αἰόλου νήσους
καλουμένας· θέρους γὰρ δι' ἀννυδρίαν ἀδύνατα ἦν ἐπιστρατεύειν.
νέμονται δὲ Λιπαραῖοι αὐτάς, Κνιδίων ἄποικοι ὄντες. οἰκοῦσι 2
δ' ἐν μιᾷ τῶν νήσων οὐ μεγάλη, καλεῖται δὲ Λιπάρρα· τὰς δὲ
ἄλλας ἐκ ταύτης ὁρμώμενοι γεωργοῦσι, Διδύμην καὶ Στρογγύλην
καὶ Ἰεράν. νομίζουσι δὲ οἱ ἐκείνη ἄνθρωποι ἐν τῇ Ἰεράᾳ ὡς ὁ 3
Ἥφαιστος χαλκεύει, ὅτι τὴν νύκτα φαίνεται πῦρ ἀναδιδούσα
πολὺ καὶ τὴν ἡμέραν καπνόν. κεῖνται δὲ αἱ νῆσοι αὗται κατὰ
τὴν Σικελῶν καὶ Μεσσηνίων γῆν, ξύμμαχοι δ' ἦσαν Συρακο-
σίων. τεμόντες δ' οἱ Ἀθηναῖοι τὴν γῆν, ὡς οὐ προσεχώρουν, 4
ἀπέπλευσαν ἐς τὸ Ῥήγιον. καὶ ὁ χειμὼν ἐτελεύτα, καὶ πέμπτον
ἔτος ἐτελεύτα τῷ πολέμῳ τῷδε ὃν Θουκυδίδης ξυνέγραψεν.

89. Τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου θέρους Πελοποννήσιοι καὶ οἱ
ξύμμαχοι μέχρι μὲν τοῦ ἰσθμοῦ ἦλθον ὡς ἐς τὴν Ἀττικὴν ἐσ-
βαλοῦντες Ἄγιδος τοῦ Ἀρχιδάμου ἡγουμένου, Λακεδαιμονίων
βασιλέως, σεισμῶν δὲ γενομένων πολλῶν ἀπετράποντο πάλιν καὶ
οὐκ ἐγένετο ἐσβολή. καὶ περὶ τούτους τοὺς χρόνους, τῶν σει- 2

87. 1. ἐκλιποῦσα μὲν — ἐγένετο
δέ. v. 2, 47, 3. 3, 81, 4. 82, 1. —
τὸ παντάπασιν, merkwürdige Ver-
bindung des Adv. mit dem Art.
Be. 328. — διακωχή, Unterbre-
chung, veraltetes Wort.

4. τῷ Βοιωτίῳ. Dies boeot. Or-
chomenos als Masc. auch 4, 76, 3.

als Fem. 1, 113, 2. Ein zweites
O. lag in Arkadien: 5, 61, 3
(Masc.).

88. 3. Σικελῶν. zu 90, 1.

89. 1. Ἄγιδος. Sein Vater Ar-
chidamos, zuletzt als Anführer ge-
nannt 3, 1 (Frühjahr 428), starb
höchst wahrsch. 427.

σμῶν κατεχόντων, τῆς Εὐβοίας ἐν Ὀροβίαις ἢ θάλασσα ἐπανελ-
 θοῦσα ἀπὸ τῆς τότε οὔσης γῆς καὶ κυματωθεῖσα ἐπῆλθε τῆς πό-
 λεως μέρος τι, καὶ τὸ μὲν κατέκλυσε, τὸ δ' ὑπενόστησε, καὶ
 3 θάλασσα νῦν ἐστὶ πρότερον οὔσα γῆ· καὶ ἀνθρώπους διέφθειρεν
 περὶ Ἀταλάντην τὴν ἐπὶ Λοκροῖς τοῖς Ὀπουντίοις νῆσον παρα-
 πλησία γίγνεται ἐπὶ κλυσίς, καὶ τοῦ τε φρουρίου τῶν Ἀθηναίων
 4 παρεῖλε καὶ δύο νεῶν ἀνειλκυσμένων τὴν ἑτέραν κατέαξεν. ἐγέν-
 νετο δὲ καὶ ἐν Πεπαρήθῳ κύματος ἐπαναχώρησις τις, οὐ μέντοι
 ἐπέκλυσέ γε· καὶ σεισμὸς τοῦ τείχους τι κατέβαλε καὶ τὸ πρυτα-
 5 νεῖον καὶ ἄλλας οἰκίας ὀλίγας. αἴτιον δ' ἔγωγε νομίζω τοῦ τοι-
 ούτου, ἧ ἰσχυρότατος ὁ σεισμὸς ἐγένετο, κατὰ τοῦτο ἀποστέλλειν
 τε τὴν θάλασσαν, καὶ ἐξαπίνης πάλιν ἐπισπωμένην βιαιότερον
 τὴν ἐπὶ κλυσὶν ποιεῖν· ἄνευ δὲ σεισμοῦ οὐκ ἂν μοι δοκεῖ τὸ τοι-
 οὔτο ξυμβῆναι γενέσθαι.

90. Τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους ἐπολέμουν μὲν καὶ ἄλλοι, ὥς
 ἐκάστοις ξυνέβαινε, ἐν τῇ Σικελίᾳ, καὶ αὐτοὶ οἱ Σικελιῶται
 ἐπ' ἀλλήλους στρατεύοντες καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ξὺν τοῖς σφετέροις
 ξυμμάχοις· ἃ δὲ λόγου μάλιστα ἄξια ἢ μετὰ τῶν Ἀθηναίων οἱ
 ξύμμαχοι ἔπραξαν ἢ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους οἱ ἀντιπολέμιοι, τού-
 2 των μνησθήσομαι. Χαροιάδου γὰρ ἦδη τοῦ Ἀθηναίων στρατη-

2. κατεχόντων, anhielten (*obtine-
 nere*). vgl. 1, 10, 1. 11, 3. — ἐπανελ-
 θοῦσα — γῆς, nachdem es zu-
 rückgewichen von dem da-
 maligen Lande (τότε, weil es
 später Meer war). Ein solches
 Zurückweichen und Wogen des
 Meeres (κυματωθεῖσα) ist die ge-
 wöhl. Begleitung eines Erdbebens.
 vgl. z. B. die schöne Schilderung
 in Plin. Briefen 6, 20. Die Codd. haben
 ἐπελθοῦσα, was Haake verbesserte
 nach dem Schol. und nach ἐπανα-
 χώρησις §. 4. — τὸ μὲν — τὸ δέ
 ist Subj. — κατέκλυσε ohne Obj.,
 wie ἐπέκλυσε §. 4. — πρότερον
 οὔσα γῆ, etwas, das früher Land
 war. Das Partic. ist dem Prädic.
 assimilirt. v. 21, 2.

3. τοῦ φρουρίου gen. part. —

4. κύματος. Ueber den Singul.
 zu 2, 4, 2. — ἐπέκλυσε. Subj. τὸ
 κύμα.

5. αἴτιον κτέ. Ueb. die Constr.

zu 1, 23, 6. — ἀποστέλλειν, zu-
 rückdrängen. Subj. ist hier das
 Erdbeben, doch gleich im Folg.
 das Meer. — βιαιότερον kann fūgl.
 als Adv. gefasst werden. Als Adj.
 genommen, würde es in die Zahl
 der anomalen Formen gehören,
 über welche zu 101, 2. — ἂν ge-
 hört zu ξυμβῆναι: οὐκ ἂν ξυμβαίη
 γενέσθαι.

90. 1. καὶ ἄλλοι. Welche? ist
 nicht klar; viell. Sikeler. Gut ver-
 muthet Poppo καὶ ἄλλα, was Cl.
 aufgenommen hat, entsprechend dem
 ἃ δὲ λόγου κτέ. — Σικελιῶται sind
 d. in Sicilien angesiedelten Griechen,
 an den Küsten wohnend, dagegen
 Σικελοὶ ein Volk von barbarischem
 Stamme, nach Thuk. aus Italien
 eingewandert, im Innern u. Norden
 der Insel sitzend (6, 2, 4. 5. 88,
 4). — ἀντιπολέμιοι, sehr seltenes
 Wort.

γοῦ τεθνηκότος ὑπὸ Συρακοσίων πολέμῳ, Λάχης ἅπασαν ἔχων τῶν νεῶν τὴν ἀρχὴν ἐστράτευσε μετὰ τῶν ξυμμάχων ἐπὶ Μυλὰς τὰς τῶν Μεσσηνίων. ἔτυχον δὲ δύο φυλαὶ ἐν ταῖς Μυλαῖς τῶν Μεσσηνίων φρουροῦσαι καὶ τινὰ καὶ ἐνέδραν πεποιημέναι τοῖς ἀπὸ τῶν νεῶν. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ ξύμμαχοι τοὺς τε ἐκ τῆς 3 ἐνέδρας τρέπουσι καὶ διαφθείρουσι πολλούς, καὶ τῷ ἐρύματι προσβαλόντες ἠνάγκασαν ὁμολογίᾳ τὴν τε ἀκρόπολιν παραδοῦναι καὶ ἐπὶ Μεσσήνην ξυστρατεῦσαι. καὶ μετὰ τοῦτο ἐπελθόντων οἱ 4 Μεσσήνιοι τῶν τε Ἀθηναίων καὶ τῶν ξυμμάχων προσεχώρησαν καὶ αὐτοί, ὁμήρους τε δόντες καὶ τὰ ἄλλα πιστὰ παρασχόμενοι.

91. Τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους οἱ Ἀθηναῖοι τριάκοντα μὲν ναῦς ἔστειλαν περὶ Πελοπόννησον, ὧν ἐστρατήγει Δημοσθένης τε ὁ Ἀλκισθένους καὶ Προκλῆς ὁ Θεοδώρου, ἐξήκοντα δὲ ἐς Μῆλον καὶ δισχιλίους ὀπλίτας, ἐστρατήγει δὲ αὐτῶν Νικίας ὁ Νικηράτου. τοὺς γὰρ Μηλίους ὄντας νησιώτας καὶ οὐκ ἐθέλοντας 2 ὑπακούειν οἷδ' ἐς τὸ αὐτῶν ξυμμαχικὸν ἰέναι ἐβούλοντο προσ- αγαγέσθαι. ὥς δὲ αὐτοῖς δηουμένης τῆς γῆς οὐ προσεχώρουν, 3 ἄραντες ἐκ τῆς Μήλου αὐτοὶ μὲν ἐπλευσαν ἐς Ὠρωπὸν τῆς πέραν γῆς, ὑπὸ νύκτα δὲ σχόντες εὐθὺς ἐπορεύοντο οἱ ὀπλίται ἀπὸ τῶν νεῶν περὶ ἐς Τανάγραν τῆς Βοιωτίας. οἱ δ' ἐκ τῆς πόλεως παν- 4 δημεῖ Ἀθηναῖοι, Ἴππονίκου τε τοῦ Καλλίου στρατηγοῦντος καὶ Εὐρυμέδοντος τοῦ Θουκλέους, ἀπὸ σημείου ἐς τὸ αὐτὸ κατὰ γῆν ἀπήντων. καὶ στρατοπεδευσάμενοι ταύτην τὴν ἡμέραν ἐν τῇ 5 Τανάγρα ἐδήουν καὶ ἐνηυλίσαντο. καὶ τῇ ὑστεραίᾳ μάχῃ κρα- τήσαντες τοῖς ἐπεξελθόντας τῶν Ταναγραίων καὶ Θηβαίων τινὰς προσβεβοηθηκότας καὶ ὅπλα λαβόντες καὶ τροπαῖον στήσαντες

2. φυλαί. „Die bürgerlichen Abtheilungen blieben auch militärische. vgl. 6, 98, 4.“ K. — τῶν Μεσς. verb. mit φυλαί.

4. οἱ Μεσσήνιοι. „Nominativi similiter trajecti exempla sunt 4, 135. 5, 47, 1. 6, 6, 2. al.“ P. — πιστά wird wie ἐχυστά 1, 32, 2 (καὶ ταῦτα πιστεύοντες ἐχυστά ὑμῖν παρέ- ξεσθαι) prädicativ zu fassen sein: „als Vertrauen erweckend, Bürgschaft bietend“. Ueb. d. Verbindung mit τὰ ἄλλα zu 1, 44, 2.

91. 2. τοὺς Μηλίους. vgl. 2, 9, 4. 5, 84, 2. — αὐτῶν. Die Codd.

αὐτῶν. zu 22, 6. — ξυμμαχικόν hier und oft = ξυμμαχία.

3. τῆς πέραν γῆς, in dem (Euboea) gegenüberliegenden Lande. ἡ πέραν γῆ scheint fast einem Eigennamen gleich geworden zu sein, sodass es auch ohne Nennung von Euboea richtig verstanden wurde. Herod. 8, 44, 2 nennt diese Gegend τὴν περαιήν τῆς Βοιωτίας.

5. ἐν τῇ Ταν., im Gebiet von T., wie ἐν ταῖς Ἀθήναις 4, 5, 1. ἐν τῇ Ἐπιδάυρῳ 5, 55, 1 und öfter, nicht bloss in Angaben von Schlachten. Deshalb Classens Aenderung Ταναγραία zu verwerfen.

6 ἀνεχώρησαν, οἱ μὲν εἰς τὴν πόλιν, οἱ δὲ ἐπὶ τὰς ναῦς. καὶ παρα-
πλεύσας ὁ Νικίας ταῖς ἐξήκοντα ναυσὶ τῆς Λοκρίδος τὰ ἐπιθα-
λάσσια ἔτεμε καὶ ἀνεχώρησεν ἐπ' οἶκον.

92. Ὑπὸ δὲ τὸν χρόνον τοῦτον Λακεδαιμόνιοι Ἡράκλειαν
2 τὴν ἐν Τραχῖνι ἀποικίαν καθίσταντο ἀπὸ τοιαύδε γνώμης. Μη-
λιῆς οἱ ξύμπαντες εἰσὶ μὲν τρία μέρη, Παράλιοι, Ἱερῆς, Τραχί-
νιοι· τούτων δὲ οἱ Τραχίνιοι πολέμῳ ἐφθαρμένοι ὑπὸ Οἰταίων
ὁμόρων ὄντων, τὸ πρῶτον μελλήσαντες Ἀθηναίοις προσθεῖναι
σφᾶς αὐτούς, δείσαντες δὲ μὴ οὐ σφίσι πιστοὶ ᾧσι, πέμπουσιν
3 εἰς Λακεδαίμονα, ἐλόμενοι πρεσβευτὴν Τισαμενόν. ξυνεπρεσβεύ-
οντο δὲ αὐτοῖς καὶ Δωριῆς, ἡ μητρόπολις τῶν Λακεδαιμονίων,
τῶν αὐτῶν δεόμενοι· ὑπὸ γὰρ τῶν Οἰταίων καὶ αὐτοὶ ἐφθεί-
4 ροντο. ἀκούσαντες δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι γνώμην εἶχον τὴν ἀπ-
οικίαν ἐκπέμπειν, τοῖς τε Τραχινίοις βουλόμενοι καὶ τοῖς Δω-
ριεῦσι τιμωρεῖν. καὶ ἅμα τοῦ πρὸς Ἀθηναίους πολέμου καλῶς
αὐτοῖς ἐδόκει ἡ πόλις καθίστασθαι· ἐπὶ τε γὰρ τῇ Εὐβοίᾳ ναυ-
τικὸν παρασκευασθῆναι ἄν, ὥστ' ἐκ βραχείος τὴν διάβασιν γί-
γνεσθαι, τῆς τε ἐπὶ Θράκης παρόδου χρησίμως ἔξειν· τό τε ξύμ-
5 παν ὥρμητο τὸ χωρίον κτίζειν. πρῶτον μὲν οὖν ἐν Δελφοῖς
τὸν θεὸν ἐπήρουντο, κελεύοντος δὲ ἐξέπεμψαν τοὺς οἰκήτορας
αὐτῶν τε καὶ τῶν περιοίκων, καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τὸν βου-
λόμενον ἐκέλευον ἔπεσθαι πλὴν Ἰώνων καὶ Ἀχαιῶν καὶ ἔστιν ὦν
ἄλλων ἔθνων. οἰκιστὰὶ δὲ τρεῖς Λακεδαιμονίων ἡγήσαντο, Λέων
6 καὶ Ἀλκίδας καὶ Δαμάγων. καταστάντες δὲ ἐτείχισαν τὴν πόλιν
ἐκ καινῆς, ἣ νῦν Ἡράκλεια καλεῖται, ἀπέχουσα Θερμοπυλῶν
σταδίους μάλιστα τεσσαράκοντα, τῆς δὲ θαλάσσης εἴκοσι. νεώ-
ριά τε παρεσκευάζοντο καὶ ἥρξαντο κατὰ Θερμοπύλας κατ' αὐτὸ
τὸ στενόν, ὅπως εὐφύλακτα αὐτοῖς εἶη.

93. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι τῆς πόλεως ταύτης ξυνοικισομένης τὸ

92. 1. τὴν ἐν Τραχῖνι. So bezeich-
net Thuk. diese Stadt noch viermal,
nicht ἐν Τραχινίαις, wie hier die
meisten Codd., noch ἐν Τραχινίᾳ,
wie einige schlechte und ein paar-
mal Diodor haben.

3. Δωριῆς, ἡ μητρόπολις. zu 1,
107, 2.

4. τοῦ — πολέμου, hinsichtl.
des Kriegs. Derselbe Gen. sogleich:
τῆς — παρόδου. v. 1, 36, 2. — ἐπὶ
— τῇ Εὐβ., gegen E.

5. ἐκέλευον. zu 1, 26, 1. — ἡγή-
σαντο, übernahmen die Füh-
rung.

6. καταστάντες. zu 1, 49, 3. —
ἐκ καινῆς. zu 1, 14, 3. — ἥρξαντο
ist, wie Cl. nachweist, unklar, wes-
halb derselbe aus einer Hdschr.
εἶρξαν τό, „sie sperrten die Seite“
aufnimmt. — εὐφύλακτα εἶη. zu
1, 7.

πρῶτον ἔδεισάν τε καὶ ἐνόμισαν ἐπὶ τῇ Εὐβοίᾳ μάλιστα καθίστασθαι, ὅτι βραχύς ἐστιν ὁ διάπλους πρὸς τὸ Κήναιον τῆς Εὐβοίας. ἔπειτα μέντοι παρὰ δόξαν αὐτοῖς ἀπέβη· οὐ γὰρ ἐγένετο ἀπ' αὐτῆς δεινὸν οὐδέν. αἴτιον δὲ ἦν· οἱ τε Θεσσαλοὶ ἐν δυνάμει ὄντες τῶν ταύτῃ χωρίων καὶ ὧν ἐπὶ τῇ γῇ ἐκτίζετο, φοβούμενοι μὴ σφίσι μεγάλη ἰσχύι παροικῶσιν, ἔφθειρον καὶ διὰ παντὸς ἐπολέμουν ἀνθρώποις νεοκαταστάτοις, ἕως ἐξετρύχωσαν γενομένους τὸ πρῶτον καὶ πάννυ πολλοὺς (πᾶς γάρ τις Λακεδαιμονίων οἰκίζόντων θαρσαλέως ἦει, βέβαιον νομίζων τὴν πόλιν)· οὐ μέντοι ἦκιστα οἱ ἄρχοντες αὐτῶν τῶν Λακεδαιμονίων οἱ ἀφικνούμενοι τὰ πράγματά τε ἔφθειρον καὶ ἐς ὀλιγανθρωπίαν κατέστησαν, ἐκφοβήσαντες τοὺς πολλοὺς, χαλεπῶς τε καὶ ἔστιν ἂν οὐ καλῶς ἐξηγούμενοι, ὥστε ῥᾶον ἤδη αὐτῶν οἱ πρόσκοι ἐπεκράτουν.

94. Τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους, καὶ περὶ τὸν αὐτὸν χρόνον ὃν ἐν τῇ Μήλῳ οἱ Ἀθηναῖοι κατεείχοντο, καὶ οἱ ἀπὸ τῶν τριάκοντα νεῶν Ἀθηναῖοι περὶ Πελοπόννησον ὄντες πρῶτον ἐν Ἑλλομένῳ τῆς Λευκαδίας φρουροὺς τινὰς λοχήσαντες διέφθειραν, ἔπειτα ὕστερον ἐπὶ Λευκάδα μείζονι στόλῳ ἦλθον, Ἀκαρνᾶσί τε πᾶσιν, οἱ πανδημεὶ πλὴν Οἰνιαδῶν ξυνέσποντο, καὶ Ζακυνθίοις καὶ Κεφαλλῆσι καὶ Κερκυραίων πεντεκαίδεκα ναυσίν. καὶ οἱ μὲν Λευκάδιοι, τῆς τε ἔξω γῆς δηουμένης καὶ τῆς ἐντὸς τοῦ ἰσθμοῦ, ἐν ἣ καὶ ἡ Λευκὰς ἐστι καὶ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, πλήθει βιαζόμενοι ἡσύχαζον· οἱ δὲ Ἀκαρνᾶνες ἡξίουσαν Δημοσθένην τὸν στρατηγὸν τῶν Ἀθηναίων ἀποτειχίζειν αὐτούς, νομίζοντες ῥαδίως τ' ἂν ἐκπολιορκῆσαι πόλεώς τε αἰεὶ σφίσι πολεμίας ἀπαλλαγῆναι. Δημοσθένης δ' ἀναπείθεται κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ὑπὸ Μεσσηνίων ὡς καλὸν αὐτῷ στρατιᾶς τοσαύτης ξυνειλεγμένης Αἰτωλοῖς ἐπιθέσθαι, Ναυπάκτῳ τε πολεμίοις οὖσι, καὶ ἦν κρατήσῃ αὐτῶν, ῥαδίως καὶ τὸ ἄλλο ἡπειρωτικὸν τὸ ταύτῃ Ἀθη-

93. 2. αἴτιον κτέ. Die Satzform ähnlich 2, 50, 2. vgl. zu 1, 8, 1. — ὧν = ἐκεῖνοι ὧν. Nach 5, 51, 1 waren es die Aenianer, Doloper, Melieer.

3. ἐξηγούμενοι, regierend.

94. 1. οἱ ἀπὸ κτέ. 91, 1. — πλὴν Οἰνιαδῶν 2, 102, 2.

2. τῆς τε ἔξω γῆς, ein Theil von

Akarnanien, der noch zu Leukadien gehörte.

3. Μεσσ., sc. τῶν ἐν Ναυπάκτῳ. — καὶ — προσποιήσιν. Der Satz wird anakoluthisch fortgesetzt, als wäre vorhergegangen: λεγόντων Ναυπάκτῳ τε πολεμίους εἶναι αὐτούς. v. 4, 3, 3 λιμένος τε προσόντος καὶ τοὺς Μεσσηνίους — πλεῖστ' ἂν βλάπτειν. 5, 53. zu 1, 110, 2.

4 ναίοις προσποιήσιν. τὸ γὰρ ἔθνος μέγα μὲν εἶναι τὸ τῶν Αἰτω-
λῶν καὶ μάχιμον, οἰκοῦν δὲ κατὰ κώμας ἀτειχίστους, καὶ ταύτας
διὰ πολλοῦ, καὶ σκευῇ ψιλῇ χρώμενον οὐ χαλεπὸν ἀπέφαινον,
5 πρὶν ξυμβοηθῆσαι, καταστραφῆναι. ἐπιχειρεῖν δ' ἐκέλευον πρῶ-
τον μὲν Ἀποδώτοις, ἔπειτα δὲ Ὀφιονεῦσι καὶ μετὰ τούτους Εὐ-
ρυτάσιν, ὅπερ μέγιστον μέρος ἐστὶ τῶν Αἰτωλῶν, ἀγνωστότατοι
δὲ γλῶσσαν καὶ ὠμοφάγοι εἰσίν, ὡς λέγονται· τούτων γὰρ λη-
φθέντων ῥαδίως καὶ τᾶλλα προσχωρήσιν.

95. Ὁ δὲ τῶν Μεσσηνίων χάριτι πεισθεὶς καὶ μάλιστα νο-
μίσας ἄνευ τῆς τῶν Ἀθηναίων δυνάμεως τοῖς ἡπειρώταις ξυμ-
μάχοις μετὰ τῶν Αἰτωλῶν δύνασθαι ἂν κατὰ γῆν ἐλθεῖν ἐπὶ
Βοιωτοὺς διὰ Λοκρῶν τῶν Ὀζολῶν ἐς Κυτίνιον τὸ Δωρικόν,
ἐν δεξιᾷ ἔχων τὸν Παρνασσόν, ἕως καταβαίῃ ἐς Φωκέας, οἱ προ-
θύμως ἐδόκουν κατὰ τὴν Ἀθηναίων αἰεὶ ποτε φιλίαν ξυστρα-
τεύειν ἢ κἂν βία προσαχθῆναι (καὶ Φωκεῦσιν ἤδη ὄμορος ἡ
Βοιωτία ἐστίν)· ἄρας οὖν ξύμπαντι τῷ στρατεύματι ἀπὸ τῆς
2 Λευκάδος ἀκύντων Ἀκαρνάνων παρέπλευσεν ἐς Σόλλιον. κοι-
νώσας δὲ τὴν ἐπίνοιαν τοῖς Ἀκαρνᾶσιν, ὡς οἱ προσεδέξαντο
διὰ τῆς Λευκάδος τὴν οὐ περιτείχισιν, αὐτὸς τῇ λοιπῇ στρατιᾷ,
Κεφαλλῆσι καὶ Μεσσηνίοις καὶ Ζακυνθίοις καὶ Ἀθηναίων τρια-
κοσίοις τοῖς ἐπιβάταις τῶν σφετέρων νεῶν (αἱ γὰρ πεντεκαίδεκα
τῶν Κερκυραίων ἀπῆλθον νῆες) ἐστράτευσεν ἐπ' Αἰτωλοῖς. ὥρ-
3 ματο δὲ ἐξ Οἰνεῶνος τῆς Λοκρίδος. οἱ δὲ Ὀζόλαι οὗτοι Λοκροὶ
ξύμμαχοι ἦσαν, καὶ ἔδει αὐτοὺς πανστρατιᾷ ἀπαντῆσαι τοῖς
Ἀθηναίοις ἐς τὴν μεσόγειαν· ὄντες γὰρ ὄμοροι τοῖς Αἰτωλοῖς
καὶ ὁμόσκευοι μεγάλη ὠφελία ἐδόκουν εἶναι ξυστρατεύοντες μά-
χης τε ἐμπειρίᾳ τῆς ἐκείνων καὶ χωρίων.

4. εἶναι. Der Inf. hier aus dem-
selben Grunde wie eben προσποι-
ήσιν. — οὐ χαλεπὸν κτέ., genau:
sie wiesen das Volk als ein
nicht schwer zu unterwerfen-
des nach. Ueber den passiv. Inf.
K. 55, 3, 8.

5. ὅπερ dem Prädic. assimiliert:
quae maxima pars est. vgl. 2, 20, 4.

95. 1. τοῖς ἡπειρ. ξυμμ., mit
den festländischen Bundes-
genossen. — φιλίαν, obwohl sie
äusserlich Verbündete der Laked.
waren: 2, 9, 2. — ξυστρατεύειν.
Ueber das Präs. zu 1, 127, 1. —

ἄρας οὖν Epanalepsis, in welcher
meist οὖν gebraucht wird, v. 6,
64, 1. 7, 42, 3 u. a., doch auch δέ
1, 18, 1.

2. τὴν οὐ περιτ. zu 1, 137, 4. —
ἐπιβάταις, Marinesoldaten, wohl
zu unterscheiden von den ναῦται.
Diese 300 Epibaten bildeten die
Besatzung von 30 Trieren, also für
jede 10 Mann, was in dieser Zeit
die Durchschnittszahl gewesen zu
sein scheint: v. 2, 86, 2. 92, 7 mit
102, 1; 4, 76, 1 mit 101, 3.

3. ξύμμαχοι. Zur Sache zu 2, 9,
2. — μάχης, Kampfweise.

96. *Αὐλίσάμενος δὲ τῷ στρατῷ ἐν τοῦ Διὸς τοῦ Νεμείου τῷ ἱερῷ, ἐν ᾧ Ἡσίοδος ὁ ποιητὴς λέγεται ὑπὸ τῶν ταύτῃ ἀποθανεῖν, χρησθὲν αὐτῷ ἐν Νεμέᾳ τοῦτο παθεῖν, ἅμα τῇ ἑφ' ἄρας ἐπορεύετο εἰς τὴν Αἰτωλίαν. καὶ αἶρεῖ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ Ποτι- 2 δανίαν καὶ τῇ δευτέρᾳ Κροκύλειον καὶ τῇ τρίτῃ Τείχιον, ἔμενέ τε αὐτοῦ καὶ τὴν λείαν εἰς Εὐπάλιον τῆς Λοκρίδος ἀπέπεμψε· τὴν γὰρ γνώμην εἶχε τᾶλλα καταστρεψάμενος οὕτως ἐπὶ Ὀφιονέας, εἰ μὴ βούλοιντο ξυγχωρεῖν, εἰς Ναύπακτον ἐπαναχωρήσας στρατεῦσαι ὕστερον. τοὺς δὲ Αἰτωλοὺς οὐκ ἐλάνθανεν αὕτη ἢ 3 παρασκευὴ οὔτε ὅτε τὸ πρῶτον ἐπεβουλεύετο, ἐπειδὴ τε ὁ στρατὸς ἐσεβεβλήκει, πολλῇ χειρὶ ἐπεβοήθουν πάντες, ὥστε καὶ οἱ ἔσχατοι Ὀφιονέων οἱ πρὸς τὸν Μηλιακὸν κόλπον καθήκοντες Βωμιῆς καὶ Καλλιῆς ἐβοήθησαν.*

97. *Τῷ δὲ Δημοσθένει τοιόνδε τι οἱ Μεσσήνιοι παρήνουν, ὅπερ καὶ τὸ πρῶτον· ἀναδιδάσκοντες αὐτὸν τῶν Αἰτωλῶν ὡς εἴη ῥαδία ἢ αἵρεσις, ἰέναι ἐκέλευον ὅτι τάχιστα ἐπὶ τὰς κώμας καὶ μὴ μένειν ἕως ἄν ξύμπαντες ἀθροισθέντες ἀντιτάξωνται, τὴν δ' ἐν ποσὶν αἰεὶ πειραῶσθαι αἶρεῖν. ὁ δὲ τούτοις τε πεισθεὶς 2 καὶ τῇ τύχῃ ἐλπίσας, ὅτι οὐδὲν αὐτῷ ἠναντιοῦτο, τοὺς Λοκροὺς οὐκ ἀναμείνας οὓς αὐτῷ ἔδει προσβοηθῆσαι (ψιλῶν γὰρ ἀκοντιστῶν ἐνδεὴς ἦν μάλιστα) ἐχώρει ἐπὶ Αἰγυτίου καὶ κατὰ κράτος αἶρεῖ ἐπιών. ὑπέφευγον γὰρ οἱ ἄνθρωποι καὶ ἐκάθηντο ἐπὶ τῶν λόφων τῶν ὑπὲρ τῆς πόλεως· ἦν γὰρ ἐφ' ὑψηλῶν χωρίων ἀπέχουσα τῆς θαλάσσης ὀγδοήκοντα σταδίους μάλιστα. οἱ δὲ Αἰ- 3 τωλοὶ (βεβοηθηκότες γὰρ ἤδη ἦσαν ἐπὶ τὸ Αἰγίτιον) προσέβαλλον τοῖς Ἀθηναίοις καὶ τοῖς ξυμμάχοις καταθέοντες ἀπὸ τῶν λόφων ἄλλοι ἄλλοθεν καὶ ἐσηκόντιζον, καὶ ὅτε μὲν ἐπίοι τὸ τῶν Ἀθηναίων στρατόπεδον, ὑπεχώρουν, ἀναχωροῦσι δὲ ἐπέκειντο· καὶ ἦν ἐπὶ πολὺ τοιαύτη ἡ μάχη, διώξεις τε καὶ ὑπαγωγαί, ἐν οἷς ἀμφοτέροις ἦσσαν οἱ Ἀθηναῖοι.*

98. *Μέχρι μὲν οὖν οἱ τοξόται εἶχόν τε τὰ βέλη αὐτοῖς καὶ οἰοί τε ἦσαν χρῆσθαι, οἱ δὲ ἀντεῖχον· τοξευόμενοι γὰρ οἱ Αἰτωλοὶ, ἄνθρωποι ψιλοὶ, ἀνεστέλλοντο· ἐπειδὴ δὲ τοῦ τε τοξάρχου*

96. 1. χρησθέν. zu 1, 74, 1.

3. οὐκ ἐλάνθανεν κτέ. Ueb. die Satzformation zu 1, 16.

97. 2. τῇ τύχῃ, wegen des Glückes. v. 98, 5 τοῖς πεπραγμένοις φοβούμενος. 2, 89, 6.

98. 1. οἱ δέ. zu 2, 65, 5. — καὶ

ἐπὶ πολὺ, gar lange, wie καὶ μάλα, καὶ πάνν u. A. — αὐτοῖς verb. mit τεθνηκώς. Ueber die Stellung zu 1, 68, 1.

ἀποθανόντος οὗτοι διεσκεδάσθησαν καὶ αὐτοὶ ἐκεκμήκεσαν καὶ ἐπὶ πολὺ τῷ αὐτῷ πόνῳ ξυνεχόμενοι, οἳ τε Αἰτωλοὶ ἐνέκειντο καὶ ἐσηκόντιζον, οὕτω δὲ τραπόμενοι ἔφευγον, καὶ ἐσπίπτοντες ἔς τε χαράδρας ἀνεκβάτους καὶ χωρία ὧν οὐκ ἦσαν ἔμπειροι διεφθείροντο· καὶ γὰρ ὁ ἡγεμὼν αὐτοῖς τῶν ὁδῶν Χρόμων ὁ
 2 Μεσσήνιος ἐτύγχανε τεθνηκώς. οἳ δὲ Αἰτωλοὶ ἐσακοντίζοντες πολλοὺς μὲν αὐτοῦ ἐν τῇ τροπῇ κατὰ πόδας αἰροῦντες ἄνθρωποι ποδῶκεις καὶ ψιλοὶ διέφθειρον, τοὺς δὲ πλείους τῶν ὁδῶν ἀμαρτάνοντας καὶ ἔς τὴν ὕλην ἐσφερομένους, ὅθεν διέξοδοι οὐκ ἦσαν,
 3 πῦρ κομισάμενοι περιεπίμπρασαν· πᾶσά τε ἰδέα κατέστη τῆς φυγῆς καὶ τοῦ ὀλέθρου τῷ στρατοπέδῳ τῶν Ἀθηναίων, μόλις τε ἐπὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὸν Οἰνεῶνα τῆς Λοκρίδος, ὅθεν περ
 4 καὶ ὠρμήθησαν, οἳ περιγενόμενοι κατέφυγον. ἀπέθανον δὲ τῶν τε ξυμμάχων πολλοὶ καὶ αὐτῶν Ἀθηναίων ὀπλίται περὶ εἴκοσι μάλιστα καὶ ἑκατόν. τοσοῦτοι μὲν τὸ πλῆθος καὶ ἡλικία ἢ αὐτῇ οὗτοι βέλτιστοι δὴ ἄνδρες ἐν τῷ πολέμῳ τῷδε ἐκ τῆς Ἀθηναίων
 5 πόλεως διεφθάρησαν. ἀπέθανε δὲ καὶ ὁ ἕτερος στρατηγὸς Προκλῆς. τοὺς δὲ νεκροὺς ὑποσπόνδους ἀνελόμενοι παρὰ τῶν Αἰτωλῶν καὶ ἀναχωρήσαντες ἔς Ναύπακτον ὕστερον ἔς τὰς Ἀθήνας ταῖς ναυσὶν ἐκομίσθησαν. Δημοσθένης δὲ περὶ Ναύπακτον καὶ τὰ χωρία ταῦτα ὑπελείφθη, τοῖς πεπραγμένοις φοβούμενος τοὺς Ἀθηναίους.

99. Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους καὶ οἳ περὶ Σικελίαν Ἀθηναῖοι πλεύσαντες ἔς τὴν Λοκρίδα ἐν ἀποβάσει τέ τιμι τοὺς προσβοηθήσαντας Λοκρῶν ἐκράτησαν καὶ περιπόλιον αἰροῦσιν ὃ ἦν ἐπὶ τῷ Ἀληκι ποταμῷ.

100. Τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους Αἰτωλοὶ προέμψαντες πρότερον ἔς τε Κόρινθον καὶ ἔς Λακεδαίμονα πρέσβεις, Τόλοφόν τε τὸν Ὀφιονέα καὶ Βοριάδην τὸν Εὐρυτᾶνα καὶ Τίσανδρον τὸν Ἀπό-

3. τῷ στρατοπέδῳ Emendation von Reiske für τῶν στρατοπέδων. — ὅθεν περ καὶ ὠρμ. 95, 3.

4. ἢ αὐτῇ κτέ., so viele an Zahl und zugleich im kräftigsten Alter, kamen diese als die besten Männer — um. Gewöhnl. steht ein Kolon nach αὐτῇ. Dann wäre aber mindestens mit Poppo δέ nach οὗτοι einzuschieben.

5. τοῖς πεπραγμένοις. zu 97, 2.

99. Λοκρίδα, in Italien. — περιπόλιον ist nach den meisten Ausl. ein Standquartier der περίπολοι (Streiftruppen, 4, 67, 2), natürl. zugleich ein φρούριον, wie es 115, 6 auch genannt wird. Einige erklären es für „ein in den Umgebungen der Stadt gelegenes Castell“, welche Bedeutung jedoch weder hier noch 6, 45. 7, 48, 5 passend erscheint.

δωτον, πείθουσιν ὥστε σφίσι πέμψαι στρατιάν ἐπὶ Ναύπακτον διὰ τὴν τῶν Ἀθηναίων ἐπαγωγὴν. καὶ ἐξέπεμψαν Λακεδαιμόνιοι 2 περὶ τὸ φθινόπωρον τρισχιλίους ὀπλίτας τῶν ξυμμάχων. τούτων ἦσαν πεντακόσιοι ἐξ Ἡρακλείας τῆς ἐν Τραχῖνι πόλεως τότε νεοκτίστου οὔσης. Σπαρτιάτης δ' ἦρχεν Εὐρύλοχος τῆς στρατιᾶς καὶ ξυνηκολούθουν αὐτῷ Μακάριος καὶ Μενεδάιος οἱ Σπαρτιάται.

101. Ξυλλεγέντος δὲ τοῦ στρατεύματος ἐς Δελφοὺς ἐπεκηρυκεύετο Εὐρύλοχος Λοκροῖς τοῖς Ὀξόλαις· διὰ τούτων γὰρ ἡ ὁδὸς ἦν ἐς Ναύπακτον, καὶ ἅμα τῶν Ἀθηναίων ἐβούλετο ἀποστήσαι αὐτούς. ξυνέπρασσον δὲ μάλιστα αὐτῷ τῶν Λοκρῶν Ἀμφισσῆς, 2 διὰ τὸ τῶν Φοκέων ἔχθος δεδιότες· καὶ αὐτοὶ πρῶτον δόντες ὁμήρους καὶ τοὺς ἄλλους ἐπεισαν δοῦναι, φοβουμένους τὸν ἐπιόντα στρατόν, πρῶτον μὲν οὖν τοὺς ὁμόρους αὐτοῖς Μυονέας (ταύτῃ γὰρ δυσεσβολώτατος ἡ Λοκρίς), ἔπειτα Ἰπνέας καὶ Μεσσαπίους καὶ Τριταιέας καὶ Χαλαίους καὶ Τολοφωνίους καὶ Ἡσσίους καὶ Οἶανθέας. οὗτοι καὶ ξυνεστράτευον πάντες. Ὀλπαῖοι δὲ ὁμήρους μὲν ἔδοσαν, ἡκολούθουν δὲ οὐ· καὶ Ὑαῖοι οὐκ ἔδοσαν ὁμήρους πρὶν αὐτῶν εἶλον κώμην Πόλιν ὄνομα ἔχουσαν.

102. Ἐπειδὴ δὲ παρεσκεύαστο πάντα καὶ τοὺς ὁμήρους κατέθετο ἐς Κυτίνιον τὸ Δωρικόν, ἐχώρει τῷ στρατῷ ἐπὶ τὴν Ναύπακτον διὰ τῶν Λοκρῶν, καὶ πορευόμενος Οἶνεῶνα αἰρεῖ αὐτῶν καὶ Εὐπάλιον· οὐ γὰρ προσεχώρησαν. γενόμενοι δ' ἐν τῇ Ναυπακτίᾳ, 2 καὶ οἱ Αἰτωλοὶ ἅμα ἤδη προσβεβοηθηκότες, ἐδήουν τὴν γῆν καὶ τὸ προάστειον ἀτείχιστον ὃν εἶλον· ἐπὶ τε Μολύκρειον

100. 1. διὰ — ἐπαγωγὴν, weil die Naupaktier die Ath. herbeigerufen hatten.

2. ξυνηκολ. αὐτῷ, als eventuelle Nachfolger im Commando. zu 109, 1. — οἱ Σπαρτιάται. Der Artikel ist in solcher Appos. selten, ähnl. jedoch 25, 1. 4, 132, 2. 5, 52, 1.

101. 2. διὰ — δεδιότες. Als Feinde der Phokeer fürchteten sie von deren Freunden, den Ath., Gefahr. — αὐτοὶ πρῶτον. Das Erste, was sie thaten, war, dass sie selbst Geiseln stellten, dann überredeten sie auch Andere dazu. Also πρῶτον nicht = πρῶτοι, was Kr. fordert,

während Cl. πρῶτον als eine Ditto-graphie des nächsten πρῶτον einklammert. — μὲν οὖν in der Mitte des Satzes auch 4, 104, 5 und nach den besten Codd. Xen. Anab. 4, 7, 2. vgl. Soph. Oed. R. 499. Nach P. — δυσεσβολώτατος als Fem. So noch ἀπορώτερος ἢ λῆψις 5, 110, 1.

102. 2. καὶ οἱ Αἰτ. κτέ. Der Anschluss erscheint etwas hart, doch ist er nicht wesentl. verschieden von dem des Verb. fin.: ὥς δ' ἐγένοντο ἐν τῇ Ναυπακτίᾳ καὶ οἱ Αἰτ. ἅμα ἤδη προσβεβοηθήκεσαν.

ἐλθόντες, τὴν Κορινθίων μὲν ἀποικίαν, Ἀθηναίων δὲ ὑπήκοον,
 3 αἰροῦσιν. Δημοσθένης δὲ ὁ Ἀθηναῖος (ἔτι γὰρ ἐτύγγανεν ὦν
 μετὰ τὰ ἐκ τῆς Αἰτωλίας περὶ Ναύπακτον) προαισθόμενος τοῦ
 στρατοῦ καὶ δείσας περὶ αὐτῆς, ἐλθὼν πείθει Ἀκαρνανας, χαλε-
 πῶς διὰ τὴν ἐκ τῆς Λευκάδος ἀναχώρησιν, βοηθῆσαι Ναυπάκτῳ.
 4 καὶ πέμπουσι μετ' αὐτοῦ ἐπὶ τῶν νεῶν χιλίους ὀπλίτας, οἱ ἐσ-
 ἐλθόντες περιεποίησαν τὸ χωρίον· δεινὸν γὰρ ἦν μὴ μεγάλου
 ὄντος τοῦ τείχους, ὀλίγων δὲ τῶν ἀμυνομένων, οὐκ ἀντίσχωσιν.
 5 Εὐρύλοχος δὲ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ὥς ἤσθοντο τὴν στρατιὰν ἐσ-
 ἐληλυθυῖαν καὶ ἀδύνατον ὄν τὴν πόλιν βία ἐλεῖν, ἀνεχώρησαν
 οὐκ ἐπὶ Πελοποννήσου, ἀλλ' ἐς τὴν Αἰολίδα τὴν νῦν καλουμένην
 Καλυδῶνα καὶ Πλευρῶνα καὶ ἐς τὰ ταύτη χωρία καὶ ἐς Πρόσ-
 6 χιον τῆς Αἰτωλίας. οἱ γὰρ Ἀμπρακιῶται ἐλθόντες πρὸς αὐτοὺς
 πείθουσιν ὥστε μετὰ σφῶν Ἄργει τε τῷ Ἀμφιλοχικῷ καὶ Ἀμφι-
 λοχίᾳ τῇ ἄλλῃ ἐπιχειρῆσαι καὶ Ἀκαρνανίᾳ ἅμα, λέγοντες ὅτι, ἦν
 τούτων κρατήσωσι, πᾶν τὸ ἡπειρωτικὸν Λακεδαιμονίοις ξύμ-
 7 μαχον καθεστήξει. καὶ ὁ μὲν Εὐρύλοχος πεισθεὶς καὶ τοὺς Αἰ-
 τωλοὺς ἀφείς ἡσύχαξε τῷ στρατῷ περὶ τοὺς χώρους τούτους, ἕως
 τοῖς Ἀμπρακιώταις ἐκστρατευσαμένοις περὶ τὸ Ἄργος δέοι βοη-
 θεῖν. καὶ τὸ θέρος ἐτελεύτα.

103. Οἱ δ' ἐν τῇ Σικελίᾳ Ἀθηναῖοι τοῦ ἐπιγιγνομένου χει-
 μῶνος ἐπελθόντες μετὰ τῶν Ἑλλήνων ξυμμάχων καὶ ὅσοι Σικε-
 λῶν κατὰ κράτος ἀρχόμενοι ὑπὸ Συρακοσίων καὶ ξύμμαχοι ὄντες
 ἀποστάντες αὐτοῖς ἀπὸ Συρακοσίων ξυνεπολέμουν, ἐπ' Ἰνῆσαν

3. μετὰ τὰ ἐκ τῆς Αἰτ. Ebenso
 4, 81, 2 μετὰ τὰ ἐκ Σικελίας. Ganz
 ähnl. 8, 2, 1 πρὸς τὴν ἐκ τῆς Σι-
 κελίας — κακοπραγίαν. 6, 89, 2
 περὶ τὴν ἐκ Πύλου ξυμφοράν. Nach
 P. ἐκ soll wohl den Ursprung,
 gleichsam die Geburtsstätte der
 Niederlage, nicht den Rückzug,
 die Entfernung ausdrücken. We-
 nigstens auf Pylos würde Letzteres
 nicht passen. Zur Sache 97 f. —
 περὶ αὐτῆς. Sonst setzt Thuk. bei
 den Vbis fürchten und besorgt
 sein περὶ mit dem Dativ; doch auch
 8, 93, 3 ἐφοβεῖτο περὶ τοῦ παντός
 πολιτικοῦ. — ἀναχώρησιν. 94 f.

4. νεῶν, doch wohl attischen,
 von dem bei Naupaktos stehenden
 Geschwader. Wären akarnanische
 gemeint, so würde entweder der

Artikel fehlen oder τῶν σφετέρων
 stehen.

5. Αἰολίδα — Πλευρῶνα. Sollte
 τὴν νῦν καλουμένην bloss auf Κα-
 λυδῶνα gehn, so war wohl die
 Wiederholung der Präpos. vor Πλευ-
 ρῶνα ebenso nothwendig wie bei
 den folg. Worten. Der Name Aeolis,
 wenn schon ursprüngl. nur für Kaly-
 don angewandt, scheint nach der
 Unterwerfung der Kureten von Pleu-
 ron unter die Aeoler von Kalydon
 (Strab. 10, 3, 6) eine Zeit lang beide
 Städte mit ihrem Gebiete bezeich-
 net zu haben.

7. ἐκστρατευσαμένοις im Sinne des
 Fut. exact. zu 67, 5. — περὶ τὸ
 Ἄργος verb. mit βοηθεῖν.

103. 1. αὐτοῖς gehört zu ξυνεπολέ-
 μουν. zu 1, 68, 1.

τὸ Σικελικὸν πόλισμα, οὗ τὴν ἀκρόπολιν Συρακόσιοι εἶχον, προσέβαλλον, καὶ ὥς οὐκ ἐδύναντο ἐλεῖν, ἀπῆσαν. ἐν δὲ τῇ 2 ἀναχωρήσει ὑστέροις Ἀθηναίων τοῖς ξυμμάχοις ἀναχωροῦσιν ἐπιτίθενται οἱ ἐκ τοῦ τειχίσματος Συρακόσιοι, καὶ προσπεσόντες τρέπουσί τε μέρος τι τοῦ στρατοῦ καὶ ἀπέκτειναν οὐκ ὀλίγους. καὶ μετὰ τοῦτο ἀπὸ τῶν νεῶν ὁ Λάχης καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐς τὴν 3 Λοκρίδα ἀποβάσεις τινὰς ποιησάμενοι κατὰ τὸν Καικῖνον ποταμὸν τοὺς προσβοηθοῦντας Λοκρῶν μετὰ Προξένου τοῦ Καπάτωνος ὥς τριακοσίους μάχῃ ἐκράτησαν καὶ ὅπλα λαβόντες ἀπεχώρησαν.

104. Τοῦ δ' αὐτοῦ χειμῶνος καὶ Δῆλον ἐκάθηραν Ἀθηναῖοι κατὰ χρησμόν δὴ τινα. ἐκάθηρε μὲν γὰρ καὶ Πεισίστρατος ὁ τύραννος πρότερον αὐτήν, οὐχ ἅπασαν, ἀλλ' ὅσον ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἐφεωρᾶτο τῆς νήσου· τότε δὲ πᾶσα ἐκαθάρθη τοιῶδε 2 τρόπῳ. θῆκαι ὅσαι ἦσαν τῶν τεθνεώτων ἐν Δῇλῳ, πάσας ἀνεῖλον, καὶ τὸ λοιπὸν προεῖπον μήτε ἐναποθνήσκειν ἐν τῇ νήσῳ μήτε ἐντίκτειν, ἀλλ' ἐς τὴν Ῥήνειαν διακομίζεσθαι. ἀπέχει δὲ ἡ Ῥήνεια τῆς Δῆλου οὕτως ὀλίγον ὥστε Πολυκράτης ὁ Σαμίων τύραννος, ἰσχύσας τινὰ χρόνον ναυτικῶ καὶ τῶν τε ἄλλων νήσων ἄρξας καὶ τὴν Ῥήνειαν ἐλὼν ἀνέθηκε τῷ Ἀπόλλωνι τῷ Δηλίῳ ἀλύσει δῆσας πρὸς τὴν Δῆλον. καὶ τὴν πεντετηρίδα τότε 3 πρῶτον μετὰ τὴν κάθαρσιν ἐποίησαν οἱ Ἀθηναῖοι, τὰ Δῆλια. ἦν δέ ποτε καὶ τὸ πάλαι μεγάλη ξύνοδος ἐς τὴν Δῆλον τῶν Ἰώνων 3 τε καὶ περικτιόνων νησιωτῶν· ξύν τε γὰρ γυναῖξί καὶ παῖσιν ἐθεώρουν, ὥσπερ νῦν ἐς τὰ Ἐφέσια Ἴωνες, καὶ ἀγῶν ἐποιεῖτο αὐτόθι καὶ γυμνικὸς καὶ μουσικὸς, χοροὺς τε ἀνῆγον αἱ πόλεις. δηλοῖ δὲ μάλιστα Ὅμηρος ὅτι τοιαῦτα ἦν ἐν τοῖς ἔπεσι 4 τοῖσδε, ἃ ἐστὶν ἐκ προοιμίου Ἀπόλλωνος·

ἄλλοτε Δῆλῳ, Φοῖβε, μάλιστά γε θυμὸν ἐτέρφθης,
ἐνθα τοι ἐλκεχίτωνες Ἰάονες ἠγερέθονται

2. Ἀθηναίων, als die Ath.

104. 1. ἐκάθηραν. v. 1, 8, 1. — Πεισίστρατος. Herod. 1, 64. — τῆς νήσου verb. mit ὅσον.

2. μήτε ἐναπ. κτέ. Was sonst für Verunreinigung eines Tempels galt, wurde für die ganze heilige Insel verboten. — ἰσχύσας — ἄρξας. Ueb. den Ao. zu 1, 3, 2. — Ῥήνειαν κτέ. 1, 13, 6.

3. περικτιόνων ein dichterisches Wort.

4. προοιμίου, ursprüngl. ein einleitender Gesang, später in erweiterter Bedeutung = ὕμνος. Die beiden citierten Stellen sind im Hymnus v. 146 ff. v. 165 ff. Unsre Ausgg. des Hom. haben zum Theil abweichende Lesarten. — ἄλλοτε Conj. von Cam. Die Codd. ἀλλ'

σὺν σφοῖσιν τεκέεσσι γυναιξί τε σὴν ἐς ἀγνιάν·
ἐνθα σε πυγμαχίῃ τε καὶ ὀρχηστῦ καὶ ἀοιδῇ
μνησάμενοι τέρπουσιν, ὅταν καθέσωσιν ἀγῶνα.

- 5 ὅτι δὲ καὶ μουσικῆς ἀγῶν ἦν καὶ ἀγωνιούμενοι ἐφοίτων, ἐν
τοῖσδε αὖ δηλοῖ, ἃ ἐστὶν ἐκ τοῦ αὐτοῦ προοιμίου. τὸν γὰρ Δη-
λιακὸν χορὸν τῶν γυναικῶν ὑμνήσας ἐτελεύτα τοῦ ἐπαίνου ἐς
τάδε τὰ ἔπη, ἐν οἷς καὶ ἑαυτοῦ ἐπεμνήσθη·

ἀλλ' ἄγεθ', ἰλήκοι μὲν Ἀπόλλων Ἀρτέμιδι ξύν,
χαίρετε δ' ὑμεῖς πᾶσαι. ἐμεῖο δὲ καὶ μετόπισθε
μνήσασθ', ὅπποτε κέν τις ἐπιχθονίων ἀνθρώπων
ἐνθάδ' ἀνείρηται ταλαπείριος ἄλλος ἐπελθών·

„ὦ κοῦραι, τίς δ' ὕμιν ἀνὴρ ἥδιστος ἀοιδῶν
ἐνθάδε πωλεῖται καὶ τέω τέρπεσθε μάλιστα;“

ὑμεῖς δ' εὖ μάλα πᾶσαι ὑποκρίνασθ' εὐφρόνως·

„Τυφλὸς ἀνὴρ, οἴκεῖ δὲ Χίῳ ἐνὶ παιπαλοέσῃ.“

- 6 τοσαῦτα μὲν Ὅμηρος ἐτεκμηρίωσεν ὅτι ἦν καὶ τὸ πάλαι μεγάλη
ξύνοδος καὶ ἐορτὴ ἐν τῇ Δήλῳ· ὕστερον δὲ τοὺς μὲν χοροὺς οἱ
νησιῶται καὶ οἱ Ἀθηναῖοι μεθ' ἱερῶν ἔπεμπον, τὰ δὲ περὶ τοὺς
ἀγῶνας καὶ τὰ πλεῖστα κατελύθη ὑπὸ ξυμφορῶν, ὥς εἰκός, πρὶν
δὴ οἱ Ἀθηναῖοι τότε τὸν ἀγῶνα ἐποίησαν καὶ ἵπποδρομίας, ὃ
πρότερον οὐκ ἦν.

105. Τοῦ δ' αὐτοῦ χειμῶνος Ἀμπρακιῶται, ὥσπερ ὑποσχό-
μενοι Εὐρυλόχῳ τὴν στρατιὰν κατέσχον, ἐκστρατεύονται ἐπὶ
Ἄργος τὸ Ἀμφιλοχικὸν τρισχιλίαις ὀπλίταις, καὶ ἐσβαλόντες ἐς
τὴν Ἀργεῖαν καταλαμβάνουσιν Ὀλπας, τεῖχος ἐπὶ λόφου ἰσχυρὸν
πρὸς τῇ θαλάσῃ, ὃ ποτε Ἀκαρνᾶνες τειχισάμενοι κοινῶ δικα-
στηρίῳ ἐχρῶντο· ἀπέχει δὲ ἀπὸ τῆς Ἀργείων πόλεως, ἐπιθαλασ-

ὅτε. Im Texte des Hymnus ἀλλὰ
σύ. — ἀγνιάν. Der Regel gemäss
muss es entweder ἀγνιήν od. ἀγνιαν
heissen. Letzteres steckt in dem
ἀγνιαν zweier Codd.

5. τοῦ ἐπαίνου. v. 59, 3.

6. καὶ τὰ πλεῖστα, und über-
haupt das Meiste. Diese Erklä-
rung scheint dem Sinne nach unbe-
denklich und jedenfalls viel natür-
licher als die von Cl., welcher τὰ
πλεῖστα als Acc., „in den meisten
Stücken“ und καί als epitatische

Partikel fasst. — ὅ, welche Ein-
richtung. zu 1, 122, 3.

105. 1. ὥσπερ gehört nur zu
ὑποσχόμενοι. vgl. ὃ — τειχισάμενοι
— gleich nachher und ἥ — πρῶ-
ξαντες 59, 2. — τὴν στρατιάν,
das Heer des Euryl. Zur Sache 102,
6, 7. — Ὀλπας. Gewöhnl. im Plur.,
doch im Sing. 107, 3. 111, 1. 113,
1. So Πλάταια und Πλαταιαί, Ἰδο-
μένη und Ἰδόμεναι, Κεγχρεῖά und
Κεγχρεαί. Nach P. — ποτέ verb.
mit τειχισάμενοι. — κοινῶ für sich
und die Amphilocher.

σίας οὔσης, πέντε καὶ εἴκοσι σταδίους μάλιστα. οἱ δὲ Ἀκαρνᾶ- 2
 νες οἱ μὲν ἐς Ἄργος ξυνεβοήθουν, οἱ δὲ τῆς Ἀμφιλοχίας ἐν
 τούτῳ τῷ χωρίῳ ὃ Κρήναι καλεῖται, φυλάσσοντες τοὺς μετὰ
 Εὐρυλόχου Πελοποννησίους μὴ λάθωσι πρὸς τοὺς Ἀμπρακιώτας
 διελθόντες, ἐστρατοπεδεύσαντο. πέμπουσι δὲ καὶ ἐπὶ Δημο- 3
 σθένην τὸν ἐς τὴν Αἰτωλίαν Ἀθηναίων στρατηγήσαντα, ὅπως
 σφίσιν ἡγεμὼν γίγνηται, καὶ ἐπὶ τὰς εἴκοσι ναῦς Ἀθηναίων αἰ
 ἔτυχον περὶ Πελοπόννησον οὔσαι, ὧν ἦρχεν Ἀριστοτέλης τε ὁ
 Τιμοκράτους καὶ Ἱεροφῶν ὁ Ἀντιμνήστου. ἀπέστειλαν δὲ καὶ 4
 ἄγγελον οἱ περὶ τὰς Ὀλπας Ἀμπρακιῶται ἐς τὴν πόλιν κελεύ-
 οντες σφίσι βοηθεῖν πανδημεί, δεδιότες μὴ οἱ μετ' Εὐρυλόχου
 οἱ δύνωνται διελθεῖν τοὺς Ἀκαρνᾶνας καὶ σφίσιν ἢ μονωθεῖσιν
 ἢ μάχη γένηται ἢ ἀναχωρεῖν βουλομένοις οὐκ ἢ ἀσφαλές.

106. Οἱ μὲν οὖν μετ' Εὐρυλόχου Πελοποννήσιοι ὥς
 ἦσθοντο τοὺς ἐν Ὀλπαῖς Ἀμπρακιώτας ἦκοντας, ἄραντες ἐκ τοῦ
 Προσχίου ἐβοήθουν κατὰ τάχος, καὶ διαβάντες τὸν Ἀχελῶον
 ἐχώρουν δι' Ἀκαρνανίας, οὔσης ἐρήμου διὰ τὴν ἐς Ἄργος βοή-
 θειαν, ἐν δεξιᾷ μὲν ἔχοντες τὴν Στρατίων πόλιν καὶ τὴν φρου-
 ρὰν αὐτῶν, ἐν ἀριστερᾷ δὲ τὴν ἄλλην Ἀκαρνανίαν. καὶ διελ- 2
 θόντες τὴν Στρατίων γῆν ἐχώρουν διὰ τῆς Φυτίας καὶ αὐθις
 Μεδεῶνος παρ' ἔσχατα, ἔπειτα διὰ Λιμναίας καὶ ἐπέβησαν τῆς
 Ἀγραίων, οὐκέτι Ἀκαρνανίας, φιλίας δὲ σφίσιν. λαβόμενοι δὲ 3
 τοῦ Θυάμου ὅρους, ὃ ἐστὶν Ἀγραϊκόν, ἐχώρουν δι' αὐτοῦ καὶ
 κατέβησαν ἐς τὴν Ἀργεῖαν νυκτὸς ἤδη, καὶ διεξελθόντες μεταξὺ
 τῆς τε Ἀργείων πόλεως καὶ τῆς ἐπὶ Κρήναις Ἀκαρνάνων φυλα-
 κῆς ἔλαθον καὶ προσέμιξαν τοῖς ἐν Ὀλπαῖς Ἀμπρακιώταις.

107. Γενόμενοι δὲ ἀθρόοι ἅμα τῇ ἡμέρᾳ καθίζουσιν ἐπὶ
 τὴν Μητρόπολιν καλουμένην καὶ στρατόπεδον ἐποιήσαντο. Ἀθη-
 ναῖοι δὲ ταῖς εἴκοσι ναυσὶν οὐ πολλῷ ὕστερον παραγίγνονται
 ἐς τὸν Ἀμπρακικὸν βοηθοῦντες τοῖς Ἀργείοις, καὶ Δημοσθένης

3. ἦρχεν. Wegen des folg. τε —
 καί scheint mir ἦρχον erforderlich.
 vgl. 2, 2, 1.

4. τὴν πόλιν, τὴν Ἀμπρακίαν.

106. 1. ἦκοντας, angelangt
 seien, nämlich zu Olpae. τοὺς ἐν
 Ὀλπ. Ἀμπρ., konnte sie nur der
 Schriftsteller, dem Inhalt der
 Nachricht vorgreifend, nennen. —
 δι' Ἀκαρνανίας, näml. am Acheloos
 aufwärts.

2. οὐκέτι Ἀ., i. e. ἢ οὐκέτι Ἀκαρ-
 νανίας ἦν.

3. Ἀγραϊκόν, Conj. O. Müllers,
 von Cl. aufgenommen. ἀγραϊκόν
 kommt von Gegenden nicht vor.
 — μεταξὺ κτέ. Argos und Olpae
 lagen am Meere, Krenae etwas land-
 einwärts.

107. 1. τὸν Ἀμπρακικόν. Die Vulg.
 hat hier noch κόλπον gegen die
 best. Codd. Dass Abschreiber es zu-

Μεσσηνίων μὲν ἔχων διακοσίους ὀπλίτας, ἐξήκοντα δὲ τοξότας
 2 Ἀθηναίων. καὶ αἱ μὲν νῆες περὶ τὰς Ὀλπας τὸν λόφον ἐκ θα-
 λάσσης ἐφώρμουν· οἱ δὲ Ἀκαρνᾶνες καὶ Ἀμφιλόχων ὀλίγοι (οἱ
 γὰρ πλείους ὑπὸ Ἀμπρακιωτῶν βίᾳ κατεείχοντο) ἐς τὸ Ἄργος
 ἤδη ξυνεληλυθότες παρεσκευάζοντο ὥς μαχοῦμενοι τοῖς ἐναν-
 3 τίοις, καὶ ἡγεμόνα τοῦ παντὸς ξυμμαχικοῦ αἰροῦνται Δημο-
 σθένην μετὰ τῶν σφετέρων στρατηγῶν. ὁ δὲ προσαγαγὼν ἐγγὺς
 τῆς Ὀλπης ἐστρατοπεδεύσατο· χαράδρα δ' αὐτοὺς μεγάλη δι-
 εἴργεν. καὶ ἡμέρας μὲν πέντε ἡσύχαζον, τῇ δ' ἕκτη ἐτάσσοντο
 ἀμφοτέρω ὥς ἐς μάχην. καὶ μεῖζον γὰρ ἐγένετο καὶ περιέσχε
 τὸ τῶν Πελοποννησίων στρατόπεδον, ὁ Δημοσθένης δεῖσας μὴ
 κυκλωθῇ λοχίζει ἐς ὁδὸν τινα κοίλην καὶ λοχμῶδη ὀπλίτας καὶ
 ψιλοὺς ξυναμφοτέρους ἐς τετρακοσίους, ὅπως κατὰ τὸ ὑπερέχον
 τῶν ἐναντίων ἐν τῇ ξυνόδῳ αὐτῇ ἐξαναστάντες οὗτοι κατὰ νώ-
 4 του γίνωνται. ἐπεὶ δὲ παρεσκευάσθη ἀμφοτέροις, ἦσαν ἐς χει-
 ρας, Δημοσθένης μὲν τὸ δεξιὸν κέρας ἔχων μετὰ Μεσσηνίων
 καὶ Ἀθηναίων ὀλίγων· τὸ δὲ ἄλλο Ἀκαρνᾶνες ὥς ἕκαστοι τεταγ-
 μένοι ἐπεῖχον καὶ Ἀμφιλόχων οἱ παρόντες ἀκοντισταί· Πελο-
 ποννήσιοι δὲ καὶ Ἀμπρακιῶται ἀναμῖξ τεταγμένοι πλὴν Μαντι-
 νέων· οὗτοι δὲ ἐν τῷ εὐωνύμῳ μᾶλλον καὶ οὐ τὸ κέρας ἄκρον
 ἔχοντες ἀθρόοι ἦσαν, ἀλλ' Εὐρύλοχος ἔσχατον εἶχε τὸ εὐώνυμον
 καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, κατὰ Μεσσηνίους καὶ Δημοσθένην.

108. Ὡς δ' ἐν χερσὶν ἤδη ὄντες περιέσχον τῷ κέρα οἱ Πελο-
 ποννήσιοι καὶ ἐκυκλοῦντο τὸ δεξιὸν τῶν ἐναντίων, οἱ ἐκ τῆς
 ἐνέδρας Ἀκαρνᾶνες ἐπιγενόμενοι αὐτοῖς κατὰ νώτου προσπί-
 πτουσί τε καὶ τρέπουσιν, ὥστε μήτε ἐς ἀλκὴν ὑπομεῖναι φοβη-
 θέντας τε ἐς φυγὴν καὶ τὸ πλεόν τοῦ στρατεύματος καταστῆσαι·
 ἐπειδὴ γὰρ εἶδον τὸ κατ' Εὐρύλοχον καὶ ὁ κράτιστον ἦν δια-
 φθειρόμενον, πολλῶ μᾶλλον ἐφοβοῦντο. καὶ οἱ Μεσσήνιοι ὄντες

setzten, ist viel wahrscheinlicher, als dass sie es ausliessen. 1, 29, 3. 55, 1 steht zwar τοῦ Ἀμπρακικοῦ κόλπον, allein so sagt Thuk. auch ὁ Ἰόνιος und ὁ Ἰόνιος κόλπος in gleicher Bedeutung.

2. τὸν λόφον Appos. zu τὰς Ὀλπας. s. 105, 1. — ὑπὸ Ἀμπρ., durch die Festsetzung, derselben in Olpae.

3. καὶ — γὰρ fast = καὶ ἐπειδὴ.

zu 1, 31, 2. — περιέσχε ohne Obj. auch 108, 1. 5, 71, 1.

4. τὸ ἄλλο, das Centrum und den linken Flügel. — ὥς ἕκαστοι. zu 1, 3, 4. — τὸ κέρας ἄκρον, den Flügel an seiner Spitze, d. h. die Spitze des Flügels. Häufiger steht in gleichem Sinne das Adj. voran.

108. 1. ἐς ἀλκὴν ὑπ. v. 5, 72, 4 οὐδὲ ἐς χειρὰς — ὑπομείναντας. Ueber ἀλκή zu 2, 84, 3. — καὶ ὁ

ταύτῃ μετὰ τοῦ Δημοσθένους τὸ πολὺ τοῦ ἔργου ἐξῆλθον. οἱ 2
δὲ Ἀμπρακιῶται καὶ οἱ κατὰ τὸ δεξιὸν κέρας ἐνίκων τὸ καθ' ἑαυτοὺς καὶ πρὸς τὸ Ἄργος ἀπεδίωξαν· καὶ γὰρ μαχιμώτατοι τῶν περὶ ἐκεῖνα τὰ χωρία τυγχάνουσιν ὄντες. ἐπαναχωροῦντες 3
δὲ ὡς ἐώρων τὸ πλεόν νενικημένον καὶ οἱ ἄλλοι Ἀκαρνᾶνες σφίσι προσέκειντο, χαλεπῶς διεσώζοντο ἐς τὰς Ὀλπας, καὶ πολλοὶ ἀπέθανον αὐτῶν, ἀτάκτως καὶ οὐδενὶ κόσμῳ προσπίπτοντες πλὴν Μαντινέων· οὗτοι δὲ μάλιστα συντεταγμένοι παντὸς τοῦ στρατοῦ ἀνεχώρησαν. καὶ ἡ μὲν μάχη ἐτελεύτα ἐς ὄψε.

109. Μενεδαῖος δὲ τῇ ὑστεραίᾳ Εὐρυλόχου τεθνεῶτος καὶ Μακαρίου αὐτὸς παρειληφὼς τὴν ἀρχὴν καὶ ἀπορῶν μεγάλης ἡσσης γεγενημένης, ὅτῳ τρόπῳ ἢ μένων πολιορκήσεται, ἢ ἐκ τῆς γῆς καὶ ἐκ θαλάσσης ταῖς Ἀττικαῖς ναυσὶν ἀποκεκλημένος, ἢ καὶ ἀναχωρῶν διασωθήσεται, προσφέρει λόγον περὶ σπονδῶν καὶ ἀναχωρήσεως Δημοσθένει καὶ τοῖς Ἀκαρνάνων στρατηγοῖς, καὶ περὶ νεκρῶν ἅμα ἀναιρέσεως. οἱ δὲ νεκροὺς μὲν ἀπέδοσαν 2
καὶ τροπαῖον αὐτοὶ ἔστησαν καὶ τοὺς ἑαυτῶν τριακοσίους μάλιστα ἀποθανόντας ἀνείλουντο· ἀναχώρησιν δὲ ἐκ μὲν τοῦ προφανοῦς οὐκ ἐσπείσαντο ἅπασι, κρύφα δὲ Δημοσθένης μετὰ τῶν ξυστρατηγῶν Ἀκαρνάνων σπένδονται Μαντινεῦσι καὶ Μενεδαῖῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ἄρχουσι τῶν Πελοποννησίων καὶ ὅσοι αὐτῶν ἦσαν ἀξιολογώτατοι ἀποχωρεῖν κατὰ τάχος, βουλόμενος ψιλῶσαι τοὺς Ἀμπρακιώτας τε καὶ τὸν μισθοφόρον ὄχλον τὸν ξενικόν, μάλιστα δὲ Λακεδαιμονίους καὶ Πελοποννησίους διαβαλεῖν ἐς τοὺς ἐκείνη χρήζων Ἕλληνας ὡς καταπροδόντες τὸ ἑαυτῶν προὔργιαίτερον ἐποιήσαντο. καὶ οἱ μὲν τοὺς τε νεκροὺς ἀνεί- 3

κρ. ἦν. zu 4, 32, 4. — ἐξῆλθον, vollbrachten. v. 1, 70, 2.

3. σφίσι für αὐτοῖς. zu 1, 30, 3. — προσπίπτ., sc. ταῖς Ὀλπαῖς, doch ist nicht klar, wie beim Herandrängen an die rettende Feste noch Viele umkommen konnten. — ἐς ὄψε auch 8, 23, 2. Wegen τελευτῶν ἐς zu 1, 51, 3. Die Vulg. mit der Mehrzahl d. besten Codd. ἕως ὄψε, was sonst nicht nachweisbar ist.

109. 1. παρειληφὼς τὴν ἀ., nach der schon vor dem Auszuge getroffenen Anordnung. zu 100, 2. v. 4, 38, 1. So ist wohl mit Arnold auch anderwärts (92, 5. 4, 132, 3.

5, 12, 1) die Dreizahl der Anführer zu deuten. — πολιορκήσεται, eine Belagerung aushalten sollte. v. 52, 1. Das Fut. Med. ist passiv. zu 1, 68, 3.

2. σπένδονται. Seltener Gebrauch des Plur. Krüg. citiert Xen. Hell. 1, 1, 10. Beispiele aus Spätern bei M. 302 zu E. Nachher wieder βουλόμενος, womit die Motivierung des σπένδονται passend auf Demosthenes, die weitaus bedeutendste Persönlichkeit, beschränkt wird. — καὶ ὅσοι, und so viele sonst. zu C. 2, 2. — ψιλῶσαι, μονῶσαι, schol. — Λακ. καὶ Πελ. zu 1, 80, 3.

λουντο καὶ διὰ τάχους ἔθαπτον, ὥσπερ ὑπῆρχε, καὶ τὴν ἀποχώρησιν κρύφα οἷς ἐδέδοτο ἐπεβούλευον.

110. Τῷ δὲ Δημοσθένει καὶ τοῖς Ἀκαρνᾶσιν ἀγγέλλεται τοὺς Ἀμπρακιώτας τοὺς ἐκ τῆς πόλεως πανδημεὶ κατὰ τὴν πρώτην ἐκ τῶν Ὀλπῶν ἀγγελίαν ἐπιβοηθεῖν διὰ τῶν Ἀμφιλόχων, βουλομένους τοῖς ἐν Ὀλπαις ξυμμίξαι, εἰδότας οὐδὲν τῶν γεγενημένων. καὶ πέμπει εὐθύς τοῦ στρατοῦ μέρος τι τὰς ὁδοὺς προλοchioύντας καὶ τὰ καρτερὰ προκαταληψομένους, καὶ τῇ ἄλλῃ στρατιᾷ ἅμα παρεσκευάζετο βοηθεῖν ἐπ' αὐτούς.

111. Ἐν τούτῳ δ' οἱ Μαντινῆς καὶ οἷς ἔσπειστο πρόφασιν ἐπὶ λαχανισμὸν καὶ φρυγάνων ξυλλογὴν ἐξελθόντες ὑπαπήεσαν κατ' ὀλίγους, ἅμα ξυλλέγοντες ἐφ' ἃ ἐξῆλθον δῆθεν· προκεχωρηκότες δὲ ἤδη ἀποθεν τῆς Ὀλπης θᾶσσον ἀπεχώρουν. οἱ δ' Ἀμπρακιῶται καὶ οἱ ἄλλοι ὅσοι μονούμενοι ἐτύγχανον οὕτως, ἄθροοι ξυνελθόντες ὥς ἔγνωσαν ἀπιόντας, ὥρμησαν καὶ αὐτοὶ καὶ ἔθεον δρόμῳ, ἐπικαταλαβεῖν βουλόμενοι. οἱ δὲ Ἀκαρνᾶνες τὸ μὲν πρῶτον καὶ πάντας ἐνόμισαν ἀπιέναι ἀσπόνδους ὁμοίως καὶ τοὺς Πελοποννησίους ἐπεδίωκον, καὶ τινὰς αὐτῶν τῶν στρατηγῶν κωλύοντας καὶ φάσκοντας ἐσπεῖσθαι αὐτοῖς ἠκόντισέ τις, νομίσας καταπροδίδοσθαι σφᾶς· ἔπειτα μέντοι τοὺς μὲν Μαντινέας καὶ τοὺς Πελοποννησίους ἀφίεσαν, τοὺς δ' Ἀμπρακιώτας ἐκτεινον. καὶ ἦν πολλὴ ἔρις καὶ ἄγνοια εἴτε Ἀμπρακιώτης τίς ἐστίν εἴτε Πελοποννήσιος. καὶ ἐς διακοσίους μὲν τινὰς αὐτῶν ἀπέκτειναν· οἱ δ' ἄλλοι διέφυγον ἐς τὴν Ἀγραῖδα, ὁμορον οὔσαν, καὶ Σαλύνθιος αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀγραίων φίλος ὢν ὑπεδέξατο.

112. Οἱ δ' ἐκ τῆς πόλεως Ἀμπρακιῶται ἀφικνοῦνται ἐπ' Ἰδομένην. ἐστὸν δὲ δύο λόφῳ ἡ Ἰδομένη ὑψηλῷ· τούτοις τὸν μὲν μείζω νυκτὸς ἐπιγενομένης οἱ προαποσταλέντες ὑπὸ τοῦ

3. ὥσπερ ὑπῆρχε, so gut es anging. — οἷς = ἐκεῖνοι οἷς.

111. 1. καὶ οἷς, und die Uebrigen, denen. zu C. 2, 2. — πρόφασιν, vorgeblich, auch 5, 80, 3. 6, 33, 2.

2. ὅσοι κτέ. Ich stimme jetzt, wie auch Stahl, Classens eingehender Darlegung über diese Stelle bei. μὲν, was die Hdschr. nach ὅσοι haben, scheint aus μονούμενοι verstümmelt zu sein, was ich nach

Classens Conj. aufgenommen habe. (Stahl zieht das mattere und mit τυγχάνω nicht gut vereinbare μένοντες vor.)

3. τίς, hier und da einer, mancher. Diese anscheinend ganz sachgemässe Erklärung wird etwas bedenklich durch das zugefügte νομίσας, weshalb And. viell. richtiger τίς von einem Einzelnen verstehen. — τοὺς — Πελ. zu 1, 80, 3.

112. 1. ἐστὸν dem Prädic. ac-

Δημοσθένους ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου ἔλαθόν τε καὶ ἔφθασαν προ-
καλαταβόντες, τὸν δ' ἐλάσσω ἔτυχον οἱ Ἀμπρακιῶται προανα-
βάντες καὶ ἠύλίσαντο. ὁ δὲ Δημοσθένης δειπνήσας ἐχώρει καὶ 2
τὸ ἄλλο στράτευμα ἀπὸ ἐσπέρας εὐθύς, αὐτὸς μὲν τὸ ἥμισυ
ἔχων ἐπὶ τῆς ἐσβολῆς, τὸ δ' ἄλλο διὰ τῶν Ἀμφιλοχικῶν ὁρῶν.
καὶ ἅμα ὁρθρῶ ἐπιπίπτει τοῖς Ἀμπρακιώταις ἔτι ἐν ταῖς εὐναῖς 3
καὶ οὐ προησθημένοις τὰ γεγενημένα, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον νο-
μίσασιν τοὺς ἐαυτῶν εἶναι· καὶ γὰρ τοὺς Μεσσηνίους πρώτους 4
ἐπίτηδες ὁ Δημοσθένης προὔταξε καὶ προσαγορεύειν ἐκέλευε,
Δωρίδα τε γλῶσσαν ἰέντας καὶ τοῖς προφύλαξι πίστιν παρεχο-
μένους, ἅμα δὲ καὶ οὐ καθορωμένους τῇ ὥσκει νυκτὸς ἔτι οὔσης.
ὥς οὖν ἐπέπεσε τῷ στρατεύματι αὐτῶν, τρέπουσι, καὶ τοὺς μὲν 5
πολλοὺς αὐτοῦ διέφθειραν, οἱ δὲ λοιποὶ κατὰ τὰ ὄρη εἰς φυγὴν
ᾤρμησαν. προκατειλημμένων δὲ τῶν ὁδῶν, καὶ ἅμα τῶν μὲν 6
Ἀμφιλόχων ἐμπείρων ὄντων τῆς ἐαυτῶν γῆς καὶ ψιλῶν πρὸς
ὀπλίτας, τῶν δὲ ἀπείρων καὶ ἀνεπιστημόνων ὅπῃ τράπωνται,
ἐσπίπτοντες ἔς τε χαράδρας καὶ τὰς προλελοχισμένας ἐνέδρας
διεφθείροντο. καὶ εἰς πᾶσαν ἰδέαν χωρήσαντες τῆς φυγῆς ἐτρά- 7
ποντό τινες καὶ εἰς τὴν θάλασσαν οὐ πολὺν ἀπέχουσιν, καὶ ὥς
εἶδον τὰς Ἀττικὰς ναῦς παραπλεύουσας ἅμα τοῦ ἔργου τῇ ξυντυ-
χίᾳ, προσένευσαν, ἡγησάμενοι ἐν τῷ αὐτίκα φόβῳ κρεῖσσον
εἶναι σφίσιν ὑπὸ τῶν ἐν ταῖς ναυσίν, εἰ δεῖ, διαφθαρεῖναι ἢ
ὑπὸ τῶν βαρβάρων καὶ ἐχθίστων Ἀμφιλόχων. οἱ μὲν οὖν Ἀμ- 8
πρακιῶται τοιοῦτῳ τρόπῳ κακωθέντες ὀλίγοι ἀπὸ πολλῶν ἐσώ-
θησαν εἰς τὴν πόλιν· Ἀκαρνᾶνες δὲ σκυλεύσαντες τοὺς νεκροὺς
καὶ τροπαῖα στήσαντες ἀπεχώρησαν εἰς Ἄργος.

commodiert. zu 1, 10. 1. — τὸν δὲ ἐλάσσω. Mit dem Acc. kann προαναβαίνειν construiert sein, wie ἀναβαίνειν nicht bloss bei Spätern, sondern auch schon bei Plat. Phäd. p. 113 D ἀναβάντες ἃ δὴ αὐτοῖς ὀχήματά ἐστιν und bei Xen. Hipp. 3, 4 ἔππῳ ἀναβεβαμένῳ. And. wollen εἰς einschieben.

2. ἐσβολῆς, Eingang in d. Berge, Pass.

3. ἔτι gehört zu ἐν ταῖς εὐναῖς, sc. οὔσι. zu 1, 30, 4.

4. ἐκέλευε. zu 1, 26, 1. — Δωρίδα κτέ. v. 4, 3, 3. 41, 2. — τῇ

ὥσκει, ihrem Aussehen nach. And. „durch's Gesicht, mit den Augen“. zu 4, 34, 3.

5. ἐπέπεσε, sc. Δημοσθένης, τρέπουσι, sc. οἱ μετ' αὐτοῦ.

6. πρὸς ὀπλ., gegen H. — ἐσπίπτοντες sind dieselben, die vorher mit dem Gen. absol. τῶν δὲ ἀπείρων (sc. τῆς γῆς ὄντων) καὶ ἀνεπιστημόνων gemeint waren. Dieser Gen. abs. war des Gegensatzes halber nothwendig. vgl. zu 2, 83, 3.

7. τοῦ ἔργου, der Niederlage und Flucht.

113. Καὶ αὐτοῖς τῇ ὕστεραίᾳ ἦλθε κῆρυξ ἀπὸ τῶν ἐς Ἀγραί-
 ους καταφυγόντων ἐκ τῆς Ὀλπης Ἀμπρακιωτῶν, ἀναίρεσιν αἰ-
 τήσων τῶν νεκρῶν οὓς ἀπέκτειναν ὕστερον τῆς πρώτης μάχης,
 ὅτε μετὰ τῶν Μαντινέων καὶ τῶν ὑποσπόνδων ξυνεξήεσαν
 2 ἄσπονδοι. ἰδὼν δ' ὁ κῆρυξ τὰ ὄπλα τῶν ἀπὸ τῆς πόλεως Ἀμπρα-
 κιωτῶν ἐθαύμαζε τὸ πλῆθος· οὐ γὰρ ἦδει τὸ πάθος, ἀλλ' ὥτετο
 3 τῶν μετὰ σφῶν εἶναι. καὶ τις αὐτὸν ἦρετο ὅ τι θαυμάζοι καὶ
 ὅπόσοι αὐτῶν τεθνῶσιν, οἰόμενος αὖ ὁ ἐρωτῶν εἶναι τὸν κῆρυκα
 ἀπὸ τῶν ἐν Ἰδομέναις. ὁ δ' ἔφη διακοσίους μάλιστα. ὑπολαβὼν
 δ' ὁ ἐρωτῶν εἶπεν· „Οὐκ οὖν τὰ ὄπλα ταυτὶ φαίνεται, ἀλλὰ
 4 πλέον ἢ χιλίων.“ αὐτὸς δὲ εἶπεν ἐκεῖνος· „Οὐκ ἄρα τῶν μεθ'
 ἡμῶν μαχομένων ἐστίν.“ ὁ δ' ἀπεκρίνατο· Εἶπερ γε ὑμεῖς ἐν
 Ἰδομένῃ χθὲς ἐμάχεσθε.“ „Ἀλλ' ἡμεῖς γε οὐδενὶ ἐμαχόμεθα
 χθὲς, ἀλλὰ πρόην ἐν τῇ ἀποχωρήσει.“ „Καὶ μὲν δὴ τούτοις γε
 ἡμεῖς χθὲς ἀπὸ τῆς πόλεως βοηθήσασι τῆς Ἀμπρακιωτῶν ἐμα-
 5 χόμεθα.“ ὁ δὲ κῆρυξ ὥς ἤκουσε καὶ ἔγνω ὅτι ἡ ἀπὸ τῆς πόλεως
 βοήθεια διέφθαρται, ἀνοιμώξας καὶ ἐκπλαγεὶς τῷ μεγέθει τῶν
 παρόντων κακῶν ἀπῆλθεν εὐθύς ἄπρακτος καὶ οὐκέτι ἀπῆτει
 6 τοὺς νεκρούς. πάθος γὰρ τοῦτο μιᾷ πόλει Ἑλληνίδι ἐν ἴσαις
 ἡμέραις μέγιστον δὴ τῶν κατὰ τὸν πόλεμον τόνδε ἐγένετο. καὶ
 ἀριθμὸν οὐκ ἔγραψα τῶν ἀποθανόντων, διότι ἄπιστον τὸ πλῆ-
 θος λέγεται ἀπολέσθαι ὥς πρὸς τὸ μέγεθος τῆς πόλεως. Ἀμπρα-
 κίαν μέντοι οἶδα ὅτι, εἰ ἐβουλήθησαν Ἀκαρνᾶνες καὶ Ἀμφίλοχοι
 Ἀθηναίοις καὶ Δημοσθένει πειθόμενοι ἐξελεῖν, αὐτοβοεὶ ἂν εἴ-
 λον· νῦν δ' ἔδεισαν μὴ οἱ Ἀθηναῖοι ἔχοντες αὐτὴν χαλεπώτεροι
 σφίσι πάροικοι ᾧσιν.

114. Μετὰ δὲ ταῦτα τρίτον μέρος νείμαντες τῶν σκύλων
 τοῖς Ἀθηναίοις τὰ ἄλλα κατὰ τὰς πόλεις διείλοντο. καὶ τὰ μὲν
 τῶν Ἀθηναίων πλέοντα ἐάλω, τὰ δὲ νῦν ἀνακείμενα ἐν τοῖς
 Ἀττικοῖς ἱεροῖς Δημοσθένει ἐξηρέθησαν τριακόσια πανοπλῖαι,

113. 1. ἀπὸ — Ἀμπρ. 111, 4. — ἀπέκτειναν, οἱ Ἀκαρνᾶνες. — τῆς πρώτης μ. 108, 1—3. — ὅτε κτέ. 111, 2. — τῶν Μαντ. καὶ τῶν ὑπ., wie 111, 1.

3. θαυμάζοι — τεθνῶσιν. v. 2, 80, 1 ὅτι — κρατήσουσι καὶ — ἔσοιτο. M. 529, 5. — Ἰδομέναις. Ueber den Plur. zu 105, 1.

4. φαίνεται, sc. διακοσίων, was Cl. nach Kr.'s Vermuthung, das

Zahlzeichen σ' sei ausgefallen, in den Text gesetzt hat. — μαχομένων. Warum nicht μαχεσαμένων? — καὶ μὲν δὴ — γε, at vero — quidem.

6. μιᾷ πόλει. zu 39, 1. — ὥς πρὸς, wenn man sie vergleicht mit. ὥς limitativ, wie 4, 34, 1. 84, 2. 5, 43, 2 u. a.

114. 1. ἐξηρέθησαν. Das Verb. ist der Appos. accomodiert, in der-

καὶ ἄγων αὐτὰς κατέπλευσε· καὶ ἐγένετο ἅμα αὐτῷ μετὰ τὴν τῆς Αἰτωλίας ξυμφορὰν ἀπὸ ταύτης τῆς πράξεως ἀδεεστέρα ἢ κἀθοδος. ἀπῆλθον δὲ καὶ οἱ ἐν ταῖς εἴκοσι ναυσὶν Ἀθηναῖοι ἐς 2 Ναύπακτον. Ἀκαρνᾶνες δὲ καὶ Ἀμφίλοχοι ἀπελθόντων Ἀθηναίων καὶ Δημοσθένους τοῖς ὥς Σαλύνθιον καὶ Ἀγραίους καταφυγοῦσιν Ἀμπρακιώταις καὶ Πελοποννησίοις ἀναχώρησιν ἐσπείσαντο ἐξ Οἰνιαδῶν οἵπερ καὶ μετανέστησαν παρὰ Σαλυνθίου. καὶ ἐς τὸν ἔπειτα χρόνον σπονδὰς καὶ ξυμμαχίαν ἐποιήσαντο 3 ἑκατὸν ἔτη Ἀκαρνᾶνες καὶ Ἀμφίλοχοι πρὸς Ἀμπρακιώτας ἐπὶ τοῖσδε, ὥστε μήτε Ἀμπρακιώτας μετὰ Ἀκαρνάνων στρατεύειν ἐπὶ Πελοποννησίους μήτε Ἀκαρνᾶνας μετὰ Ἀμπρακιωτῶν ἐπ' Ἀθηναίους, βοηθεῖν δὲ τῇ ἀλλήλων, καὶ ἀποδοῦναι Ἀμπρακιώτας ὅποσα ἢ χωρία ἢ ὁμήρους Ἀμφιλόχων ἔχουσι, καὶ ἐπὶ Ἀνακτόριον μὴ βοηθεῖν πολέμιον ὃν Ἀκαρνᾶσιν. ταῦτα ξυνθέμενοι 4 διέλυσαν τὸν πόλεμον. μετὰ δὲ ταῦτα Κορίνθιοι φυλακὴν ἑαυτῶν ἐς τὴν Ἀμπρακίαν ἀπέστειλαν ἐς τριακοσίους ὀπλίτας καὶ Ξενοκλείδαν τὸν Εὐθυκλέους ἄρχοντα· οἱ κομιζόμενοι χαλεπῶς διὰ τῆς ἡπείρου ἀφίκοντο. τὰ μὲν κατ' Ἀμπρακίαν οὕτως ἐγένετο.

115. Οἱ δ' ἐν τῇ Σικελίᾳ Ἀθηναῖοι τοῦ αὐτοῦ χειμῶνος ἐς τε τὴν Ἰμεραίαν ἀπόβασιν ἐποιήσαντο ἐκ τῶν νεῶν μετὰ τῶν Σικελῶν ἄνωθεν ἐσβεβληκότων ἐς τὰ ἔσχατα τῆς Ἰμεραίας, καὶ ἐπὶ τὰς Αἰόλου νήσους ἐπλευσαν. ἀναχωρήσαντες δὲ ἐς Ῥήγιον 2 Πυθόδωρον τὸν Ἰσολόχου, Ἀθηναίων στρατηγόν, καταλαμβά-

selben Weise wie sonst dem Prädic. Man löse auf: εἰσὶν αἱ τριακόσiai πανοπλῖαι, αἱ ἐξηρέθησαν τῷ Δ. — τῆς Αἰτωλίας. Insofern der Unfall in Aetolien stattfand, gehört er Aetolien an. Das in einigen Codd. stehende ἐκ τῆς Αἰτ., an sich sehr ansprechend (zu 102, 3), dürfte doch nicht weniger Correctur sein als die Vulg. ἐν τῇ Αἰτ.

2. ἐσπείσαντο. „Qua venia iis opus erat, quum naves iis deessent, quibus mari in patrias redirent“. P. — οἵπερ — Σαλυνθίου ist Emendation von G. Hermann für das sinnlose οἵπερ — Σαλύνθιον.

3. ἑκατὸν ἔτη, auf h. J. zu 4, 47, 1. — ἐπὶ Ἀν., nach A., zur Hülfe. Diesen Sinn hat βοηθεῖν ἐπὶ c. acc.,

wenn eine Ortsbezeichnung folgt; feindliche Bedeutung dagegen, wenn Personen folgen (Bétant lex. Thuk.).

115. 1. Σικελῶν ist Conj. von Bloomfield statt Σικελιωτῶν. Dieselbe Verwechselung auch 7, 57, 11 fast in allen Codd. Auf die Sikeler, welche im Innern der Insel wohnten, passt ἄνωθεν ἐσβ. viel besser, als auf die entfernten Sikelioten, und sie waren auch mit Athen verbündet: 103, 1. 4, 25, 9. Cl. behält die handschriftl. Lesart bei, ohne den Einwurf Bloomfields zu berücksichtigen, dass, da ein Theil der Sikelioten auf der Seite von Syrakus stand, die mit Athen verbündeten nicht einfach οἱ Σικελιωται genannt werden konnten.

3 νουσιν ἐπὶ τὰς ναῦς διάδοχον ὧν ὁ Λάχης ἤρχεν. οἱ γὰρ ἐν
 Σικελίᾳ ξύμμαχοι πλεύσαντες ἔπεισαν τοὺς Ἀθηναίους βοηθεῖν
 σφίσι πλείοσι ναυσί· τῆς μὲν γὰρ γῆς αὐτῶν οἱ Συρακόσιοι
 ἐκράτουν, τῆς δὲ θαλάσσης ὀλίγαις ναυσὶν εἰργόμενοι παρε-
 4 σκευάζοντο ναυτικὸν ξυναγείροντες ὥς οὐ περιοψόμενοι. καὶ
 ἐπλήρουν ναῦς τεσσαράκοντα οἱ Ἀθηναῖοι ὥς ἀποστελοῦντες
 αὐτοῖς, ἅμα μὲν ἡγούμενοι θᾶσσον τὸν ἐκεῖ πόλεμον καταλυ-
 θήσεσθαι, ἅμα δὲ βουλόμενοι μελέτην τοῦ ναυτικοῦ ποιεῖσθαι.
 5 τὸν μὲν οὖν ἓνα τῶν στρατηγῶν ἀπέστειλαν Πυθόδωρον ὀλίγαις
 ναυσί, Σοφοκλέα δὲ τὸν Σωστρατίδου καὶ Εὐρυμέδοντα τὸν
 6 Θουκλέους ἐπὶ τῶν πλειόνων νεῶν ἀποπέμψειν ἔμελλον. ὁ δὲ
 Πυθόδωρος ἤδη ἔχων τὴν τοῦ Λάχης τῶν νεῶν ἀρχὴν ἐπλευσε
 τελευτῶντος τοῦ χειμῶνος ἐπὶ τὸ Λοκρῶν φρούριον ὃ πρότερον
 Λάχης εἶλε· καὶ νικηθεὶς μάχῃ ὑπὸ τῶν Λοκρῶν ἀνεχώρησεν.

116. Ἐρρῦη δὲ περὶ αὐτὶ τὸ ἔαρ τοῦτο ὁ ῥύαξ τοῦ πυρὸς
 ἐκ τῆς Αἴτνης, ὥσπερ καὶ τὸ πρότερον. καὶ γῆν τινα ἔφθειρε
 τῶν Καταναίων, οἳ ἐπὶ τῇ Αἴτνῃ τῷ ὄρει οἰκοῦσιν, ὅπερ μέγι-
 2 στόν ἐστιν ὄρος ἐν τῇ Σικελίᾳ. λέγεται δὲ πεντηκοστῷ ἔτει ῥυ-
 ῖναι τοῦτο μετὰ τὸ πρότερον ῥεῦμα, τὸ δὲ ξύμπαν τρις γεγε-
 3 νῆσθαι τὸ ῥεῦμα ἀφ' οὗ Σικελία ὑπὸ Ἑλλήνων οἰκεῖται. ταῦτα
 μὲν κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦτον ἐγένετο, καὶ ἕκτον ἔτος τῷ πολέμῳ
 ἐτελεύτα τῷδε ὃν Θουκυδίδης ξυνέγραψεν.

3. πλεύσαντες, nämlich zu den
 Ath. — παρεσκευάζοντο gehört zu
 ὥς οὐ περιοψόμενοι.

6. πρότερον. 99.

116. 2. πεντηκοστῷ. Danach fiel
 der frühere Ausbruch in d. J. 475.
 Da aber nach dem Marmor Parium
 im J. 479 ein Ausbruch des Aetna
 stattfand, und da Thuk. durch λέγε-

ται selbst andeutet, dass ihm die
 Sache nicht genau bekannt sei, so
 darf man unbedenkl. das letztge-
 nannte Jahr als das richtige an-
 nehmen. Mit dem dritten Ausbruch,
 von dem Thuk. gehört hat, meint
 er wohl einen noch ältern und
 nicht, wie Dodwell glaubte, den
 von Diodor 14, 59 erwähnten, der
 ins J. 396 fiel.

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΕΥΤΓΡΑΦΗΣ Δ.

Τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου θέρους περὶ σίτου ἐκβολὴν Συρακο-
σίων δέκα νῆες πλεύσασαι καὶ Λοκρίδες ἶσαι Μεσσήνην τὴν ἐν
Σικελίᾳ κατέλαβον, αὐτῶν ἐπαγαγομένων, καὶ ἀπέστη Μεσσήνη
Ἀθηναίων. ἔπραξαν δὲ τοῦτο μάλιστα οἱ μὲν Συρακόσιοι ὁρῶν- 2
τες προσβολὴν ἔχον τὸ χωρίον τῆς Σικελίας καὶ φοβούμενοι τοὺς
Ἀθηναίους μὴ ἐξ αὐτοῦ ὁρμώμενοί ποτε σφίσι μείζονι παρα-
σκευῇ ἐπέλθωσιν, οἱ δὲ Λοκροὶ κατὰ ἔχθος τὸ Ῥηγίων, βου-
λόμενοι ἀμφοτέρωθεν αὐτοὺς καταπολεμεῖν. καὶ ἐσεβεβλήκεσαν 3
ἅμα ἐς τὴν Ῥηγίων οἱ Λοκροὶ πανστρατιᾷ, ἵνα μὴ ἐπιβοηθῶσι
τοῖς Μεσσηνίοις, ἅμα δὲ καὶ ξυνεπαγόντων Ῥηγίων φυγάδων,
οἳ ἦσαν παρ' αὐτοῖς· τὸ γὰρ Ῥήγιον ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐστασί-
αζε καὶ ἀδύνατα ἦν ἐν τῷ παρόντι τοὺς Λοκροὺς ἀμύνεσθαι,
ἢ καὶ μᾶλλον ἐπετίθεντο. δηώσαντες δὲ οἱ μὲν Λοκροὶ τῷ πεζῷ 4
ἀπεχώρησαν, αἱ δὲ νῆες Μεσσήνην ἐφρούρουν· καὶ ἄλλαι αἱ
πληρούμεναι ἔμελλον αὐτόσε ἐγκαθορμισάμεναι τὸν πόλεμον ἐν-
τεῦθεν ποιήσεσθαι.

2. Ὑπὸ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους τοῦ ἥρος, πρὶν τὸν σῖτον
ἐν ἀκμῇ εἶναι, Πελοποννήσιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι ἐσέβαλον ἐς τὴν
Ἀττικὴν· ἡγεῖτο δὲ Ἄγρις ὁ Ἀρχιδάμου, Λακεδαιμονίων βασι-
λεύς· καὶ ἐγκαθεζόμενοι ἐδήουν τὴν γῆν. Ἀθηναῖοι δὲ τὰς τε 2
τεσσαράκοντα ναῦς ἐς Σικελίαν ἀπέστειλαν, ὥσπερ παρεσκευ-
άζοντο, καὶ στρατηγούς τοὺς ὑπολοίπους Εὐρυμέδοντα καὶ Σο-

1. 1. περὶ σίτου ἐκβ., um die
Zeit, wo das Getreide in Hal-
me schiesst. — αὐτῶν, τῶν
Μεσσηνίων, doch, wie aus §. 3 her-
vorgeht, nur die eine Partei unter
ihnen.

2. προσβολήν verb. mit τῆς Σικ.,

Landung in, Angriff auf S. —
ὁρμώμενοι. zu 1, 64, 2. — ἀμφοτέρω-
θεν, von der Land- und von der
Seeseite.

3. ἀδύνατα ἦν. zu 1, 72, 1.

2. 2. παρεσκευάζοντο. 3, 115.

φοκλέα· Πυθόδωρος γὰρ ὁ τρίτος αὐτῶν ἤδη προαφῆκτο ἐς Σικελίαν. εἶπον δὲ τούτοις καὶ Κερκυραίων ἅμα παραπλέοντας τῶν ἐν τῇ πόλει ἐπιμεληθῆναι, οἱ ἐληστεύοντο ὑπὸ τῶν ἐν τῷ ὄρει φυγάδων· καὶ Πελοποννησίων αὐτόσε νῆες ἐξήκοντα παρεπεπλεύκεσαν τοῖς ἐν τῷ ὄρει τιμωροὶ καὶ λιμοῦ ὄντος μεγάλου ἐν τῇ πόλει νομίζοντες κατασχῆσιν ῥαδίως τὰ πράγματα. Δημοσθένει δὲ ὄντι ιδιώτῃ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τὴν ἐξ Ἀκαρνανίας αὐτῷ δεηθέντι εἶπον χρῆσθαι ταῖς ναυσὶ ταύταις, ἣν βούληται, περὶ τὴν Πελοπόννησον.

3. Καὶ ὥς ἐγένοντο πλείοντες κατὰ τὴν Λακωνικὴν καὶ ἐπυνθάνοντο ὅτι αἱ νῆες ἐν Κερκύρα ἤδη εἰσὶ τῶν Πελοποννησίων, ὁ μὲν Εὐρυμέδων καὶ Σοφοκλῆς ἠπείγοντο ἐς τὴν Κέρκυραν, ὁ δὲ Δημοσθένης ἐς τὴν Πύλον πρῶτον ἐκέλευε σχόντας αὐτοὺς καὶ πράξαντας ἃ δεῖ τὸν πλοῦν ποιῆσθαι· ἀντιλεγόντων δὲ κατὰ τύχην χειμῶν ἐπιγενόμενος κατήνεγκε τὰς ναῦς ἐς τὴν Πύλον. 2 καὶ ὁ Δημοσθένης εὐθύς ἡξίου τειχίζεσθαι τὸ χωρίον (ἐπὶ τοῦτο γὰρ ξυνέπλευσε), καὶ ἀπέφαινε πολλὴν εὐπορίαν ξύλων τε καὶ λίθων καὶ φύσει καρτερόν ὄν καὶ ἐρήμον αὐτό τε καὶ ἐπὶ πολὺ τῆς χώρας· ἀπέχει γὰρ σταδίους μάλιστα ἢ Πύλος τῆς Σπάρτης τετρακοσίους καὶ ἔστιν ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ ποτὲ οὔσῃ γῇ, καλοῦσι 3 δὲ αὐτὴν οἱ Λακεδαιμόνιοι Κορυφάσιον. οἱ δὲ πολλὰς ἔφασαν εἶναι ἄκρας ἐρήμους τῆς Πελοποννήσου, ἣν βούληται καταλαμβάνων τὴν πόλιν δαπανᾶν. τῷ δὲ διάφορόν τι ἐδόκει εἶναι τοῦτο τὸ χωρίον ἑτέρου μᾶλλον, λιμένος τε προσόντος καὶ τοὺς Μεσσηνίους οἰκείους ὄντας αὐτῷ τὸ ἀρχαῖον καὶ ὁμοφώνους τοῖς Λακεδαιμονίοις πλεῖστ' ἂν βλάπτειν ἐξ αὐτοῦ ὀρωμένους καὶ βεβαίους ἅμα τοῦ χωρίου φύλακας ἔσεσθαι.

3. ἐληστεύοντο. 3, 85.

4. ταῖς ναυσὶ τ., die 40 in §. 2.

3. 2. ἐπὶ τοῦτο, dazu (v. 5, 87. 1, 59, 2. 3, 111, 1), die meisten der guten Codd. statt der Vulg. ἐπὶ τούτῳ, die an sich nicht schlechter ist. — ξυνέπλευσε habe ich jetzt mit Cl. als das hdschrftl. weit besser verbürgte statt ξυνεκπλεῦσαι aufgenommen. — ἐπὶ πολὺ vertritt den Acc. eines Nomen, = πολὺ μέρος. zu 1, 50, 2.

3. καταλαμβάνων, sc. αὐτάς. — δαπανᾶν, durch Aufwand schwä-

chen, in Kosten stürzen. Antiph. de caed. Herod. p. 719 R. ἀνήρ, ὃν ἐδαπάνησαν. Oefter so bei Spätern. — διάφορόν τι — ἑτέρου μᾶλλον, dieselbe Abundanz wie 1, 138, 3 in διαφερόντως τι ἐς αὐτὸ μᾶλλον ἑτέρου ἄξιος θαυμάσαι. — καὶ τοὺς — βλάπτειν, anakoluthische Fortsetzung des Satzes statt der regelmässigen: καὶ τῶν Μεσσηνίων — ἂν βλαπτόντων. zu 3, 94, 3. — οἰκείους αὐτῷ, i. e. τῷ χωρίῳ, weil eben Pylos in dem alten Messenien lag. Die Berechnung des Demosth. traf ein: 41, 2. vgl. auch 3, 112, 4.

4. Ὡς δὲ οὐκ ἔπειθεν οὔτε τοὺς στρατηγούς οὔτε τοὺς στρατιώτας, ὕστερον καὶ τοῖς ταξιάρχοις κοινώσας, ἡσύχαζεν ὑπὸ ἀπλοίας, μέχρι αὐτοῖς τοῖς στρατιώταις σχολάζουσιν ὁρμὴ ἐπέπεσε περιστᾶσιν ἐκτειχίσαι τὸ χωρίον. καὶ ἐγχειρήσαντες εἰργάζοντο, σιδήρια μὲν λιθουργὰ οὐκ ἔχοντες, λογάδην δὲ φέροντες λίθους, καὶ ξυνετίθεσαν ὥς ἕκαστόν τι ξυμβαίνοι· καὶ τὸν πηλόν, εἶπον δέοι χρῆσθαι, ἀγγείων ἀπορία ἐπὶ τοῦ νώτου ἔφερον ἐγκεκυφότες τε, ὥς μάλιστα μέλλοι ἐπιμένειν, καὶ τῷ χεῖρε ἐς τοῦπίσω ξυμπλέκοντες, ὅπως μὴ ἀποπίπτοι. παντί τε τρόπῳ ἠπείγοντο φθῆναι τοὺς Λακεδαιμονίους τὰ ἐπιμαχώτατα ἐξεργασάμενοι πρὶν ἐπιβοηθῆσαι· τὸ γὰρ πλεόν τοῦ χωρίου αὐτὸ καρτερὸν ὑπῆρχε καὶ οὐδὲν ἔδει τείχους.

5. Οἱ δὲ ἐορτήν τινα ἔτυχον ἄγοντες, καὶ ἅμα πυνθανόμενοι ἐν ὀλιγωρίᾳ ἐποιοῦντο, ὥς, ὅταν ἐξέλθωσιν, ἢ οὐχ ὑπομενοῦντας σφᾶς ἢ ῥαδίως ληψόμενοι βία· καί τι καὶ αὐτοὺς ὁ στρατὸς ἔτι ἐν ταῖς Ἀθήναις ὦν ἐπέσχευ. τειχίσαντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι τοῦ χωρίου τὰ πρὸς ἡπειρον καὶ ἃ μάλιστα ἔδει ἐν ἡμέραις ἑξ, τὸν μὲν Δημοσθένην μετὰ νεῶν πέντε αὐτοῦ φύλακα καταλείπουσι, ταῖς δὲ πλείοσι ναυσὶ τὸν ἐς τὴν Κέρκυραν πλοῦν καὶ Σικελίαν ἠπείγοντο.

6. Οἱ δ' ἐν τῇ Ἀττικῇ ὄντες Πελοποννήσιοι ὥς ἐπύθοντο

4. 1. οὐκ ἔπειθεν. zu 31, 1. — ὕστερον — κοινώσας gehört noch zum Vordersatze: eben durch die Taxiarchen, denen er seinen Plan mitgetheilt, suchte er die Soldaten dafür zu gewinnen. — ἡσύχαζεν ὑπὸ ἀπλ., lag er unthätig wegen Windstille. v. 2, 85, 6 ὑπὸ ἀπλοίας ἐνδιέτριψεν. 8, 99 μέινας ὑπὸ ἀπλοίας. Zwar nicht officiell, aber factisch war Demosth. Oberbefehlshaber, weil ihm gestattet worden war, das Geschwader zu Unternehmungen an den pelop. Küsten beliebig zu verwenden: C. 2, 4. Es bedarf also wohl der Aenderung ἡσύχαζον nicht. Andere erklären ἡσύχαζεν: er gab seine Bemühungen auf, und ziehen ὑπὸ ἀπλοίας zum Folg. — περιστᾶσιν, sich herumstellend, um Hand ans Werk zu legen. Fast alle Codd. falsch περὶ στάσιν oder περίστασιν.

2. λογάδην gehört weniger zu φέροντες als zu λίθους, fast = ausgewählte Steine. v. 4, 31, 2. 6, 66, 2. Ueber die Verbindung von Adv. und Subst. zu 1, 30, 4. — ἕκαστόν τι, das Neutr., weil der allgemeine Begriff „Stück, Masse“ vorschwebt. vgl. zu 2, 47, 3. 76, 1. — ξυμβαίνοι, sich fügen, passen mochte.

3. τοὺς Λακ. ist durch Anticipation zu φθῆναι gezogen, anstatt nach πρὶν zu stehen.

5. 1. ἐν ὀλιγωρίᾳ ἐπ., sie missachteten es, ohne Obj., wie 7, 3, 2. — ὥς — οὐχ ὑπομενοῦντας sc. αὐτούς, i. e. τοὺς Ἀθηναίους, Acc. absol. zum Ausdruck eines subjectiven Urtheils. zu 1, 134, 4. — σφᾶς, τοὺς Λακεδ. — ἐν ταῖς Ἀθήναις für ἐν τῇ Ἀττικῇ. zu 3, 91, 5.

τῆς Πύλου κατειλημμένης, ἀνεχώρουν κατὰ τάχος ἐπ' οἴκου, νομίζοντες μὲν οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ Ἄγρις ὁ βασιλεὺς οἰκεῖον σφίσι τὸ περὶ τὴν Πύλον· ἅμα δὲ πρῶ ἐσβαλόντες καὶ τοῦ σίτου ἔτι χλωροῦ ὄντος ἐσπάνιζον τροφῆς τοῖς πολλοῖς, χειμῶν τε ἐπιγενόμενος μείζων παρὰ τὴν καθεστηκυῖαν ὥραν ἐπίεσε τὸ στρα-
 2 τευμα. ὥστε πολλαχόθεν ξυνέβη ἀναχωρῆσαί τε θᾶσσον αὐτοὺς καὶ βραχυτάτην γενέσθαι τὴν ἐσβολὴν ταύτην· ἡμέρας γὰρ πεντεκαίδεκα ἔμειναν ἐν τῇ Ἀττικῇ.

7. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον Σιμωνίδης Ἀθηναίων στρατηγὸς Ἡίωνα τὴν ἐπὶ Θράκης Μενδαίων ἀποικίαν, πολεμίαν δὲ οὖσαν, ξυλλέξας Ἀθηναίους τε ὀλίγους ἐκ τῶν φρουρίων καὶ τῶν ἐκείνῃ ξυμμάχων πλῆθος προδιδομένην κατέλαβεν. καὶ παραχρῆμα ἐπιβοηθησάντων Χαλκιδέων καὶ Βοττιαίων ἐξεκρού-
 σθη τε καὶ ἀπέβαλε πολλοὺς τῶν στρατιωτῶν.

8. Ἀναχωρησάντων δὲ τῶν ἐκ τῆς Ἀττικῆς Πελοποννησίων οἱ Σπαρτιᾶται αὐτοὶ μὲν καὶ οἱ ἐγγύτατα τῶν περιοίκων εὐθὺς ἐβοήθουν ἐπὶ τὴν Πύλον, τῶν δὲ ἄλλων Λακεδαιμονίων βραδυ-
 τέρα ἐρίγνετο ἢ ἔφοδος, ἄρτι ἀφιγμένων ἀφ' ἐτέρας στρατείας.
 2 περιήγγελλον δὲ καὶ κατὰ τὴν Πελοπόννησον βοηθεῖν ὅτι τάχιστα ἐπὶ Πύλον καὶ ἐπὶ τὰς ἐν τῇ Κερκύρα ναῦς σφῶν τὰς ἐξήκοντα ἔπεμψαν, αἱ ὑπερενεχθεῖσαι τὸν Λευκαδίων ἰσθμὸν καὶ λαθοῦσαι τὰς ἐν Ζακύνθῳ Ἀττικὰς ναῦς ἀφικνοῦνται ἐπὶ Πύλον.
 3 παρῆν δὲ ἤδη καὶ ὁ πεζὸς στρατός. Δημοσθένης δὲ προσπλεόντων ἔτι τῶν Πελοποννησίων ὑπεκπέμπει φθάσας δύο ναῦς ἀγγεῖλαι Εὐρυμέδοντι καὶ τοῖς ἐν ταῖς ναυσὶν ἐν Ζακύνθῳ Ἀθη-
 4 ναίοις παρεῖναι ὥς τοῦ χωρίου κινδυνεύοντος. καὶ αἱ μὲν νῆες κατὰ τάχος ἔπλεον κατὰ τὰ ἐπεσταλμένα ὑπὸ Δημοσθένους· οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι παρεσκευάζοντο ὥς τῷ τειχίσματι προσβαλοῦν-
 τες κατὰ τε γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν, ἐλπίζοντες ῥαδίως αἰρήσειν οἰκοδόμημα διὰ ταχέων εἰργασμένον καὶ ἀνθρώπων ὀλίγων ἐν-
 5 ὄντων. προσδεχόμενοι δὲ καὶ τὴν ἀπὸ Ζακύνθου τῶν Ἀττικῶν νεῶν βοήθειαν ἐν νῷ εἶχον, ἣν ἄρα μὴ πρότερον ἔλωσι, καὶ τοὺς ἔσπλους τοῦ λιμένος ἐμφράξαι, ὅπως μὴ ἦ τοῖς Ἀθηναίοις

6. 1. νομίζοντες κτέ. Ueber den Nom. zu 1, 49, 4. Diesem νομίζοντες μὲν entspr. ἅμα δὲ — ἐσπάνιζον. zu 2, 47, 3. — παρὰ, im Vergleich zu.

8. 2. τὰς ἐξήκοντα. C. 2, 3. —

ὑπερενεχθεῖσαι. zu 3, 15, 1. — Ἀττικὰς ναῦς, das Geschwader des Eurymedon und Sophokles; §. 3. 13, 2.

5. καὶ τοὺς ἔσπλους. Nicht bloss die Befestigung zu berennen, son-

ἐφορμίσασθαι ἐς αὐτόν. ἡ γὰρ νῆσος ἡ Σφακτηρία καλουμένη 6
 τὸν τε λιμένα, παρατείνουσα καὶ ἐγγὺς ἐπικειμένη, ἐχυρὸν ποιεῖ
 καὶ τοὺς ἑσπλους στενοὺς, τῇ μὲν δυοῖν νεοῖν διάπλουν κατὰ τὸ
 τείχισμα τῶν Ἀθηναίων καὶ τὴν Πύλον, τῇ δὲ πρὸς τὴν ἄλλην
 ἡπειρον ὀκτὼ ἢ ἐννέα· ὑλώδης τε καὶ ἀτριβῆς πᾶσα ὑπ' ἐρημίας
 ἦν καὶ μέγεθος περὶ πεντεκαίδεκα σταδίους μάλιστα. τοῖς μὲν 7
 οὖν ἑσπλους ταῖς ναυσὶν ἀντιπρώροις βύξην κλήσειν ἔμελλον·
 τὴν δὲ νῆσον ταύτην φοβούμενοι μὴ ἐξ αὐτῆς τὸν πόλεμον σφίσι
 ποιῶνται, ὀπλίτας διεβίβασαν ἐς αὐτὴν καὶ παρὰ τὴν ἡπειρον
 ἄλλους ἔταξαν· οὕτω γὰρ τοῖς Ἀθηναίοις τὴν τε νῆσον πολεμίαν 8
 ἔσεσθαι τὴν τε ἡπειρον, ἀπόβασιν οὐκ ἔχουσιν· τὰ γὰρ αὐτῆς
 τῆς Πύλου ἔξω τοῦ ἑσπλου πρὸς τὸ πέλαγος ἀλίμενα ὄντα οὐχ
 ἔξιν ὅθεν ὀρμώμενοι ὠφελήσουσι τοὺς αὐτῶν, σφεῖς δὲ ἄνευ
 τε ναυμαχίας καὶ κινδύνου ἐκπολιορκήσειν τὸ χωρίον κατὰ τὸ
 εἶκος, σίτου τε οὐκ ἐνόντος καὶ δι' ὀλίγης παρασκευῆς κατει-
 λημμένου. ὥς δ' ἐδόκει αὐτοῖς ταῦτα, καὶ διεβίβαζον ἐς τὴν 9
 νῆσον τοὺς ὀπλίτας ἀποκληρώσαντες ἀπὸ πάντων τῶν λόχων.
 καὶ διέβησαν μὲν καὶ ἄλλοι πρότερον κατὰ διαδοχὴν, οἱ δὲ τε-
 λευταῖοι καὶ ἐγκαταληφθέντες εἴκοσι καὶ τετρακίσιοι ἦσαν καὶ
 Εἰλωτες οἱ περὶ αὐτούς· ἦρχε δ' αὐτῶν Ἐπιτάδας ὁ Μολόβρου.

9. Δημοσθένης δὲ ὁρῶν τοὺς Λακεδαιμονίους μέλλοντας
 προσβάλλειν ναυσὶ τε ἅμα καὶ πεζῷ, παρεσκευάζετο καὶ αὐτός,
 καὶ τὰς τριήρεις αἵπερ ἦσαν αὐτῷ ἀπὸ τῶν καταλειφθεῖσων ἀνα-

dern, falls sie dieselbe nicht früher
 nähmen, auch die Einfahrten des
 Hafens zu sperren beabsichtigten
 sie.

6. παρατείνουσα, sich erstrek-
 kend. Dies passt gut auf die vor
 dem jetzigen Hafen von Navarino
 liegende lange und schmale Insel,
 welche sonst bei den Alten Σφα-
 γία heisst. — τῇ μὲν κτέ. Nach
 Leake (auch auf den Karten Ar-
 nolds und Göllers) ist der bei wei-
 tem grössere Eingang der süd-
 liche. Wenn also nicht eine Ver-
 wechselung von Seiten des Thuk.
 anzunehmen ist, so lag Pylos an dem
 nördlichen Eingang, etwa wo
 jetzt Palaeocastro, und war nicht,
 wie man gewöhnl. meint, das jetzt.

Navarino. — μέγεθος, an Länge,
 nicht an Umfang. Diese Bezeich-
 nung erscheint bei der Schmalheit
 der Insel sehr natürlich. Doch haben
 Neuere auch die Länge erhebl.
 grösser gefunden.

8. κατειλημμένου, sc. αὐτοῦ, i. e.
 τοῦ χωρίου. zu 2, 8, 4. Doch er-
 scheint hier die nahe liegende Aen-
 derung κατειλημμένον fast unab-
 weislich.

9. καὶ διέβ., wie sie es gut be-
 fanden, so führten sie es auch aus.
 — Εἰλωτες, als Diener. 16, 1.

9. 1. τὰς τριήρεις, noch drei:
 C. 5, 2. 8, 3. — αἵπερ ἦσαν. An-
 sprechend vermuthet Cl. αἱ περι-
 ἦσαν, gebilligt auch von Stahl. —

σπάσας ὑπὸ τὸ τείχισμα προσεσταύρωσε, καὶ τοὺς ναύτας ἐξ αὐ-
 τῶν ὥπλισεν ἀσπίσι τε φάυλαις καὶ οἰσυνῆναις ταῖς πολλαῖς· οὐ
 γὰρ ἦν ὅπλα ἐν χωρίῳ ἐρήμῳ πορίσασθαι, ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἐκ
 ληστρικῆς Μεσσηνίων τριακοντόρου καὶ κέλητος ἔλαβον, οἱ ἔτυ-
 χον παραγενόμενοι. ὁπλῖταί τε τῶν Μεσσηνίων τούτων ὥς τεσ-
 2 σαρᾶκοντα ἐγένοντο, οἷς ἐχρῆτο μετὰ τῶν ἄλλων. τοὺς μὲν οὖν
 πολλοὺς τῶν τε ἀόπλων καὶ ὥπλισμένων ἐπὶ τὰ τετειχισμένα
 μάλιστα καὶ ἐχυρὰ τοῦ χωρίου πρὸς τὴν ἡπειρον ἔταξε, προειπὼν
 ἀμύνασθαι τὸν πεζόν, ἣν προσβάλλη· αὐτὸς δὲ ἀπολεξάμενος ἐκ
 πάντων ἐξήκοντα ὁπλίτας καὶ τοξότας ὀλίγους ἐχώρει ἔξω τοῦ
 τείχους ἐπὶ τὴν θάλασσαν, ἣ μάλιστα ἐκείνους προσεδέχετο πει-
 ράσειν ἀποβαίνειν ἐς χωρία μὲν χαλεπὰ καὶ πετρῶδη πρὸς τὸ
 πέλαγος τετραμμένα, σφίσι δὲ τοῦ τείχους ταύτῃ ἀσθενεστάτου
 3 ὄντος ἐπισπάσασθαι αὐτοὺς ἠγεῖτο προθυμήσεσθαι· οὔτε γὰρ
 αὐτοὶ ἐλπίζοντές ποτε ναυσὶ κρατηθήσεσθαι οὐκ ἰσχυρὸν ἐτεί-
 χιζον, ἐκείνοις τε βιαζομένοις τὴν ἀπόβασιν ἀλώσιμον τὸ χωρίον

προσεσταύρωσε, verband sie da-
 mit (mit der Befestigung) durch
 Palissaden. Das Wort kommt
 sonst nicht vor. — ἐξ αὐτῶν mit
 τοὺς ναύτας zu verbinden wäre
 gegen die Grammatik. Es gehört
 zu ὥπλισεν, welches prägnant zu
 fassen ist: er nahm sie aus den
 Schiffen und bewaffnete sie.
 v. 8, 17, 1 ἐκ τῶν ἐκ Πελ. νεῶν
 τοὺς ναύτας ὁπλίσας. — ἀσπίσι τε.
 Aehnl. Hyperbaton von τέ 115, 1
 ἡμύναντό τε ἐκ φάυλου τειχίσμα-
 τος καὶ ἀπ' οἰκιῶν ἐπάλλξεις ἐχου-
 σῶν.

2. προσβάλλη, Cl. προσβάλῃ mit
 der Vulg. gegen die meisten Hdschr.
 wegen ἀμύνασθαι. Doch vgl. 41, 1
 ἦν — ἐσβάλλωσιν, ἐξαγαγόντες
 ἀποκτεῖναι. — προσεδέχετο κτέ.
 Ueb. die Satzformation zu 1, 16.
 Die Antithese zu μὲν war eigentl.
 mit ὄντος schon beendet, hat sich
 aber zu einem eigenen Satze er-
 weitert. — προθυμήσεσθαι lassen
 die Meisten von ἐπισπάσασθαι ab-
 hängen, und so schon der Schol.
 Das Subj. zu ἐπισπάσ. ist dann aus
 dem Gen. abs. zu entnehmen, entw.
 τὸ τεῖχος selbst (zu 2, 83, 3) oder
 das allgemeine: dies, dieser Um-

stand: er glaubte, dass dies
 sie anlocken werde, grossen
 Eifer zu zeigen. Ob Demosth.
 selbst, was anscheinend das Ein-
 fachste ist, als Subj. gedacht wer-
 den kann, ist mir wegen des Med.
 zweifelhaft. Der Ao. ἐπισπάσασθαι
 im Sinne des Fut. zu 1, 81, 6.
 Ueb. den Inf. Fut. προθυμήσεσθαι
 zu 1, 27, 2. Poppo und Krüger,
 wie schon Reiske, lassen umgekehrt
 προθυμ. von ἐπισπ. abhängen und
 erklären: er glaubte, dass sie
 bereit sein würden, sich da-
 hin locken zu lassen, wofür
 Poppo zugleich ἐπισπάσεσθαι (pas-
 siv gebraucht) vermuthet. Aber
 προθυμεῖσθαι bedeutet: sich be-
 streben, Eifer zeigen, nicht:
 bereit sein. Auch 5, 111, 3 πολ-
 λοῖς τὸ αἰσχυρὸν καλούμενον ἐπε-
 σπάσατο ξυμφοραῖς ἀνηκέστοις ἐκόν-
 τας περιπεσεῖν spricht dafür, dass
 ἐπισπάσασθαι hier das regie-
 rende Wort ist.

3. Constr. οὐκ ἰσχυρὸν ἐτείχιζον,
 οὔτε αὐτοὶ ποτε ναυσὶ κρατηθή-
 σεσθαι ἐλπίζοντες, ἐκείνοις τε —
 γίγνεσθαι. ἐλπίζειν ist voc. med.,
 erwarten, glauben. — ἀλώσι-

γίγνεσθαι. κατὰ τοῦτο οὖν πρὸς αὐτὴν τὴν θάλασσαν χωρήσας 4
ἔταξε τοὺς ὀπλίτας ὡς εἴρω, ἣν δύνηται, καὶ παρεκελεύσατο
τοιιάδε.

10. „Ἄνδρες οἱ ξυναράμενοι τοῦδε τοῦ κινδύνου, μηδεὶς
ὑμῶν ἐν τῇ τοιᾷδε ἀνάγκῃ ξυνετὸς βουλέσθω δοκεῖν εἶναι, ἐκ-
λογιζόμενος ἅπαν τὸ περιεστὸς ἡμᾶς δεινόν, μᾶλλον δὲ ἀπερι-
σκέπτως εὐελπὶς ὁμόσε χωρῆσαι τοῖς ἐναντίοις, καὶ ἐκ τούτων ἂν
περιγενόμενος. ὅσα γὰρ ἐς ἀνάγκην ἀφίκται ὥσπερ τάδε, λογι-
σμὸν ἥκιστα ἐνδεχόμενα κινδύνου τοῦ ταχίστου προσδεῖται. ἐγὼ 2
δὲ καὶ τὰ πλείω ὁρῶ πρὸς ἡμῶν ὄντα, ἣν ἐθέλωμέν τε μεῖναι
καὶ μὴ τῷ πλήθει αὐτῶν καταπλαγέντες τὰ ὑπάρχοντα ἡμῖν
κρείσσω καταπροδοῦναι. τοῦ τε γὰρ χωρίου τὸ δυσέμβατον ἡμέ- 3
τερον νομίζω (μενόντων ἡμῶν ξύμμαχον γίγνεται, ὑποχωρήσασι
δὲ καίπερ χαλεπὸν ὃν εὐπορον ἔσται μηδενὸς κωλύοντος, καὶ τὸν
πολέμιον δεινότερον ἔξομεν μὴ ῥαδίως αὐτῷ πάλιν οὔσης τῆς
ἀναχωρήσεως, ἣν καὶ ὑφ' ἡμῶν βιάζεται· ἐπὶ γὰρ ταῖς ναυσὶ
ῥᾶστοί εἰσιν ἀμύνεσθαι, ἀποβάντες δὲ ἐν τῷ ἴσῳ ἥδη) τό τε 4
πλήθος αὐτῶν οὐκ ἄγαν δεῖ φοβεῖσθαι· κατ' ὀλίγον γὰρ μαχεῖ-
ται, καίπερ πολὺ ὄν, ἀπορία τῆς προσορμίσεως, καὶ οὐκ ἐν γῇ
στρατός ἐστὶν ἐκ τοῦ ὁμοίου μείζων, ἀλλ' ἀπὸ νεῶν, αἷς πολλὰ
τὰ καίρια δεῖ ἐν τῇ θαλάσῃ ξυμβῆναι. ὥστε τὰς τούτων ἀπο- 5
ρίας ἀντιπάλους ἡγοῦμαι τῷ ἡμετέρῳ πλήθει, καὶ ἅμα ἀξιῶ

μον, doch einnehmbar, wenn
auch noch so stark befestigt.

4. κατὰ τοῦτο, an diesem
Punkte.

10. 1. ξυναράμενοι mit dem Ge-
net. auch 5, 28, 2, wegen des Be-
griffes der Theilnahme. — μᾶλλον
δέ, sc. πᾶς τις βουλέσθω. — καὶ
— περιγ., da er auch aus die-
ser Gefahr wohl davonkom-
men dürfte.

2. πρὸς ἡμῶν, auf unsrer
Seite, uns günstig. — τὰ —
κρείσσω, i. e. τὰ κρείσσω, ἃ ἡμῖν
ὑπάρχει.

3. μενόντων κτέ. schliesst sich
als epexegetische Parenthese an,
und es bedarf nicht des ὅ, welches
fast alle Ausgg. gegen die Codd.
einschieben. zu 3, 37, 2. — ὑπο-
χωρήσασι. Der Dativ, den schon
Dionys. v. Halik. vorfand und tadelte,

bleibt auch nach Classens umsich-
tiger Vertheidigung sehr auffallend,
da bei εὐπορον, d. i. εὐεπίβατον
zu denken ist τοῖς Λακεδ. Er ist
nur aus der starken Vorliebe des
Thuk. für Varietät des Ausdrucks
zu erklären. — ἣν — βιάζεται,
wenn er obenein — gedrängt
wird. Der Erklärung Anderer:
sollte er auch geworfen wer-
den, widerstrebt der Zusammen-
hang. — ἐπὶ γὰρ κτέ. ist die Be-
gründung von δεινότερον ἔξομεν.
— ἥδη, sc. εἰσί.

4. κατ' ὀλίγον, „distributive, im-
mer nur in geringer Zahl.
cf. 5, 9, 2. 6, 34, 4 et ibi interpr.“
P. — ἐκ τοῦ ὁμ., unter glei-
chen Umständen. — δεῖ ξυμ-
βῆναι, näml. wenn ihnen eine Un-
ternehmung gelingen soll.

5. πλήθει meint hier die ge-

ὑμᾶς Ἀθηναίους ὄντας καὶ ἐπισταμένους ἐμπειρίᾳ τὴν ναυτικὴν ἐπ' ἄλλους ἀπόβασιν ὅτι, εἴ τις ὑπομένοι καὶ μὴ φόβῳ ῥοθίου καὶ νεῶν δεινότητος κατάπλου ὑποχωροίη, οὐκ ἂν ποτε βιάζοιτο, καὶ αὐτοὺς νῦν μεῖναι τε καὶ ἀμυνομένους παρ' αὐτὴν τὴν ῥαχίαν σώζειν ἡμᾶς τε αὐτοὺς καὶ τὸ χωρίον.“

11. Τοσαῦτα τοῦ Δημοσθένους παρακελευσαμένου οἱ Ἀθηναῖοι ἐθάρσησάν τε μᾶλλον καὶ ἐπικαταβάντες ἐτάξαντο παρ' αὐτὴν τὴν θάλασσαν. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἄραν τεστῶ τε κατὰ γῆν στρατῶ προσέβαλλον τῶ τειχίσματι καὶ ταῖς ναυσὶν ἅμα, οὗσαις τεσσαράκοντα καὶ τρισί· ναύαρχος δὲ αὐτῶν ἐπέπλει Θρασυμηλίδας ὁ Κρατησικλέους, Σπαρτιάτης. προσέβαλλε δὲ ἥπερ ὁ Δημοσθένης προσεδέχετο. καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἀμφοτέρωθεν, ἕκ τε γῆς καὶ ἐκ θαλάσσης, ἡμύνοντο· οἱ δὲ κατ' ὀλίγας ναῦς διελόμενοι, διότι οὐκ ἦν πλείοσι προσσχεῖν, καὶ ἀναπαύοντες ἐν τῶ μέρει τοὺς ἐπίπλους ἐποιοῦντο, προθυμία τε πάσῃ χρώμενοι καὶ παρακελευσμῶ, εἴ πως ὠσάμενοι ἔλοιεν τὸ τεῖχος. πάντων δὲ φανερώτατος Βρασίδας ἐγένετο. τριηραρχῶν γὰρ καὶ ὄρων τοῦ χωρίου χαλεποῦ ὄντος τοὺς τριηράρχους καὶ κυβερνήτας, εἴ πη καὶ δοκοίη δυνατόν εἶναι σχεῖν, ἀποκνοῦντας καὶ φυλασσομένους τῶν νεῶν μὴ ξυντρίψωσιν, ἐβόα λέγων ὥς οὐκ εἰκὸς εἶη ξύλων φειδομένους τοὺς πολεμίους ἐν τῇ χώρᾳ περιδεῖν τεῖχος πεποιημένους, ἀλλὰ τάς τε σφετέρας ναῦς βιαζομένους τὴν ἀπόβασιν καταγνύναι ἐκέλευε, καὶ τοὺς ξυμμάχους μὴ ἀποκνῆσαι ἀντὶ μεγάλων εὐεργεσιῶν τὰς ναῦς τοῖς Λακεδαιμονίοις ἐν τῶ

ringe Anzahl. — νεῶν κτέ. Constr. δεινότητος κατάπλου νεῶν. — ἂν βιάζοιτο passiv: erzwungen werden möchte. Subj. ist ἡ ἀπόβασις. — καὶ αὐτοὺς, auch ihr selbst, sowie ich.

11. 1. ἐπικαταβάντες. ἐπι- bezeichnet die feindliche Absicht. Das Wort findet sich ebenso noch viermal, immer im Partic. Dieselbe Bedeutung hat ἐπι- in ἐπεσβαίνοντες 2, 90, 6. 4, 14, 2.

2. τεσσαράκοντα καὶ τρισί. C. 2, 2. 8, 2 bestand diese Flotte aus 60 Segeln; warum es jetzt 17 weniger sind, erfährt man nicht. Doch deshalb die Zahl zu ändern, wäre übereilt.

3. ἐκ — θαλάσσης, sowohl nach

der Land- als nach der See-
seite hin.

4. σχεῖν, zu landen. — τῶν νεῶν als gen. part. gefasst und von ξυντρίψωσιν abhäng. gemacht, giebt einen kaum angemessenen Sinn. Nicht: einige der Schiffe, sondern: ihre Schiffe müsste gesagt sein. Es wird daher wohl zu φυλασσομένους gehören. Zwar fehlt es an Beispielen dieser Constr.; doch Thuk. hat so vieles Eigenartige in der Grammatik, dass es nicht auffallen kann, wenn er φυλάσσεσθαι nach der Analogie der verwandten Begriffe ἐπιμελεῖσθαι, φροντίζειν, φείδεσθαι mit dem Gen. verbunden hat. — καὶ τοὺς ξυμμ. setzt eigentlich ein voraufgegan-

παρόντι ἐπιδοῦναι, ὀκείλαντας δὲ καὶ παντὶ τρόπῳ ἀποβάοντας τῶν τε ἀνδρῶν καὶ τοῦ χωρίου κρατῆσαι.

12. Καὶ ὁ μὲν τοὺς τε ἄλλους τοιαῦτα ἐπέσπερχε καὶ τὸν ἑαυτοῦ κυβερνήτην ἀναγκάσας ὀκείλαι τὴν ναῦν ἐχώρει ἐπὶ τὴν ἀποβάθραν· καὶ πειρώμενος ἀποβαίνειν ἀνεκόπη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, καὶ τραυματισθεὶς πολλὰ ἐλειποψύχησέ τε καὶ πεσόντος αὐτοῦ ἐς τὴν παρεξιρεσίαν ἢ ἀσπὶς περιερούη ἐς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐξενεχθείσης αὐτῆς ἐς τὴν γῆν οἱ Ἀθηναῖοι ἀνελόμενοι ὕστερον πρὸς τὸ τροπαῖον ἐχρήσαντο ὃ ἔστησαν τῆς προσβολῆς ταύτης. οἱ δ' ἄλλοι προὔθυμοῦντο μὲν, ἀδύνατοι δ' ἦσαν ἀποβῆναι 2 τῶν τε χωρίων χαλεπότητι καὶ τῶν Ἀθηναίων μενόντων καὶ οὐδὲν ὑποχωρούντων. ἐς τοῦτό τε περιέστη ἡ τύχη ὥστε Ἀθηναί- 3 οὺς μὲν ἐκ γῆς τε καὶ ταύτης Λακωνικῆς ἀμύνεσθαι ἐκείνους ἐπιπλέοντας, Λακεδαιμονίους δὲ ἐκ νεῶν τε καὶ ἐς τὴν ἑαυτῶν πολεμίαν οὖσαν ἐπ' Ἀθηναίους ἀποβαίνειν· ἐπὶ πολὺ γὰρ ἐποίει τῆς δόξης ἐν τῷ τότε τοῖς μὲν ἡπειρώταις μάλιστα εἶναι καὶ τὰ περὶ κρατίστοις, τοῖς δὲ θαλασσίοις τε καὶ ταῖς ναυσὶ πλεῖστον προέχειν.

13. Ταύτην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν καὶ τῆς ὕστεραίας μέρος τι προσβολὰς ποιησάμενοι ἐπέπαυντο· καὶ τῇ τρίτῃ ἐπὶ ξύλα ἐς μηχανὰς παρέπεμψαν τῶν νεῶν τινας ἐς Ἀσίνην, ἐλπίζοντες τὸ κατὰ τὸν λιμένα τεῖχος ὕψος μὲν ἔχειν, ἀποβάσεως δὲ μάλιστα

nes αὐτούς τε (τοὺς Λακεδ.) voraus, was in τὰς τε σφετέρως ναῦς nur implicite enthalten ist.

12. 1. ἐπέσπερχε. feuerte an, poet. Wort. — παρεξιρεσία ist der Raum im Schiffe, wo keine Ruder mehr sind, also der vordere und hintere Theil, hier natürlich der vordere.

3. περιέστη, schlug um. v. 1, 32, 4. — ἀποβαίνειν de conatu. — Von ἐπὶ πολὺ hängt τῆς δόξης ab: einen grossen Theil ihres Ruhmes, zu 1, 50, 2. — ἐποίει κτέ., wörtl.: bewirkte den Einen, dass sie — seien, d. h. ein grosser Theil ihres Ruhmes bestand für die Einen darin, — zu sein. Anders Kr. u. Cl. — θαλασσίοις τε, sc. εἶναι.

13. 1. τὸ τεῖχος. Bis jetzt hatten sie an der nach dem offenen

Meere zugekehrten Seite der Feste die Landung versucht, wo die Mauer zwar schwach, das Ufer aber unzugängl. war (9, 2. 11, 2). Hier im Hafen war es nun umgekehrt. — ἔχειν. Nicht übel vermuthet Ullrich Beitr. z. K. d. Th. 1, S. 26 ἔχον, weil dies eine den Lak. bekannte Thatsache sei, also nicht von ἐλπίζοντες abhängig gemacht werden könne, selbst wenn man daraus νομίζοντες entnehmen wolle. Cl. ist ihm gefolgt. Indess nicht selten werden im Griechischen Sätze, die nach strenger Logik subordiniert sein sollten, durch μὲν — δέ coordiniert (zu 1, 28, 4); sodass ὕψος μὲν ἔχειν gleichsam διὰ μέσον eingeschoben ist, und zu ἐλπίζοντες eigentl. nur ἐλεῖν gehört. v. 8, 9, 1 ἐτοῖμος ἦν ἐκείνους μὲν μὴ λυεῖν δὴ τὰς Ἰσθμι-

2 οὐσης ἐλεῖν μηχαναῖς. ἐν τούτῳ δὲ αἱ ἐκ τῆς Ζακύνθου νῆες
 τῶν Ἀθηναίων παραγίγνονται πεντήκοντα· προσεβοήθησαν γὰρ
 τῶν τε φρουρίδων τινὲς αὐτοῖς τῶν ἐκ Ναυπάκτου καὶ Χῆαι τέσ-
 3 σαρες. ὥς δὲ εἶδον τὴν τε ἡπειρον ὀπλιτῶν περίπλεων τὴν τε
 νῆσον, ἐν τε τῷ λιμένι οὐσας τὰς ναῦς καὶ οὐκ ἐκπλεύουσας,
 ἀπορήσαντες ὅπῃ καθορμίσωνται, τότε μὲν ἐς Πρωτὴν τὴν νῆ-
 σον, ἣ οὐ πολὺν ἀπέχει ἐρῆμος οὐσα, ἐπλευσαν καὶ ἠύλισαντο,
 τῇ δ' ὕστεραία παρασκευασάμενοι ὥς ἐπὶ ναυμαχίαν ἀνήγοντο,
 ἣν μὲν ἀντεκπλεῖν ἐθέλωσι σφίσιν ἐς τὴν εὐρυχωρίαν, εἰ δὲ μή,
 4 ὥς αὐτοὶ ἐπεσπλευσούμενοι. καὶ οἱ μὲν οὔτε ἀντανήγοντο οὔτε ἂν
 διανοήθησαν, φράξαι τοὺς ἔσπλους, ἔτυχον ποιήσαντες, ἡσυχά-
 ζοντες δ' ἐν τῇ γῇ τὰς τε ναῦς ἐπλήρουν καὶ παρεσκευάζοντο, ἣν
 ἐσπλέη τις, ὥς ἐν τῷ λιμένι ὄντι οὐ σμικρῷ ναυμαχήσοντες.

14. Οἱ δ' Ἀθηναῖοι γνόντες καθ' ἑκάτερον τὸν ἔσπλουν
 ὥρμησαν ἐπ' αὐτούς, καὶ τὰς μὲν πλείους καὶ μετεώρους ἤδη
 τῶν νεῶν καὶ ἀντιπρώρους προσπεσόντες ἐς φυγὴν κατέστησαν,
 καὶ ἐπιδιώκοντες ὥς διὰ βραχέος ἔτρωσαν μὲν πολλάς, πέντε δ'
 ἔλαβον καὶ μίαν τούτων αὐτοῖς ἀνδράσι, ταῖς δὲ λοιπαῖς ἐν τῇ
 γῇ καταπεφευγυῖαις ἐνέβαλλον· αἱ δὲ καὶ πληρούμεναι ἔτι πρὶν
 ἀνάγεσθαι ἐκόπτοντο· καὶ τινες καὶ ἀναδούμενοι κενὰς εἵλκον
 2 τῶν ἀνδρῶν ἐς φυγὴν ὥρμημένων. ἂν ὁρῶντες οἱ Λακεδαιμόνιοι
 καὶ περιαλοῦντες τῷ πάθει, ὅτιπερ αὐτῶν οἱ ἄνδρες ἀπελαμ-

άδας σπονδάς, ἑαυτοῦ δὲ τὸν στό-
 λον ἴδιον ποιήσασθαι. Der Inf.
 Präs. nach ἐλπίζω, welche Verbin-
 dung Ullrich läugnet, steht auch
 9, 3. 24, 4. — ἐλεῖν. Ueb. den
 Ao. zu 1, 81, 6.

2. πεντήκοντα. „50, nicht 40
 (wie alle Handschr. ausser zweien
 lesen) muss die Zahl der Schiffe
 sein, da es C. 23, 2. als noch 20
 hinzugekommen, 70 sind, auch
 schon zu Zakynthos allein sich 37
 befanden (s. C. 2, 2. 8, 3), welche,
 verstärkt durch einige aus Nau-
 paktos und durch 4 chiische, über
 40 steigen mussten“. E.

3. ἣν — εὐρυχωρίαν. Der leicht
 zu ergänzende Nachsatz wird öfter
 ausgelassen, wenn εἰ δὲ μή folgt.
 zu 3, 3, 3. Der Meinung Classens,
 dass gar kein Nachsatz zu ergän-

zen sei, sondern ὥς ἐπὶ ναυμ. in
 enger Beziehung zu ἣν μὲν κτέ.
 stehe, widerstrebt meines Erach-
 tens die Gliederung mit μὲν — δέ.

4. ἂν „für ὅ. Spr. 44, 4, 3 vgl.
 57, 10, 7. vgl. 3, 68, 1.“ Kr. Cl.
 jedoch schreibt ὅ, wohl richtig. —
 οὐ σμικρῷ. In Wahrheit ist der
 Hafen von Pylos einer der grössten
 in Europa. Also Litotes. Die Form
 σμικρός haben fast alle Codd. hier
 u. 7, 75, 5, und der beste Cod.
 auch 8, 81, 2. An allen drei Stel-
 len ist es mit οὐ verbunden und
 bildet eine Litotes; dies war auch
 gewiss der Grund, die vollere Form
 zu wählen.

14. 1. ὥς διὰ βραχέος verb. mit
 dem Folg.: wie zu erwarten in
 einer so kurzen Entfernung.
 — ἐν τῇ γῇ καταπ. zu 1, 87, 6.

βάνοντο ἐν τῇ νήσῳ, παρεβοήθουν, καὶ ἐπεσβαίνοντες ἐς τὴν θάλασσαν ξὺν τοῖς ὅπλοις ἀνθεῖλκον ἐπιλαμβανόμενοι τῶν νεῶν· καὶ ἐν τούτῳ κεκωλῦσθαι ἐδόκει ἕκαστος ᾧ μὴ τινι καὶ αὐτὸς ἔργῳ παρῆν. ἐγένετό τε ὁ θόρυβος μέγας καὶ ἀντηλλαγμένος 3 τοῦ ἑκατέρων τρόπου περὶ τὰς ναῦς· οἳ τε γὰρ Λακεδαιμόνιοι ὑπὸ προθυμίας καὶ ἐκπλήξεως, ὥς εἶπεῖν, ἄλλο οὐδὲν ἢ ἐκ γῆς ἐναυμάχουν, οἳ τε Ἀθηναῖοι κρατοῦντες καὶ βουλόμενοι τῇ παρούσῃ τύχῃ ὥς ἐπὶ πλεῖστον ἐπεξελθεῖν ἀπὸ νεῶν ἐπεξομάχουν. πολὺν τε πόνον παρασχόντες ἀλλήλοις καὶ τραυματίσαντες διε- 4 κρίθησαν, καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι τὰς κενὰς ναῦς πλὴν τῶν τὸ πρῶτον ληφθεισῶν διέσωσαν. καταστάντες δὲ ἑκάτεροι ἐς τὸ 5 στρατόπεδον οἱ μὲν τροπαῖόν τε ἔστησαν καὶ νεκροὺς ἀπέδοσαν καὶ ναυαγίων ἐκράτησαν, καὶ τὴν νῆσον εὐθὺς περιέπλεον καὶ ἐν φυλακῇ εἶχον, ὥς τῶν ἀνδρῶν ἀπειλημμένων· οἱ δ' ἐν τῇ ἡπείρῳ Πελοποννήσιοι καὶ ἀπὸ πάντων ἤδη βεβοηθηκότες ἔμενον κατὰ χώραν ἐπὶ τῇ Πύλῳ.

15. Ἐς δὲ τὴν Σπάρτην ὥς ἡγγέλθη τὰ γεγενημένα περὶ Πύλον, ἔδοξεν αὐτοῖς ὥς ἐπὶ ξυμφορᾷ μεγάλη τὰ τέλη καταβάντας ἐς τὸ στρατόπεδον βουλεύειν παραχρῆμα ὁρῶντας ὅ τι ἂν δοκῇ. καὶ ὥς εἶδον ἀδύνατον ὄν τιμωρεῖν τοῖς ἀνδράσι καὶ 2 κινδυνεύειν οὐκ ἐβούλοντο ἢ ὑπὸ λιμοῦ τι παθεῖν αὐτοὺς ἢ ὑπὸ πλήθους βιασθέντας ἢ κρατηθῆναι, ἔδοξεν αὐτοῖς πρὸς τοὺς

2. ἐπεσβαίνοντες κτέ. Dieselbe Scene 2, 90, 6. — ἐν τούτῳ, an demjenigen Punkte. — κεκωλῦσθαι = κεκωλῦσθαι τὰ πράγματα 2, 8, 4: sei die Sache ins Stocken gerathen. So παρεσκεύαστο neben παρεσκεύαστο πάντα u. A. zu 1, 7. — ᾧ = ἐν ᾧ. zu 1, 28, 2. — τινὶ ἔργῳ verb. mit παρῆν. Poppo vermuthet τὶς für τινί wegen 2, 8, 4 und verbindet dann ᾧ ἔργῳ. Unzulässig scheint diej. Erklärung der Vulg., welche ᾧ μὴ τινι für ᾧτινι μὴ nimmt.

3. ἀντηλλαγμένος, ausgetauscht, verändert, mit dem Genet., wie *quantum mutatus ab illo*. Cl. de conj. ἀντηλλαγμένον. — ὥς εἶπεῖν beschränkt das ἄλλο οὐδὲν κτέ. Ueb. Letzteres zu 3, 85, 4. — τῇ — ἐπεξελθεῖν, das gegenwärtige Glück soweit als mögl.

verfolgen, ausbeuten. Stahl vergl. Pseudo-Platon Kleitoph. 408 D ἐπεξελθεῖν δὲ οὐκ ἐνὶ τῷ πράγματι καὶ λαβεῖν αὐτὸ τελέως.

5. νεκροὺς in solchen Verbindungen gewöhnl. ohne Art.: 1, 54, 1. 5, 10, 12 u. a., doch mit demselben dann, wenn noch eine nähere Bestimmung, wie ὑποσπόνδους hinzutritt: 1, 63, 3. 2, 82. 3, 7, 6. — καὶ ἀπὸ πάντων, mit Beziehung auf C. 8, 1. 2.

15. 1. τὰ τέλη καταβάντας. Woher die Verschiedenheit des Genus? —

2. ἢ κρατηθῆναι die besten Codd.: gefangen zu werden. βιασθέντας gehört noch zu τὶ παθεῖν (Euphem. statt ἀποθανεῖν). Zieml. viele, aber fast nur schlechtere Codd. bloss κρατηθῆναι, was sehr bequem, aber schwerl. ächt ist.

στρατηγούς τῶν Ἀθηναίων, ἣν ἐθέλωσι, σπονδὰς ποιησαμένους τὰ περὶ Πύλον, ἀποστεῖλαι ἐς τὰς Ἀθήνας πρέσβεις περὶ ξυμβάσεως καὶ τοὺς ἄνδρας ὡς τάχιστα πειρᾶσθαι κομίσασθαι.

16. Δεξαμένων δὲ τῶν στρατηγῶν τὸν λόγον ἐγίγνοντο σπονδαὶ τοιαίδε, Λακεδαιμονίους μὲν τὰς ναῦς ἐν αἷς ἐναυμάχησαν καὶ τὰς ἐν τῇ Λακωνικῇ πάσας, ὅσαι ἦσαν μακραί, παραδοῦναι κομίσαντας ἐς Πύλον Ἀθηναίοις, καὶ ὅπλα μὴ ἐπιφέρειν τῷ τειχίσματι μήτε κατὰ γῆν μήτε κατὰ θάλασσαν, Ἀθηναίους δὲ τοῖς ἐν τῇ νήσῳ ἀνδράσι σῆτον ἔαν τοὺς ἐν τῇ ἡπείρῳ Λακεδαιμονίους ἐκπέμπειν τακτὸν καὶ μεμαγμένον, δύο χοίνικας ἐκάστῳ Ἀττικᾷς ἀλφίτων καὶ δύο κοτύλας οἴνου καὶ κρέας, θεράποντι δὲ τούτων ἡμίσεα· ταῦτα δὲ ὀρώντων τῶν Ἀθηναίων ἐσπέμπειν καὶ πλοῖον μηδὲν ἐσπλεῖν λάθρα· φυλάσσειν δὲ καὶ τὴν νῆσον Ἀθηναίους μηδὲν ἥσσον, ὅσα μὴ ἀποβαίνοντας, καὶ ὅπλα μὴ ἐπιφέρειν τῷ Πελοποννησίων στρατῷ μήτε κατὰ γῆν 2 μήτε κατὰ θάλασσαν. ὅ τι δ' ἂν τούτων παραβαίνωσιν ἑκάτεροι καὶ ὅτιοῦν, τότε λελύσθαι τὰς σπονδὰς. ἐσπεῖσθαι δὲ αὐτὰς μέχρι οἷ ἐπανέλθωσιν οἱ ἐκ τῶν Ἀθηναίων Λακεδαιμονίων πρέσβεις· ἀποστεῖλαι δὲ αὐτοὺς τριήρει Ἀθηναίους καὶ πάλιν κομίσαι. ἐλθόντων δὲ τὰς τε σπονδὰς λελύσθαι ταύτας καὶ τὰς ναῦς ἀπο- 3 δοῦναι Ἀθηναίους ὁμοίως οἷα σπερ ἂν παραλάβωσιν. αἱ μὲν σπονδαὶ ἐπὶ τούτοις ἐγένοντο, καὶ αἱ νῆες παρεδόθησαν οὕσαι

Die Vulg. unpassend ἡ κρατηθέν-
τας. — τὰ περὶ Πύλον ist wohl
Objectsacc., ausdrückend, dass die
Angelegenheiten bei Pylos den
Gegenstand des Vertrages aus-
machen. v. 8, 41, 2 τὴν χώραν
καταδρομαῖς λείαν ἐποιεῖτο. 62, 2
σκεύη καὶ ἀνδράποδα ἀρπαγὴν
ποιησάμενος. Der bei ποιεῖσθαι
bereits stehende Acc. verschmilzt
mit dem Verb. so sehr in einen
Begriff (σπένδεσθαι, ληΐζεσθαι,
ἀρπάζειν), dass ein neuer Objects-
acc. hinzutreten kann. vgl. δορυ-
φορεῖν τινα, μισθοδοτεῖν τινα.
Ausführl. hierüber Rumpel Casus-
lehre S. 144 ff.

16. 1. ἐκπέμπειν. Gleich nach-
her und 26, 9. 30, 3 ἐσπέμπειν.
ferner ἐσπλεῖν, ἐσάγειν öfter in
dieser Beschreibung. Cl. meint,

dass hier zunächst die ungehinderte
Ausfahrt in Betracht komme. —
δύο κτέ. Zwei Chönix sind nahezu
 $\frac{2}{3}$ Berl. Metze und zwei Kotylen
etwas über $\frac{1}{2}$ Quart — also sehr
reichliche Portionen für den Tag.
— θεράποντι. C. 8, 9. — ὅσα μή.
zu 1, 111, 1.

2. ὅ τι δ' ἂν. Wegen καὶ ὅτι-
οῦν und τότε könnte man hier
ὅταν δέ wünschen, doch häufig
steht ὅστις scheinbar für εἴ τις.
zu 2, 44, 1. — ἐσπεῖσθαι, ge-
schlossen solle er sein, d. h.
gültig bleiben solle er. — ἐπ-
ανέλθωσιν. Ueber den blossen Conj.
zu 1, 137, 2. — οἱ ἐκ. Die At-
traction ist hier um so augen-
fälliger, da diese Gesandten noch
gar nicht einmal nach Athen ab-
gegangen waren. vgl. zu 1, 8, 2. —

περὶ ἐξήκοντα, καὶ οἱ πρέσβεις ἀπεστάλησαν. ἀφικόμενοι δὲ ἐς τὰς Ἀθήνας ἔλεξαν τοιάδε.

17. „Ἐπεμψαν ἡμᾶς Λακεδαιμόνιοι, ὧς Ἀθηναῖοι, περὶ τῶν ἐν τῇ νήσῳ ἀνδρῶν πράξοντας ὅ τι ἂν ὑμῖν τε ὠφέλιμον ὢν τὸ αὐτὸ πείθωμεν καὶ ἡμῖν ἐς τὴν ξυμφορὰν ὥς ἐκ τῶν παρόντων κόσμον μάλιστα μέλλῃ οἴσιν. τοὺς δὲ λόγους μακροτέρους οὐ 2 παρὰ τὸ εἰωθὸς μηχανοῦμεν, ἀλλ' ἐπιχώριον ὢν ἡμῖν οὐ μὲν βραχεῖς ἀρκῶσι μὴ πολλοῖς χρῆσθαι, πλείοσι δὲ ἐν ᾧ ἂν καιρὸς ἢ διδάσκοντάς τι τῶν προὔργου λόγοις τὸ δέον πράσσειν. λάβετε 3 δὲ αὐτοὺς μὴ πολεμίως μηδ' ὥς ἀξύνετοι διδασκόμενοι, ὑπόμνησιν δὲ τοῦ καλῶς βουλευσασθαι πρὸς εἰδότας ἡγησάμενοι. ὑμῖν γὰρ εὐτυχίαν τὴν παροῦσαν ἔξεστι καλῶς θέσθαι, ἔχουσι 4 μὲν ὧν κρατεῖτε, προσλαβοῦσι δὲ τιμὴν καὶ δόξαν, καὶ μὴ παθεῖν ὅπερ οἱ ἀήθως τι ἀγαθὸν λαμβάνοντες τῶν ἀνθρώπων· αἰεὶ γὰρ τοῦ πλέονος ἐλπίδι ὀρέγονται διὰ τὸ καὶ τὰ παρόντα ἀδοκῆτως εὐτυχῆσαι. οἷς δὲ πλεῖσται μεταβολαὶ ἐπ' ἀμφοτέρα συμβεβή- 5 κασι, δίκαιοί εἰσι καὶ ἀπιστότατοι εἶναι ταῖς εὐπραγίαις. ὃ τῇ τε ὑμετέρᾳ πόλει δι' ἐμπειρίαν καὶ ἡμῖν μάλιστα ἂν ἐκ τοῦ εἰκότος προσείη.

18. „Γνωῖτε δὲ καὶ ἐς τὰς ἡμετέρας νῦν ξυμφορὰς ἀπιδόντες, οἵτινες ἀξίωμα μέγιστον τῶν Ἑλλήνων ἔχοντες ἤκομεν παρ' ὑμᾶς, πρότερον αὐτοὶ κυριώτεροι νομίζοντες εἶναι δοῦναι ἐφ'

17. Der Redner hebt mit Nachdruck alle Friedensmotive hervor: die Unbeständigkeit des Kriegsglücks und die Nothwendigkeit, dasselbe nur massvoll und besonnen zu benutzen, den Werth der Freundschaft Sparta's für Athen, die Stellung beider Grossmächte zu den übrigen Staaten.

1. τὸ αὐτό, *idem*, zugleich, ebenso eingeschoben 3, 47, 5. 6, 87, 3. — μέλλῃ οἴσιν. Der erste Theil dieses Relativsatzes schien einen zweiten Participialsatz anzukündigen; doch weil der zweite Theil dem Gedanken nach nicht mehr geeignet war von πείθωμεν abzuhängen, so musste er entw. ein besonderes Verb. erhalten (κρίνωμεν, γινώσκωμεν) oder selbst ins Verb. fin. treten. — ὥς ist limitativ.

2. οὐ gehört nur zu παρὰ τὸ εἰωθός. Sinn: Wenn wir jetzt eine längere Rede halten, so werden wir damit nicht unsrer Gewohnheit untreu, sondern wir thun es, weil es bei uns landesübl. ist, das Maass der Rede nach dem Bedürfniss zu regeln. Es soll einer falschen Auffassung der spartanischen Brachylogie entgegengetreten werden. — ἐπιχώριον ὢν. zu 1, 74, 1. — ἀρκῶσι. zu 1, 137, 2. — λόγοις verb. mit πράσσειν.

3. ἡγησάμενοι, sc. τοὺς λόγους.

4. ἔχουσι κτέ., indem ihr behaltet, was ihr besitzt. — τοῦ πλέονος verb. mit ὀρέγονται.

18. 1. γνωῖτε δέ, sc. ὅτι δεῖ ἀπιστεῖν ταῖς εὐπραγίαις. — ἐφ' ᾧ, das wozu, weswegen.

- 2 ἃ νῦν ἀφιγμένοι ὑμᾶς αἰτούμεθα. καίτοι οὔτε δυνάμεως ἐν-
 δεία ἐπάθομεν αὐτὸ οὔτε μείζονος προσγενομένης ὑβρίσαντες,
 ἀπὸ δὲ τῶν ἀεὶ ὑπαρχόντων γνώμη σφαλέντες, ἐν ᾧ πᾶσι τὸ
 3 αὐτὸ ὁμοίως ὑπάρχει. ὥστε οὐκ εἰκὸς ὑμᾶς διὰ τὴν παροῦσαν
 νῦν ῥώμην πόλεώς τε καὶ τῶν προσγεγενημένων καὶ τὸ τῆς τύ-
 4 χης οἶεσθαι ἀεὶ μεθ' ὑμῶν ἔσεσθαι. σωφρόνων δὲ ἀνδρῶν, οἵ-
 τινες τὰγαθὰ ἐς ἀμφίβολον ἀσφαλῶς ἔθεντο (καὶ ταῖς ξυμφοραῖς
 οἱ αὐτοὶ εὐξυνετώτερον ἂν προσφέροιντο), τὸν τε πόλεμον νο-
 μίσωσι μὴ καθ' ὅσον ἂν τις αὐτοῦ μέρος βούληται μεταχειρίζειν,
 τούτῳ ξυνεῖναι, ἀλλ' ὥς ἂν αἱ τύχαι αὐτῶν ἡγήσωνται· καὶ
 ἐλάχιστ' ἂν οἱ τοιοῦτοι πταίοντες διὰ τὸ μὴ τῷ ὀρθομένῳ
 αὐτοῦ πιστεύοντες ἐπαίρεσθαι, ἐν τῷ εὐτυχεῖν ἂν μάλιστα κατα-
 5 λύοιντο. ὁ νῦν ὑμῖν, ᾧ Ἀθηναῖοι, καλῶς ἔχει πρὸς ἡμᾶς προᾶ-

2. οὔτε — ὑβρίσαντες, noch weil wir — uns überhoben hätten, und also mit Recht diese Demüthigung erführen. Das Partic. steht dem ἐνδεία parallel. zu 1, 80, 1. — ἀπὸ — ὑπαρχ., im Besitz (wörtl. von — aus) dessen was wir immer hatten. Dieser Sinn allein ist mit dem Vorherg. vereinbar. — ἐν ᾧ, in welchem Falle. — ὑπάρχει, vorliegt, bevorsteht, dass sie näml. als Bittende erscheinen müssen. Cl. versteht: „in welcher Sache (der Möglichkeit einer Fehlrechnung) alle sich in gleicher Lage befinden“. Ich glaube, dies müsste etwa durch ὁ πάντες ἂν ὁμοίως πάθοιεν ausgedrückt sein.

3. ῥώμην κτέ. wohl: die Kraft, Stärke, welche eine Hauptstadt, ein eigener Staat, und das Dazugekommene, die Mittel zahlreicher Bundesgenossen, euch gewähren. Als gewöhnl. possess. scheinen mir die Genet. nicht verstanden werden zu können, da dann ῥώμην beim zweiten eine andere Bedeutung hätte als beim ersten.

4. σωφρόνων ἀνδρῶν οἵτινες. zu 2, 44, 1. — ἐς ἀμφίβολον ἔθεντο muss wohl verbunden werden: in Zweifel stellen, als ungewiss ansehen. ἐς ἀμφίβολον für sich

zu nehmen und zu erklären: auf ungewisse Fälle, oder mit Rücksicht auf die Ungewissheit, ist grammatisch nicht zulässig. — ἀσφαλῶς, auf eine sichernde, gefahrlose Weise, oder geradezu: behutsam, vorsichtig, wie ἀσφαλεῖς, 1, 69, 5. ἀσφαλεία 3, 82, 4. Die zusammengerückten Begriffe ἐς ἀμφίβολον und ἀσφαλῶς bilden eine Art Oxymoron. — νομίσωσι noch abhäng. von οἵτινες. zu 1, 137, 2. Ebenso ist Ind. und Conj. verbunden im Relativsatze Demosth. geg. Timokr. p. 720, 19 ὅποσοι — ἢ νῦν εἰσιν ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ ἢ τὸ λοιπὸν κατατεθῶσι. Was man sonst verglichen hat, ist verschieden. — μεταχειρίζειν. Ueb. das Activ zu 1, 112, 3. — τούτῳ ξυνεῖναι, ihn begleite, näml. den, der sich gerade nur in einer bestimmten Ausdehnung mit einem Theile desselben befassen, also ihm Maass und Gang nach Gutdünken vorschreiben will. Der Ausdr. beruht auf einer (poetischen) Personification des Krieges. v. 1, 122, 1 ὁ μὲν εὐοργήτως αὐτῷ προσομιλήσας. 6, 70, 1. Die ganze Stelle ist schwierig und die Auffassung des Einzelnen streitig. — αὐτῶν ἡγ., sie beherrschen. — τῷ ὀρθομένῳ ist Neutr. zu 1, 36, 1.

ξαι, καὶ μήποτε ὕστερον, ἣν ἄρα μὴ πειθόμενοι σφαλῆτε, ἃ πολλὰ ἐνδέχεται, νομισθῆναι τύχῃ καὶ τὰ νῦν προχωρήσαντα κρατῆσαι, ἐξὸν ἀκίνδυνον δόκησιν ἰσχύος καὶ ξυνέσεως ἐς τὸ ἔπειτα καταλιπεῖν.

19. „Λακεδαιμόνιοι δὲ ὑμᾶς προκαλοῦνται ἐς σπονδὰς καὶ διάλυσιν πολέμου, διδόντες μὲν εἰρήνην καὶ ξυμμαχίαν καὶ ἄλλην φιλίαν πολλήν καὶ οἰκειότητα ἐς ἀλλήλους ὑπάρχειν, ἀνταιτοῦντες δὲ τοὺς ἐκ τῆς νήσου ἄνδρας, καὶ ἄμεινον ἡγούμενοι ἀμφοτέροις μὴ διακινδυνεύεσθαι, εἴτε βία διαφύγοιεν παρατυχούσης τινὸς σωτηρίας εἴτε καὶ ἐκπολιορκηθέντες μᾶλλον ἂν χειρωθεῖεν. νομίζομέν τε τὰς μεγάλας ἐχθρας μάλιστα ἂν δια- 2 λύεσθαι βεβαίως, οὐκ ἦν ἀνταμυνόμενός τις καὶ ἐπικρατήσας τὰ πλέω τοῦ πολέμου κατ' ἀνάγκην ὅρκοις ἐγκαταλαμβάνων μὴ ἀπὸ τοῦ ἴσου συμβῆ, ἀλλ' ἦν, παρὸν τὸ αὐτὸ δρᾶσαι πρὸς τὸ ἐπιεικές, καὶ ἀρετῇ αὐτὸν νικήσας παρὰ ἃ προσεδέχετο μετρίως ξυναλλαγῇ. ὀφείλων γὰρ ἤδη ὁ ἐναντίος μὴ ἀνταμύνεσθαι ὥς 3 βιασθεῖς, ἀλλ' ἀνταποδοῦναι ἀρετήν, ἐτοιμότερός ἐστιν αἰσχύνη ἐμμένειν οἷς ξυνέθετο, καὶ μᾶλλον πρὸς τοὺς μειζόνως ἐχθροὺς τοῦτο δρᾶσιν οἱ ἄνθρωποι ἢ πρὸς τοὺς τὰ μέτρια διενεχθέντας, πεφύκασί τε τοῖς μὲν ἐκουσίως ἐνδοῦσιν ἀνθησῶσθαι μεθ' ἡδονῆς, πρὸς δὲ τὰ ὑπεραύχοῦντα καὶ παρὰ γνώμην διακινδυνεύειν.

5. κρατῆσαι, erlangt habt. — ἐξόν. zu 1, 74, 1.

19. 1. τοὺς ἐκ. Die Wahl der Präp. ist durch ἀνταιτοῦντες bestimmt. Dagegen 17, 1 περὶ τῶν ἐν τῇ νήσῳ ἀνδρῶν πράξοντας. zu 1, 8, 4. — ἀμφοτέροις, für uns und für euch. — Bei χειρωθεῖεν steht ἂν, weil dieser Theil des Satzes hypothetisch ist = εἴτε καὶ ἐκπολιορκηθεῖεν, ὃ εἰ γένοιτο, μᾶλλον ἂν χειρωθεῖεν. — μᾶλλον noch mehr als jetzt schon.

2. ἐγκαταλαμβάνων, sc. τὸν ἐναντίον. — μὴ ἀπὸ τοῦ ἴσου, unter unbilligen Bedingungen. — παρὸν — ἐπιεικές, indem er mit Milde, eigentl. der Milde gemäss, dasselbe thun kann, nämlich Frieden schliessen. — καὶ ἀρετῇ αὐτὸν v. auch durch Edelmuth ihn, den Gegner, besiegend, nicht bloss durch das Schwert (in Bezug auf das vorherige ἐπικρα-

τήσας τὰ πλέω τοῦ πολέμου). Ich habe aus vier Codd. mit Arnold αὐτόν aufgenommen. Die übrigen Codd. αὐτό, vulg. αὐτός. Andere Ausgg. setzen das Komma nach δρᾶσαι, so dass παρὸν concessiv ist: obwohl er dasselbe thun könnte, nämlich μὴ ἀπὸ τοῦ ἴσου συμβῆναι; dann würde aber wohl αὐτὸ oder τοῦτο statt τὸ αὐτό zu lesen sein. Kr. liest αὐτόν, nicht passend; Cl. oben πολέμιον statt πολέμου (nach Stahl's Conj.) als Object v. ἐπικρατ., zugleich die Beziehung von ἐγκατ. und αὐτόν erleichternd. — παρὰ ἃ προσεδέχετο, entgegen dem was er erwartete.

3. μειζόνως. zu 1, 130, 1. — τοῦτο, τὸ ἐμμένειν ταῖς ξυνθήκαις. — ἀνθησῶσθαι, auch ihrerseits nachzugeben. — παρὰ γνώμην, gegen bessere Einsicht.

20. „Ἡμῖν δὲ καλῶς, εἴπερ ποτέ, ἔχει ἀμφοτέροις ἡ ξυναλ-
 λαγή, πρὶν τι ἀνήκεστον διὰ μέσου γενόμενον ἡμᾶς καταλαβεῖν,
 ἐν ᾧ ἀνάγκη αἰδίου ὑμῖν ἔχθραν πρὸς τῇ κοινῇ καὶ ἰδίαν ἔχειν,
 2 ὑμᾶς δὲ στερηθῆναι ὧν νῦν προκαλούμεθα. ἔτι δ' ὄντων ἀκρίτων
 καὶ ὑμῖν μὲν δόξης καὶ ἡμετέρας φιλίας προσγιγνομένης, ἡμῖν ἐδ
 πρὸ αἰσχροῦ τινος ξυμφορᾶς μετρίως κατατιθεμένης διαλλαγῶ-
 μεν, καὶ αὐτοί τε ἀντὶ πολέμου εἰρήνην ἐλώμεθα καὶ τοῖς ἄλλοις
 Ἕλλησιν ἀνάπαυσιν κακῶν ποιήσωμεν· οἱ καὶ ἐν τούτῳ ὑμᾶς
 αἰτιωτέρους ἡγήσονται. πολεμοῦνται μὲν γὰρ ἀσαφῶς ὁποτέρων
 ἀρξάντων· καταλύσεως δὲ γιγνομένης, ἥς νῦν ὑμεῖς τὸ πλεόν
 3 κύριοί ἐστε, τὴν χάριν ὑμῖν προσθήσουσιν. ἦν τε γνῶτε, Λακε-
 δαιμονίοις ἔξεστιν ὑμῖν φίλους γενέσθαι βεβαίως, αὐτῶν τε
 4 προκαλεσαμένων, χαρισαμένοις τε μᾶλλον ἢ βιασαμένοις. καὶ
 ἐν τούτῳ τὰ ἐνόντα ἀγαθὰ σκοπεῖτε ὅσα εἰκὸς εἶναι· ἡμῶν γὰρ
 καὶ ὑμῶν ταῦτ' ἀλεγοντων τό γε ἄλλο Ἕλληνικὸν ἴστε ὅτι ὑπο-
 δεέστερον ὃν τὰ μέγιστα τιμήσει.“

21. Οἱ μὲν οὖν Λακεδαιμόνιοι τοσαῦτα εἶπον, νομίζοντες
 τοὺς Ἀθηναίους ἐν τῷ πρὶν χρόνῳ σπονδῶν μὲν ἐπιθυμεῖν,
 σφῶν δὲ ἐναντιουμένων κωλύεσθαι, διδομένης δὲ εἰρήνης ἀσμέ-
 2 νους δέξεσθαι τε καὶ τοὺς ἄνδρας ἀποδώσειν. οἱ δὲ τὰς μὲν
 σπονδὰς, ἔχοντες τοὺς ἄνδρας ἐν τῇ νήσῳ, ἥδη σφίσιν ἐνόμιζον
 ἐτοίμους εἶναι, ὁπότεν βούλωνται ποιεῖσθαι πρὸς αὐτούς, τοῦ
 3 δὲ πλέονος ὠρέγοντο. μάλιστα δὲ αὐτοὺς ἐνῆγε Κλέων ὁ Κλε-

20. 1. ἐν ᾧ, in welchem Falle.
 — ἰδίαν, wegen des Verlustes der
 Angehörigen.

2. ὄντων ἀκρίτων. zu 1, 7. —
 αἰσχροῦ τινος von αἰσχρόν τι, wie
 die Gefangennehmung derer auf
 Sphacteria sein würde. — καὶ ἐν
 τούτῳ, auch in diesem Falle.
 Die Ausl. erklären, als wenn τού-
 του stände. καί enthält die An-
 deutung: sowie sie damals, als der
 Krieg ausbrach, euch für die Schul-
 digern hielten, so werden sie euch
 jetzt das grössere Verdienst bei der
 Schliessung des Friedens beimessen.
 Diese Andeutung wird aber gleich
 wieder gemildert durch den näch-
 sten Satz. — ἀσαφῶς ὁποτέρων
 ἀρξάντων, sc. πολεμοῦνται. Ebenso
 Lat. *incertum utris auctoribus*. ἀσα-

φῶς fast = ἀδηλον ὄν. Aehnli.
 125, 1.

3. γνῶτε, sc. τοῦτο. — Λακεδ.
 gehört zu φίλους, ὑμῖν zu ἔξεστιν,
 χαρισαμένοις und βιασ. zu ὑμῖν.
 Diese Partic. Ao. vertreten das Fut.
 exact. zu 3, 67, 5.

4. τὰ μέγιστα, aufs höchste.
 — τιμήσει, sc. ἡμᾶς ἀμφοτέρους.

21. 1. ἀσμένους viele, auch gute
 Codd., besser als die Vulg. ἀσμέ-
 νως. Thuk. gebraucht überall nur
 das Adj.

2. ἐτοίμους hier Femin. So flec-
 tieren hin und wieder auch an-
 dere gute Schriftsteller (Herodot.
 5, 31, 5. Demosth. de Cherson.
 §. 15 und viell. §. 46, die Poppo
 citiert), Spätere öfter.

αινέτου, ἀνὴρ δημαγωγὸς κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ὢν καὶ τῷ πλήθει πιθανώτατος· καὶ ἔπεισεν ἀποκρίνασθαι ὥς χρὴ τὰ μὲν ὄπλα καὶ σφᾶς αὐτοὺς τοὺς ἐν τῇ νήσῳ παραδόντας πρῶτον κομισθῆναι Ἀθήναζε, ἐλθόντων δὲ ἀποδόντας Λακεδαιμονίους Νίσαιαν καὶ Πηγὰς καὶ Τροιζῆνα καὶ Ἀχαΐαν, ἃ οὐ πολέμῳ ἔλαβον, ἀλλ' ἀπὸ τῆς προτέρας ξυμβάσεως Ἀθηναίων ξυγχωρησάντων κατὰ ξυμφορὰς καὶ ἐν τῷ τότε δεομένων τι μᾶλλον σπονδῶν, κομίσασθαι τοὺς ἄνδρας καὶ σπονδὰς ποιήσασθαι ὅποσον ἂν δοκῇ χρόνον ἀμφοτέροις.

22. Οἱ δὲ πρὸς μὲν τὴν ἀπόκρισιν οὐδὲν ἀντεῖπον, ξυνέδρους δὲ σφίσιν ἐκέλευον ἐλέσθαι οἵτινες λέγοντες καὶ ἀκούοντες περὶ ἐκάστου ξυμβήσονται κατὰ ἡσυχίαν ὅ τι ἂν πείθωσιν ἀλλήλους. Κλέων δὲ ἐνταῦθα δὴ πολὺς ἐνέκειτο, λέγων γινώσκειν μὲν καὶ πρότερον οὐδὲν ἐν νῷ ἔχοντας δίκαιον αὐτούς, σαφεὲς δ' εἶναι καὶ νῦν, οἵτινες τῷ μὲν πλήθει οὐδὲν ἐθέλουσιν εἰπεῖν, ὀλίγοις δὲ ἀνδράσι ξύνεδροι βούλονται γίνεσθαι· ἀλλὰ εἴ τι ὑγιὲς διανοοῦνται, λέγειν ἐκέλευσεν ἅπασιν. ὁρῶντες δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι οὔτε σφίσιν οἶόν τε ὃν ἐν πλήθει εἰπεῖν, εἴ τι καὶ ὑπὸ τῆς ξυμφορᾶς ἐδόκει αὐτοῖς ξυγχωρεῖν, μὴ ἐς τοὺς ξυμμάχους διαβληθῶσιν εἰπόντες καὶ οὐ τυχόντες, οὔτε τοὺς Ἀθηναίους ἐπὶ μετρίοις ποιήσοντας ἃ προὔκαλοῦντο, ἀνεχώρησαν ἐκ τῶν Ἀθηνῶν ἄπρακτοι.

23. Ἀφικομένων δὲ αὐτῶν διελύοντο εὐθὺς αἱ σπονδαὶ αἱ περὶ Πύλον, καὶ τὰς ναῦς οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀπήτουν, καθάπερ ξυνέκειτο· οἱ δ' Ἀθηναῖοι ἐγκλήματα ἔχοντες ἐπιδρομὴν τε τῷ τειχίσματι παράσπονδον καὶ ἄλλα οὐκ ἀξιόλογα δοκοῦντα εἶναι οὐκ ἀπεδίδοσαν, ἰσχυριζόμενοι ὅτι δὴ εἴρητο, ἐὰν καὶ ὅτιοῦν παραβαθῇ, λελύσθαι τὰς σπονδὰς. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἀντέλεγόν τε καὶ ἀδίκημα ἐπικαλέσαντες τὸ τῶν νεῶν ἀπελθόντες ἐς πόλεμον καθίσταντο. καὶ τὰ περὶ Πύλον ὑπ' ἀμφοτέρων 2

3. Ἀχαΐαν. zu 1, 115, 1. — τῆς προτέρας ξυμβ. 1, 115, 1. — τι μᾶλλον verbunden wie πολὺ μᾶλλον. — ὅποσον χρόνον, auf wie lange. zu 5, 47, 1.

22. 3. εἴ τι ist Emendation von Poppo für εἴ τε. — ἐς — διαβληθῶσιν. So διαβάλλειν ἐς bei Thuk. noch 3, 109, 2, einigemal mit dem Dativ. — οὐ τυχόντες. zu 3, 42, 5.

23. 1. ἀφικομένων. Die Hin- und Herreise hatte ungef. 20 Tage gedauert: 39, 2. — διελύοντο, gemäss der Bestimmung 16, 2. — τῷ τειχίσματι. Ueb. den Dat. zu 1, 73, 1. — τὸ τῶν νεῶν, das Verfahren mit den Schiffen.

2. τὰ περὶ Πύλον halte ich für den Nom. zu 3, 6, 2. — Ἀθηναῖοι

κατὰ κράτος ἐπολεμεῖτο, Ἀθηναῖοι μὲν δυοῖν ἐναντίαιν αἰὲ τὴν νῆσον περιπλέοντες τῆς ἡμέρας (τῆς δὲ νυκτὸς καὶ ἅπασαι περιώρμουν, πλὴν τὰ πρὸς τὸ πέλαγος, ὅποτε ἄνεμος εἴη· καὶ ἐκ τῶν Ἀθηναίων αὐτοῖς εἴκοσι νῆες ἀφίκοντο ἐς τὴν φυλακὴν, ὥστε αἱ πᾶσαι ἐβδομήκοντα ἐγένοντο), Πελοποννήσιοι δὲ ἐν τῇ ἡπείρῳ στρατοπεδευόμενοι καὶ προσβολὰς ποιούμενοι τῷ τείχει, σκοποῦντες καιρὸν εἴ τις παραπέσοι ὥστε τοὺς ἄνδρας σῶσαι.

24. Ἐν τούτῳ δὲ οἱ ἐν τῇ Σικελίᾳ Συρακόσιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι πρὸς ταῖς ἐν Μεσσήνῃ φρουρούσαις ναυσὶ τὸ ἄλλο ναυτικὸν ὃ παρεσκευάζοντο προσκομίσαντες τὸν πόλεμον ἐποιοῦντο
 2 ἐκ τῆς Μεσσήνης. καὶ μάλιστα ἐνῆγον οἱ Λοκροὶ τῶν Ῥηγίωνων κατὰ ἔχθραν, καὶ αὐτοὶ δὲ ἐσεβεβλήκεσαν πανδημεὶ ἐς τὴν γῆν
 3 αὐτῶν. καὶ ναυμαχίας ἀποπειρᾶσθαι ἐβούλοντο, ὁρῶντες τοῖς Ἀθηναίοις τὰς μὲν παρούσας ὀλίγας ναῦς, ταῖς δὲ πλείοσι καὶ
 4 μελλούσαις ἥξειν πυνθανόμενοι τὴν νῆσον πολιορκεῖσθαι. εἰ γὰρ κρατήσειαν τῷ ναυτικῷ, τὸ Ῥήγιον ἠλπίζον περὶ τε καὶ ναυσὶν ἐφορμοῦντες ῥαδίως χειρώσασθαι, καὶ ἤδη σφῶν ἰσχυρὰ τὰ πράγματα γίνεσθαι· ξύνεγγυς γὰρ κειμένου τοῦ τε Ῥηγίου ἀκρωτηρίου τῆς Ἰταλίας τῆς τε Μεσσήνης τῆς Σικελίας, τοῖς Ἀθηναίοις οὐκ ἂν εἶναι ἐφορμεῖν καὶ τοῦ πορθμοῦ κρατεῖν.
 5 ἔστι δὲ ὁ πορθμὸς ἡ μεταξὺ Ῥηγίου θάλασσα καὶ Μεσσήνης, ἥπερ βραχύτατον Σικελία τῆς ἡπείρου ἀπέχει· καὶ ἔστιν ἡ Χάρυβδις κληθεῖσα τοῦτο, ἣ Ὀδυσσεὺς λέγεται διαπλεῦσαι. διὰ στενότητα δὲ καὶ ἐκ μεγάλων πελαγῶν, τοῦ τε Τυρσηνικοῦ καὶ

μὲν — περιπλέοντες, anakoluth. Nom. nach ἐπολεμεῖτο. zu 2, 53, 4. — δυοῖν ἐναντίαιν, mit zwei sich entgegenfahrenden, sc. νεοῖν. Die Vulg. setzt νεοῖν gegen die best. Codd. hinzu. Doch wie mannigfaltig der Gebrauch der Ellipsen im Griechischen ist, zeigt die reiche Sammlung bei Be. 183 ff. Und hier ergiebt sich das Subst. aus dem Verb. von selbst, ganz wie ὀφθαλμῷ bei Aristoph. Wesp. 615 παραβλέπουσα θατέρω. — περιώρμουν ist wohl hier und 26, 7 intrans. zu nehmen; so wenigstens in den beiden Stellen, aus denen man es noch kennt (s. Steph. Thes.). Dann heisst τὰ πρὸς τὸ πέλαγος: an der Seite nach dem Meere

zu. vgl. τὰ πρὸς βόρραν, τὰ πρὸς Παίονας u. A. An dieser Seite also lagen sie nicht, wenn Wind war. v. 26, 7. — ἐβδομήκοντα. 13, 2.

24. 1. πρὸς — ναυσί. 3, 115, 3. 4, 1, 1. 4.

2. καὶ — δέ. zu 1, 132, 4.

3. ἐβούλοντο, οἱ Συρακ. καὶ οἱ ξύμμαχοι. — ὁρῶντες κτέ. Ueber die Satzform zu 1, 16. — ταῖς — ἥξειν, unter Eurymedon und Sophokles. — τὴν νῆσον, Sphakteria.

4. χειρώσασθαι. Ueber den Ao. zu 1, 81, 6. — Nach Ἀθηναίοις haben fast alle Codd. noch τε, was Cl. mit Zustimmung von Stahl und Meineke gestrichen hat.

τοῖ Σικελικοῦ, ἐσπίπτουσα ἢ θάλασσα ἐς αὐτὸ καὶ ῥοώδης οὖσα εἰκότως χαλεπὴ ἐνομίσθη.

25. Ἐν τούτῳ οὖν τῷ μεταξὺ οἱ Συρακόσιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι ναυσὶν ὀλίγῳ πλείοσιν ἢ τριάκοντα ἠναγκάσθησαν ὁψὲ τῆς ἡμέρας ναυμαχῆσαι περὶ πλοίου διαπλέοντος, ἀντεπαναγόμενοι πρὸς τε Ἀθηναίων ναῦς ἑκαίδεκα καὶ Ῥηγίνας ὀκτώ. καὶ 2 νικηθέντες ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων διὰ τάχους ἀπέπλευσαν ὥς ἕκαστοι ἔτυχον ἐς τὰ οἰκεῖα στρατόπεδα, τό τε ἐν τῇ Μεσσήνῃ καὶ ἐν τῷ Ῥηγίῳ, μίαν ναῦν ἀπολέσαντες· καὶ νύξ ἐπεγένετο τῷ ἔργῳ. μετὰ δὲ τοῦτο οἱ μὲν Λοκροὶ ἀπῆλθον ἐκ τῆς Ῥηγίνων, 3 ἐπὶ δὲ τὴν Πελωρίδα τῆς Μεσσήνης ξυλλεγεῖσθαι αἱ τῶν Συρακοσίων καὶ ξυμμάχων νῆες ὥρμουν καὶ ὁ πεζὸς αὐτοῖς παρῆν. προσπλεύσαντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ Ῥηγῖνοι, ὁρῶντες τὰς ναῦς 4 κενὰς ἐνέβαλον, καὶ χειρὶ σιδηρᾷ ἐπιβληθείσῃ μίαν ναῦν αὐτοὶ ἀπώλεσαν τῶν ἀνδρῶν ἀποκολυμβησάντων. καὶ μετὰ τοῦτο τῶν 5 Συρακοσίων ἐσβάντων ἐς τὰς ναῦς καὶ παραπλέοντων ἀπὸ κάλῳ ἐς τὴν Μεσσήνην, αὖθις προσβαλόντες οἱ Ἀθηναῖοι, ἀποσιμωσάντων ἐκείνων καὶ προεμβαλόντων, ἑτέραν ναῦν ἀπολλύουσιν. καὶ ἐν τῷ παράπλῳ καὶ τῇ ναυμαχίᾳ τοιουτοτρόπῳ γενομένη 6 οὐκ ἔλασσον ἔχοντες οἱ Συρακόσιοι παρενομίσθησαν ἐς τὸν ἐν τῇ Μεσσήνῃ λιμένα. καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι, Καμαρίνης ἀγγελ- 7 θείσης προδίδοσθαι Συρακοσίοις ὑπ' Ἀρχίου καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ, ἔπλευσαν ἐκεῖσε· Μεσσήνιοι δ' ἐν τούτῳ πανδημεὶ κατὰ γῆν καὶ ταῖς ναυσὶν ἅμα ἐστράτευσαν ἐπὶ Νάξον τὴν Χαλκιδικὴν ὁμορον οὖσαν. καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τειχήρεις ποιήσαντες 8 τοὺς Ναξίους ἐδήουν τὴν γῆν, τῇ δ' ὑστεραίᾳ ταῖς μὲν ναυσὶ περιπλεύσαντες κατὰ τὸν Ἀκεσίνην ποταμὸν τὴν γῆν ἐδήουν,

5. ἐσπίπτουσα steht dem διὰ στενότητα parallel: wegen der Enge und weil das Meer etc. zu 1, 80, 1.

25. 2. τό τε ist Emend. v. Reiske statt τότε. Der Wiederholung des Art. nach καί bedarf es nicht; v. 1, 7. αἳ τε ἐν ταῖς νήσοις καὶ ἐν ταῖς ἡπείροις. v. 45, 2. 85, 5. 7, 7, 1.

4. αὐτοὶ ἀπώλεσαν, sie selbst verloren. Die best. Codd. αὐτοῖς. Dann hiesse es; sie verdarben ihnen, was aber dem Zusammenhange nicht angemessen ist.

5. ἀπὸ κάλῳ am Seile. — ἀπο-

σιμωσάντων erklärt der Schol.: ὑπαναχωρησάντων καὶ μετεωρισάντων τὰς ναῦς, ἵνα ἐκ πολλοῦ διαστήματος δυνηθῶσι μετὰ μείζονος ὀρμῆς ἐμβάλλειν τοῖς Ἀθηναίοις. Durch μετεωρίσαι τὰς ναῦς umschreiben es auch alte Lexikographen. Weiteres bei Cl. — ἀποκλύουσι. Diese Flexion für — ασι findet sich auch bei andern Attikern, zieml. oft bei Isokr., zuweilen bei Xenoph., bei Thuk. noch sicher 7, 51, 2. vgl. ὠμνον 5, 19, 1. 23, 4. 24, 1. Nach P.

8. περιπλεύσαντες, näml. um die

- 9 τῷ δὲ πεζῷ πρὸς τὴν πόλιν ἐσέβαλλον. ἐν τούτῳ δὲ οἱ Σικελοὶ ὑπὲρ τῶν ἄκρων πολλοὶ κατέβαινον βοηθοῦντες ἐπὶ τοὺς Μεσσηνίους. καὶ οἱ Νάξιοι ὥς εἶδον, θαρσύναντες καὶ παρακελευόμενοι ἐν ἑαυτοῖς ὥς οἱ Λεοντῖνοι σφίσι καὶ ἄλλοι Ἕλληνες ξύμμαχοι ἐς τιμωρίαν ἐπέρχονται, ἐκδραμόντες ἄφνω ἐκ τῆς πόλεως προσπίπτουσι τοῖς Μεσσηνίοις, καὶ τρέψαντες ἀπέκτεινάν τε ὑπὲρ χιλίους, καὶ οἱ λοιποὶ χαλεπῶς ἀπεχώρησαν ἐπ' οἴκου· καὶ γὰρ οἱ βάρβαροι ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐπιπεσόντες τοὺς πλείστους διέφθειραν. καὶ αἱ νῆες σχοῦσαι ἐς τὴν Μεσσήνην ὕστερον ἐπ' οἴκου ἕκασται διεκρίθησαν. Λεοντῖνοι δὲ εὐθὺς καὶ οἱ ξύμμαχοι μετὰ Ἀθηναίων ἐς τὴν Μεσσήνην ὥς κεκακωμένην ἐστράτευον, καὶ προσβάλλοντες οἱ μὲν Ἀθηναῖοι κατὰ τὸν λιμένα ταῖς ναυσὶν ἐπείρων, ὁ δὲ πεζὸς πρὸς τὴν πόλιν. ἐπεκδρομὴν δὲ ποιησάμενοι οἱ Μεσσήνιοι καὶ Λοκρῶν τινες μετὰ τοῦ Δημοτέλους, οἱ μετὰ τὸ πάθος ἐγκατελείφθησαν φρουροί, ἑξαπιναίως προσπεσόντες τρέπουσι τοῦ στρατεύματος τῶν Λεοντίνων τὸ πολὺ καὶ ἀπέκτειναν πολλούς. ἰδόντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἀποβάντες ἀπὸ τῶν νεῶν ἐβοήθουν, καὶ κατεδίωξαν τοὺς Μεσσηνίους πάλιν ἐς τὴν πόλιν, τεταραγμένοις ἐπιγενόμενοι· καὶ τροπαῖον στήσαντες ἀνεχώρησαν ἐς τὸ Ῥήγιον. μετὰ δὲ τοῦτο οἱ μὲν ἐν τῇ Σικελίᾳ Ἕλληνες ἄνευ τῶν Ἀθηναίων κατὰ γῆν ἐστράτευον ἐπ' ἀλλήλους.

26. Ἐν δὲ τῇ Πύλῳ ἔτι ἐπολιόρκουν τοὺς ἐν τῇ νήσῳ Λακεδαιμονίους οἱ Ἀθηναῖοι καὶ τὸ ἐν τῇ ἡπείρῳ στρατόπεδον τῶν Πελοποννησίων κατὰ χώραν ἔμενεν. ἐπίπονος δ' ἦν τοῖς Ἀθηναίοις ἡ φυλακὴ σίτου τε ἀπορία καὶ ὕδατος· οὐ γὰρ ἦν κρήνη ὅτι μὴ μία ἐν αὐτῇ τῇ ἀκρόπόλει τῆς Πύλου καὶ αὕτη οὐ μεγάλη, ἀλλὰ διαμώμενοι τὸν κάχληκα οἱ πλείστοι ἐπὶ τῇ θαλάσῃ ἔπινον

Stadt Naxos herum. — πρὸς τὴν πόλιν ἐσέβαλλον erklären Einige: sie machten gegen die Stadt zu einen Einfall. Dies wäre aber doch ein Einfall in das Gebiet von Naxos, in dem sie sich ja schon befanden. Vielmehr: sie machten einen Angriff gegen d. Stadt; auch v. 8, 86, 3 verstehe ich ἐσέβαλον von dem Angriff auf d. Stadt und 8, 31, 3 heisst es ἐσβολὴν ποιησάμενος τῇ πόλει. Das Gewöhnl. ist προσβάλλειν.

9. οἱ Σικελοί. zu 3, 90, 1. 115, 1. — ὑπὲρ — κατέβαινον, zogen zahlreich über die Berge herab. — ἄλλοι Ἕλλ. ξ. Sie hielten also die Sikelier für Sikelioten. D. Hdschr. ausser zwei oder drei der besten οἱ ἄλλοι weniger passend.

10. ἐπείρων absol.: griffen an. v. 43, 5 ἐπὶ τὴν Σολύγειαν κόμην πειράσειν.

26. 2. ὅτι μὴ = εἰ μὴ, auch 94, 1. 7, 42, 6. Die Entstehung des Gebrauchs ist leicht zu erklären.

οἶον εἰκὸς ὕδωρ. στενοχωρία τε ἐν ὀλίγῳ στρατοπεδευομένοις 3
 ἐγίγνετο, καὶ τῶν νεῶν οὐκ ἔχουσῶν ὄρμον αἰ μὲν σῖτον ἐν
 τῇ γῇ ἡροῦντο κατὰ μέρος, αἰ δὲ μετέωροι ὥρμουν. ἀθυμίαν 4
 τε πλείστην ὁ χρόνος παρεῖχε παρὰ λόγον ἐπιγιγνόμενος, οὓς
 ὥοντο ἡμερῶν ὀλίγων ἐκπολιορκήσειν, ἐν νήσῳ τε ἐρήμῃ καὶ
 ὕδατι ἀλμυρῷ χρωμένους. αἴτιον δὲ ἦν οἱ Λακεδαιμόνιοι προ- 5
 ειπόντες ἐς τὴν νῆσον ἐσάγειν σῖτόν τε τὸν βουλόμενον ἀλη-
 λεσμένον καὶ οἶνον καὶ τυρὸν καὶ εἴ τι ἄλλο βρῶμα, οἶον ἂν
 ἐς πολιορκίαν ξυμφέρῃ, τάξαντες ἀργυρίου πολλοῦ καὶ τῶν Εἰ-
 λώτων τῷ ἐσαγαγόντι ἐλευθερίαν ὑπισχνούμεναι. καὶ ἐσῆγον 6
 ἄλλοι τε παρακινδυνεύοντες καὶ μάλιστα οἱ Εἰλωτες, ἀπαίροντες
 ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου ὀπόθεν τύχοιεν καὶ καταπλέοντες ἔτι
 νυκτὸς ἐς τὰ πρὸς τὸ πέλαγος τῆς νήσου. μάλιστα δὲ ἐτήρουν 7
 ἀνέμῳ καταφέρεσθαι· ῥᾶον γὰρ τὴν φυλακὴν τῶν τριήρων ἐλάν-
 θανον, ὅποτε πνεῦμα ἐκ πόντου εἴη· ἄπορον γὰρ ἐγίγνετο
 περιορμεῖν, τοῖς δὲ ἀφειδῆς ὁ κατάπλους καθεστήκει· ἐπώκελλον
 γὰρ τὰ πλοῖα τετιμημένα χρημάτων, καὶ οἱ ὀπλῖται περὶ τὰς
 κατάρσεις τῆς νήσου ἐφύλασσον. ὅσοι δὲ γαλήνῃ κινδυνεύσειαν,
 ἡλίσκοντο. ἐσένεον δὲ καὶ κατὰ τὸν λιμένα κολυμβηταὶ ὕφυδροι, 8
 καλωδίῳ ἐν ἄσκοις ἐφέλκοντες μήκωνα μεμελιτωμένην καὶ λίνου
 σπέρμα κεκομμένον· ὧν τὸ πρῶτον λανθανόντων φυλακαὶ ὕστε-
 ρον ἐγένοντο. παντί τε τρόπῳ ἐκάτεροι ἐτεχνῶντο, οἱ μὲν 9
 ἐσπέμπειν τὰ σιτία, οἱ δὲ μὴ λανθάνειν σφᾶς.

27. Ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις πυνθανόμενοι περὶ τῆς στρατιᾶς
 ὅτι ταλαιπωρεῖται καὶ σῖτος τοῖς ἐν τῇ νήσῳ ὅτι ἐσπλεῖ, ἡπό-
 ρουν καὶ ἐδεδοίκεσαν μὴ σφῶν χειμῶν τὴν φυλακὴν ἐπιλάβοι,
 ὁρῶντες τῶν τε ἐπιτηδείων τὴν περὶ τὴν Πελοπόννησον κομιδὴν
 ἀδύνατον ἐσομένην ἅμα ἐν χωρίῳ ἐρήμῳ καὶ οὐδ' ἐν θέρῃ οἰοί

— οἶον εἰκός, wie man es da er-
 warten kann.

3. οὐκ ἔχουσῶν ὄρμον, näml. an
 der Insel, weshalb sie im offenen
 Meere vor Anker liegen mussten
 (μετέωροι ὥρμουν).

4. οὓς, als wenn ein Demonstr.
 vorangegangen wäre, fast = ὅτι
 αὐτούς. vgl. zu 2, 44, 2.

5. αἴτιον — προειπόντες. zu 3, 36,
 2. — τὸν βουλ., jeder wer wolle.

6. ἔτι νυκτός. zu 1, 30, 4.

7. περιορμεῖν. zu 23, 2. — τοῖς

δὲ κτέ. = οἱ δὲ (οἱ Εἰλωτες) κατ-
 ἐπλεον οὐ φειδόμενοι τῶν νεῶν.
 Dieselbe Anknüpfung mit τοῖς δὲ
 1, 102, 2 u. a. — γαλήνῃ. Kann
 der blosse Dativ eines allein-
 stehenden Subst. temporale Be-
 deutung haben? vgl. zu 1, 44, 1.
 Krüg. vermuthet δ' ἐν γαλήνῃ.

27. 1. ὅτι nachgestellt. zu 1, 77,
 2. — ὁρῶντες κτέ. Von ὁρῶντες
 hängen die beiden coordinierten
 Satzglieder τῶν τε — ἐσομένην
 und τὸν τε — ἐσόμενον ab. καὶ

τε ὄντες ἱκανὰ περιπέμπειν, τὸν τε ἔφορμον χωρίων ἀλιμένων ὄντων οὐκ ἐσόμενον, ἀλλ' ἢ σφῶν ἀνέντων τὴν φυλακὴν περιγενήσεσθαι τοὺς ἄνδρας ἢ τοῖς πλοίοις ἢ τὸν σῖτον αὐτοῖς ἦγε
 2 χειμῶνα τηρήσαντας ἐκπλεύσεσθαι. πάντων δὲ ἐφοβοῦντο μάλιστα τοὺς Λακεδαιμονίους, ὅτι ἔχοντάς τι ἰσχυρὸν αὐτοὺς ἐνόμιζον οὐκέτι σφίσιν ἐπικηρυκεύεσθαι· καὶ μετεμέλοντο τὰς
 3 σπονδὰς οὐ δεξάμενοι. Κλέων δὲ γνοὺς αὐτῶν τὴν ἐς αὐτὸν ὑποψίαν περὶ τῆς κωλύμενης τῆς ξυμβάσεως οὐ τάληθ' ἔφη λέγειν τοὺς ἐξαγγέλλοντας. παραινούντων δὲ τῶν ἀφιγμένων, εἰ μὴ σφίσι πιστεύουσι, κατασκόπους τινὰς πέμψαι, ἠρέθ' ἡ κατάσκο-
 4 πος αὐτὸς μετὰ Θεαγένους ὑπὸ Ἀθηναίων. καὶ γνοὺς ὅτι ἀναγκασθήσεται ἢ ταῦτά λέγειν οἷς διέβαλλεν ἢ τὰναντία εἰπὼν ψευδὴς φανήσεσθαι, παρήνει τοῖς Ἀθηναίοις, ὁρῶν αὐτοὺς καὶ ὠρμημένους τι τὸ πλεόν τῇ γνώμῃ στρατεύειν, ὥς χρὴ κατασκόπους μὲν μὴ πέμπειν μηδὲ διαμέλλειν καιρὸν παριέντας, εἰ δὲ δοκεῖ αὐτοῖς ἀληθ' εἶναι τὰ ἀγγελλόμενα, πλεῖν ἐπὶ τοὺς
 5 ἄνδρας. καὶ ἐς Νικίαν τὸν Νικηράτου στρατηγὸν ὄντα ἀπεσήμαινεν, ἐχθρὸς ὢν καὶ ἐπιτιμῶν, ῥάδιον εἶναι παρασκευῇ, εἰ ἄνδρες εἶεν οἱ στρατηγοί, πλεύσαντας λαβεῖν τοὺς ἐν τῇ νήσῳ, καὶ αὐτός γ' ἂν, εἰ ἦρχε, ποιῆσαι τοῦτο.

28. Ὁ δὲ Νικίας τῶν τε Ἀθηναίων τι ὑποθορυβησάντων ἐς τὸν Κλέωνα, ὅτι οὐ καὶ νῦν πλεῖ, εἰ ῥάδιόν γε αὐτῷ φαίνεται, καὶ ἅμα ὁρῶν αὐτὸν ἐπιτιμῶντα, ἐκέλευεν ἦν τινα βού-
 2 λεται δύναμιν λαβόντα τὸ ἐπὶ σφᾶς εἶναι ἐπιχειρεῖν. ὁ δὲ τὸ μὲν πρῶτον οἰόμενες αὐτὸν λόγῳ μόνον ἀφιέναι ἐτοῖμος ἦν,

— περιπέμπειν enthält, sowie ἐν χωρίῳ ἐρήμῳ, dem es parallel steht, den Grund von dem ersten dieser Gedanken. ἅμα hat nach meiner Meinung diese Beziehung: abgesehen von der winterl. Jahreszeit, werde die Zufuhr zugleich nach einem öden Platze stattfinden müssen. ἐν ist wohl gesetzt, nicht εἰς, weil die Zufuhr für das an jenem Platze stehende Heer bestimmt ist. Andere lassen auch καὶ οὐδ' — ὄντες von ὁρῶντες abhängen, zum Nachtheil des Sinnes. — ἀλλ' ἢ. Von hier an ist aus ὁρῶντες ein νομίζοντες zu denken.

2. τὸ ἰσχυρόν, eine Sicherheit, die Männer zu retten.

3. κωλύμενης. zu 1, 92.

4. οἷς ist Masc. — φανήσεσθαι. Ueb. den Inf. Fut. zu 1, 27, 2. — τὸ πλεόν wie τὸ μᾶλλον 21, 3.

5. ῥάδιον εἶναι ist gesetzt, weil das Vorgehende ein λέγων in sich schliesst.

28. 1. ὅτι, warum, habe ich jetzt mit Kr. und Cl. geschrieben statt ὅτι. Letzterer verweist auf Plut. Nik. 7 τί οὐχὶ καὶ νῦν αὐτὸς σὺ πλεῖς ἐπὶ τοὺς ἄνδρας; καὶ νῦν, noch jetzt. — ἐκέλευεν. zu 1, 26, 1. — τὸ ἐπὶ σφᾶς εἶναι, soviel auf sie (die Feldherren) ankäme. Ueb. das sogenannte pleonastische εἶναι zu 1, 21, 1.

2. ἀφιέναι, sc. τὴν ἀρχήν. —

γνοῦς δὲ τῷ ὄντι παραδωσείοντα ἀνεχώρει καὶ οὐκ ἔφη αὐτός, ἀλλ' ἐκεῖνον στρατηγεῖν, δεδιώς ἤδη καὶ οὐκ ἂν οἰόμενός οἱ αὐτὸν τολμῆσαι ὑποχωρῆσαι· αὐτίς δὲ ὁ Νικίας ἐκέλευε καὶ 3 ἐξίστατο τῆς ἐπὶ Πύλῳ ἀρχῆς καὶ μάρτυρας τοὺς Ἀθηναίους ἐποιεῖτο. οἱ δέ, οἷον ὄχλος φιλεῖ ποιεῖν, ὅσῳ μᾶλλον ὁ Κλέων ὑπέφευγε τὸν πλοῦν καὶ ἐξανεχώρει τὰ εἰρημένα, τόσῳ ἐπεκελεύοντο τῷ Νικίᾳ παραδιδόναι τὴν ἀρχὴν καὶ ἐκείνῳ ἐπεβόων πλεῖν. ὥστε οὐκ ἔχων ὅπως τῶν εἰρημένων ἐτι ἐξαπαλλαγῇ, 4 ὑφίσταται τὸν πλοῦν, καὶ παρελθὼν οὔτε φοβεῖσθαι ἔφη Λακεδαιμονίους πλεύσεσθαι τε λαβὼν ἐκ μὲν τῆς πόλεως οὐδένα, Αἰνίου δὲ καὶ Ἰμβρίου τοὺς παρόντας καὶ πελταστάς οἱ ἦσαν ἐκ τε Αἴνου βεβοηθηκότες καὶ ἄλλοθεν τοξότας τετρακοσίους· ταῦτα δὲ ἔχων ἔφη πρὸς τοῖς ἐν Πύλῳ στρατιώταις ἐντὸς ἡμερῶν εἴκοσιν ἢ ἄξιον Λακεδαιμονίους ζῶντας ἢ αὐτοῦ ἀποκτενεῖν. τοῖς δὲ Ἀθηναίοις ἐνέπεσε μὲν τι καὶ γέλωτος τῇ κουφολογίᾳ 5 αὐτοῦ, ἀσμένοις δ' ὅμως ἐγίγνετο τοῖς σώφροσι τῶν ἀνθρώπων, λογιζομένοις δυοῖν ἀγαθοῖν τοῦ ἐτέρου τεύξεσθαι, ἢ Κλέωνος ἀπαλλαγῆσεσθαι, ὃ μᾶλλον ἤλπιζον, ἢ σφαλεῖσι γνώμης Λακεδαιμονίους σφίσι χειρώσασθαι.

29. Καὶ πάντα διαπραξάμενος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ ψηφισαμένων Ἀθηναίων αὐτῷ τὸν πλοῦν, τῶν τε ἐν Πύλῳ στρατηγῶν ἓνα προσελόμενος, Δημοσθένην, τὴν ἀγωγὴν διὰ τάχους ἐποιεῖτο. τὸν δὲ Δημοσθένην προσέλαβε πυνθανόμενος τὴν ἀπό- 2 βασιν αὐτὸν ἐς τὴν νῆσον διανοεῖσθαι. οἱ γὰρ στρατιῶται κακοπαθοῦντες τοῦ χωρίου τῇ ἀπορίᾳ καὶ μᾶλλον πολιορκούμενοι ἢ πολιορκοῦντες ὥρμητο διακινδυνεῦσαι. καὶ αὐτῷ ἐτι ῥώμην 3

παραδωσείοντα. Dieselbe Desiderativform in ἀπαλλαξείοντες 1, 95, 7. 3, 84, 1 (auch wohl ἀπαλλαξείειν 8, 89, 2). ναυμαχησείοντας 8, 79, 3. ξυμβασείοντα 8, 56, 3. πολεμησείοντας 1, 33, 3. — ἂν τολμῆσαι, es über sich gewinnen würde. vgl. *sustinere*.

3. τὰ εἰρημένα. Ueb. den Acc. zu 3, 34, 3. — τόσῳ, sc. μᾶλλον. τόσῳ für das üblichere τοσούτῳ auch 8, 24, 4.

4. Αἰνίου τε καὶ Ἰ. zu 3, 5, 1. — ἐκ τε Αἴνου müsste eigentl. vor πελταστάς stehn. Ein Hyperbaton bei τέ ist sehr häufig.

5. Die schneidende Schärfe dieses Berichtes erscheint nicht frei von Parteibefangenheit, doch ist es sicher keine bewusste Entstellung. — ἀσμένοις — ἐγίγνετο. zu 2, 3, 2. — γνώμης, Rechnung. — χειρώσασθαι. Ueber den Ao. in Verbindung mit dem Fut. zu 3, 46, 2.

29. 1. τὴν ἀγωγὴν, die Abfahrt, auch 6, 29, 3. Mehrere schreiben ἀναγωγὴν.

2. καὶ αὐτῷ, und ihm selbst, Gegensatz zu οἱ στρατιῶται. — ῥώμην, Muth, Zuversicht.

καὶ ἡ νῆσος ἐμπρησθεῖσα παρέσχεεν. πρότερον μὲν γὰρ οὔσης αὐτῆς ὑλώδους ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ ἀτριοῦς διὰ τὴν αἰὲ ἐρημίαν ἐφοβεῖτο καὶ πρὸς τῶν πολεμίων τοῦτο ἐνόμιζε μᾶλλον εἶναι· πολλῷ γὰρ ἂν στρατοπέδῳ ἀποβάντι ἐξ ἀφανοῦς χωρίου προσβάλλοντας αὐτοὺς βλάπτειν. σφίσι μὲν γὰρ τὰς ἐκείνων ἀμαρτίας καὶ παρασκευὴν ὑπὸ τῆς ὕλης οὐκ ἂν ὁμοίως δῆλα εἶναι, τοῦ δὲ αὐτῶν στρατοπέδου καταφανῆ ἂν εἶναι πάντα τὰ ἀμαρτήματα, ὥστε προσπίπτειν ἂν αὐτοὺς ἀπροσδοκῆτως ἢ βούλονται· ἐπ' ἐκείνοις γὰρ ἂν εἶναι τὴν ἐπιχείρησιν. εἰ δ' αὖ ἐς δασὶ χωρίον βιάζοιτο ὁμόσε ἰέναι, τοὺς ἐλάσσους, ἐμπείρους δὲ τῆς χώρας, κρείσσους ἐνόμιζε τῶν πλεόνων ἀπείρων· λανθάνειν τε ἂν τὸ ἐαυτῶν στρατόπεδον πολὺ ὄν διαφθειρόμενον, οὐκ οὔσης τῆς προσόψεως ἢ χρῆν ἀλλήλοις ἐπιβοηθεῖν.

30. Ἀπὸ δὲ τοῦ Αἰτωλικοῦ πάθους, ὃ διὰ τὴν ὕλην μέρος 2 τι ἐγένετο, οὐχ ἥκιστα αὐτὸν ταῦτα ἐσῆει. τῶν δὲ στρατιωτῶν ἀναγκασθέντων διὰ τὴν στενοχωρίαν τῆς νήσου τοῖς ἐσχάτοις προσίσχοντας ἀριστοποιεῖσθαι διὰ προφυλακῆς καὶ ἐμπρήσαντός τινος κατὰ μικρὸν τῆς ὕλης ἄκοντος καὶ ἀπὸ τούτου πνεύματος 3 ἐπιγενομένου τὸ πολὺ αὐτῆς ἔλαθε κατακαυθέν. οὕτω δὲ τοὺς τε Λακεδαιμονίους μᾶλλον κατιδὼν πλείους ὄντας, ὑπονοῶν πρότερον ἐλάσσοσι τὸν σῆτον αὐτοὺς ἐσπέμπειν, τὴν τε νῆσον εὐαποβατωτέραν οὖσαν, τότε ὥς ἐπ' ἀξιόχρεων τοὺς Ἀθηναίους μᾶλλον σπουδὴν ποιεῖσθαι, τὴν ἐπιχείρησιν παρεσκευάζετο, στρα-

3. πολλῷ κτέ. Der Dativ hängt von προσβ. ab.

4. βιάζοιτο, erzwänge, mit Gewalt durchsetzte. — προσόψεως. zu 2, 89, 8.

30. 1. τοῦ Αἰτωλικοῦ π. 3, 97 f.

2. τῶν στρατιωτῶν sind die athenischen. — διὰ τὴν στενοχωρίαν, wegen des engen Raumes, der ihnen auf dem Festlande zu Gebote stand. v. 26, 3. Deshalb eben mussten sie zum Abkochen den Saum der Insel (τῆς νήσου τοῖς ἐσχάτοις) benutzen. — διὰ προφυλακῆς, mittels, unter Aufstellung von Vorposten. — κατὰ μικρὸν vertritt die Stelle des Acc. = μικρὸν μέρος. zu 1, 50, 2. — ἀπὸ τούτου, darauf. Erklärt man:

„infolge dessen“, so ist καί nicht haltbar.

3. αὐτοὺς ist Conj. von Bauer für αὐτοῦ, das durchaus lästig wäre, wogegen ein Subj. zu ἐσπέμπειν sehr wünschenswerth erscheint. — τότε — ποιεῖσθαι haben die Hdschr. vor τὴν τε — οὖσαν. Ich habe mich jetzt für die von Kr. vorgeschlagene und von Cl. aufgenommene Umstellung entschieden. Der Satz giebt so nach Krügers Erklärung: „da rüstete er sich wie zu etwas das schon verdiente dass d. Ath. sich im höhern Grade Mühe gäben zum Angriff“ einen genügenden Sinn. ἀξιόχρεως mit dem Inf. auch 5, 13, 1 und Herod. 4, 126 (K.), freilich nicht in ganz gleicher Be-

τιάν τε μεταπέμπων ἐκ τῶν ἐγγύς ξυμμάχων καὶ τὰ ἄλλα ἐτοιμάζων. Κλέων δὲ ἐκείνῳ τε προπέμψας ἄγγελον ὥς ἦξων καὶ 4 ἔχων στρατιάν ἣν ἡτήσατο, ἀφικνεῖται ἐς Πύλον. καὶ ἅμα γε- νόμενοι πέμπουσι πρῶτον ἐς τὸ ἐν τῇ ἡπείρῳ στρατόπεδον κήρυκα, προκαλούμενοι εἰ βούλοιντο ἄνευ κινδύνου τοὺς ἐν τῇ νήσῳ ἄνδρας σφίσι τά τε ὅπλα καὶ σφᾶς αὐτοὺς κελεύειν παραδοῦναι, ἐφ' ᾧ φυλακῇ τῇ μετρίᾳ τηρήσονται, ἕως ἂν τι περὶ τοῦ πλέονος ξυμβαθῇ.

31. Οὐ προσδεξαμένων δὲ αὐτῶν μίαν μὲν ἡμέραν ἐπέσχον, τῇ δ' ὕστεραίᾳ ἀνηγάγοντο μὲν νυκτὸς ἐπ' ὀλίγας ναῦς τοὺς ὀπλίτας πάντας ἐπιβιβάσαντες, πρὸ δὲ τῆς ἕως ὀλίγον ἀπέβαινον τῆς νήσου ἐκατέρωθεν, ἐκ τε τοῦ πελάγους καὶ πρὸς τοῦ λιμένος, ὀκτακόσιοι μάλιστα ὄντες ὀπλίται, καὶ ἐχώρουν δρόμῳ ἐπὶ τὸ πρῶτον φυλακτήριον τῆς νήσου. ὧδε γὰρ διετετάχατο· ἐν ταύτῃ 2 μὲν τῇ πρώτῃ φυλακῇ ὥς τριάκοντα ἦσαν ὀπλίται, μέσον δὲ καὶ ὁμαλώτατόν τε καὶ περὶ τὸ ὕδωρ οἱ πλεῖστοι αὐτῶν καὶ Ἐπιτάδας ὁ ἄρχων εἶχε, μέρος τέ τι οὐ πολὺ αὐτὸ τὸ ἔσχατον ἐφύλασσε τῆς νήσου τὸ πρὸς τὴν Πύλον, ὃ ἦν ἐκ τε θαλάσσης ἀπόκρημνον καὶ ἐκ τῆς γῆς ἥκιστα ἐπίμαχον· καὶ γὰρ τι καὶ ἔρυμα αὐτόθι ἦν παλαιὸν λίθων λογάδην πεποιημένον, ὃ ἐνόμιζον σφίσιν ὠφέλιμον ἂν εἶναι, εἰ καταλαμβάνοι ἀναχώρησις βιαιοτέρα. οὕτω μὲν τεταγμένοι ἦσαν.

32. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι τοὺς μὲν πρώτους φύλακας, οἷς ἐπέδραμον, εὐθύς διαφθείρουσιν ἐν τε ταῖς εὐναῖς ἔτι ἀναλαμβάνοντας τὰ ὅπλα καὶ λαθόντες τὴν ἀπόβασιν, οἰομένων αὐτῶν τὰς ναῦς κατὰ τὸ ἔθος ἐς ἔφορμον τῆς νυκτὸς πλεῖν. ἅμα δὲ 2

deutung. — μεταπέμπων. Ueb. das Activ zu 1, 112, 3.

31. 2. διετετάχατο, sc. οἱ Λακεδ. Ueb. die Flexion zu 3, 13, 3. — μέσον ohne Art., wie häufig bei der Angabe der Theile einer Schlachtordnung. — περὶ τὸ ὕδωρ. 26, 4. Es ist = τὸ περὶ τὸ ὕδωρ in dem Sinne, in welchem μέσον = τὸ μέσον. αὐτό ist Conj. von Bauer für αὐτοῦ. — λίθων λογάδην πεπ. zu C. 4, 2, — καταλαμβάνοι, einträte. v. 2, 18, 2. 54, 4.

32. 1. ἐν τε ταῖς εὐναῖς ἔτι (sc. ὄντας) gehört wohl als Bestimmungsstück zu διαφθείρουσιν und hat

sein corresp. Glied in καὶ λαθόντες τὴν ἀπ., indem dies gleichsam für καὶ οὐ προησθημένους τὴν ἀπ. steht. v. 3, 112, 3 ἐπιπίπτει τοῖς Ἀμπρακιώταις ἔτι ἐν ταῖς εὐναῖς καὶ οὐ προησθημένοις τὰ γεγενημένα. Krüg. indessen verbindet ἐν — ἔτι mit εὐθύς und καὶ λαθόντες mit ἀναλαμβάνοντας. — τὴν ἀπόβασιν. Ein solcher Acc., jedoch neutr. gen., bei λανθάνειν auch 8, 17, 3 λαθόντες τὸ πλεῖστον τοῦ πλοῦ. Eurip. Iph. A. 516 λάθοιμι τοῦτ' ἂν· ἀλλ' ἐκεῖν' οὐ λήσομεν. — ἐς ἔφορμον τῆς ν., zu einer Blockade während der N.

ἔω γιγνομένη καὶ ὁ ἄλλος στρατὸς ἀπέβαινον, ἐκ μὲν νεῶν
 ἐβδομήκοντα καὶ ὀλίγω πλειόνων πάντες πλήν θαλαμίων, ὥς
 ἕκαστοι ἐσκευασμένοι, τοξόται τε ὀκτακόσιοι καὶ πελτασταὶ οὐκ
 ἐλάσσους τούτων, Μεσσηνίων τε οἱ βεβοηθηκότες καὶ ἄλλοι
 ὅσοι περὶ Πύλον κατεῖχον πάντες πλήν τῶν ἐπὶ τοῦ τείχους
 3 φυλάκων. Δημοσθένους δὲ τάξαντος διέστησαν κατὰ διακοσίους
 τε καὶ πλείους, ἔστι δ' ἢ ἐλάσσους, τῶν χωρίων τὰ μετεωρότατα
 λαβόντες, ὅπως ὅτι πλείστη ἀπορία ἦ τοῖς πολεμίοις πανταχόθεν
 κεκυκλωμένοις καὶ μὴ ἔχωσι πρὸς ὃ τι ἀντιτάσσονται, ἀλλ' ἀμ-
 φίβολοι γίνωνται τῷ πλήθει, εἰ μὲν τοῖς πρόσθεν ἐπίοιεν,
 ὑπὸ τῶν κατόπιν βαλλόμενοι, εἰ δὲ τοῖς πλαγίοις, ὑπὸ τῶν ἐκα-
 4 τέρωθεν παρατεταγμένων. κατὰ νότου τε αἰεὶ ἔμελλον αὐτοῖς,
 ἢ χωρήσειαν, οἱ πολέμιοι ἔσεσθαι ψιλοὶ καὶ οἱ ἀπορώτατοι,
 τοξεύμασι καὶ ἀκοντίοις καὶ λίθοις καὶ σφενδόναϊς ἐκ πολλοῦ
 ἔχοντες ἀλκήν· οἷς μὴδὲ ἐπελθεῖν οἷόν τε ἦν. φεύγοντές τε γὰρ
 ἐκράτουν καὶ ἀναχωροῦσιν ἐπέκειντο. τοιαύτη μὲν γνώμη ὁ
 Δημοσθένης τό τε πρῶτον τὴν ἀπόβασιν ἐπενόει καὶ ἐν τῷ
 ἔργῳ ἔταξεν.

33. Οἱ δὲ περὶ τον Ἐπιτάδαν καὶ ὅπερ ἦν πλεῖστον τῶν
 ἐν τῇ νήσῳ, ὥς εἶδον τό τε πρῶτον φυλακτήριον διεφθαρμέ-
 νον καὶ στρατὸν σφίσιν ἐπιόντα, ξυνετάξαντο καὶ τοῖς ὀπλί-
 ταις τῶν Ἀθηναίων ἐπήεσαν, βουλόμενοι εἰς χεῖρας ἐλθεῖν· ἐξ
 ἐναντίας γὰρ οὗτοι καθεστήκεσαν, ἐκ πλαγίου δὲ οἱ ψιλοὶ καὶ

2. ὁ ἄλλος στρατός mit Bezug
 auf 31, 1. — θαλαμίων. Dies wa-
 ren die Ruderer der untersten Bank.
 Die der mittleren hiessen *ζευγῖται*,
 die der obersten *θρανῖται*. — ὥς
 ἕκ. ἕκ., eigentl.: bewaffnet, wie
 jegliche eben bewaffnet waren. zu
 1, 3, 4. — κατεῖχον, standen. vgl.
 zu 6, 95, 2.

4. οἱ πολέμιοι. Gegen Cl., welcher
 mit veränderter Interp. *χωρήσειαν*
 οἱ πολ. verbindet (und dadurch ge-
 nöthigt ist das nächste καί zu til-
 gen) spricht durchaus das voran-
 gehende αὐτοῖς. Den von Cl. gegen
 die Zulässigkeit von οἱ πολ. ψιλοί
 „die feindlichen Leichtbewaffneten“
 angeführten Grund, „dass Thuk. πολ.
 nur bei sachlichen Begriffen als
 Adj. gebrauche“, den Stahl „durch-
 schlagend“ nennt und deshalb ψιλοί

streicht, finde ich in keiner Weise
 überzeugend, 1) weil die Thatsache
 dieses Usus mir nicht vorzuliegen
 scheint, da Thuk. in τῶν πολ. νε-
 κρῶν 5, 74, 2 die νεκροί schwerlich
 als Sachen gedacht hat, und 2)
 weil an sich gar kein vernünftiger
 Grund denkbar ist, ein Adj. wie
 πολέμιος von der Verbindung mit
 einem persönl. Begriff auszuschlies-
 sen. — καὶ οἱ ἀπορώτατοι. Wir
 lieber: und dies waren die —.
 Eben so 33, 1 καὶ ὅπερ ἦν πλεῖστον.
 3, 108, 1 τὸ κατ' Εὐρύλοχον καὶ ὁ
 κράτιστον ἦν. ἀπορός in seltnerer
 Bedeutung: einer, dem man
 nicht beikommen kann. vgl.
 Plat. Apol. p. 18 D οὗτοι πάντες
 ἀπορώτατοί εἰσιν. Aehnlich der
 Gebrauch von ἀμήχανος. — ἔχοντες
 ἀλκήν, den Kampf führend.

κατὰ νώτου· τοῖς μὲν οὖν ὀπλίταις οὐκ ἡδυνήθησαν προσμίξαι 2
οὐδὲ τῇ σφετέρᾳ ἐμπειρίᾳ χρῆσασθαι. οἱ γὰρ ψилоὶ ἐκατέρωθεν
βάλλοντες εἶργον, καὶ ἅμα ἐκεῖνοι οὐκ ἀντεπήεσαν, ἀλλ' ἡσύχα-
ζον· τοὺς δὲ ψιλοὺς, ἧ μάλιστα αὐτοῖς προσθέοντες προσκείμεντο,
ἐτρεπον, καὶ οἱ ὑποστρέφοντες ἡμύνοντο, ἄνθρωποι κούφως τε
ἐσκευασμένοι καὶ προλαμβάνοντες ῥαδίως τῆς φυγῆς χωρίων τε
χαλεπότητι καὶ ὑπὸ τῆς πρὶν ἐρημίας τραχέων ὄντων, ἐν οἷς οἱ
Λακεδαιμόνιοι οὐκ ἡδύναντο διώκειν ὅπλα ἔχοντες.

34. Χρόνον μὲν οὖν τινα ὀλίγον οὕτω πρὸς ἀλλήλους
ἡκροβολίσαντο· τῶν δὲ Λακεδαιμονίων οὐκέτι ὀξέως ἐπεκθεῖν
ἢ προσπίπτοιεν δυναμένων, γνόντες αὐτοὺς οἱ ψилоὶ βραδυ-
τέρους ἤδη ὄντας τῷ ἀμύνασθαι, καὶ αὐτοὶ τῇ τε ὄψει τοῦ
θαρσεῖν τὸ πλεῖστον εἰληφότες πολλαπλάσιοι φαινόμενοι καὶ
ξυνειθισμένοι μᾶλλον μηκέτι δεινούς αὐτοὺς ὁμοίως σφίσι φαί-
νεσθαι, ὅτι οὐκ εὐθύς ἄξια τῆς προσδοκίας ἐπεπόνθεσαν, ὥσπερ
ὅτε πρῶτον ἀπέβαινον τῇ γνώμῃ δεδουλωμένοι ὥς ἐπὶ Λακε-
δαιμονίους, καταφρονήσαντες καὶ ἐμβοήσαντες ἀθρόοι ὥρμησαν
ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἔβαλλον λίθοις τε καὶ τοξεύμασι καὶ ἀκοντίοις,
ὥς ἕκαστός τι πρόχειρον εἶχεν. γενομένης δὲ τῆς βοῆς ἅμα τῇ 2
ἐπιδρομῇ ἐκπληξίς τε ἐνέπεσεν ἀνθρώποις ἀήθεσι τοιαύτης
μάχης καὶ ὁ κονιορτὸς τῆς ἱλῆς νεωστὶ κεκαυμένης ἐχώρει πολὺς
ἄνω, ἄπορόν τε ἦν ἰδεῖν τὸ πρὸ αὐτοῦ ὑπὸ τῶν τοξευμάτων
καὶ λίθων ἀπὸ πολλῶν ἀνθρώπων μετὰ τοῦ κονιορτοῦ ἅμα φε-
ρομένων. τό τε ἔργον ἐνταῦθα χαλεπὸν τοῖς Λακεδαιμονίοις 3

33. 2. Zu προσθέοντες προσκεί-
οιντο vgl. Stahl 2, 79, 6 προσπιπέν-
οντες η δοκοῖ προσέβαλλον. — καὶ
οἱ, und diese, passender als καὶ
οἱ. — τῆς φυγῆς, auf der Flucht.
v. 60, 2 τῆς ἀρχῆς προκοπτόντων.
47, 3 ἐπετάχυνον τῆς ὁδοῦ. Wohl
eigentl. gen. part. — Dem κούφως
τε ἐσκ. entspr. καὶ προλ., indem,
wie öfter, zwei Gedanken, die lo-
gisch im Causalnexus stehn, coordi-
niert sind. zu 3, 15, 2. Zweifelhaft
aber ist, ob auch die folg. τὲ und
καί sich auf einander beziehen, wo
dann eine leichte Varietät des Aus-
drucks anzunehmen ist (χαλεπό-
τητι parallel dem τραχέων ὄντων),
od. ob τὲ und, καί auch bedeutet.

34. 1. ἐπεκθεῖν, ausfallen. —
προσπίπτοιεν, sc. οἱ ψилоί. — τῷ
ἀμύνασθαι, mit, in der Ver-
theidigung. v. 7, 43, 5 ὅπως τῇ
παρούσῃ ὁρμῇ τοῦ περαινέσθαι ὧν
ἐνεκα ἦλθον μὴ βραδεῖς γένωνται.
— τῇ ὄψει, durch den Anblick,
näml. ihrer eignen Menge. — τοῦ
θαρσεῖν τὸ πλεῖστον, den höch-
sten Grad des Muthes. — ξυνει-
θισμένοι hat den Acc. c. Inf. nach
sich, indem das, woran sie sich ge-
wöhnt haben, durch eine passive
Wendung ausgedrückt wird. v. 3,
4, 4. — ὥσπερ bez. auf ὁμοίως. —
ὥς ἐπὶ, ut, quippe contra L. zu 3,
113, 6.

καθίστατο. οὔτε γὰρ οἱ πῖλοι ἔστεγον τὰ τοξεύματα, δοράτια τε ἐναποκέκλαστο βαλλομένων, εἶχόν τε οὐδὲν σφίσιν αὐτοῖς χρήσασθαι, ἀποκεκλημένοι μὲν τῇ ὄψει τοῦ προορᾶν, ὑπὶ δὲ τῆς μείζονος βοῆς τῶν πολεμίων τὰ ἐν αὐτοῖς παραγγελλόμενα οὐκ ἔσακούοντες, κινδύνου τε πανταχόθεν περιεστῶτος καὶ οὐκ ἔχοντες ἐλπίδα καθ' ἣν τι χρὴ ἀμυνομένους σωθῆναι.

35. Τέλος δὲ τραυματιζομένων ἤδη πολλῶν διὰ τὸ αἰεὶ ἐν τῷ αὐτῷ ἀναστρέφεσθαι, ξυγκλήσαντες ἐχώρησαν εἰς τὸ ἔσχατον ἔρυμα τῆς νήσου, ὃ οὐ πολὺ ἀπεῖχε, καὶ τοὺς ἐαυτῶν
2 φύλακας. ὥς δὲ ἐνέδοσαν, ἐνταῦθα ἤδη πολλῷ ἔτι πλέονι βοῇ τεθαρσηκότες οἱ ψилоὶ ἐπέκειντο, καὶ τῶν Λακεδαιμονίων ὅσοι μὲν ὑποχωροῦντες ἐγκατελαμβάνοντο, ἀπέθνησκον, οἱ δὲ πολλοὶ διαφυγόντες εἰς τὸ ἔρυμα μετὰ τῶν ταύτῃ φυλάκων ἐτάξαντο
3 παρὰ πᾶν ὥς ἀμυνούμενοι ἤπερ ἦν ἐπίμαχον. καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπισπόμενοι περίοδον μὲν αὐτῶν καὶ κύκλωσιν χωρίου ἰσχύι
4 οὐκ εἶχον, προσιόντες δὲ ἐξ ἐναντίας ὥσασθαι ἐπειρῶντο, καὶ χρόνον μὲν πολὺν καὶ τῆς ἡμέρας τὸ πλεῖστον ταλαιπωρούμενοι ἀμφοτέροι ὑπὸ τε τῆς μάχης καὶ δίψους καὶ ἡλίου ἀντεῖχον, πειρώμενοι οἱ μὲν ἐξελάσασθαι ἐκ τοῦ μετεώρου, οἱ δὲ μὴ ἐνδοῦναι. ῥᾶον δ' οἱ Λακεδαιμόνιοι ἡμύναντο ἢ ἐν τῷ πρίν, οὐκ οὔσης σφῶν τῆς κυκλώσεως εἰς τὰ πλάγια.

36. Ἐπειδὴ δὲ ἀπέραντον ἦν, προσελθὼν ὁ τῶν Μεσσηνίων στρατηγὸς Κλέωνι καὶ Δημοσθένει ἄλλως ἔφη πονεῖν σφᾶς· εἰ δὲ βούλονται ἐαυτῷ δοῦναι τῶν τοξοτῶν μέρος τι καὶ τῶν ψιλῶν περιέναι κατὰ νότου αὐτοῖς ὁδῷ ἢ ἂν αὐτὸς εὕρῃ,
2 δοκεῖν βιάσασθαι τὴν ἔφοδον. λαβὼν δὲ ἃ ᾗτήσατο, ἐκ τοῦ

3. πῖλοι sind wahrscheinl. Filzpanzer. — ἐναποκέκλαστο, sc. τοῖς πῖλοις. — βαλλομένων, sc. τῶν Λακ. — τῇ ὄψει, durch den Anblick, d. h. wohl im object. Sinne, durch das, was sich ihren Augen darbot, näml. die Staub-, Pfeil- u. Steinwolke. So entspricht es dem ὑπὸ τῆς μείζονος βοῆς. Dass ὄψις diese object. Bedeutung von „spectaculum, Erscheinung“ hat, zeigen 4, 125, 5. 6, 45, 3. 7, 44, 2. Auch hier jedoch, wie 3, 112, 4, erklären Mehrere τῇ ὄψει als durch das folg. ἔσακούοντες veranlassten pleonast. Zusatz: „fürs Gesicht, für die

Augen“, für welchen Sinn Kr. τὴν ὄψιν wünscht. — τοῦ προορᾶν hängt ab von ἀποκεκλ.

35. 1. ξυγκλήσαντες intrans. — τὸ ἔσχατον ἔρ. 31, 2.

2. παρὰ πᾶν, längs des ganzen Werkes, beschränkt durch ἤπερ ἦν ἐπίμαχον.

3. οὐκ εἶχον = ποιεῖσθαι οὐκ ἐδύναντο.

36. 1. τῶν ψιλῶν, unterschieden von τῶν τοξοτῶν, sind hier die Peltasten: 32, 2. — περιέναι Inf. des Zweckes. — βιάσασθαι scheinbar für d. Fut. zu 1, 81, 6.

2. ἐκ τοῦ ἀφανοῦς, sc. τοῖς πο-

ἀφανοῦς ὁρμήσας, ὥστε μὴ ἰδεῖν ἐκείνους, κατὰ τὸ ἀεὶ παρεῖ-
 κον τοῦ κρημνώδους τῆς νήσου προβαίνων, καὶ ἧ οἱ Λακεδαι-
 μόνιοι χωρίου ἰσχύι πιστεύσαντες οὐκ ἐφύλασσον, χαλεπῶς τε
 καὶ μόλις περιελθὼν ἔλαθε, καὶ ἐπὶ τοῦ μετεώρου ἐξαπίνης
 ἀναφανείς κατὰ νώτου αὐτῶν τοὺς μὲν τῷ ἀδοκῆτῳ ἐξέπληξε,
 τοὺς δὲ ἃ προσεδέχοντο ἰδόντας πολλῷ μᾶλλον ἐπέρρωσεν. καὶ 3
 οἱ Λακεδαιμόνιοι βαλλόμενοι τε ἀμφοτέρωθεν ἤδη καὶ γιγνό-
 μενοι ἐν τῷ αὐτῷ ξυμπτώματι, ὥς μικρὸν μεγάλῳ εἰκάσαι, τῷ
 ἐν Θερμοπύλαις (ἐκεῖνοί τε γὰρ τῇ ἀτραπῷ περιελθόντων τῶν
 Περσῶν διεφθάρησαν, οὗτοί τε), ἀμφίβολοι ἤδη ὄντες οὐκέτι
 ἀντεῖχον, ἀλλὰ πολλοῖς τε ὀλίγοι μαχόμενοι καὶ ἀσθενείᾳ σω-
 μάτων διὰ τὴν σιτοδείαν ὑπεχώρουν· καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐκράτουν
 ἤδη τῶν ἐφόδων.

37. Γνούς δὲ ὁ Κλέων καὶ ὁ Δημοσθένης ὅτι, εἰ καὶ
 ὀποσονοῦν μᾶλλον ἐνδῶσουσι, διαφθαρησομένους αὐτοὺς ὑπὸ
 τῆς σφετέρως στρατιᾶς, ἐπαυσαν τὴν μάχην καὶ τοὺς ἑαυτῶν
 ἀπεῖρξαν, βουλόμενοι ἀγαγεῖν αὐτοὺς Ἀθηναίοις ζῶντας, εἴ
 πως τοῦ κηρύγματος ἀκούσαντες ἐπικλασθεῖεν τῇ γνώμῃ τὰ
 ὅπλα παραδοῦναι καὶ ἡσθηθεῖεν τοῦ παρόντος δεινοῦ. ἐκῆ- 2
 ρυξάν τε εἰ βούλονται τὰ ὅπλα παραδοῦναι καὶ σφᾶς αὐτοὺς
 Ἀθηναίοις ὥστε βουλευσάι ὅ τι ἂν ἐκείνοις δοκῇ.

38. Οἱ δὲ ἀκούσαντες παρῆκαν τὰς ἀσπίδας οἱ πλεῖστοι

λεμίοις, erläutert durch ὥστε —
 ἐκείνους. — κατὰ — νήσον, wo
 die klippenreiche Natur der
 Insel es jedesmal gestattete.
 — προβαίνων, obgleich nur in we-
 nigen Codd., verdient den Vorzug
 vor προσβαίνων; nicht um das
 Heranrücken handelt es sich, son-
 dern um das Vorrücken behufs der
 Umzingelung.

3. ὥς — εἰκάσαι. M. 545. — τῷ
 ἐν Θερμ., wie das bei Therm.
 Der Dat. hängt also wovon ab? —
 οὗτοί τε, sc. περιελθόντων τῶν Ἀθ.
 Das Prädic. διεφθάρησαν kann ganz
 füglich auch von diesen Laked.
 verstanden werden, wenngleich die
 Mehrzahl nur in Gefangenschaft
 gerieth. Dieselbe Satzform Eurip.
 Iph. T. 1333 κείνοι τε γὰρ σίδηρον
 οὐκ εἶχον χεροῖν, ἡμεῖς τε (von
 Krüg. citiert). Zieht man mit And.

οὗτοί τε zum Folg., so ist ein Ana-
 koluth anzunehmen. — ἀμφίβολοι
 ἤδη ὄντες nimmt das obige βαλλό-
 μενοι ἀμφοτέρωθεν wieder auf. —
 διὰ τὴν σιτοδείαν gehört nicht zum
 Verb., sondern zu ἀσθενείᾳ σωμά-
 των, wie auch wir unmittelb. zu-
 sammenstellen können: aus Kör-
 perschwäche wegen Nah-
 rungsmangels.

37. 1. ὅτι — διαφθαρησομένους
 αὐτούς. „Anakoluth, in einer Ver-
 mischung zweier Constructionen
 bestehend. vgl. Plat. Gorg. p. 481
 Δ αἰσθάνομαι οὖν σου ἐκάστοτε,
 καίπερ ὄντος δεινοῦ, ὅτι, ὅπόσ’
 ἂν φῇ σου τὰ παιδικὰ καὶ ὅπως
 ἂν φῇ ἔχειν, οὐ δυναμένον ἀντι-
 λέγειν. Apol. p. 37 B ἔλωμαι ὧν
 εὖ οἶδα ὅτι κακῶν ὄντων.“ E.

2. εἰ βούλονται. zu 3, 52, 2.

38. 1. παρῆκαν, senkten. —

καὶ τὰς χεῖρας ἀνέσειςαν δηλοῦντες προσίεσθαι τὰ κεκηρυ-
γμένα. μετὰ δὲ ταῦτα γενομένης τῆς ἀνακωχῆς ξυνῆλθον ἐς
λόγους ὃ τε Κλέων καὶ ὁ Δημοσθένης καὶ ἐκείνων Στύφων ὁ
Φάρακος, τῶν πρότερον ἀρχόντων τοῦ μὲν πρώτου τεθνηκότος,
Ἐπιτάδου, τοῦ δὲ μετ' αὐτὸν Ἰππαγρέτου ἐφηρημένου ἐν τοῖς
νεκροῖς ἔτι ζῶντος κειμένου ὡς τεθνεῶτος, αὐτὸς τρίτος ἐφη-
2 ρημένος ἄρχειν κατὰ νόμον, εἴ τι ἐκεῖνοι πάσχοιεν. ἔλεγε δὲ ὁ
Στύφων καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ὅτι βούλονται διακηρυκεύεσθαι
πρὸς τοὺς ἐν τῇ ἡπείρῳ Λακεδαιμονίους ὃ τι χρὴ σφᾶς ποιεῖν.
3 καὶ ἐκείνων μὲν οὐδένα ἀφέντων, αὐτῶν δὲ τῶν Ἀθηναίων
καλούντων ἐκ τῆς ἡπείρου κήρυκας καὶ γενομένων ἐπερωτήσεων
δὶς ἢ τρίς, ὁ τελευταῖος διαπλεύσας αὐτοῖς ἀπὸ τῶν ἐκ τῆς
ἡπείρου Λακεδαιμονίων ἀνὴρ ἀπήγγειλεν ὅτι „οἱ Λακεδαιμόνιοι
κελεύουσιν ὑμᾶς αὐτοὺς περὶ ὑμῶν αὐτῶν βουλευέσθαι, μηδὲν
αἰσχρὸν ποιοῦντας.“ οἱ δὲ καθ' ἑαυτοὺς βουλευσάμενοι τὰ
4 ὅπλα παρέδοσαν καὶ σφᾶς αὐτούς. καὶ ταύτην μὲν τὴν ἡμέραν
καὶ τὴν ἐπιοῦσαν νύκτα ἐν φυλακῇ εἶχον αὐτοὺς οἱ Ἀθηναῖοι·
τῇ δ' ὕστεραίᾳ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι τροπαῖον στήσαντες ἐν τῇ
νῆσῳ τὰ ἄλλα διεσκευάζοντο ὡς ἐς πλοῦν καὶ τοὺς ἄνδρας τοῖς
τριηράρχοις διεδίδοσαν ἐς φυλακὴν, οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι κήρυκα
5 πέμψαντες τοὺς νεκροὺς διεκομίσαντο. ἀπέθανον δ' ἐν τῇ
νῆσῳ καὶ ζῶντες ἐλήφθησαν τοσοῖδε· εἴκοσι μὲν ὀπλίται διέ-
βησαν καὶ τετρακόσιοι οἱ πάντες· τούτων ζῶντες ἐκομίσθησαν
ὀκτὼ ἀποδέοντες τριακόσιοι, οἱ δὲ ἄλλοι ἀπέθανον. καὶ Σπαρ-
τιαῖται τούτων ἦσαν τῶν ζώντων περὶ εἴκοσι καὶ ἑκατόν. Ἀθη-
ναίων δὲ οὐ πολλοὶ διεφθάρησαν· ἡ γὰρ μάχη οὐ σταδία ἦν.

39. Χρόνος δὲ ὁ ξύμπας ἐγένετο ὅσον οἱ ἄνδρες οἱ ἐν τῇ
νῆσῳ ἐπολιορκήθησαν, ἀπὸ τῆς ναυμαχίας μέχρι τῆς ἐν τῇ
2 νῆσῳ μάχης, ἑβδομήκοντα ἡμέραι καὶ δύο. τούτων περὶ εἴκο-
σιν ἡμέρας, ἐν αἷς οἱ πρέσβεις περὶ τῶν σπονδῶν ἀπῆσαν,

προσίεσθαι. Der Inf. statt des re-
gelm. Partic. nach δηλοῦντες. Des-
gleichen nach δηλοῖ ὄντες 47, 2.
Ohne Zweifel sollte an beiden
Stellen die Härte zweier Partic. ge-
mieden werden. — ἐφηρημένου. zu
3, 109, 1.

3. ἐκείνων ist gen. part. zu οὐ-
δένα. Subj. auch von ἀφέντων ist
τῶν Ἀθηναίων. — ὁ gehört nicht
zu τελευταῖος, das prädicativ steht:

als der letzte. — ὅτι. zu 1,
137, 4.

4. διεσκευάζοντο, von Thuk. sonst
nie gebraucht, scheint, wie auch
Cl. verm., aus παρεσκευάζοντο ver-
fälscht zu sein.

5. ὀκτὼ ist der Genet. v. 2, 13,
3 τριακοσίων ἀποδέοντα μύρια.

39. 1. ναυμαχίας. C. 14. — πρέ-
σβεις. C. 15—22.

2. ἀπῆσαν. Die Codd. ἀπήεσαν.

ἐσιτοδοτοῦντο, τὰς δὲ ἄλλας τοῖς ἐσπλέουσι λάθρα διетρέφοντο· καὶ ἦν σῖτος ἐν τῇ νήσῳ καὶ ἄλλα βρώματα ἐγκατελήφθη· ὁ γὰρ ἄρχων Ἐπιτάδας ἐνδεεστερώς ἐκάστῳ παρεῖχεν ἢ πρὸς τὴν ἐξουσίαν. οἱ μὲν δὲ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Πελοποννήσιοι ἀνεχώρη- 3
σαν τῷ στρατῷ ἐκ τῆς Πύλου ἐκάτεροι ἐπ' οἴκου, καὶ τοῦ Κλέωνος καίπερ μανιώδης οὔσα ἡ ὑπόσχεσις ἀπέβη· ἐντὸς γὰρ εἴκοσιν ἡμερῶν ἤγαγε τοὺς ἄνδρας, ὥσπερ ὑπέστη.

40. Παρὰ γνώμην τε δὴ μάλιστα τῶν κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτο τοῖς Ἑλλησιν ἐγένετο· τοὺς γὰρ Λακεδαιμονίους οὔτε λιμῷ οὔτ' ἀνάγκῃ οὐδεμιᾷ ἠξίουں τὰ ὄπλα παραδοῦναι, ἀλλὰ ἔχοντας καὶ μαχομένους ὥς ἐδύναντο ἀποθνήσκειν. ἀπιστοῦν- 2
τές τε μὴ εἶναι τοὺς παραδόντας τοῖς τεθνεῶσιν ὁμοίους, καὶ τινος ἐρομένου ποτὲ ὕστερον τῶν Ἀθηναίων ξυμμάχων δι' ἀχθηδόνα ἓνα τῶν ἐκ τῆς νήσου αἰχμαλώτων εἰ οἱ τεθνεῶτες αὐτῶν καλοὶ κἀγαθοί, ἀπεκρίνατο αὐτῷ πολλοῦ ἂν ἄξιον εἶναι τὸν ἄτρακτον, λέγων τὸν οἰστόν, εἰ τοὺς ἀγαθοὺς διεγίγνωσκε, δῆλωσιν ποιούμενος ὅτι ὁ ἐντυγχάνων τοῖς τε λίθοις καὶ τοξεύ-
μασι διεφθείρετο.

41. Κομισθέντων δὲ τῶν ἀνδρῶν οἱ Ἀθηναῖοι ἐβούλευ-
σαν δεσμοῖς μὲν αὐτοὺς φυλάσσειν μέχρι οὔ τι ξυμβῶσιν· ἦν δ' οἱ Πελοποννήσιοι πρὸ τούτου ἐς τὴν γῆν ἐσβάλλωσιν, ἐξαγα-
γόντες ἀποκτεῖναι. τῆς δὲ Πύλου φυλακὴν κατεστήσαντο, καὶ 2
οἱ ἐκ τῆς Ναυπάκτου Μεσσήνιοι ὥς ἐς πατρίδα ταύτην (ἔστι γὰρ ἡ Πύλος τῆς Μεσσηνίδος ποτὲ οὔσης γῆς) πέμψαντες σφῶν

Jenes fordert Cobet var. lectt. p. 33 u. nov. lectt. p. 346, unter Bei-
stimmung von Herbst S. 11, der
vergleicht 8, 87, 1 ὥστε τροφήν ἐν
ὅσῳ ἂν αὐτὸς ἀπῇ διδόναι. Der-
selbe Fall C. 42, 3. — ἐσιτοδο-
τοῦντο = σῖτος αὐτοῖς ἐδίδοτο. So
auch μισθοδοτεῖν, οἰνοδοτεῖν τινα.
— τοῖς ἐσπλέουσι ist Neutr. — ἢ
πρός, quam pro.

40. 1. ἔχοντας, sc. τὰ ὄπλα.

2. ἀπιστοῦντές τε. Absol. Nom.
infolge einer Anakoluthie. Statt
des Prädic. (etwa: wurden sie eines
Andern belehrt) tritt gleich die
Erzählung des Vorfalles selbst ein,
und darum wird der Satz auch

grammatisch anders gewendet. Am
ähnlichsten 8, 80, 3. Die ganz ver-
schiedene Interpunction und Er-
klärung der ganzen Periode, welche
Cl. giebt und Stahl billigt, leuchtet
mir um so weniger ein, da an die
Stelle des gewöhnl. angenommenen
Anakoluths nur ein anderes träte.
Auch ist es ein Irrthum, dass τέ
(zu Anfang v. §. 1) wegen δὴ nicht
den Satz mit dem vorigen verbin-
den könne; s. 62, 2 τὸ ξύμπαν τε
δὴ γινώμεν. — δι' ἀχθηδόνα um
ihn zu kränken. Wegen διὰ vgl.
zu 2, 89, 4.

41. 1. ξυμβῶσιν. Ueb. den blos-
sen Conj. zu 1, 137, 2.

2. ὥς — ταύτην = ἐς ταύτην

αὐτῶν τοῖς ἐπιτηδειοτάτους ἐλήϊζόν τε τὴν Λακωνικὴν καὶ
 3 πλεῖστα ἔβλαπτον ὁμόφωνοι ὄντες. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἀμαθεῖς
 ὄντες ἐν τῷ πρὶν χρόνῳ ληστείας καὶ τοιούτου πολέμου, τῶν
 τε Εἰλώτων αὐτομολούντων καὶ φοβούμενοι μὴ καὶ ἐπὶ μακρό-
 τερον σφίσι τι νεωτερισθῇ τῶν κατὰ τὴν χώραν, οὐ ῥαδίως
 ἔφερον, ἀλλὰ, καίπερ οὐ βουλόμενοι ἐνδηλοὶ εἶναι τοῖς Ἀθη-
 ναίοις, ἐπρεσβεύοντο παρ' αὐτοὺς καὶ ἐπειρῶντο τὴν τε Πύλον
 4 καὶ τοὺς ἄνδρας κομίζεσθαι. οἱ δὲ μειζόνων τε ὠρέγοντο καὶ
 πολλάκις φοιτῶντων αὐτοὺς ἀπράκτους ἀπέπεμπον. ταῦτα μὲν
 τὰ περὶ Πύλον γενόμενα.

42. Τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους μετὰ ταῦτα εὐθὺς Ἀθηναῖοι ἐς
 τὴν Κορινθίαν ἐστράτευσαν ναυσὶν ὀγδοήκοντα καὶ δισχιλίοις
 ὀπλίταις ἑαυτῶν καὶ ἐν ἱππαγωγοῖς ναυσὶ διακοσίοις ἱππεύ-
 σιν· ἠκολούθουν δὲ καὶ τῶν ξυμμάχων Μιλήσιοι καὶ Ἄνδριοι
 καὶ Καρύστιοι, ἐστρατήγει δὲ Νικίας ὁ Νικηράτου τρίτος αὐ-
 2 τός. πλέοντες δὲ ἅμα ἔφ' ἔσχον μεταξὺ Χερσονήσου τε καὶ
 Ῥείτου ἐς τὸν αἰγιαλὸν τοῦ χωρίου ὑπὲρ οὗ ὁ Σολύγιος λόφος
 ἐστίν, ἐφ' ὃν Δωριῆς τὸ πάλαι ἰδρυθέντες τοῖς ἐν τῇ πόλει
 Κορινθίοις ἐπολέμουν, οὗσιν Αἰολεῦσι· καὶ κώμη νῦν ἐπ' αὐτοῦ
 Σολύγεια καλουμένη ἐστίν. ἀπὸ δὲ τοῦ αἰγιαλοῦ τούτου ἐνθα
 αἱ νῆες κατέσχον ἢ μὲν κώμη αὕτη δώδεκα σταδίους ἀπέχει, ἢ
 3 δὲ Κορινθίων πόλις ἐξήκοντα, ὁ δὲ ἰσθμὸς εἴκοσιν. Κορίνθιοι
 δὲ προπυθόμενοι ἐξ Ἄργους ὅτι ἡ στρατιὰ ἦξει τῶν Ἀθηναίων,
 ἐκ πλείονος ἐβοήθησαν ἐς ἰσθμὸν πάντες πλὴν τῶν ἔξω ἰσθμοῦ·
 καὶ ἐν Ἀμπρακίᾳ καὶ ἐν Λευκαδίᾳ ἀπῆσαν αὐτῶν πεντακόσιοι
 φρουροί· οἱ δ' ἄλλοι πανδημεὶ ἐπετήρουν τοὺς Ἀθηναίους οἱ
 4 κατασχέσουσιν. ὥς δὲ αὐτοὺς ἔλαθον νυκτὸς καταπλεύσαντες
 καὶ τὰ σημεῖα αὐτοῖς ἦρθη, καταλιπόντες τοὺς ἡμίσεις αὐτῶν

ὥς ἐς πατρίδα. zu 1, 84, 4. — ἐλήϊ-
 ζον. zu 1, 112, 3 und 3, 85, 2. —
 ὁμόφωνοι. zu 3, 112, 4.

3. ἐπὶ μακρότερον, in weiterer
 Ausdehnung. — ἐνδηλοὶ εἶναι,
 sc. οὐ ῥαδίως φέροντες.

4. φοιτῶντων, sc. αὐτῶν, neben
 αὐτοῖς, wie oft.

42. 2. ἅμα ἔφ' ἔσχον, landeten
 mit Tagesanbruch, nachdem sie
 schon in der Nacht angelangt waren
 (§. 4).

3. ἐκ πλείονος, seit längerer
 Zeit, mit ἐβοήθησαν zu verbin-
 den, rath die Stellung entschieden;
 auch setzt ja das folgende ἐπετή-
 ρουν ein längeres Dortbleiben vor-
 aus. — ἐν Ἀμπρακίᾳ. 3, 114, 4.
 — ἀπῆσαν. Die Codd. ἀπήεσαν, wie
 39, 2.

4. τὰ σημεῖα, die Feuersig-
 nale, hier φρυκτοὶ πολέμιοι. zu
 3, 22, 7.

ἐν Κεγχρειᾷ, ἣν ἄρα οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ τὸν Κρομμυῶνα ἴωσιν, ἐβοήθουν κατὰ τάχος.

43. Καὶ Βάττος μὲν ὁ ἕτερος τῶν στρατηγῶν (δύο γὰρ ἦσαν ἐν τῇ μάχῃ οἱ παρόντες) λαβὼν λόχον ἦλθεν ἐπὶ τὴν Σολύγειαν κώμην φυλάξων ἀτείχιστον οὖσαν, Λυκόφρων δὲ τοῖς ἄλλοις ξυνέβαλλεν. καὶ πρῶτον μὲν τῷ δεξιῷ κέρα τῶν Ἀθη- 2 ναίων εὐθὺς ἀποβεβηκότι πρὸ τῆς Χερσονήσου οἱ Κορίνθιοι ἐπέκειντο, ἔπειτα δὲ καὶ τῷ ἄλλῳ στρατεύματι. καὶ ἦν ἡ μάχη καρτερὰ καὶ ἐν χερσὶ πᾶσα. καὶ τὸ μὲν δεξιὸν κέρας τῶν Ἀθη- 3 ναίων καὶ Καρυστίων (οὗτοι γὰρ παρατεταγμένοι ἦσαν ἔσχατοι) ἐδέξαντό τε τοὺς Κορινθίους καὶ ἐώσαντο μόλις· οἱ δὲ ὑποχωρήσαντες πρὸς αἵμασιάν (ἦν γὰρ τὸ χωρίον πρόσαντες πᾶν) βάλλοντες τοῖς λίθοις καθύπερθεν ὄντες καὶ παιωνίσαντες ἐπήεσαν αὖθις, δεξαμένων δὲ τῶν Ἀθηναίων ἐν χερσὶν ἦν πάλιν ἡ μάχη. λόχος δέ τις τῶν Κορινθίων ἐπιβοηθήσας τῷ 4 εὐωνύμῳ κέρα ἑαυτῶν ἔτρεψε τῶν Ἀθηναίων τὸ δεξιὸν κέρας καὶ ἐπεδίωξεν ἐς τὴν θάλασσαν· πάλιν δὲ ἀπὸ τῶν νεῶν ἀνέστρεψαν οἱ τε Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Καρύστιοι. τὸ δὲ ἄλλο στρατό- 5 πεδον ἀμφοτέρωθεν ἐμάχετο ξυνεχῶς, μάλιστα δὲ τὸ δεξιὸν κέρας τῶν Κορινθίων, ἐφ' ᾧ ὁ Λυκόφρων ὦν κατὰ τὸ εὐώνυμον τῶν Ἀθηναίων ἡμύνετο· ἤλπιζον γὰρ αὐτοὺς ἐπὶ τὴν Σολύγειαν κώμην πειράσειν.

44. Χρόνον μὲν οὖν πολὺν ἀντεῖχον οὐκ ἐνδιδόντες ἀλλήλοις· ἔπειτα (ἦσαν γὰρ τοῖς Ἀθηναίοις οἱ ἱππῆς ὠφέλιμοι ξυμμαχόμενοι, τῶν ἐτέρων οὐκ ἐχόντων ἵππους) ἐτράποντο οἱ Κορίνθιοι καὶ ὑπεχώρησαν πρὸς τὸν λόφον καὶ ἔθεντο τὰ ὅπλα

43. 1. ἐν — παρόντες = οἱ ἐν τῇ μάχῃ παρόντες. v. 6, 64, 3 ταῦτα τοὺς ξυνδράσκοντας u. A. zu 1, 18, 1. — τοῖς ἄλλοις ist dat. instrum.

2. εὐθὺς verbindet sich eng mit dem Partic.: simul atque exiit. Häufig so μεταξὺ. B. §. 150 unt. dies. W. — ἦν — ἐν χερσὶ, fand statt, bestand in Handgemenge. Ebenso §. 3. γενομένης ἐν χερσὶ τῆς μάχης 6, 70, 1.

3. καὶ Καρυστίων eigenthüml. an τῶν Ἀθ. angeschlossen. Es ist der rechte Flügel der Athener, bestehend aus Athenern u. Karystiern. — ἦν γὰρ κτέ. Die Paren-

these ist, wie häufig, dem zu Erklärenden, hier καθύπερθεν ὄντες, vorausgeschickt.

5. τὸ δὲ ἄλλο στρ. Hier wendet sich die Erzählung der andern Seite des Kampfes zu, daher habe ich mit Stahl ein Punkt nach Καρύστιοι gesetzt. — ἤλπιζον, s. glaubten, fürchteten. — πειράσειν absolut: einen Versuch, Angriff machen. v. 25, 10.

44. 1. οἱ Κορίνθιοι, nämlich ihr Centrum und rechter Flügel; mit ἡ δὲ ἄλλη στρατιά (§. 2) kehrt dann d. Erzählung zu dem linken korinth. Flügel zurück (Stahl).

2 καὶ οὐκέτι κατέβαινον, ἀλλ' ἡσύχαζον. ἐν δὲ τῇ τροπῇ ταύτῃ
κατὰ τὸ δεξιὸν κέρας οἱ πλεῖστοί τε αὐτῶν ἀπέθανον καὶ Λυκό-
φρων ὁ στρατηγός. ἡ δὲ ἄλλη στρατιὰ τούτῳ τῷ τρόπῳ, οὐ
κατὰ δίωξιν πολλὴν οὐδὲ ταχείας φυγῆς γενομένης, ἐπεὶ ἐβιάσθη,
3 ἐπαναχωρήσασα πρὸς τὰ μετέωρα ἰδρύθη. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, ὥς
οὐκέτι αὐτοῖς ἐπήεσαν ἐς μάχην, τοὺς τε νεκροὺς ἐσκύλευον
4 καὶ τοὺς ἑαυτῶν ἀνηροῦντο, τροπαῖόν τε εὐθέως ἔστησαν. τοῖς
δ' ἡμίσεσι τῶν Κορινθίων, οἳ ἐν τῇ Κεγχρειᾷ ἐκάθηντο φύλακες,
μὴ ἐπὶ τὸν Κρομμυῶνα πλεύσωσι, τούτοις οὐ κατάδηλος ἡ μάχη
ἦν ὑπὸ τοῦ ὄρους τοῦ Ὀνείου· κονιορτὸν δὲ ὥς εἶδον καὶ ὥς
ἔγνωσαν, ἐβοήθουν εὐθύς. ἐβοήθησαν δὲ καὶ οἱ ἐκ τῆς πόλεως
5 πρεσβύτεροι τῶν Κορινθίων, αἰσθόμενοι τὸ γεγενημένον. ἰδόν-
τες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ξύμπαντας αὐτοὺς ἐπιόντας καὶ νομίσαντες
τῶν ἐγγύς ἀστυγείτόνων Πελοποννησίων βοήθειαν ἐπιέναι, ἀνε-
χώρουν κατὰ τάχος ἐπὶ τὰς ναῦς, ἔχοντες τὰ σκυλεύματα καὶ
τοὺς ἑαυτῶν νεκροὺς πλὴν δυοῖν, οὓς ἐγκατέλιπον οὐ δυνάμενοι
6 εὐρεῖν. καὶ ἀναβάντες ἐπὶ τὰς ναῦς ἐπεραιώθησαν ἐς τὰς ἐπι-
κειμένας νήσους, ἐκ δ' αὐτῶν ἐπικηρουκευσάμενοι τοὺς νεκροὺς
οὓς ἐγκατέλιπον ὑποσπόνδους ἀνείλουντο. ἀπέθανον δὲ Κοριν-
θίων μὲν ἐν τῇ μάχῃ δώδεκα καὶ διακόσιοι, Ἀθηναίων δὲ
ὀλίγῳ ἐλάσσους πεντήκοντα.

45. Ἄραντες δὲ ἐκ τῶν νήσων οἱ Ἀθηναῖοι ἔπλευσαν
αὐθημερὸν ἐς Κρομμυῶνα τῆς Κορινθίας· ἀπέχει δὲ τῆς πό-
2 λεως εἴκοσι καὶ ἑκατὸν σταδίους. καὶ καθορμισάμενοι τὴν τε
γῆν ἐδήωσαν καὶ τὴν νύκτα ηὔλίσαντο. τῇ δ' ὑστεραίᾳ παρα-
πλεύσαντες ἐς τὴν Ἐπιδαυρίαν πρῶτον καὶ ἀπόβασίν τινα ποιη-
σάμενοι ἀφίκοντο ἐς Μεθώνην τὴν μεταξὺ Ἐπιδαύρου καὶ
Τροιζῆνος, καὶ ἀπολαβόντες τὸν τῆς Χερσονήσου ἰσθμὸν ἐτεί-

2. τροπή sonst „das in die Flucht schlagen“ (entspr. dem trans. Med.), hier „die Flucht, der Rückzug“ (entspr. dem intrans. ἐτρέποντο). — οἱ πλεῖστοι, die meisten der überhaupt Gefallenen. — τούτῳ τῷ τρόπῳ. Auf welche Weise, wird erst in den folgenden Worten gesagt. Kr. u. Stahl jedoch möchten corrigieren, Cl. klammert die Worte als Glossem ein. — οὐδὲ — γεν., „und indem keine übereilte Flucht

entstand“ adverb. Bestimmung, wie οὐ κατὰ δ. π., zu ἐπαναχωρήσασα.

4. τοῖς δ' ἡμίσεσι. 42, 4. — ὥς ἔγνωσαν, als sie die Sachlage erkannten. — οἱ — πρεσβύτεροι. Diese also waren in πανδημεί 42, 3 nicht mit einbegriffen. — ὑποσπόνδους. Warum diesmal gegen die sonstige Gewohnheit (zu 1, 63, 3) der Sieger um Waffenruhe bitten musste, geht aus den erzählten Umständen hervor.

χισαν, ἐν ᾧ ἡ Μεθώνη ἐστί, καὶ φρούριον καταστησάμενοι ἐλήστευον τὸν ἔπειτα χρόνον τήν τε Τροιζηνίαν γῆν καὶ Ἀλιάδα καὶ Ἐπιδαυρίαν. ταῖς δὲ ναυσίν, ἐπειδὴ ἐξετείχισαν τὸ χωρίον, ἀπέπλευσαν ἐπ' οἴκου.

46. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον ὃν ταῦτα ἐγίγνετο καὶ Εὐρουμέδων καὶ Σοφοκλῆς, ἐπειδὴ ἐκ τῆς Πύλου ἀπήρξαν ἐς τὴν Σικελίαν ναυσὶν Ἀθηναίων, ἀφικόμενοι ἐς Κέρκυραν ἐστράτευσαν μετὰ τῶν ἐκ τῆς πόλεως ἐπὶ τοὺς ἐν τῷ ὄρει τῆς Ἰστώνης Κερκυραίων καθιδρυμένους, οἳ τότε μετὰ τὴν στάσιν διαβάντες ἐκράτουν τε τῆς γῆς καὶ πολλὰ ἔβλαπτον. προσβαλόντες 2 δὲ τὸ μὲν τείχισμα εἶλον, οἳ δὲ ἄνδρες καταπεφευγότες ἀθρόοι πρὸς μετέωρόν τι ξυνέβησαν ὥστε τοὺς μὲν ἐπικούρους παραδοῦναι, περὶ δὲ σφῶν τὰ ὅπλα παραδόντων τὸν Ἀθηναίων δῆμον διαγνῶναι. καὶ αὐτοὺς ἐς τὴν νῆσον οἳ στρατηγοὶ τὴν 3 Πτυχίαν ἐς φυλακὴν διεκόμισαν ὑποσπόνδους, μέχρι οὗ Ἀθήναζε πεμφθῶσιν, ὥστε, ἂν τις ἄλῃ ἀποδιδράσκων, ἅπασι λελύσθαι τὰς σπονδάς. οἳ δὲ τοῦ δήμου προστάται τῶν Κερκυραίων, 4 δεδιότες μὴ οἳ Ἀθηναῖοι τοὺς ἐλθόντας οὐκ ἀποκτείνωσι, μηχανῶνται τοιόνδε τι· τῶν ἐν τῇ νήσῳ πείθουσί τινας ὀλίγους, 5 ὑποπέμψαντες φίλους καὶ διδάξαντες ὥς κατ' εὐνοίαν δὴ λέγειν ὅτι κράτιστον αὐτοῖς εἴη ὥς τάχιστα ἀποδράναι, πλοῖον δέ τι αὐτοὶ ἐτοιμάσειν· μέλλειν γὰρ δὴ τοὺς στρατηγούς τῶν Ἀθηναίων παραδώσειν αὐτοὺς τῷ δήμῳ τῶν Κερκυραίων.

47. Ὡς δὲ ἔπεισαν καὶ μηχανησαμένων τὸ πλοῖον ἐκπλέ-

45. 2. τήν τε — καὶ Ἀλ. ohne Wiederholung des Art. zu 25, 2.

46. 1. ὃν. Die besten Codd. ohne ὃν (u. so Cl.), die Vulg. καθ' ὃν. Das Aufgenommene, Conj. v. Poppo, stimmt mit der sonstigen Sprechweise des Thuk. 3, 17, 1, 18, 1. 94, 1 (an letzterer St. folgt wie hier καί). Dagegen ohne das Relat. hat die Satzform etwas Fremdartiges. — ἐς Κέρκυραν. v. C. 2, 3. 5, 2. 8, 3. 4. — τῆς Ἰστώνης ungewöhnl. statt τῇ Ἰστώνῃ, wie Dobree lesen will, doch einigermaßen geschützt durch Polyæn. 6, 20, der von derselben Sache redend τὸ τῆς Ἰστώνης ὄρος sagt. — Κερκυραίων ist gen. part. Ueber die Stellung desselben zu 3, 36, 5. — τότε. 3, 85, 2.

3. πεμφθῶσιν. zu 1, 137, 2. — τοὺς ἐλθόντας. Ein solcher dem Deutschen entsprechender Gebrauch des Artik. beim Ptcp. ist dem Griechischen fremd; es wird, wie P. vermuthete, αὐτοὺς zu lesen sein. — ἂν für ἐάν. zu 6, 13, 1.

5. φίλους, sc. τοῖς ἐν τῇ νήσῳ. Diese „Freunde“ waren also selbst düpiert. — διδάξαντες, sc. τοὺς φίλους. — δὴ = δῆθεν, angeblich. — αὐτοὶ — ἐτοιμάσειν gesetzt, als wenn ἔλεγον vorangieng; denn dass es sich auf das grammatische Subj. des ganzen Satzes nicht bezieht, lehrt der Zusammenhang.

47. 1. ἔπεισαν, sc. οἳ φίλοι. Diese sind auch das Subj. von μηχανησαμένων, das von ἐλήφθησαν natürl.

- οντες ἐλήφθησαν, ἐλέλυντό τε αἱ σπονδαὶ καὶ τοῖς Κερκυραίοις
 2 παρεδέδοντο οἱ πάντες. ξυνελάβοντο δὲ τοῦ τοιούτου οὐχ ἥκιστα,
 ὥστε ἀκριβῆ τὴν πρόφασιν γενέσθαι καὶ τοὺς τεχνησαμένους ἀδε-
 ἔστερον ἐγχειρῆσαι, οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων κατάδηλοι ὄντες
 τοὺς ἄνδρας μὴ ἂν βούλεσθαι ὑπ' ἄλλων κομισθέντας, διότι αὐ-
 τοὶ ἐς Σικελίαν ἔπλεον, τὴν τιμὴν τοῖς ἄγουσι προσποιῆσαι.
 3 παραλαβόντες δὲ αὐτοὺς οἱ Κερκυραῖοι ἐς οἶκημα μέγα καθεῖρ-
 ξαν, καὶ ὕστερον ἐξάγοντες κατὰ εἴκοσιν ἄνδρας διήγον διὰ δυ-
 οῖν στοίχοις ὀπλιτῶν ἐκατέρωθεν παρατεταγμένων, δεδεμένους
 τε πρὸς ἀλλήλους καὶ παιομένους καὶ κεντουμένους ὑπὸ τῶν
 παρατεταγμένων, εἴ ποὺ τίς τινα ἴδοι ἐχθρὸν ἑαυτοῦ· μαστι-
 γοφόροι τε παριόντες ἐπετάχυνον τῆς ὁδοῦ τοὺς σχολαίτερον
 προσιόντας.

48. Καὶ ἐς μὲν ἄνδρας ἐξήκοντα ἔλαθον τοὺς ἐν τῷ οἴκῃ-
 ματι τούτῳ τῷ τρόπῳ ἐξαγαγόντες καὶ διαφθείραντες (ῥῶντο
 γὰρ αὐτοὺς μεταστήσοντάς ποι ἄλλοσε ἄγειν)· ὥς δὲ ἦσθοντο
 καὶ τις αὐτοῖς ἐδήλωσε, τοὺς τε Ἀθηναίους ἐπεκαλοῦντο καὶ ἐκέ-
 λευον σφᾶς, εἰ βούλονται, αὐτοὺς διαφθεῖρειν, ἔκ τε τοῦ οἴκῃ-
 ματος οὐκέτι ἦθελον ἐξιέναι, οὐδ' ἐσιέναι ἔφασαν κατὰ δύναμιν
 2 περιόψεσθαι οὐδένα. οἱ δὲ Κερκυραῖοι κατὰ μὲν τὰς θύρας οὐδ'
 αὐτοὶ διανοοῦντο βιάζεσθαι, ἀναβάντες δὲ ἐπὶ τὸ τέγος τοῦ οἴ-
 κήματος καὶ διελόντες τὴν ὀροφὴν ἔβαλλον τῷ κεράμῳ καὶ ἐτό-
 3 ξενον κάτω. οἱ δὲ ἐφυλάσσοντό τε ὥς ἡδύναντο καὶ ἅμα οἱ
 πολλοὶ σφᾶς αὐτοὺς διέφθειρον, οἷστούς τε οὕς ἀφίεσαν ἐκεῖνοι
 ἐς τὰς σφαγὰς καθιέντες καὶ ἐκ κλινῶν τινων, αἱ ἔτυχον αὐτοῖς

οἱ πεισθέντες. — παρεδέδοντο, wurden sofort übergeben. Die eigentl. Beziehung des Plsqpf. ist: wie der Vertrag gelöst war, so waren sie auch (ohne weiteres) überliefert.

2. τοιούτου. Ueber den Genet. zu 10, 1. — ἀκριβῆ, genau, hier = wahrscheinlich. — μὴ ἂν βούλεσθαι. Ueber den Inf. zu 38, 1. ἂν ist gesetzt, weil auch in directer Rede der Gedanke lauten würde: οὐκ ἂν βουλοίμεθα. Von βούλεσθαι hängt der Acc. c. Inf. τοὺς ἄνδρας — προσποιῆσαι ab, mit welchem ἂν nichts mehr zu thun hat, wie Cl. irrig meint; denn man kann nur

sagen οὐκ ἂν βουλοίμην τοῦτο γενέσθαι, aber nicht οὐκ ἂν β. τοῦτο ἂν γενέσθαι.

3. κατὰ εἴκοσιν ἄνδρας, je zwanzig Mann. — τῆς ὁδοῦ. zu 33, 2. — προσιόντας, näml. von der Thür des Gefängnisses bis zu der Doppelreihe von Hopliten.

48. 1. μεταστήσοντας ist Emend. von Schäfer für μεταστήσαντας, das sich jeder passenden Erklärung entzieht. — αὐτούς vor διαφθ. geht als Subjectsacc. auf die Ath.: sie selbst. — ἐσιέναι hängt von περιόψ. ab.

2. τῷ κεράμῳ. Ueb. den Singul. zu 2, 4, 2.

ἐνοῦσαι, τοῖς σπάρτοις καὶ ἐκ τῶν ἱματίων παραιρήματα ποιοῦν-
 τεσ ἀπαγχόμενοι, παντί τε τρόπῳ τὸ πολὺ τῆς νυκτὸς (ἐπεγένετο
 γὰρ νῆξ τῷ παθήματι) ἀναλοῦντες σφαῖς αὐτοὺς καὶ βαλλόμενοι
 ὑπὸ τῶν ἄνω διεφθάρησαν. καὶ αὐτοὺς οἱ Κερκυραῖοι, ἐπειδὴ 4
 ἡμέρα ἐγένετο, φορμηδὸν ἐπὶ ἀμάξας ἐπιβαλόντες ἀπήγαγον ἔξω
 τῆς πόλεως. τὰς δὲ γυναῖκας, ὅσαι ἐν τῷ τειχίσματι ἐάλωσαν,
 ἠνδραπόδισαν. τοιοῦτῳ μὲν τρόπῳ οἱ ἐκ τοῦ ὄρους Κερκυραῖοι 5
 ὑπὸ τοῦ δήμου διεφθάρησαν, καὶ ἡ στάσις πολλὴ γενομένη ἐτε-
 λεύτησεν ἐς τοῦτο, ὅσα γε κατὰ τὸν πόλεμον τόνδε· οὐ γὰρ ἔτι
 ἦν ὑπόλοιπον τῶν ἐτέρων ὅ τι καὶ ἀξιόλογον. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐς 6
 τὴν Σικελίαν, ἵναπερ τὸ πρῶτον ὥρμηντο, ἀποπλεύσαντες μετὰ
 τῶν ἐκεῖ ξυμμάχων ἐπολέμουν.

49. Καὶ οἱ ἐν τῇ Ναυπάκτῳ Ἀθηναῖοι καὶ Ἀκαρνᾶνες ἅμα
 τελευτῶντος τοῦ θέρους στρατευσάμενοι Ἀνακτόριον Κορινθίων
 πόλιν, ἣ κεῖται ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ Ἀμπρακικοῦ κόλπου, ἔλαβον

3. διέφθειρον, οἷστους τε κτέ. Ich habe jetzt die gewöhl. Interp. hergestellt und nachhernach Poppo's Conj. mit Cl. τε hinter παντί eingeschoben. So scheint der Sinn am angemessensten. Es beginnt nun mit παντί τε der zusammenfassende Abschluss des Ganzen (und so). — τὰς σφαγὰς, die Kehlen. — ἐκ κλινῶν mit ἀπαγχόμενοι zu verbinden hindert sowohl der Sinn (denn wer könnte sich an seiner Bettstelle erhängen? oder es müsste ein Himmelbett sein!), als das entsprechende ἐκ τῶν ἱματίων. Es ist also entweder ἐκ κλινῶν τινῶν τοῖς σπάρτοις zusammenzunehmen: mit den Gurten aus einigen Bettstellen, und die Stellung zu vergleichen mit κατὰ τὴν ἄλλην πορείαν ἢ σχολαιότης 2, 18, 3: καθ' ἡμέραν ἢ τέρψις 2, 38, 1; oder, da die Gleichartigkeit dieser Stellen wegen des allerdings nicht in eine Kategorie mit σχολαιότης und τέρψις gehörenden τὰ σπάρτα bestritten werden kann, so dürfte das ganze als prägnanter Ausdr. zu fassen sein: aus einigen Bettstellen die Gurte nehmend und daran sich erhängend. vgl. ἐκ τῶν — νεῶν τοὺς ναύτας ὥπλισε 8, 17, 1. zu C. 9, 1.

Einige wollen ἐκ tilgen. — παραιρήματα ποιοῦντες steht dem Dat. τοῖς σπάρτοις parallel: zu 1, 80, 1; doch konnte nicht schlechthin (τοῖς) παραιρήμασι gesagt werden, weil diese Streifen eben erst gemacht werden mussten. — ἀναλοῦντες ist Emend. von Heilmann für ἀναδοῦντες. v. 3, 81, 3. 8, 65, 2. — διεφθάρησαν. Das schliessliche Resultat der ganzen Gräuelszene wird passend durch den Ao. ausgedrückt, während die einzelnen Momente derselben in ihrem Verlaufe durch das Impf. und die diesem gleichgeltenden Partic. Präs. dargestellt waren.

4. φορμηδόν. vgl. 2, 75, 2. — ἠνδραπόδισαν nach Meineke. Die Codd. ἠνδραποδίσαντο. Thuk. hat nur das Activ (zehnmal).

5. ὅσα γε κτέ. Die hiemit ange deuteten neuen Parteikämpfe zu Kerkyra versetzt man gewöhl. in die Zeit nach 404. Ullrich dagegen (Beitr. z. E. d. Th. S. 95 ff.), der auch hier nur den ersten, zehnjährigen Krieg versteht (s. unsere Einl.), deutet die neuen Unruhen auf die von Diod. 13, 48 unter d. Jahre 410 erwähnten. — τῶν ἐτέρων, von den Oligarchen.

προδοσίᾳ· καὶ ἐκπέμψαντες Κορινθίους αὐτοὶ Ἀκαρναῖνες οἰκή-
τορες ἀπὸ πάντων ἔσχον τὸ χωρίον. καὶ τὸ θέρος ἐτελεύτα.

50. Τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου χειμῶνος Ἀριστείδης ὁ Ἀρχίππου,
εἷς τῶν ἀργυρολόγων νεῶν Ἀθηναίων στρατηγός, αἱ ἐξεπέμ-
φθησαν πρὸς τοὺς ξυμμάχους, Ἀρταφέρνην, ἄνδρα Πέρσην, παρὰ
βασιλέως πορευόμενον ἐς Λακεδαίμονα ξυλλαμβάνει ἐν Ἡϊόνι
2 τῇ ἐπὶ Στρυμόνι. καὶ αὐτοῦ κοιμισθέντος οἱ Ἀθηναῖοι τὰς μὲν
ἐπιστολὰς μεταγραψάμενοι ἐκ τῶν Ἀσσυρίων γραμμάτων ἀνέ-
γνωσαν, ἐν αἷς πολλῶν ἄλλων γεγραμμένων κεφάλαιον ἦν πρὸς
Λακεδαιμονίους, οὐ γινώσκειν ὅ τι βούλονται· πολλῶν γὰρ ἐλ-
θόντων πρέσβων οὐδένα ταῦτ' ἀλέγειν· εἰ οὖν βούλονται σαφεῖς
3 λέγειν, πέμψαι μετὰ τοῦ Πέρσου ἄνδρας ὡς αὐτόν. τὸν δὲ Ἀρ-
ταφέρνην ὕστερον οἱ Ἀθηναῖοι ἀποστέλλουσι τριήρει ἐς Ἐφεσον
καὶ πρέσβεις ἅμα· οἱ πυθόμενοι αὐτόθι βασιλέα Ἀρταξέρξην τὸν
Ξέρξου νεωστὶ τεθνηκότα (κατὰ γὰρ τοῦτον τὸν χρόνον ἐτελεύ-
τησεν), ἐπ' οἴκου ἀνεχώρησαν.

51. Τοῦ δ' αὐτοῦ χειμῶνος καὶ Χῖοι τὸ τεῖχος περιεῖλον
τὸ καινὸν κελευσάντων Ἀθηναίων καὶ ὑποπτεισάντων ἐς αὐτούς
τι νεωτεριεῖν, ποιησάμενοι μέντοι πρὸς Ἀθηναίους πίστεις καὶ
βεβαιότητα ἐκ τῶν δυνατῶν μηδὲν περὶ σφᾶς νεώτερον βου-
λεύσειν. καὶ ὁ χειμὼν ἐτελεύτα, καὶ ἑβδομον ἔτος τῷ πολέμῳ
ἐτελεύτα τῷδε ὃν Θουκυδίδης ξυνέγραψεν.

52. Τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου θέρους εὐθύς τοῦ τε ἡλίου ἐκ-
λιπές τι ἐγένετο περὶ νουμηνίαν καὶ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἵσταμένου
2 ἔσεισεν. καὶ οἱ Μυτιληναίων φυγάδες καὶ τῶν ἄλλων Λεσβίων,

49. ἐκπέμψαντες geht noch auf beide Subj. Dieselbe Satzforma-
tion 5, 81, 2. zu 1, 40, 4. — ἀπὸ πάντων, aus jeder Stadt Akarna-
niens.

50. 1. ἀργυρολόγων νεῶν. 3, 19, 1.
2. μεταγραψάμενοι, sich über-
setzen lassen; denn γράμματα
scheint nicht bloss das Alphabet,
sondern auch die Sprache zu be-
zeichnen, auch bei Herod. 4, 87, 2.
— οὐ γινώσκειν, er verstehe
nicht. Der bloss Inf. setzt eigentl.
ein ἔγραψεν voraus. — πέμψαι,
sie sollten schicken.

51. καὶ ὑποπτ. zu 1, 1, 1. — ἐς
αὐτούς verb. mit ὑποπτ.: weil sie

Argwohn gegen dieselben ge-
fasst hatten. ὑποπτεύειν ἐς auch
6, 92, 2, jedoch in etwas anderer
Bedeutung. ὑπόπτῃς ἐς 6, 60, 1.
And. lesen ἐς αὐτούς, es mit νεωτ.
verbindend. — ποιησάμενοι, nach-
dem sie sich verschafft hat-
ten. — ἐκ τῶν δυνατῶν verb. mit
dem Vorherg. — βουλεύσειν, Subj.
sind die Ath.

52. 1. τοῦ τε ἡλίου κτέ. Man
weiss jetzt, dass diese Sonnenfinster-
niss auf den 21. März fiel. Es war
der Monat Elaphebolion. — ἵστα-
μένου, im ersten Drittel. zu
5, 19, 1.

ὀρμώμενοι οἱ πολλοὶ ἐκ τῆς ἡπείρου καὶ μισθωσάμενοι ἐκ τε Πελοποννήσου ἐπικουρικὸν καὶ αὐτόθεν ξυναγείραντες, αἵρουσι Ῥοίτειον· καὶ λαβόντες δισχιλίους στατῆρας Φωκαῖτας ἀπέδοσαν πάλιν, οὐδὲν ἀδικήσαντες· καὶ μετὰ τοῦτο ἐπὶ Ἄντανδρον στρα- 3 τεύσαντες προδοσίας γενομένης λαμβάνουσι τὴν πόλιν. καὶ ἦν αὐτῶν ἡ διάνοια τὰς τε ἄλλας πόλεις τὰς Ἀκταίας καλουμένας, ἃς πρότερον Μυτιληναίων νεμομένων Ἀθηναῖοι εἶχον, ἐλευθεροῦν, καὶ πάντων μάλιστα τὴν Ἄντανδρον, καὶ κρατυνάμενοι αὐτήν (ναῦς τε γὰρ εὐπορία ἦν ποιεῖσθαι αὐτόθεν, ξύλων ὑπαρχόντων καὶ τῆς Ἰδης ἐπικειμένης, καὶ τῇ ἄλλῃ παρασκευῇ) ῥαδίως ἀπ' αὐτῆς ὀρμώμενοι τὴν τε Λέσβον ἐγγὺς οὖσαν κακώ- σειν καὶ τὰ ἐν τῇ ἡπείρῳ Αἰολικὰ πολίσματα χειρώσασθαι. καὶ 4 οἱ μὲν ταῦτα παρασκευάζεσθαι ἔμελλον.

53. Ἀθηναῖοι δὲ ἐν τῷ αὐτῷ θέρει ἐξήκοντα ναυσὶ καὶ δισχιλίαις ὀπλίταις ἱππεῦσί τε ὀλίγοις καὶ τῶν ξυμμάχων Μιλησίους καὶ ἄλλους τινὰς ἀγαγόντες ἐστράτευσαν ἐπὶ Κύθηρα· ἐστρατήγει δὲ αὐτῶν Νικίας ὁ Νικηράτου καὶ Νικόστρατος ὁ Διοτρέφους καὶ Αὐτοκλῆς ὁ Τολμαίου. τὰ δὲ Κύθηρα νῆσός 2 ἐστίν, ἐπίκειται δὲ τῇ Λακωνικῇ κατὰ Μαλέαν· Λακεδαιμόνιοι δ' εἰσὶ τῶν περιοίκων, καὶ Κυθηροδίκης ἀρχὴ ἐκ τῆς Σπάρτης διέβαινε αὐτόσε κατὰ ἔτος, ὀπλιτῶν τε φρουρὰν διέπεμπον αἰεὶ καὶ πολλὴν ἐπιμέλειαν ἐποιοῦντο. ἦν γὰρ αὐτοῖς τῶν τε ἀπ' Αἰ- 3 γύπτου καὶ Λιβύης ὀλκάδων προσβολή, καὶ λησταὶ ἅμα τὴν Λακωνικὴν ἥσσον ἐλύπουν ἐκ θαλάσσης, ἥπερ μόνον οἶόν τ' ἦν

2. Von Mytilene war zuletzt erzählt 3, 50. — μισθωσάμενοι κτέ. Ueb. die Stellung zu 1, 16. — στατῆρας Φωκ., eine Goldmünze. Der goldene Stater betrug im Allg. 20 Drachmen.

3. τὰς Ἀκταίας, dieselben, welche 3, 50, 3 τὰ ἐν τῇ ἡπείρῳ πολίσματα heissen und damals den Ath. unterthänig wurden. — κρατυνάμενοι der Nom., als wenn vorher statt ἦν αὐτῶν διάνοια gesagt wäre διανοοῦντο oder ἡλπιζον. zu 2, 53, 4. — ναῦς τε κτέ. Die Parenthese ist dem zu Erklärenden voraufgeschickt, wie oft. — τῇ ἄλλῃ παρασκευῇ ist wohl verfälscht, da es keine genügende Erklärung zulässt. Mit der Lesart der best. Codd. τῇ

ἄλλῃ σκευῇ ist ebenso wenig anzufangen. Am ansprechendsten erscheint Poppo's Conj. τὴν ἄλλην παρασκευήν. Andere vermuthen: τῆς ἄλλης παρασκευῆς. Viell. aber steckt der Fehler in ναῦς τε γάρ. Wenn man dafür ναυσὶ τε ἅς läse und ναυσὶ τε — καὶ τῇ ἄ. π. mit ὀρμώμενοι verbände, so wäre Alles in Ordnung (παρασκευῇ πλεύσαντας 27, 5). — κακώσειν — χειρώσασθαι. zu 3, 46, 2.

53. 2. Λακεδαιμόνιοι ist Prädicat. — ἀρχή, als Behörde. v. 1, 96, 2.

3. τῶν — ὀλκάδων. „Hae iterum 8, 35, 2 commemorantur, et frumentum potissimum videntur advexisse. Cf. 3, 86, 4.“ P. —

κακουργεῖσθαι· πᾶσα γὰρ ἀνέχει πρὸς τὸ Σικελικὸν καὶ Κρητικὸν πέλαγος.

54. Κατασχόντες οὖν οἱ Ἀθηναῖοι τῷ στρατῷ δέκα μὲν ναυσὶ καὶ δισχιλίοις Μιλησίων ὀπλίταις τὴν ἐπὶ θαλάσῃ πόλιν Σκάνδειαν καλουμένην αἰροῦσι, τῷ δὲ ἄλλῳ στρατεύματι ἀποβάντες τῆς νήσου ἐς τὰ πρὸς Μαλέαν τετραμμένα ἐχώρουν ἐπὶ τὴν ἐπὶ θαλάσῃ πόλιν τῶν Κυθηρίων, καὶ εὖρον εὐθὺς αὐτοὺς
 2 ἐστρατοπεδευμένους ἅπαντας. καὶ μάχης γενομένης ὀλίγον μὲν τινα χρόνον ὑπέστησαν οἱ Κυθήριοι, ἔπειτα τραπόμενοι κατέφυγον ἐς τὴν ἄνω πόλιν, καὶ ὕστερον ξυνέβησαν πρὸς Νικίαν καὶ τοὺς ξυνάρχοντας Ἀθηναίοις ἐπιτρέψαι περὶ σφῶν αὐτῶν
 3 πλὴν θανάτου. ἦσαν δὲ τινες καὶ γενόμενοι τῷ Νικίᾳ λόγοι πρότερον πρὸς τινὰς τῶν Κυθηρίων, διὸ καὶ θᾶσσον καὶ ἐπιτηδειότερον τό τε παραντίκα καὶ τὸ ἔπειτα τῆς ὁμολογίας ἐπράχθη αὐτοῖς· ἀνέστησαν γὰρ ἂν οἱ Ἀθηναῖοι Κυθηρίους, Λακεδαιμονίους τε ὄντας καὶ ἐπὶ τῇ Λακωνικῇ τῆς νήσου οὕτως ἐπι-
 4 κειμένης. μετὰ δὲ τὴν ξύμβασιν οἱ Ἀθηναῖοι τὴν τε Σκάνδειαν τὸ ἐπὶ τῷ λιμένι πόλισμα παραλαβόντες καὶ τῶν Κυθήρων φυλακὴν ποιησάμενοι ἐπλευσαν ἐς τε Ἀσίνην καὶ Ἔλος καὶ τὰ πλεῖστα τῶν περὶ θάλασσαν, καὶ ἀποβάσεις ποιοῦμενοι καὶ ἐναυλιζόμενοι τῶν χωρίων οὗ καιρὸς εἶη ἐδῆουν τὴν γῆν ἡμέρας μάλιστα ἐπτά.

πᾶσα κτέ. wird passender auf Kythera als auf Lakonika bezogen. Dadurch dass die Insel nach zwei Meeren hinausragt (ἀνέχει), gewährt sie Lakonika Schutz gegen Seeräuber.

54. 1. δισχιλίοις eine unglaubliche hohe Zahl, wie Poppo mit Recht bemerkt, da so viel Hopliten weder von den Milesiern aufgebracht werden konnten, welche 8, 25, 2 im eignen Lande dem Feinde nur 800 entgegenzustellen vermochten, noch auf 10 Schiffen als Epibaten Verwendung fanden; denn sonst finden wir als durchschnittl. Bemanning nur 10 Epibaten auf jedem Schiffe: zu 3, 95, 2. Stahl verm. πεντακοσίους (φ' statt β) nach unsicherer Berechnung. — τὴν — Κυθηρίων. Diese Stadt, wohl der Handelshafen, ist verschieden von Σκάνδεια, dem

Kriegshafen, und eine dritte ist ἡ ἄνω πόλις §. 2. So P., Curtius und Cl. Nur zwei Städte nehmen an Kr., Bursian und Stahl, sind jedoch über die dann nothwendige Aenderung des Textes nicht einig.

2. ἐπιτρέψαι ohne Obj., die Entscheidung überlassen, wie 1, 28, 2. 4, 83, 3. 7, 18, 3.

3. τό τε παραντίκα καὶ τὸ ἔπειτα τῆς ὁμ. scheint mir ganz fühl. bedeuten zu können: der gegenwärtige Abschluss und die nachherige Ausführung der Uebereinkunft, weshalb ich, wie in meiner kleinen Ausg., τὰ vor τῆς ὁμ. mit den weitaus meisten Codd. getilgt habe. — γὰρ ἂν, denn sonst. ἂν ist nach Heilmann's Emendat. zugefügt.

4. τῶν χωρίων, der Genet. hängt von οὗ ab.

55. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, ἰδόντες μὲν τοὺς Ἀθηναίους τὰ Κύθηρα ἔχοντας, προσδεχόμενοι δὲ καὶ ἐς τὴν γῆν σφῶν ἀποβάσεις τοιαύτας ποιήσεσθαι, ἀθρόα μὲν οὐδαμοῦ τῇ δυνάμει ἀντετάξαντο, κατὰ δὲ τὴν χώραν φρουρὰς διέπεμψαν ὀπλιτῶν πλῆθος, ὥς ἑκασταχόσε ἔδει, καὶ τὰ ἄλλα ἐν φυλακῇ πολλῇ ἦσαν, φοβούμενοι μὴ νεώτερόν τι γένηται τῶν περὶ τὴν κατάστασιν, γεγενημένου μὲν τοῦ ἐπὶ τῇ νήσῳ πάθους ἀνελπίστου καὶ μεγάλου, Πύλου δὲ ἐχομένης καὶ Κυθήρων καὶ πανταχόθεν σφᾶς περιεστῶτος πολέμου ταχέος καὶ ἀπροφυλάκτου· ὥστε παρὰ τὸ 2 εἰωθὸς ἱππέας τετρακοσίους κατεστήσαντο καὶ τοξότας, ἐς τε τὰ πολεμικά, εἴπερ ποτέ, μάλιστα δὲ ὀκνηρότεροι ἐγένοντο, ξυνεστῶτες παρὰ τὴν ὑπάρχουσαν σφῶν ιδέαν τῆς παρασκευῆς ναυτικῷ ἀγῶνι, καὶ τούτῳ πρὸς Ἀθηναίους, οἷς τὸ μὴ ἐπιχειροῦμενον αἰεὶ ἐλλίπες ἦν τῆς δοκήσεώς τι πράξειν. καὶ ἅμα τὰ τῆς 3 τύχης πολλὰ καὶ ἐν ὀλίγῳ συμβάντα παρὰ λόγον αὐτοῖς ἑκπληξιν μεγίστην παρεῖχε, καὶ ἐδεδίδεσαν μήποτε αὐθις ξυμφορά τις αὐτοῖς περιτύχη οἷα καὶ ἐν τῇ νήσῳ. ἀτολμότεροι δὲ δι' αὐτὸ ἐς 4 τὰς μάχας ἦσαν καὶ πᾶν ὅ τι κινήσειαν ὦντο ἀμαρτήσεσθαι διὰ τὸ τὴν γνώμην ἀνεχέγγυον γεγενῆσθαι ἐκ τῆς πρὶν ἀηθείας τοῦ κακοπραγεῖν.

56. Τοῖς δ' Ἀθηναίοις τότε τὴν παραθαλάσσιον δηοῦσι τὰ μὲν πολλὰ ἡσύχασαν, ὥς καθ' ἑκάστην φρουρὰν γίγνοιτό τις ἀπόβασις, πλήθει τε ἐλάσσους ἑκαστοι ἡγούμενοι εἶναι καὶ ἐν τῷ τοιούτῳ· μία δὲ φρουρά, ἥπερ καὶ ἡμύνετο περὶ Κοτύρταν καὶ Ἀφροδισίαν, τὸν μὲν ὄχλον τῶν ψιλῶν ἐσκεδασμένον ἐφό-

55. 1. προσδεχόμενοι, nämlich schon vor den wirkl. geschehenen Landungen (54, 4). — τῶν περὶ τὴν κ., in ihren Verfassungszuständen. Gemeint sind namentl. die Verhältnisse der Heloten; vgl. 41, 3.

2. ὀκνηρότεροι. Man würde wegen μάλιστα δὲ nur ὀκνηροί erwarten, doch im Comp. sollte zugleich ausgedrückt werden: noch unlustiger als sonst schon. — οἷς κτέ. Wörtl.: denen das nicht Versuchte immer ein Zurückbleiben war hinter der Erwartung, dass sie etwas ausführen würden; d. h. denen jeder unterlassene Versuch ein Zurückbleibenschien

hinter dem, was sie ausführen zu können hofften. v. 63, 1 τὸ ἐλλίπες τῆς γνώμης ὧν ἑκαστός τι ᾤήθημεν πράξειν. Wegen des Gedankens v. 1, 70, 7.

3. τὰ τῆς τύχης, die Schläge des Schicksals.

4. ἀνεχέγγυον, keine Bürgschaft gewährend für den glücklichen Erfolg. Der Sinn des Ganzen: weil ihr Geist die den Erfolg verbürgende Sicherheit verloren hatte wegen der Ungewohntheit des Unglücks.

56. 1. τοῖς Ἀθ. Der Dativ entspricht hier unserm: den Ath. gegenüber. — ἐν τῷ τοιούτῳ, in solcher Lage.

βησεν ἐπιδρομῇ, τῶν δὲ ὀπλιτῶν δεξαμένων ὑπεχώρησε πάλιν, καὶ ἄνδρες τέ τινες ἀπέθανον αὐτῶν ὀλίγοι καὶ ὄπλα ἐλήφθη, 2 τροπαῖόν τε στήσαντες οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέπλευσαν ἐς Κύθηρα. ἐκ δὲ αὐτῶν περιέπλευσαν ἐς Ἐπίδαυρον τὴν Λιμηράν, καὶ δηώσαντες μέρος τι τῆς γῆς ἀφικνοῦνται ἐπὶ Θυρέαν, ἥ ἐστι μὲν τῆς Κυνοσουρίας γῆς καλουμένης, μεθορία δὲ τῆς Ἀργείας καὶ Λακωνικῆς. νεμόμενοι δὲ αὐτὴν ἔδοσαν Λακεδαιμόνιοι Αἰγινήταις ἐκπεσοῦσιν ἐνοικεῖν διὰ τε τὰς ὑπὸ τὸν σεισμὸν σφίσι γενομένας καὶ τῶν Εἰλώτων τὴν ἐπανάστασιν εὐεργεσίας καὶ ὅτι Ἀθηναίων ὑπακούοντες ὁμῶς πρὸς τὴν ἐκείνων γνώμην αἰεὶ ἔστασαν.

57. Προσπλέοντων οὖν ἔτι τῶν Ἀθηναίων οἱ Αἰγινῆται τὸ μὲν ἐπὶ τῇ θαλάσῃ ὃ ἔτυχον οἰκοδομοῦντες τεῖχος ἐκλείπουσιν, ἐς δὲ τὴν ἄνω πόλιν, ἐν ἣ ὥκουν, ἀπεχώρησαν, ἀπέχουσιν στα- 2 δίους μάλιστα δέκα τῆς θαλάσσης. καὶ αὐτοῖς τῶν Λακεδαιμονίων φρουρὰ μία τῶν περὶ τὴν χώραν, ἥπερ καὶ ξυνετείχιζε, ξυνεσελθεῖν μὲν ἐς τὸ τεῖχος οὐκ ἠθέλησαν δεομένων τῶν Αἰγινητῶν, ἀλλ' αὐτοῖς κίνδυνος ἐφαίνετο ἐς τὸ τεῖχος κατακλήεσθαι· ἀναχωρήσαντες δὲ ἐπὶ τὰ μετέωρα ὥς οὐκ ἐνόμιζον ἀξιό- 3 μαχοι εἶναι, ἡσύχαζον. ἐν τούτῳ δὲ οἱ Ἀθηναῖοι κατασχόντες καὶ χωρήσαντες εὐθὺς πάσῃ τῇ στρατιᾷ αἰροῦσι τὴν Θυρέαν. καὶ τὴν τε πόλιν κατέκαυσαν καὶ τὰ ἐνόντα ἐξεπόρθησαν, τοὺς τε Αἰγινήτας, ὅσοι μὴ ἐν χερσὶ διεφθάρησαν, ἄγοντες ἀφίκοντο ἐς τὰς Ἀθήνας καὶ τὸν ἄρχοντα ὃς παρ' αὐτοῖς ἦν τῶν Λακεδαιμονίων, Τάνταλον τὸν Πατροκλέους· ἐξωγρήθη γὰρ τετρω- 4 μένος. ἦγον δέ τινας καὶ ἐκ τῶν Κυθήρων ἄνδρας ὀλίγους, οὓς ἐδόκει ἀσφαλείας ἔνεκα μεταστῆσαι. καὶ τούτους μὲν οἱ Ἀθηναῖοι ἐβουλεύσαντο καταθέσθαι ἐς τὰς νήσους, καὶ τοὺς ἄλλους Κυθηρίους οἰκοῦντας τὴν ἑαυτῶν φόρον τέσσαρα τάλαντα φέρειν, Αἰγινήτας δὲ ἀποκτεῖναι πάντας ὅσοι ἐάλωσαν διὰ τὴν προτέραν αἰεὶ ποτε ἔχθραν, Τάνταλον δὲ παρὰ τοὺς ἄλλους τοὺς ἐν τῇ νήσῳ Λακεδαιμονίους καταδῆσαι.

2. ἔδοσαν. 2, 27, 2. — σεισμὸν κτέ. 1, 101, 2.

57. 3. τῶν Λακ. verb. mit τὸν ἄρχοντα. Der Befehlshaber muss sich von seinem Corps getrennt und in die Stadt begeben haben.

4. ἐς τὰς νήσους. 5, 84, 1 genauer ἐς τὰς ἐγγυὲς νήσους ὧν ἦρχον.

— παρὰ τοὺς — καταδῆσαι = καταδήσαντες ἀγαγεῖν παρὰ τοὺς κτέ. vgl. zu 2, 4, 3. 4, 9, 1. 48, 3. — τοὺς ἐν τῇ νήσῳ ist kaum durch ein aus der Umgebung zu ergänzendes ἀλόντας oder δεθέντας zu rechtfertigen; weshalb Lindau's Conj. τοὺς ἐκ τῆς νήσου viel Wahrscheinlichkeit hat.

58. Τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους ἐν Σικελίᾳ Καμαριναίοις καὶ Γελώοις ἐκεχειρία γίνεται πρῶτον πρὸς ἀλλήλους· εἶτα καὶ οἱ ἄλλοι Σικελιωῖται, ξυνελθόντες ἐς Γέλαν ἀπὸ πασῶν τῶν πόλεων πρέσβεις, ἐς λόγους κατέστησαν ἀλλήλοις, εἴ πως ξυναλλαγεῖεν. καὶ ἄλλαι τε πολλαὶ γνῶμαι ἐλέγοντο ἐπ' ἀμφοτέρα, διαφορομένων καὶ ἀξιούντων, ὥς ἕκαστοί τι ἐλασσοῦσθαι ἐνόμιζον, καὶ Ἑρμοκράτης ὁ Ἑρμωνος Συρακόσιος, ὅσπερ καὶ ἐπεισε μάλιστα αὐτούς, ἐς τὸ κοινὸν τοιούτους δὴ λόγους εἶπεν.

59. „Οὔτε πόλεως ὢν ἐλαχίστης, ὥ Σικελιωῖται, τοὺς λόγους ποιήσομαι οὔτε πονουμένης μάλιστα τῷ πολέμῳ, ἐς κοινὸν δὲ τὴν δοκοῦσάν μοι βελτίστην γνώμην εἶναι ἀποφαινόμενος τῇ Σικελίᾳ πάσῃ. καὶ περὶ μὲν τοῦ πολεμεῖν ὥς χαλεπὸν τί ἂν τις 2 πᾶν τὸ ἐνὸν ἐκλέγων ἐν εἰδόσι μακρηγοροίῃ; οὐδεὶς γὰρ οὔτε ἀμαθία ἀναγκάζεται αὐτὸ δρᾶν, οὔτε φόβῳ, ἣν οἴηται τι πλεον σχήσειν, ἀποτρέπεται, συμβαίνει δὲ τοῖς μὲν τὰ κέρδη μείζω φαίνεσθαι τῶν δεινῶν, οἱ δὲ τοὺς κινδύνους ἐθέλουσιν ὑφίστασθαι πρὸ τοῦ ἀντίκα τι ἐλασσοῦσθαι· αὐτὰ δὲ ταῦτα εἰ μὴ 3 ἐν καιρῷ τύχοιεν ἑκάτεροι πράσσοντες, αἱ παραινέσεις τῶν ξυναλλαγῶν ὠφέλιμοι. ὃ καὶ ἡμῖν ἐν τῷ παρόντι πειθομένοις πλεί- 4 στου ἂν ἄξιον γένοιτο· τὰ γὰρ ἴδια ἕκαστοι εἰ βουλευόμενοι δὴ θέσθαι τό τε πρῶτον ἐπολεμήσαμεν, καὶ νῦν πρὸς ἀλλήλους δι' ἀντιλογιῶν πειρώμεθα καταλλαγῆναι, καὶ ἦν ἄρα μὴ προχωρήσῃ ἴσον ἑκάστῳ ἔχοντι ἀπελθεῖν, πάλιν πολεμήσομεν.

60. „Καίτοι γινῶναι χρὴ ὅτι οὐ περὶ τῶν ἰδίων μόνον, εἰ σωφρονοῦμεν, ἡ ξύνοδος ἔσται, ἀλλ' εἰ ἐπιβουλευομένην τὴν

58. Fortsetzung der zu Ende des vor. Buchs abgebrochenen Erzählung der sicilischen Angelegenheiten. — ξυνελθόντες — πρέσβεις. Ueb. den Nom. zu 1, 49, 4. — ἐς τὸ κοινόν, im Interesse der Gesammtheit.

59. Auch diese Rede muss dienen, die unterdrückungssüchtige Politik Athens, diesmal in Bezug auf Sicilien, zu beleuchten. Gegen sie könne man sich nur retten durch Eintracht und einen grossherzigen Vaterlandssinn, der alle innere Zwistigkeiten und Antipathien vergesse.

1. οὔτε — ἐλαχίστης, sondern aus der grössten, wie er auch selbst

sagt 64, 1. Also Litotes. — τῇ Σικελίᾳ π. gehört zu βελτίστην.

2. πᾶν τὸ ἐνὸν ἐκλ., allen darin, in diesem Thema, liegenden Stoff auskramend. v. 2, 43, 1. — αὐτὸ δρᾶν = πολεμεῖν.

3. μὴ ἐν καιρῷ, zur Unzeit. Ohne ἐν, das hier nur sehr wenige Codd. haben, scheint καιρῷ in diesem Sinne nicht statthaft zu sein.

4. ὃ, i. e. τὰς παραινέσεις τῶν ξυναλλαγῶν ὠφελίμους εἶναι, ist Obj. von πειθομένοις. — εἰ verb. mit θέσθαι. — δὴ, scilicet, ironisch. — πειρώμεθα ist Conjunct. — ἀπελθεῖν, aus dieser Berathung.

πᾶσαν Σικελίαν, ὥς ἐγὼ κρίνω, ὑπ' Ἀθηναίων δυνησόμεθα ἔτι διασῶσαι· καὶ διαλλακτὰς πολὺ τῶν ἐμῶν λόγων ἀναγκαιοτέρους περὶ τῶνδε Ἀθηναίους νομίσαι, οἳ δύνανται ἔχοντες μεγίστην τῶν Ἑλλήνων τάς τε ἁμαρτίας ἡμῶν τηροῦσιν, ὀλίγαις ναυσὶ παρόντες, καὶ ὀνόματι ἐννόμῳ ξυμμαχίας τὸ φύσει πολέμιον
 2 εὐπρεπῶς ἐς τὸ συμφέρον καθίστανται. πόλεμον γὰρ αἰρομένων ἡμῶν καὶ ἐπαγομένων αὐτούς, ἄνδρας οἳ καὶ τοὺς μὴ ἐπικαλουμένους αὐτοὶ ἐπιστρατεύουσι, κακῶς τε ἡμᾶς αὐτοὺς ποιούντων τέλεσι τοῖς οἰκείοις καὶ τῆς ἀρχῆς ἅμα προκοπτόντων ἐκείνοις, εἰκός, ὅταν γνῶσιν ἡμᾶς τετραχωμένους, καὶ πλεονίποτε στόλῳ ἐλθόντας αὐτοὺς τάδε πάντα πειράσασθαι ὑπὸ σφᾶς ποιῆσθαι.

61. „Καίτοι τῇ ἐαυτῶν ἐκάστους, εἰ σωφρονοῦμεν, χρὴ τὰ μὴ προσήκοντα ἐπικτωμένους μᾶλλον ἢ τὰ ἐτοῖμα βλάπτοντας ξυμμάχους τε ἐπάγεσθαι καὶ τοὺς κινδύνους προσλαμβάνειν, νομίσαι τε στάσιν μάλιστα φθείρειν τὰς πόλεις καὶ τὴν Σικελίαν, ἧς γε οἱ ἔνοικοι ξύμπαντες μὲν ἐπιβουλευόμεθα, κατὰ πόλεις δὲ
 2 διέσταμεν. ἃ χρὴ γνόντας καὶ ἰδιώτην ἰδιώτῃ καταλλαγῆναι καὶ πόλιν πόλει, καὶ πειράσθαι κοινῇ σῶζειν τὴν πᾶσαν Σικελίαν, παρεστάναι δὲ μηδενὶ ὥς οἱ μὲν Δωριῆς ἡμῶν πολέμοι τοῖς
 3 Ἀθηναίοις, τὸ δὲ Χαλκιδικὸν τῇ Ἰάδι ξυγγενείᾳ ἀσφαλές. οὐ γὰρ τοῖς ἔθνεσιν ὅτι δίχα πέφυκε, τοῦ ἑτέρου ἔχθρι ἐπίασιν, ἀλλὰ τῶν ἐν τῇ Σικελίᾳ ἀγαθῶν ἐφιέμενοι, ἃ κοινῇ κεκτήμεθα.
 4 ἐδήλωσαν δὲ νῦν ἐν τῇ τοῦ Χαλκιδικοῦ γένους παρακλήσει· τοῖς

60. 1. διαλλακτὰς — ἀναγκ., viel dringendere Versöhner. Ueber die Substantivbildung zu 1, 70, 3. — τὸ φύσει κτέ., wörtl.: das von Natur Feindselige gestalten sie beschönigend zum Vortheilhaften, d. h. die natürliche, auf der Stammverschiedenheit beruhende Feindseligkeit der theils dorischen theils ionischen Sicilier wissen sie unter dem Deckmantel rechtmässiger Bundesgenossenschaft zu ihrem Vortheil zu gestalten. Diese Erklärung Stahl's, der auf 61, 2. 3. 64, 3. 3, 86, 2 verweist, scheint mir jetzt die richtige zu sein.

2. καὶ τοὺς μὴ ἐπικ. Sinn: Auch in die Länder, wo keine Partei sie herbeiruft, ziehen sie aus eigenem Antriebe. — ἐπιστρατεύουσι mit

dem Acc., wie noch 92, 5. vgl. ἐπέρχεσθαι 2, 39, 2. 5, 110. — τέλεσι = δαπάναις. — τῆς ἀρχῆς. Ueber den Genet. zu 33, 2. — προκοπτόντων, vorbahnen, auch 7, 56, 3, wohl ein vom Bahnbrechen im Waldesdickicht entlehntes Bild. — πειράσασθαι. Ueber den Ao. zu 1, 81, 6.

61. 1. τῇ ἐαυτῶν verb. mit ἐπικτωμένους und die Part. natürl. mit ἐκάστους. — τὰς — Σικελίαν, *quum singulas civitates tam Siciliam universam*. Das Folg. schliesst sich chiasmatisch an.

2. ξυγγενείᾳ, näml. mit den Ath.

3. οὐ γὰρ κτέ., denn nicht weil es (Sicilien) den Völkerschaften nach von Natur in zwei Theile zerfällt.

4. παρακλήσει. 3, 86, 3. — τὸ

γὰρ οὐδεπώποτε σφίσι κατὰ τὸ ξυμμαχικὸν προσβοηθήσασιν αὐ-
 τοὶ τὸ δίκαιον μᾶλλον τῆς ξυνθήκης προθύμως παρέσχοντο. καὶ 5
 τοὺς μὲν Ἀθηναίους ταῦτα πλεονεκτεῖν τε καὶ προνοεῖσθαι πολλή
 ξυγγνώμη, καὶ οὐ τοῖς ἄρχειν βουλομένοις μέμφομαι, ἀλλὰ τοῖς
 ὑπακούειν ἐτοιμοτέροις οὖσι· πέφυκε γὰρ τὸ ἀνθρώπειον διὰ
 παντὸς ἄρχειν μὲν τοῦ εἰκοντος, φυλάσσεσθαι δὲ τὸ ἐπιόν. ὅσοι 6
 δὲ γιννώσκοντες αὐτὰ μὴ ὀρθῶς προσκοποῦμεν, μηδὲ τοῦτό τις
 πρεσβύτατον ἦκει κρίνας, τὸ κοινῶς φοβερὸν ἅπαντας εἶ θε-
 σθαι, ἀμαρτάνομεν. τάχιστα δ' ἂν ἀπαλλαγὴ αὐτοῦ γένοιτο, εἰ 7
 πρὸς ἀλλήλους ξυμβαίημεν· οὐ γὰρ ἀπὸ τῆς αὐτῶν ὁρμῶνται
 Ἀθηναῖοι, ἀλλ' ἐκ τῆς τῶν ἐπικαλεσαμένων. καὶ οὕτως οὐ πό- 8
 λεμος πολέμῳ, εἰρήνῃ δὲ διαφοραὶ ἀπραγμόνως παύονται, οἳ τ'
 ἐπὶ κλητοὶ εὐπρεπῶς ἄδικοι ἐλθόντες εὐλόγως ἀπρακτοὶ ἀπίασιν.

62. „Καὶ τὸ μὲν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους τοσοῦτον ἀγαθὸν
 εὖ βουλευομένοις εὐρίσκεται· τὴν δὲ ὑπὸ πάντων ὁμολογουμένην 2
 ἄριστον εἶναι εἰρήνην πῶς οὐ χρὴ καὶ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ποιήσα-
 σθαι; ἢ δοκεῖτε, εἰ τῷ τι ἔστιν ἀγαθὸν ἢ εἰ τῷ τὰ ἐναντία, οὐχ
 ἡσυχία μᾶλλον ἢ πόλεμος τὸ μὲν παύσαι ἂν ἑκατέρῳ, τὸ δὲ ξυν-
 διασῶσαι, καὶ τὰς τιμὰς καὶ λαμπρότητας ἀκινδυνότερας ἔχειν
 τὴν εἰρήνην, ἀλλὰ τε ὅσα ἐν μήκει λόγων ἂν τις διέλθοι ὥσπερ
 περὶ τοῦ πολεμεῖν; ἢ χρὴ σκεψαμένους μὴ τοὺς ἐμούς λόγους
 ὑπεριδεῖν, τὴν δὲ αὐτοῦ τινα σωτηρίαν μᾶλλον ἀπ' αὐτῶν προ-
 ἰδεῖν. καὶ εἰ τις βεβαίως τι ἢ τῷ δικαίῳ ἢ βίᾳ πράξειν οἶεται, 3

δίκαιον, die pflichtmässige
 Hülfe. — μᾶλλον τῆς ξ., mehr
 als sie nach dem Verträge
 schuldig waren, = μᾶλλον ἢ
 κατὰ τὴν ξυνθήκην. v. 6, 89, 5
 τῆς ὑπαρχούσης ἀκολασίας μετρι-
 ῶτεροι, und mit etwas verschiede-
 ner Beziehung des Genet. 1, 84, 3
 ἀμαθέστερον τῶν νόμων τῆς ὑπερ-
 οψίας. Die abweichende Auffassung
 Cl. widerlegt Stahl.

5. ἐτοιμοτέροις, als sie zu herr-
 schen.

6. μηδὲ — τις sollte eigentl. dem
 ὅσοι entsprechend καὶ ὅστις μὴ
 heissen.

7. αὐτοῦ, τοῦ κοινῶς φοβεροῦ.

8. πόλεμος κτέ. Man beachte
 den Chiasmus und nachher in εὐ-
 πρεπῶς κτέ. die sauber ausgeführte
 Symmetrie der Begriffe, worin zu-

gleich εὐπρεπῶς mit ἄδικοι und
 εὐλόγως mit ἀπρακτοὶ eine Art von
 Oxymoron bilden.

62. 1. καὶ τὸ κτέ. „i. e. καὶ τὸ
 μὲν πρὸς τοὺς Ἀθ. (ἀγαθὸν) εὐρί-
 σκεται τοσοῦτον ἀγαθὸν (ὄν)“. P.

2. δοκεῖτε ist für den ersten Satz
 οὐχ — ξυνδιασῶσαι das eingescho-
 bene: meint ihr. Demungeachtet
 wird nachher der Acc. c. Inf. da-
 von abhängig gemacht (vgl. zu 1,
 3, 2), und zwar so, als wenn die
 vor ἡσυχία stehende Negation vor
 δοκεῖτε, wie sonst häufig geschieht,
 gesetzt wäre. — ὥσπερ — πολεμεῖν
 mit Bezug auf 59, 2. — τινὰ ist
 Subj. des Acc. c. Inf. — ἀπ' αὐ-
 τῶν, infolge derselben, näml.
 τῶν ἐμῶν λόγων.

3. τῷ δικαίῳ, durch die Ge-
 rechtigkeit seiner Sache. —

τῷ παρ' ἐλπίδα μὴ χαλεπῶς σφαλλέσθω, γνοὺς ὅτι πλείους ἤδη καὶ τιμωρίαις μετιόντες τοὺς ἀδικοῦντας καὶ ἐλπίσαντες ἕτεροι δυνάμει τινὶ πλεονεκτήσιν, οἳ μὲν οὐχ ὅσον οὐκ ἡμύναντο ἀλλ' οὐδ' ἐσώθησαν, τοῖς δ' ἀντὶ τοῦ πλέον ἔχειν προσκαταλιπεῖν τὰ
 4 αὐτῶν ξυνέβη. τιμωρία γὰρ οὐκ εὐτυχεῖ δικαίως, ὅτι καὶ ἀδικεῖται· οὐδὲ ἰσχύς βέβαιον, διότι καὶ εὐέλπι. τὸ δὲ ἀστάθμητον τοῦ μέλλοντος ὥς ἐπὶ πλεῖστον κρατεῖ, πάντων τε σφαλερώτατον ὃν ὅμως καὶ χρησιμώτατον φαίνεται· ἐξ ἴσου γὰρ δεδιότες προμηθία μᾶλλον ἐπ' ἀλλήλους ἐρχόμεθα.

63. „Καὶ νῦν τοῦ ἀφανοῦς τε τούτου διὰ τὸ ἀτέκμαρτον δέος καὶ διὰ τὸ ἤδη φοβεροὺς παρόντας Ἀθηναίους, κατ' ἀμφοτέρωθεν ἐκπλαγέντες, καὶ τὸ ἐλλιπὲς τῆς γνώμης ὧν ἕκαστός τι ᾤθημεν πράξειν ταῖς κωλύμασι ταύταις ἱκανῶς νομίσαντες εἰρχθῆναι, τοὺς ἐφεστῶτας πολεμίους ἐκ τῆς χώρας ἀποπέμπωμεν, καὶ αὐτοὶ μάλιστα μὲν ἐς αἰδίων ξυμβῶμεν, εἰ δὲ μή, χρόνον ὥς πλεῖστον σπείσάμενοι τὰς ἰδίας διαφορὰς ἐς αὐθις ἀναβαλόμεθα.
 2 τὸ ξύμπαν τε δὴ γινώμεν πειθόμενοι μὲν ἑμοὶ πόλιν ἔξοντες ἕκαστος ἐλευθέραν, ἀφ' ἧς αὐτοκράτορες ὄντες τὸν εὖ καὶ κακῶς δρῶντα ἐξ ἴσου ἀρετῇ ἀμυνούμεθα· ἣν δὲ ἀπιστήσαντες ἄλλοις ὑπακούσωμεν, οὐ περὶ τοῦ τιμωρήσασθαί τινα, ἀλλὰ καὶ ἄγαν εἰ τύχοιμεν, φίλοι μὲν ἂν τοῖς ἐχθίστοις, διάφοροι δὲ οἷς οὐ χρὴ κατ' ἀνάγκην γιγνόμεθα.

τῷ παρ' ἐλπίδα, durch den unerwarteten Verlauf. Ebenso 7, 66, 3. οὐχ ὅσον οὐκ für οὐ μόνον οὐκ ist aus Klassikern sonst nicht nachgewiesen, doch als einfache Weiterbildung des häufigen ὅσον οὐ (zu 125, 1) nicht auffallend.

4. δικαίως, von Rechtswegen. — ἀδικεῖται hat zum grammatischen Subj. noch τιμωρία, zum logischen aber ein daraus zu entnehmendes ὁ τιμωρούμενος.

63. 1. τοῦ ἀφανοῦς hängt von δέος ab. — διὰ τὸ — παρόντας kann nur als eine Vermischung zweier Constr. erklärt werden: διὰ τοὺς παρόντας und διὰ τὸ παρεῖναι. Ebenso 5, 7, 2 διὰ τὸ ἐν τῷ αὐτῷ καθημένους und nach den best. Codd. auch 8, 105, 2 διὰ τὸ — διώκοντες. Stahl hält solche Vermischung für „schlechterdings un-

möglich“ und versucht andere Erklärungen, die ich meinerseits durchaus nicht zulässig finde. — τὸ ἐλλιπὲς τῆς γνώμης, das Zurückbleiben hinter der Erwartung. v. 55, 2. — εἰρχθῆναι. Man sollte erwarten: gerechtfertigt, erklärt werde; „allein es ist eine Art von Prolepsis, εἰρχθῆναι τὸ ἐλλιπὲς τῆς γνώμης für εἰρχθῆναι τὸ τῆς γνώμης ὥστε ἐλλιπὲς εἶναι.“ K. — χρόνον ὥς πλ., auf möglichst lange Zeit. zu 5, 47, 1.

2. ἀρετή umfasst Grossmuth und Tapferkeit zugleich. — οὐ — τινα, sc. ὁ λόγος (ὁ ἄγων) ἔσται. Aehnl. Aposiopese 8, 56, 5. ἐνταῦθα μὲν οὐκέτι. — καὶ ἄγαν εἰ = εἰ καὶ ἄγαν. zu 1, 77, 2. — μὲν ἂν, sc. γιγνοίμεθα aus dem folg. γιγνόμεθα. So wird ein scharfer Gegensatz beider Glieder erreicht.

64. „Καὶ ἐγὼ μὲν, ἅπερ καὶ ἀρχόμενος εἶπον, πόλιν τε μεγίστην παρεχόμενος καὶ ἐπιὼν τῷ μᾶλλον ἢ ἀμυνούμενος ἀξιῶ προειδόμενος αὐτῶν ξυγχωρεῖν, καὶ μὴ τοὺς ἐναντίους οὕτω κακῶς δρᾶν ὥστε αὐτὸς τὰ πλείω βλάπτεσθαι, μηδὲ μωρία φιλονεικῶν ἡγεῖσθαι τῆς τε οἰκείας γνώμης ὁμοίως αὐτοκράτωρ εἶναι καὶ ἥς οὐκ ἄρχω τύχης, ἀλλ' ὅσον εἰκὸς ἡσῶσθαι. καὶ 2 τοὺς ἄλλους δικαίῳ ταῦτό μοι ποιῆσαι, ὑφ' ὑμῶν αὐτῶν καὶ μὴ ὑπὸ τῶν πολεμίων τοῦτο παθεῖν. οὐδὲν γὰρ αἰσχρὸν οἰκείους 3 οἰκείων ἡσῶσθαι, ἢ Δωριέα τινὰ Δωριέως ἢ Χαλκιδέα τῶν ξυγγενῶν, τὸ δὲ ξύμπαν γείτονας ὄντας καὶ ξυνοίκους μιᾶς χώρας καὶ περιρρύτου καὶ ὄνομα ἐν κεκλημένους Σικελιώτας· οἱ πολεμήσομέν τε, οἶμαι, ὅταν ξυμβῇ, καὶ ξυγχωρησόμεθα γε πάλιν καθ' ἡμᾶς αὐτοὺς λόγοις κοινοῖς χρώμενοι. τοὺς δὲ ἀλλοφύλους 4 ἐπελθόντας ἀθρόοι αἰεί, ἣν σωφρονῶμεν, ἀμυνούμεθα, εἶπερ καὶ καθ' ἐκάστους βλαπτόμενοι ξύμπαντες κινδυνεύομεν, ξυμμάχους δὲ οὐδέποτε τὸ λοιπὸν ἐπαξόμεθα οὐδὲ διαλλακτάς. τάδε γὰρ 5 ποιοῦντες ἐν τε τῷ παρόντι δυοῖν ἀγαθοῖν οὐ στερήσομεν τὴν Σικελίαν, Ἀθηναίων τε ἀπαλλαγῆναι καὶ οἰκείου πολέμου, καὶ ἐς τὸ ἔπειτα καθ' ἡμᾶς αὐτοὺς ἐλευθέραν νεμούμεθα καὶ ὑπὸ ἄλλων ἡσσον ἐπιβουλευομένην.“

65. Τοιαῦτα τοῦ Ἑρμοκράτους εἰπόντος πειθόμενοι οἱ Σικελιώται αὐτοὶ μὲν κατὰ σφᾶς αὐτοὺς ξυνηνέχθησαν γνώμῃ ὥστε ἀπαλλάσσεσθαι τοῦ πολέμου ἔχοντες ἅ ἕκαστοι ἔχουσι, τοῖς δὲ Καμαριναίοις Μοργαντίνην εἶναι ἀργύριον τακτὸν τοῖς Συρακοσίοις ἀποδοῦσιν. οἱ δὲ τῶν Ἀθηναίων ξύμμαχοι παρακαλέ- 2 σαντες αὐτῶν τοὺς ἐν τέλει ὄντας εἶπον ὅτι ξυμβήσονται καὶ αἰσπονδαὶ ἔσονται καὶ κείνοις κοιναί. ἐπαινεσάντων δὲ αὐτῶν ἐποι-

64. 1. παρεχόμενος. v. 85, 6. — προειδόμενος und nachher αὐτός ist Conj. von Reiske für προειδομένους — αὐτούς, was sprachlich und sachlich mit dem Folg. nicht stimmt. Die unregelm. Form προειδόμενος für προῖδόμενος findet sich, wie Krüg. nachweist, ein paarmal bei Klassikern, häufig bei Spätern. Der Gen. αὐτῶν ist ungewöhnl., wohl wegen des im Vb. liegenden Begriffs der Sorge gesetzt: im besorgten Hinblick auf diese Verhältnisse. zu 11, 4. 1, 77, 3. — τῆς τε κτέ., wie des eignen

Entschlusses, ebenso auch des Schicksals Herr zu sein.

2. τοῦτο παθεῖν, i. e. ἡσῶσθαι, das ja auch Passiv ist.

3. τὸ δὲ ξύμπ. zu 3, 82, 5.

4. ἣν σωφρονῶμεν auch 1, 86, 2. mit folg. Fut. Sonst εἰ σωφρονοῦμεν: 3, 44, 1. 4, 60, 1. 6, 11, 7. εἰ σωφρονοῦσι 1, 40, 2. — εἶπερ καί, da ja auch.

65. 1. κατὰ σφᾶς αὐτούς, ohne die Ath. zu den Berathungen zu ziehn. — ξυνηνέχθησαν, sie einigten sich. So noch 6, 13, 1.

2. αὐτῶν, τῶν Ἀθ.

οὖντο τὴν ὁμολογίαν, καὶ αἱ νῆες τῶν Ἀθηναίων ἀπέπλευσαν
 3 μετὰ ταῦτα ἐκ Σικελίας. ἐλθόντας δὲ τοὺς στρατηγοὺς οἱ ἐν τῇ
 πόλει Ἀθηναῖοι τοὺς μὲν φυγῇ ἐξημίωσαν, Πυθόδωρον καὶ Σο-
 φοκλέα, τὸν δὲ τρίτον Εὐρυμέδοντα χρήματα ἐπράξαντο, ὥς
 ἐξὸν αὐτοῖς τὰ ἐν Σικελίᾳ καταστρέψασθαι δώροις πεισθέντες
 4 ἀποχωρήσειαν. οὕτω τῇ παρούσῃ εὐτυχίᾳ χρώμενοι ἤξιουν σφί-
 σι μηδὲν ἐναντιοῦσθαι, ἀλλὰ καὶ τὰ δυνατὰ ἐν ἴσῳ καὶ τὰ ἀπο-
 ρώτερα μεγάλη τε ὁμοίως καὶ ἐνδεεστέρα παρασκευῇ κατεργά-
 ζεσθαι. αἰτία δ' ἦν ἡ παρὰ λόγον τῶν πλειόνων εὐπραγία αὐ-
 τοῖς ὑποτιθεῖσα ἰσχὺν τῆς ἐλπίδος.

66. Τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους Μεγαρῆς οἱ ἐν τῇ πόλει πιεζόμε-
 νοι ὑπὸ τε Ἀθηναίων τῷ πολέμῳ, αἰὲ κατὰ ἔτος ἕκαστον δις
 ἐσβαλλόντων πανστρατιᾶ ἐς τὴν χώραν, καὶ ὑπὸ τῶν σφετέρων
 φυγάδων τῶν ἐκ Πηγῶν, οἱ στασιασάντων ἐκπεσόντες ὑπὸ τοῦ
 πλήθους χαλεποὶ ἦσαν ληστεύοντες, ἐποιοῦντο λόγους ἐν ἀλλή-
 λοις ὥς χρὴ δεξαμένους τοὺς φεύγοντας μὴ ἀμφοτέρωθεν τὴν
 2 πόλιν φθείρειν. οἱ δὲ φίλοι τῶν ἔξω τὸν θροῦν αἰσθόμενοι φα-
 νερώς μᾶλλον ἢ πρότερον καὶ αὐτοὶ ἤξιουν τούτου τοῦ λόγου
 3 ἔχεσθαι. γνόντες δὲ οἱ τοῦ δήμου προστάται οὐ δυνατόν τὸν
 δῆμον ἐσόμενον ὑπὸ τῶν κακῶν μετὰ σφῶν καρτερεῖν, ποιοῦνται
 λόγους δείσαντες πρὸς τοὺς τῶν Ἀθηναίων στρατηγοὺς, Ἴππο-
 κράτην τε τὸν Ἀρίφρονος καὶ Δημοσθένην τὸν Ἀλκισθένους,
 βουλόμενοι ἐνδοῦναι τὴν πόλιν καὶ νομίζοντες ἐλάσσω σφίσι
 4 τὸν κίνδυνον ἢ τοὺς ἐκπεσόντας ὑπὸ σφῶν κατελθεῖν. ξυνέβη-
 σάν τε πρῶτα μὲν τὰ μακρὰ τεῖχη ἐλεῖν Ἀθηναίους (ἦν δὲ στα-
 δίων μάλιστα ὀκτὼ ἀπὸ τῆς πόλεως ἐπὶ τὴν Νίσαιαν τὸν λιμένα
 αὐτῶν), ὅπως μὴ ἐπιβοηθήσωσιν ἐκ τῆς Νισαίας οἱ Πελοπον-
 νήσιοι, ἐν ᾗ αὐτοὶ μόνοι ἐφρούρουν βεβαιότητος ἕνεκα τῶν Με-
 γάρων, ἔπειτα δὲ καὶ τὴν ἄνω πόλιν πειρᾶσθαι ἐνδοῦναι· ῥᾶον
 δ' ἤδη ἐμελλον προσχωρήσειν τούτου γεγενημένου.

67. Οἱ οὖν Ἀθηναῖοι, ἐπειδὴ ἀπὸ τε τῶν ἔργων καὶ τῶν

3. ἐξόν. zu 1, 74, 1.

4. τῇ παρούσῃ. Fast alle Codd. nach τῇ noch τέ, worin Bekk. viell. richtig τότε vermuthet.

66. 1. δις ἐσβ. zu 2, 31, 3.

4. τὰ μακρὰ τεῖχη, die ihnen von den Ath. erbaut waren (1, 103, 4), jetzt aber, ebenso wie Nisaea, von

den Peloponnesiern besetzt gehalten wurden, seitdem die Stadt von Athen abgefallen war (1, 114, 1). — ἦν, sc. τὰ τεῖχη. — αὐτοὶ μόνοι, sie selbst, sie allein (die Pelop.), aus Misstrauen gegen die Megareer. — ἐμελλον, sc. οἱ ἐν τῇ ἄνω πόλει. — τούτου, die Besetzung der langen Mauern.

λόγων παρεσκεύαστο ἀμφοτέροις, ὑπὸ νύκτα πλεύσαντες ἐς Μινώαν τὴν Μεγαρέων νῆσον ὀπλίταις ἑξακοσίοις, ὧν Ἴπποκράτης ἦρχεν, ἐν ὀρύγματι ἐκαθέζοντο, ὅθεν ἐπλίνθενον τὰ τεῖχη καὶ ἀπεῖχεν οὐ πολὺ· οἱ δὲ μετὰ τοῦ Δημοσθένους τοῦ ἐτέρου στρα- 2
τηγοῦ Πλαταιῆς τε ψιλοὶ καὶ ἕτεροι περίπολοι ἐνήδρευσαν ἐς τὸν Ἐννάλιον, ὃ ἐστὶν ἑλασσον ἄποθεν. καὶ ἥσθετο οὐδεὶς, εἰ μὴ οἱ ἄνδρες οἷς ἐπιμελὲς ἦν εἰδέναι, τὴν νύκτα ταύτην. καὶ ἐπειδὴ 3
ἕως ἔμελλε γίνεσθαι, οἱ προδιδόντες τῶν Μεγαρέων οὗτοι τοι-
όνδε ἐποίησαν. ἀκάτιον ἀμφηρικὸν ὡς λησταί, ἐκ πολλοῦ τεθε-
ραπενκότες τὴν ἀνοιξιν τῶν πυλῶν, εἰώθεσαν ἐπὶ ἀμάξῃ, πεί-
θοντες τὸν ἄρχοντα, διὰ τῆς τάφρου κατακομίζειν τῆς νυκτὸς
ἐπὶ τὴν θάλασσαν καὶ ἐκπλεῖν· καὶ πρὶν ἡμέραν εἶναι πάλιν
αὐτὸ τῇ ἀμάξῃ κομίσαντες ἐς τὸ τεῖχος κατὰ τὰς πύλας ἐσῆγον,
ὅπως τοῖς ἐκ τῆς Μινώας Ἀθηναίοις ἀφανῆς δὴ εἴη ἡ φυλακή,
μὴ ὄντος ἐν τῷ λιμένι πλοίου φανεροῦ μηδενός. καὶ τότε πρὸς 4
ταῖς πύλαις ἦδη ἦν ἡ ἄμαξα, καὶ ἀνοιχθεισῶν κατὰ τὸ εἰωθὸς
ὡς τῷ ἀκατίῳ οἱ Ἀθηναῖοι (ἐγίγνετο γὰρ ἀπὸ ξυνθήματος τὸ
τοιούτου) ἰδόντες ἔθεον δρόμῳ ἐκ τῆς ἐνέδρας, βουλόμενοι φθά-
σαι πρὶν ξυγκλησθῆναι πάλιν τὰς πύλας καὶ ἕως ἔτι ἡ ἄμαξα ἐν
αὐταῖς ἦν, κώλυμα οὕσα προσθεῖναι· καὶ αὐτοῖς ἅμα καὶ οἱ
ξυμπράσσοντες Μεγαρῆς τοὺς κατὰ τὰς πύλας φύλακας κτείνου-

67. 1. παρεσκεύαστο. zu 1, 7. — ἐν ὀρύγματι, nicht auf der Insel Minoa, sondern auf dem Festlande, nahe bei den langen Mauern. — ἐπλίνθενον τὰ τεῖχη, „πλίνθους λαμβάνοντες ἐτείχιζον (Schol.). Eine sonst schwerl. vorkommende Fügung.“ K. Stahl will καί vor τὰ τεῖχη stellen. — καὶ ἀπεῖχεν. Aus ὅθεν ist ὅ zu entnehmen. v. 1, 106, 1.

2. Πλαταιῆς. 3, 24, 2. — ἕτεροι περίπολοι, andere Streiftruppen, ebenfalls Leichtbewaffnete; denn §. 5 werden οἱ Πλαταιῆς τε καὶ περίπολοι den Hoplitēn entgegengesetzt. Schon hieraus geht hervor, dass Einige mit Unrecht ἕτεροι περίπολοι für ἕτεροι, περίπολοι ὄντες erklärt und an die diesen Namen führenden attischen Epheben gedacht haben, denn diese waren Hoplitēn, pflegten auch

nicht ausser Landes verwendet zu werden. — ἐς τὸν Ἐννάλιον v. 3, 3, 6 ἐς τὸν Μαλόεντα und zu 1, 137, 3. Dass ὅ darauf bezogen wird, scheint sehr natürl., da eben ὁ Ἐννάλιος schon den Tempel, τὸ ἱερόν, bedeutet. So steht bei Städten das Adj. im Neutr.: zu 1, 138, 5. And. schreiben nach Reiske's Conj. τὸ Ἐν. — ἑλασσον, ἢ τὸ ὀρυγμα (§. 1).

3. τεθεραπενκότες, nachdem sie sorgfältig vorbereitet. — τῶν πυλῶν, näml. der langen Mauern. — τὸν ἄρχοντα, den Befehlshaber der pelop. Besatzung. — τῆς τάφρου, der den einen Mauerarm bis zum Meere hinab begleitete. — ἀφανῆς δὴ κτέ., i. e. ὅπως τοῖς Ἀθ. ἀφανὲς δὴ εἴη, τί χεὶρ φυλάττεσθαι. Der Ausdruck klingt sehr kühn. δὴ, angeblich. Das Motiv war eben ein erdichtetes.

5 σιν. καὶ πρῶτον μὲν οἱ περὶ τον Δημοσθένην Πλαταιῆς τε καὶ
περίπολοι ἐσέδραμον οὐ νῦν τὸ τροπαῖόν ἐστι, καὶ εὐθύς ἐντὸς
τῶν πυλῶν (ἥσθοντο γὰρ οἱ ἐγγύτατα Πελοποννήσιοι) μαχόμε-
νοι τοὺς προσβοηθοῦντας οἱ Πλαταιῆς ἐκράτησαν καὶ τοῖς τῶν
Ἀθηναίων ὀπλίταις ἐπιφερομένοις βεβαίους τὰς πύλας παρέσχον.

68. Ἐπειτα δὲ καὶ τῶν Ἀθηναίων ἤδη ὁ αἰὲς ἐντὸς γιγνό-
2 μενος χωρεῖ ἐπὶ τὸ τεῖχος. καὶ οἱ Πελοποννήσιοι φρουροὶ τὸ
μὲν πρῶτον ἀντισχόντες ἡμύνοντο ὀλίγοι, καὶ ἀπέθανόν τινες
αὐτῶν, οἱ δὲ πλείους ἐς φυγὴν κατέστησαν, φοβηθέντες ἐν νυ-
κτί τε πολεμίων προσπεπτωκότων καὶ τῶν προδιδόντων Μεγα-
ρέων ἀντιμαχομένων νομίσαντες τοὺς ἅπαντας σφᾶς Μεγαρέας
3 προδεδωκέναι. ξυνέπεσε γὰρ καὶ τὸν τῶν Ἀθηναίων κήρυκα ἀφ'
ἑαυτοῦ γνώμης κηρύξαι τὸν βουλόμενον ἰέναι Μεγαρέων μετὰ
Ἀθηναίων θησόμενον τὰ ὄπλα. οἱ δ' ὥς ἤκουσαν, οὐκέτι ἀν-
έμενον, ἀλλὰ τῷ ὄντι νομίσαντες κοινῇ πολεμεῖσθαι κατέφυγον
4 ἐς τὴν Νίσαιαν. ἅμα δὲ ἔφ' ἐαλωκότων ἤδη τῶν τειχῶν καὶ τῶν
ἐν τῇ πόλει Μεγαρέων θορυβουμένων οἱ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους
πράξαντες καὶ ἄλλο μετ' αὐτῶν πλῆθος ὃ ξυνήδει ἔφασαν χρῆ-
5 ναι ἀνοίγειν τὰς πύλας καὶ ἐπεξιέναι ἐς μάχην. ξυνέκειτο δὲ
αὐτοῖς τῶν πυλῶν ἀνοιχθεισῶν ἐσπίπτειν τοὺς Ἀθηναίους, αὐ-
τοὶ δὲ διάδηλοι ἔμελλον ἔσεσθαι· λίπα γὰρ ἀλείψεσθαι, ὅπως
μὴ ἀδικῶνται. ἀσφάλεια δὲ αὐτοῖς μᾶλλον ἐγίγνετο τῆς ἀνοί-
ξεως· καὶ γὰρ οἱ ἀπὸ τῆς Ἐλευσίνοσ κατὰ τὸ ξυγκείμενον, τε-
τρακισχίλιοι ὀπλίται τῶν Ἀθηναίων καὶ ἱππῆς ἑξακόσιοι, [οἱ]
6 τὴν νύκτα πορευόμενοι παρῆσαν. ἀλληλιμμένων δὲ αὐτῶν καὶ
ὄντων ἤδη περὶ τὰς πύλας καταγορεύει τις ξυνειδὼς τοῖς ἑτέροις
τὸ ἐπιβούλευμα. καὶ οἱ ξυστραφέντες ἀθρόοι ἦλθον καὶ οὐκ ἔφα-
σαν χρῆναι οὔτε ἐπεξιέναι (οὐδὲ γὰρ πρότερόν πω τοῦτο ἰσχύ-
οντες μᾶλλον τολμῆσαι) οὔτε ἐς κίνδυνον φανερόν τὴν πόλιν

5. ἥσθοντο κτέ., voraufgeschickte Erklärung von τοὺς προσβοηθ. vgl. zu 1, 135, 3. — τοῖς — ὀπλίταις. §. 1.

68. 1. ἐπὶ τὸ τεῖχος, „i. e. ἐπὶ τὰς ἐπάλξεις longi muri. v. 3, 22, 5 τὸ δὲ στρατόπεδον ἐπὶ τὸ τεῖχος ὥρμησεν.“ G.

2. καὶ — νομίσαντες enthält den zweiten Grund von φοβηθέντες, u. τῶν — ἀντιμαχομένων den von νομίσαντες selbst.

3. ἀφ' ἑαυτοῦ γν., aus eigenem Antriebe. — οἱ δ', οἱ Πελοποννήσιοι.

4. ἄλλο für ἄλλοι Conj. v. Abresch, schon von Kr. u. Cl. aufgenommen.

5. λίπα γὰρ ἀλ. hängt noch von ἔμελλον ab. zu 1, 25, 4. — καὶ γὰρ οἱ κτέ. klingt so, als ob diese Verabredung schon oben erwähnt wäre. — [οἱ] ist wohl fehlerhafte Wiederholung der vorang. Silbe.

καταγαγεῖν· εἴ τε μὴ πείσεται τις, αὐτοῦ τὴν μάχην ἔσεσθαι. ἐδήλουν δὲ οὐδὲν ὅτι ἴσασι τὰ πρᾶσσόμενα, ἀλλ' ὥς τὰ βέλτιστα βουλευόντες ἰσχυρίζοντο, καὶ ἅμα περὶ τὰς πύλας παρέμενον φυλάσσοντες, ὥστε οὐκ ἐγένετο τοῖς ἐπιβουλεύουσι πρᾶξαι ὃ ἐμελλον.

69. Γνόντες δὲ οἱ τῶν Ἀθηναίων στρατηγοὶ ὅτι ἐναντίωμά τι ἐγένετο καὶ τὴν πόλιν βίᾳ οὐχ οἷοί τε ἔσονται λαβεῖν, τὴν Νίσαιαν εὐθὺς περιτείχιζον νομίζοντες, εἰ πρὶν ἐπιβοηθῆσαί τινας ἐξέλαιεν, θᾶσσον ἂν καὶ τὰ Μέγαρα προσχωρῆσαι (παρεγέ- 2 νετο δὲ σίδηρός τε ἐκ τῶν Ἀθηναίων ταχὺ καὶ λιθουργοὶ καὶ τᾶλλα ἐπιτήδεια), ἀρξάμενοι δ' ἀπὸ τοῦ τείχους ὃ εἶχον καὶ διοικοδομήσαντες τὸ πρὸς Μεγαρέας, ἀπ' ἐκείνου ἐκατέρωθεν ἐς θάλασσαν τῆς Νισαίας τάφρον τε καὶ τεῖχῃ διελομένη ἢ στρατιά, ἐκ τε τοῦ προαστείου λίθοις καὶ πλίνθοις χρώμενοι, καὶ κόπτοντες τὰ δένδρα καὶ ὕλην ἀπεσταύρουν εἴ πῃ δέοιτό τι· καὶ αἱ οἰκίαι τοῦ προαστείου ἐπάλξεις λαμβάνουσαι αὐταὶ ὑπὸ ἥρπον ἔρουμα. καὶ ταύτην μὲν τὴν ἡμέραν ὅλην εἰργάζοντο· τῇ δ' ὑστεραία περὶ 3 δείλῃν τὸ τεῖχος ὅσον οὐκ ἀπετετέλεστο, καὶ οἱ ἐν τῇ Νισαίᾳ δείσαντες, σίτου τε ἀπορία (ἐφ' ἡμέραν γὰρ ἐκ τῆς ἄνω πόλεως ἐχρῶντο) καὶ τοὺς Πελοποννησίους οὐ νομίζοντες ταχὺ ἐπιβοηθήσειν, τοὺς τε Μεγαρέας πολεμίους ἡγούμενοι, ξυνέβησαν τοῖς Ἀθηναίοις ῥητοῦ μὲν ἕκαστον ἀργυρίου ἀπολυθῆναι ὅπλα παραδόντας, τοῖς δὲ Λακεδαιμονίοις, τῷ τε ἄρχοντι καὶ εἴ τις ἄλλος ἐνῆν, χρῆσθαι Ἀθηναίους ὅ τι ἂν βούλωνται. ἐπὶ τούτοις ὁμολογήσαντες ἐξῆλθον. καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τὰ μακρὰ τεῖχῃ ἀπορρή- 4

6. αὐτοῦ, dort, an Ort und Stelle, nicht vor dem Thore mit dem angebl. Feinde.

69. 1. τινάς. zu 3, 36, 5. — ἐξέλοιεν, eroberten, überwältigten. v. 122, 6. 3, 113, 6. u. a.

2. ἀρξάμενοι δ' und alles Folg. bis χρώμενοι schliesst sich an περιτείχιζον an, indem δ' die Verbindung mit νομίζοντες herstellt. Mit καὶ κόπτοντες beginnt ein neues, selbständiges Satzglied. — τοῦ τείχους, die langen Mauern als ein Bau gedacht. — καὶ διοικοδ. κτέ., und zwar nachdem sie durch einen Querbau (zwischen den beiden Mauerschenkeln) die Seite nach Megara hin gesperrt hat-

ten. v. 8, 90, 5 διοικοδόμησαν στο-άν. 3, 34, 2. 7, 60, 2 διατείχισμα. Wegen καί zu 1, 1, 1. — ἀπ' ἐκείνου, τοῦ τείχους ὃ εἶχον. — τῆς Νισαίας verb. mit ἐκατέρωθεν. — διελομένη ἢ στρ. Ueber d. Nom. zu 1, 49, 4. In διελομένη liegt zugleich ἐργαζομένη. — δέοιτο unpersönl., also für das sonst übl. δέοι. Doch ist dieser Gebrauch sehr streitig. Poppo erklärt deshalb: si qua pars alicubi munitione (proprie τοῦ ἀποσταυροῦσθαι) egeret. Krüg. vermuthet δέοι.

3. ὅσον οὐκ, beinahe. zu 125, 1. — οὐ νομίζοντες steht dem ἀπορία parallel. zu 1, 80, 1.

4. ἀπορρήξαντες, durch Nieder-

ξαντες ἀπὸ τῆς τῶν Μεγαρέων πόλεως καὶ τὴν Νίσαιαν παρα-
λαβόντες τὰλλα παρεσκευάζοντο.

70. Βρασίδης δὲ ὁ Τέλλιδος Λακεδαιμόνιος κατὰ τοῦτον
τὸν χρόνον ἐτύγγανε περὶ Σικυῶνα καὶ Κόρινθον ὦν, ἐπὶ Θρά-
κης στρατείαν παρασκευαζόμενος. καὶ ὥς ἦσθετο τῶν τειχῶν
τὴν ἄλωσιν, δείσας περὶ τε τοῖς ἐν τῇ Νισαίᾳ Πελοποννησίοις
καὶ μὴ τὰ Μέγαρα ληφθῆναι, πέμπει εἰς τε τοὺς Βοιωτοὺς κελεύων
κατὰ τάχος στρατιᾷ ἀπαντῆσαι ἐπὶ Τριποδίσκον (ἔστι δὲ κώμη
τῆς Μεγαρίδος ὄνομα τοῦτο ἔχουσα ὑπὸ τῷ ὄρει τῇ Γερανείᾳ),
καὶ αὐτὸς ἔχων ἦλθεν ἑκτακοσίους μὲν καὶ δισχιλίους Κοριν-
θίων ὀπλίτας, Φλιασίων δὲ τετρακοσίους, Σικυωνίων δὲ ἑξακο-
σίους καὶ τοὺς μεθ' αὐτοῦ ὅσοι ἦδη ξυνειλεγμένοι ἦσαν, οἰό-
2 μενος τὴν Νίσαιαν ἔτι καταλήψεσθαι ἀνάλωτον. ὥς δὲ ἐπύθετο,
(ἔτυχε γὰρ νυκτὸς ἐπὶ τὸν Τριποδίσκον ἐξελθόν) ἀπολέξας τρια-
κοσίους τοῦ στρατοῦ, πρὶν ἔκπυστος γενέσθαι, προσῆλθε τῇ τῶν
Μεγαρέων πόλει λαθὼν τοὺς Ἀθηναίους ὄντας περὶ τὴν θάλασ-
σαν, βουλόμενος μὲν τῷ λόγῳ καὶ ἅμα, εἰ δύναιτο, ἔργῳ τῆς
Νισαίας πειρᾶσθαι, τὸ δὲ μέγιστον, τὴν τῶν Μεγαρέων πόλιν
ἐσελθὼν βεβαιώσασθαι. καὶ ἡξίου δέξασθαι σφᾶς, λέγων ἐν
ἐλπίδι εἶναι ἀναλαβεῖν Νίσαιαν.

71. Αἱ δὲ τῶν Μεγαρέων στάσεις φοβούμεναι, οἱ μὲν μὴ
τοὺς φεύγοντας σφίσιν ἐσαγαγὼν αὐτοὺς ἐκβάλλη, οἱ δὲ μὴ αὐτὸ
τοῦτο ὁ δῆμος δείσας ἐπιθῆται σφίσι καὶ ἡ πόλις ἐν μάχῃ καθ'
αὐτὴν οὕσα ἐγγὺς ἐφεδρευόντων Ἀθηναίων ἀπόληται, οὐκ ἐδέ-
ξαντο, ἀλλ' ἀμφοτέροις ἐδόκει ἡσυχάσασθαι τὸ μέλλον περιδεῖν.
2 ἦλπιζον γὰρ καὶ μάχην ἐκάτεροι ἐσεσθαι τῶν τε Ἀθηναίων καὶ
τῶν προσβοηθησάντων, καὶ οὕτω σφίσιν ἀσφαλεστέως ἔχειν,
οἷς τις εἴη εὖνους, κρατήσασθαι προσχωρῆσαι. ὁ δὲ Βρασίδης ὥς
οὐκ ἔπειθεν, ἀνεχώρησε πάλιν εἰς τὸ ἄλλο στράτευμα.

reissen des an die Stadtmauer stossenden Theiles.

70. 1. στρατείαν. Die Codd. στρατιάν, doch v. 74, 1. — τοὺς μεθ' — ἦσαν, näml. Söldner, die er im Pelop. bereits zu der thra-
kischen Expedition geworben hatte (80, 5). Es müssen ihrer damals erst hundert beisammen gewesen sein. v. 72, 1. 2, wo für δισχιλίους

nicht mit einigen Codd. χιλίους zu lesen ist wegen 78, 1.

2. ἐπύθετο, sc. ἀλῶναι aus ἀνά-
λωτον. — ἔτυχε γὰρ κτέ. Ueb. die
Stellung zu 67, 5.

71. 1. αὐτοὺς, sie selbst. —
περιδεῖν, beobachtend abwar-
ten. 73, 1 und sonst bei Thuk. in
diesem Sinne das Med.

2. ἀσφαλεστέως. zu 1, 130, 1. —
οὐκ ἔπειθεν. zu 3, 31, 1.

72. Ἄμα δὲ τῇ ἑῷ οἱ Βοιωτοὶ παρῆσαν, διανενοημένοι μὲν καὶ πρὶν Βρασίδαν πέμψαι βοηθεῖν ἐπὶ τὰ Μέγαρα, ὥς οὐκ ἄλλοτρίου ὄντος τοῦ κινδύνου, καὶ ἤδη ὄντες πανστρατιᾷ Πλαταιᾶσιν· ἐπειδὴ δὲ καὶ ἦλθεν ὁ ἄγγελος, πολλῷ μᾶλλον ἐρρώσθησαν, καὶ ἀποστείλαντες διακοσίους καὶ δισχιλίους ὀπλίτας καὶ ἱππέας ἑξακοσίους τοῖς πλείοσιν ἀπῆλθον πάλιν. παρόντες δὲ 2 ἤδη ξύμπαντος τοῦ στρατεύματος, ὀπλιτῶν οὐκ ἔλασσον ἑξακισχιλίων, καὶ τῶν Ἀθηναίων τῶν μὲν ὀπλιτῶν περὶ τὴν Νίσαιαν ὄντων καὶ τὴν θάλασσαν ἐν τάξει, τῶν δὲ ψιλῶν ἀνὰ τὸ πεδίου ἐσκεδασμένων, οἱ ἱππῆς οἱ τῶν Βοιωτῶν ἀπροσδοκήτοις ἐπιπεσόντες τοῖς ψιλοῖς ἔτρεψαν ἐπὶ τὴν θάλασσαν· (ἐν γὰρ τῷ πρὸ τοῦ οὐδεμὶα βοήθειά πω τοῖς Μεγαρεῦσιν οὐδαμόθεν ἐπῆλθεν)· ἀντεπεξελάσαντες δὲ καὶ οἱ τῶν Ἀθηναίων ἐς χεῖρας ἦσαν, καὶ 3 ἐγένετο ἵππομαχία ἐπὶ πολὺ, ἐν ᾗ ἀξιοῦσιν ἑκάτεροι οὐχ ἥσσους γενέσθαι. τὸν μὲν γὰρ ἵππαρχον τῶν Βοιωτῶν καὶ ἄλλους τι- 4 νὰς οὐ πολλοὺς πρὸς αὐτὴν τὴν Νίσαιαν προσελάσαντα οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἀποκτείναντες ἐσκύλευσαν καὶ τῶν τε νεκρῶν τούτων κρατήσαντες ὑποσπόνδους ἀπέδωκαν καὶ τροπαῖον ἔστησαν· οὐ μέντοι ἐν γε τῷ παντὶ ἔργῳ βεβαίως οὐδέτεροι τελευτήσαντες ἀπεκρίθησαν, ἀλλ' οἱ μὲν Βοιωτοὶ πρὸς τοὺς ἑαυτῶν, οἱ δὲ ἐπὶ τὴν Νίσαιαν.

73. Μετὰ δὲ τοῦτο Βρασίδης καὶ τὸ στράτευμα ἐχώρουν ἐγγυτέρω τῆς θαλάσσης καὶ τῆς τῶν Μεγαρέων πόλεως, καὶ καταλαμβάνοντες χωρίον ἐπιτήδειον παραταξάμενοι ἡσύχαζον, οἰόμενοι σφίσιν ἐπιέναι τοὺς Ἀθηναίους, καὶ τοὺς Μεγαρέας ἐπιστάμενοι περιορωμένους ὁποτέρων ἡ νίκη ἔσται. καλῶς δὲ ἐνόμιζον σφί- 2 σιν ἀμφοτέρω ἔχειν, ἅμα μὲν τὸ μὴ ἐπιχειρεῖν προτέρους μηδὲ

72. 1. ἐπερρώσθησαν. Uebergang aus dem Partic. in das Verb. fin. zu 2, 29, 3. — ἀποστείλαντες. „Das Partic. enthält den Hauptgedanken: sie schickten den Brasidas, während sie etc.“ K.

2. ἐν γὰρ κτέ. zur Erklärung von ἀπροσδοκήτοις.

4. προσελάσαντα hat nur eine gute Handschr. Die Vulg. προσελάσαντες ist unstatthaft, da ja die Ath. Nisaea inne hatten. Der Sing. soll den Reiteranführer hervorheben. v. 73, 4. 112, 3. zu 3, 109,

2 καί vor ἀποκτ. corresp. dem καί vor τῶν. Ueb. das Ganze s. Ullrich Beitr. z. K. d. Th. 1, S. 15 ff. Cl. schreibt προσελάσαντας. — βεβαίως οὐδ. τελευτ., nachdem keiner von beiden Theilen einen entschiedenen Erfolg erlangt hatte, eigentl. auf eine entscheidende Weise (den Kampf) beendet hatte. — ἀλλ' (sc. ἀπεκρίθησαν) ist gebraucht wegen der vorang. Negat.

73. 2. ἀμφοτέρω wird erklärt durch ἅμα μὲν — ἐν τῷ αὐτῷ δὲ

μάχης καὶ κινδύνου ἐκόντας ἄρξαι, ἐπειδὴ γε ἐν φανερῷ ἔδει-
ξαν ἑτοῖμοι ὄντες ἀμύνεσθαι, καὶ αὐτοῖς ὥσπερ ἀκονιτὶ τὴν
νίκην δικαίως ἂν τίθεσθαι, ἐν τῷ αὐτῷ δὲ καὶ πρὸς τοὺς Με-
3 γαρῆας ὀρθῶς ξυμβαίνειν. εἰ μὲν γὰρ μὴ ὥφθησαν ἐλθόντες,
οὐκ ἂν ἐν τύχῃ γίγνεσθαι σφίσιν, ἀλλὰ σαφῶς ἂν ὥσπερ ἡσση-
θέντων στερηθῆναι εὐθὺς τῆς πόλεως· νῦν δὲ καὶ τυχεῖν αὐτοὺς
Ἀθηναίους μὴ βουλευθέντας ἀγωνίζεσθαι, ὥστε ἀμαχεῖ ἂν περι-
4 γενέσθαι αὐτοῖς ὧν ἕνεκα ἦλθον· ὅπερ καὶ ἐγένετο. οἱ γὰρ Με-
γαρῆς, ὡς οἱ Ἀθηναῖοι ἐτάξαντο μὲν παρὰ τὰ μακρὰ τεῖχη ἐξελ-
θόντες, ἡσύχαζον δὲ καὶ αὐτοὶ μὴ ἐπιόντων, λογιζόμενοι καὶ οἱ
ἐκείνων στρατηγοὶ μὴ ἀντίπαλον εἶναι σφίσι τὸν κίνδυνον,
ἐπειδὴ καὶ τὰ πλείω αὐτοῖς προεκεχωρήκει, ἄρξασι μάχης πρὸς
πλείονας αὐτῶν ἢ λαβεῖν νικήσαντας Μέγαρα ἢ σφαλέντας τῷ
βελτίστῳ τοῦ ὀπλιτικοῦ βλαφθῆναι, τοῖς δὲ ξυμπάσης τῆς δυνά-
μεως καὶ τῶν παρόντων μέρος ἕκαστον κινδυνεύειν εἰκότως
ἐθέλειν τολμᾶν, χρόνον δὲ ἐπισχόντες, καὶ ὡς οὐδὲν ἄφ' ἑκα-
τέρων ἐπεχειρεῖτο, ἀπῆλθον πρότερον οἱ Ἀθηναῖοι ἐς τὴν Νί-

καί. — ἂν τίθεσθαι, würde zu-
geschrieben werden, abhängig
von dem hier ohne καλῶς ἔχειν zu
denkenden ἐνόμιζον. Da jedoch
die angenommene Bedeutung, von
τίθεσθαι nicht zu belegen ist, so
dürfte Kr. richtig ἀνατίθ. für ἂν
τίθ. geschrieben haben. Cl. u. Stahl
verlangen noch weitere Aenderun-
gen. — ὀρθῶς ξυμβαίν., es treffe
sich gut, gleichsam Wiederholung
von καλῶς ἔχειν.

3. οὐκ ἂν — σφίσιν, wörtl.: so
würde es (der Erfolg) für sie nicht
in der Hand des Schicksals liegen,
d. h. so würde für sie jetzt
gar nicht die Möglichkeit ei-
nes glücklichen Erfolges sein.
ἐν τύχῃ γίγνεται μοι, wie ἐν ἀσφαλεῖ
μὲν ἐμοὶ — ἐγένετο 1, 137, 4 u.
A. zu 1, 7. — ἡσσηθέντων, sc. σφῶν,
gen. abs. bei gleichem Subj. zu 2,
83, 3. — αὐτοῖς, τοῖς Πελοπ., also
= σφίσιν.

4. οἱ γὰρ Μεγαρῆς. „Haec post
longam interpositionem verbis οἱ
τῶν φευγόντων φίλοι Μεγαρῆς
cum correctione quadam, vel po-
tius accuratius definita repetuntur

et cohaerent cum verbo ἀνοίγουσι.
Similis locus est 8, 99.“ P. — λογι-
ζόμενοι — στρατηγοί. Ueb. den Nom.
zu 1, 49, 4. — πλείονας αὐτῶν. Die
beiderseitigen Streitkräfte ergeben
sich aus 67, 1. 2. 68, 5. 72, 1. 2.
— τῷ βελτίστῳ — βλαφθ., um den
besten Theil beschädigt, ge-
schwächt zu werden. — τοῖς
δέ, τοῖς Πελοπ. — καί vor παρόν-
των möchte man mit Reiske tilgen.
Poppo schlägt für καὶ τῶν zwei-
felnd ὀλίγων vor, was einen kla-
rern und mit des Schol. Erklärung
stimmenden Gedanken gäbe. Cl.
verändert ἕκαστον, wogegen s. Stahl,
der andere höchst gewagte Vermu-
thungen aufstellt. — κινδυνεύειν
hängt von τολμᾶν, dieses von ἐθέ-
λειν (bereit sein) ab. — χρόνον
δὲ — ὠρμήθησαν hängt ebenfalls
noch von dem obigen ὡς ab, und
diesem Theile des Vordersatzes ist
noch ein Satzglied mit ὡς (ὡς —
ἐπεχειρεῖτο) subordiniert, welches
durch καί mit ἐπισχόντες (= ὡς
ἐπέσχον) verbunden wird. Erst οὕτω
δὴ hebt den Nachsatz an. — πρότε-
ρον. Kr. mit einer Handschr. an-
sprechend πρότεροι. Doch vgl. auch

σαιαν καὶ αὖθις οἱ Πελοποννήσιοι ὄθενπερ ὥρμήθησαν· οὕτω δὴ τῷ μὲν Βρασίδᾳ αὐτῷ καὶ τοῖς ἀπὸ τῶν πόλεων ἄρχουσιν οἱ τῶν φευγόντων φίλοι Μεγαρήs, ὡς ἐπικρατήσαντι καὶ τῶν Ἀθηναίων οὐκέτι ἐθελησάντων μάχεσθαι, θαρσοῦντες μᾶλλον ἀνοίγουσί τε τὰς πύλας καὶ δεξάμενοι καταπεπληγμένων ἤδη τῶν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους πραξάντων ἐς λόγους ἔρχονται.

74. Καὶ ὕστερον ὁ μὲν διαλυθέντων τῶν ξυμμάχων κατὰ πόλεις ἐπανελθὼν καὶ αὐτὸς ἐς τὴν Κόρινθον τὴν ἐπὶ Θράκης στρατείαν παρεσκεύαζεν, ἵναπερ καὶ τὸ πρῶτον ὥρμητο· οἱ δὲ 2 ἐν τῇ πόλει Μεγαρήs, ἀποχωρησάντων καὶ τῶν Ἀθηναίων ἐπ' οἴκου, ὅσοι μὲν τῶν πραγμάτων πρὸς τοὺς Ἀθηναίους μάλιστα μετέσχον, εἰδότες ὅτι ὥφθησαν, εὐθύς ὑπεξῆλθον, οἱ δὲ ἄλλοι κοινολογησάμενοι τοῖς τῶν φευγόντων φίλοις κατάγουσι τοὺς ἐκ Πηγῶν, ὀρκώσαντες πίστεσι μεγάλαις μηδὲν μνησικακήσειν, 3 βουλεύσειν δὲ τῇ πόλει τὰ ἄριστα. οἱ δὲ ἐπειδὴ ἐν ταῖς ἀρχαῖς 3 ἐγένοντο καὶ ἐξέτασιν ὅπλων ἐποιήσαντο, διαστήσαντες τοὺς λόχους ἐξελέξαντο τῶν τε ἐχθρῶν καὶ οἱ ἐδόκουν μάλιστα ξυμπράξαι τὰ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ἄνδρας ὡς ἑκατόν, καὶ τούτων πέρι ἀναγκάσαντες τὸν δῆμον ψῆφον φανεράν διενεγκεῖν, ὡς κατεγνώσθησαν, ἔκτειναν, καὶ ἐς ὀλιγαρχίαν τὰ μάλιστα κατέστησαν τὴν πόλιν. καὶ πλεῖστον δὴ χρόνον αὕτη ὑπ' ἐλαχίστων 4 γενομένη ἐκ στάσεως μετὰστασις ξυνέμεινεν.

75. Τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους τῆς Ἀντάνδρου ὑπὸ τῶν Μυτιληναίων, ὥσπερ διανοοῦντο, μελλούσης κατασκευάζεσθαι, οἱ τῶν ἀργυρολόγων Ἀθηναίων στρατηγοί, Δημόδοκος καὶ Ἀριστείδης, οὔτεs περὶ Ἑλλήσποντον (ὁ γὰρ τρίτος αὐτῶν Λάμαχος δέκα ναυσὶν ἐς τὸν Πόντον ἐσεπεπλεύκει) ὡς ἡσθάνοντο τὴν παρα-

zu 6, 3, 1. — τῷ μὲν κτέ. μὲν ist gesetzt, als wenn folgen sollte τοὺς δ' ἐκ Πηγῶν κατάγουσιν, was aber erst 74, 2 und in anderer Verbindung steht. — ἀπὸ τῶν πόλεων, näml. Κορινθίων, Φλιασίων, Σικυνώνων, Βοιωτῶν (70, 1. 72, 1). — ἐπικρατήσαντι. Ueb. den Sing. zu 72, 4.

74. 1. τὸ πρῶτον. 80, 1.

2. πρὸς τοὺς Ἀθ. ohne Art. abgeschlossen. zu 1, 18, 1. — τοὺς ἐκ Πηγῶν. 66, 1.

3. φανεράν, ein terroristisches

Mittel, um desto sicherer die Verurtheilung zu erlangen. — τὰ μάλιστα auch 76, 3. 1, 92. 5, 16, 1. 25, 3.

4. μετὰστασις, eigentl. Umwälzung, ist hier zugleich der aus derselben hervorgegangene neue politische Zustand.

75. 1. τῆς Ἀντάνδρου. 52, 3. — ἀργυρολόγων, sc. νεῶν. — μή, ὥσπερ κτέ. Constr. μὴ γένηται, (sc. ἐπὶ τῇ Λέσβῳ) ὥσπερ τὰ Ἄναια ἐπὶ τῇ Σάμῳ (sc. ἐγένετο).

σκευὴν τοῦ χωρίου καὶ ἐδόκει αὐτοῖς δεινὸν εἶναι μὴ, ὥσπερ τὰ Ἄναια ἐπὶ τῇ Σάμῳ, γένηται, ἐνθα οἱ φεύγοντες τῶν Σαμίων καταστάντες τοὺς τε Πελοποννησίους ὠφέλουν ἐς τὰ ναυτικὰ κυβερνήτας καὶ πέμποντες τοὺς ἐν τῇ πόλει Σαμίους ἐς ταραχὴν καθίστασαν καὶ τοὺς ἐξιόντας ἐδέχοντο· οὕτω δὲ ξυναγείραντες ἀπὸ τῶν ξυμμάχων στρατιὰν καὶ πλεύσαντες, μάχῃ τε νικήσαντες τοὺς ἐκ τῆς Ἀντάνδρου ἐπεξελθόντας, ἀναλαμβάνουσι τὸ χωρίον
 2 πάλιν. καὶ οὐ πολὺ ὕστερον ἐς τὸν Πόντον ἐσπλεύσας Λάμαχος, ἐν τῇ Ἡρακλεώτιδι ὁρμίσας ἐς τὸν Κάληκα ποταμὸν ἀπόλλυσι τὰς ναῦς ὕδατος ἄνωθεν γενομένου καὶ κατελθόντος αἰφνιδίου τοῦ ρεύματος. αὐτός τε καὶ ἡ στρατιὰ περὶ διὰ Βιθυνῶν Θρακῶν, οἳ εἰσι πέραν ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ἀφικνεῖται ἐς Χαλκηδὸνα τὴν ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ Πόντου Μεγαρέων ἀποικίαν.

76. Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ θέρει καὶ Δημοσθένης Ἀθηναίων στρατηγὸς τεσσαράκοντα ναυσὶν ἀφικνεῖται ἐς Ναύπακτον, εὐθὺς
 2 μετὰ τὴν ἐκ τῆς Μεγαρίδος ἀναχώρησιν. τῷ γὰρ Ἰπποκράτει καὶ ἐκείνῳ τὰ Βοιωτὰ πράγματα ἀπὸ τινων ἀνδρῶν ἐν ταῖς πόλεσιν ἐπράσσετο, βουλομένων μεταστῆσαι τὸν κόσμον καὶ ἐς δημοκρατίαν ὥσπερ οἱ Ἀθηναῖοι τρέψαι· καὶ Πτοιοδώρου μάλιστ' ἀνδρὸς φυγάδος ἐκ Θηβῶν ἐσηγουμένου τάδε αὐτοῖς παρεσκευάσθη.
 3 Σίφας μὲν ἔμελλόν τινες προδώσειν· αἱ δὲ Σῖφαί εἰσι τῆς Θεσπικῆς γῆς ἐν τῷ Κρισαίῳ κόλπῳ ἐπιθαλασσίδιοι. Χαιρώνειαν δέ, ἣ ἐς Ὀρχομενὸν τὸν Μινύειον πρότερον καλούμενον, νῦν δὲ Βοιωτίον, ξυντελεῖ, ἄλλοι ἐξ Ὀρχομενοῦ ἐνεδίδοσαν, καὶ οἱ Ὀρχομενίων φυγάδες ξυνέπρασσον τὰ μάλιστα καὶ ἄνδρας ἐμισθοῦντο ἐκ Πελοποννήσου· ἔστι δὲ ἡ Χαιρώνεια ἔσχατον τῆς Βοιωτίας πρὸς τῇ Φανοτίδι τῆς Φωκίδος, καὶ Φωκέων μετεῖχόν
 4 τινες. τοὺς δὲ Ἀθηναίους ἔδει Δήλιον καταλαβεῖν, τὸ ἐν τῇ Ταναγραίᾳ πρὸς Εὐβοίαν τετραμμένον Ἀπόλλωνος ἱερόν, ἅμα δὲ ταῦτα ἐν ἡμέρᾳ ῥήτῃ γίνεσθαι, ὅπως μὴ συμβοηθήσωσιν ἐπὶ τὸ Δήλιον οἱ Βοιωτοὶ ἄθροοι, ἀλλ' ἐπὶ τὰ σφέτερα αὐτῶν

2. οὐ πολὺ ὕστερον verb. mit ἀπόλλυσι, nicht mit ἐσπλεύσας wegen §. 1 ὁ γὰρ κτέ. — ὁρμίσας hat das Obj. τὰς ναῦς mit ἀπόλλυσι gemeinschaftl. — ἄνωθεν in dem Sinne wie ἐξ οὐρανοῦ 2, 77, 6.

76. 1. ἀναχώρησιν. 74, 2. —

2. οἱ Ἀθ., sc. ἐδημοκρατοῦντο.

3. Ὀρχομενὸν τὸν M. zu 3, 87,

4. — ξυντελεῖ. Den selbständigen Städten des boeot. Bundes, wahrscheinl. zehn damals, waren wieder kleinere unterthänig (ξύμοροι, ξυντελεῖς). — ἐνεδίδοσαν. das Impf.: sie arbeiteten an der Uebergabe. v. 5, 62, 2. zu 1, 105, 6. — τὰ μάλιστα. zu 74, 3. — ἔσχατον. Ueb. das Neutr. zu 1, 138, 5.

ἕκαστοι κινούμενα. καὶ εἰ κατορθοῖτο ἡ πείρα καὶ τὸ Δῆλιον 5
τειχισθείη, ῥαδίως ἥλπιζον, εἰ καὶ μὴ παραντίκα νεωτερίζοιτό
τι τῶν κατὰ τὰς πολιτείας τοῖς Βοιωτοῖς, ἐχομένων τούτων τῶν
χωρίων καὶ ληστευομένης τῆς γῆς καὶ οὔσης ἑκάστοις διὰ βρα-
χέος ἀποστροφῆς οὐ μενεῖν κατὰ χώραν τὰ πράγματα, ἀλλὰ χρό-
νω τῶν Ἀθηναίων μὲν προσιόντων τοῖς ἀφεστηκόσι, τοῖς δὲ
οὐκ οὔσης ἀθρόας τῆς δυνάμεως, καταστήσειν αὐτὰ ἐς τὸ ἐπι-
τήδειον.

77. Ἡ μὲν οὖν ἐπιβουλὴ τοιαύτη παρεσκευάζετο· ὁ δὲ Ἰπ-
ποκράτης αὐτὸς μὲν ἐκ τῆς πόλεως δύναμιν ἔχων, ὁπότε καιρὸς
εἴη, ἐμελλε στρατεύειν ἐς τοὺς Βοιωτούς, τὸν δὲ Δημοσθένην
προαπέστειλε ταῖς τεσσαράκοντα ναυσὶν ἐς τὴν Νάυπακτον, ὅπως
ἐξ ἐκείνων τῶν χωρίων στρατὸν ξυλλέξας Ἀκαρνάνων τε καὶ
τῶν ἄλλων ξυμμάχων πλέοι ἐπὶ τὰς Σίφας ὡς προδοθησομένας·
ἡμέρα δ' αὐτοῖς εἶρητο ἥ ἔδει ἅμα ταῦτα πράσσειν. καὶ ὁ μὲν 2
Δημοσθένης ἀφικόμενος, Οἰνιάδας δὲ ὑπὸ τε Ἀκαρνάνων πάν-
των κατηναγκασμένους καταλαβὼν ἐς τὴν Ἀθηναίων ξυμμαχίαν
καὶ αὐτὸς ἀναστήσας τὸ ξυμμαχικὸν τὸ ἐκείνη πᾶν, ἐπὶ Σαλύν-
θιον καὶ Ἀγραίους στρατεύσας πρῶτον καὶ προσποιησάμενος,
τᾶλλα ἡμοιμάζετο ὡς ἐπὶ τὰς Σίφας, ὅταν δέη, ἀπαντησόμενος.

78. Βρασίδας δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον τοῦ θέρους πο-
ρευόμενος ἑπτακοσίοις καὶ χιλίοις ὀπλίταις ἐς τὰ ἐπὶ Θράκης
ἐπειδὴ ἐγένετο ἐν Ἡρακλείᾳ τῇ ἐν Τραχίνι, καὶ προπέμψαντος
αὐτοῦ ἄγγελον ἐς Φάρσαλον παρὰ τοὺς ἐπιτηδείους, ἀξιοῦντος
διάγειν ἑαυτὸν καὶ τὴν στρατιάν, ἦλθον ἐς Μελιτίαν τῆς Ἀχαΐας
Πάναιρός τε καὶ Δῶρος καὶ Ἱππολοχίδας καὶ Τορύλαος καὶ
Στρόφακος, πρόξενος ὢν Χαλκιδέων, τότε δὲ ἐπορεύετο.
ἦγον δὲ καὶ ἄλλοι Θεσσαλῶν αὐτὸν καὶ ἐκ Λαρίσης Νικονίδας, 2
Περδίκκας ἐπιτήδειος ὢν. τὴν γὰρ Θεσσαλίαν ἄλλως τε οὐκ εὐ-
πορον ἦν διέναι ἄνευ ἀγωγοῦ καὶ μετὰ ὅπλων γε δὴ, καὶ τοῖς

5. νεωτερίζοιτο nur sehr wenige Codd., die übrigen νεωτερίζοι, das als Transit. auf ἡ πείρα bezogen eine fremdartige Sprechweise gäbe und in der intrans. Bedeutung „eine Neuierung stattfände“ um so weniger genommen werden kann, da 4, 41, 3. 8, 73, 1 in ganz gleichem Zusammenhange das Pass. gebraucht ist. — διὰ βραχέος vom

Raume. — ἀποστροφῆς, eine Zuflucht. v. 8, 75, 3.

77. 2. Οἰνιάδας. zu 2, 9, 4. — Σαλύνθιον καὶ Ἀγρ. 3, 111, 4. 114, 2.

78. 1. τῆς Ἀχαΐας in Phthiotis. — ἦλθον κτέ. ist noch Vordersatz.

2. καὶ — γε δὴ, und nun gar. v. 92, 4.

πᾶσι γε ὁμοίως Ἑλλησιν ὑποπτον καθεστήκει τὴν τῶν πέλας μὴ
 πείσαντας διέναι, τοῖς τε Ἀθηναίοις αἰεί ποτε τὸ πλῆθος τῶν
 3 Θεσσαλῶν εὖνουν ὑπῆρχεν. ὥστε εἰ μὴ δυναστεία μᾶλλον ἢ
 ἰσονομία ἐχρῶντο οἱ ἐγγώριον οἱ Θεσσαλοί, οὐκ ἂν ποτε
 προῆλθεν, ἐπεὶ καὶ τότε πορευομένῳ αὐτῷ ἀπαντήσαντες ἄλλοι
 τῶν τάναντία τούτοις βουλομένων ἐπὶ τῷ Ἐνιπεῖ ποταμῷ ἐκώ-
 λυνον καὶ ἀδικεῖν ἔφασαν ἄνευ τοῦ πάντων κοινοῦ πορευόμενον.
 4 οἱ δὲ ἄγοντες οὔτε ἀκόντων ἔφασαν διάξειν, αἰφνιδιόν τε παρα-
 γενόμενον ξένοι ὄντες κομίζειν. ἔλεγε δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Βρασίδης
 τῇ Θεσσαλῶν γῇ καὶ αὐτοῖς φίλος ὢν ἰέναι, καὶ Ἀθηναίοις πο-
 λεμίοις οὔσι καὶ οὐκ ἐκείνοις ὅπλα ἐπιφέρειν, Θεσσαλοῖς τε οὐκ
 εἰδέναι καὶ Λακεδαιμονίοις ἔχθραν οὔσαν ὥστε τῇ ἀλλήλων γῇ
 μὴ χρῆσθαι, νῦν τε ἀκόντων ἐκείνων οὐκ ἂν προελθεῖν (οὐδὲ
 5 γὰρ ἂν δύνασθαι), οὐ μέντοι ἀξιοῦν γε εἶργεσθαι. καὶ οἱ μὲν
 ἀκούσαντες ταῦτα ἀπῆλθον· ὁ δὲ κελευόντων τῶν ἀγωγῶν, πρίν
 τι πλεόν ξυστῆναι τὸ κωλύσον, ἐχώρει οὐδὲν ἐπισχὼν δρόμῳ.
 καὶ ταύτῃ μὲν τῇ ἡμέρᾳ, ἣ ἐκ τῆς Μελιτίας ἀφώρμησεν, ἐς
 Φάρσαλόν τε ἐτέλεσε καὶ ἐστρατοπεδεύσατο ἐπὶ τῷ Ἀπιδανῷ
 6 ποταμῷ, ἐκεῖθεν δὲ ἐς Φάκιον, καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐς Περαιβίαν. ἀπὸ
 δὲ τούτου ἤδη οἱ μὲν [τῶν] Θεσσαλῶν ἀγωγοὶ πάλιν ἀπῆλθον,
 οἱ δὲ Περαιβοὶ αὐτόν, ὑπήκοοι ὄντες Θεσσαλῶν, κατέστησαν ἐς
 Δῖον τῆς Περδίκκου ἀρχῆς, ὃ ὑπὸ τῷ Ὀλύμπῳ Μακεδονίας
 πρὸς Θεσσαλοὺς πόλισμα κεῖται.

79. Τούτῳ τῷ τρόπῳ Βρασίδης Θεσσαλίαν φθάσας διέδραμε
 πρίν τινα κωλύειν παρασκευάσασθαι, καὶ ἀφίκετο ὡς Περδίκ-
 2 καν καὶ ἐς τὴν Χαλκιδικήν. ἐκ γὰρ τῆς Πελοποννήσου, ὡς τὰ
 τῶν Ἀθηναίων εὐτύχει, δείσαντες οἱ τε ἐπὶ Θράκης ἀφεστῶτες
 Ἀθηναίων καὶ Περδίκκας ἐξήγαγον τὸν στρατόν, οἱ μὲν Χαλ-
 κιδῆς νομίζοντες ἐπὶ σφᾶς πρῶτον ὀρμήσειν τοὺς Ἀθηναίους
 (καὶ ἅμα αἱ πλησιόχωροι πόλεις αὐτῶν αἱ οὐκ ἀφεστηκυῖαι ξυν-
 επῆγον κρύφα), Περδίκκας δὲ πολέμιος μὲν οὐκ ὢν ἐκ τοῦ
 φανεροῦ, φοβούμενος δὲ καὶ αὐτὸς τὰ παλαιὰ διάφορα τῶν Ἀθη-

3. τὸ ἐγγώριον, wie τὰ πλείστον
 ἄξια ἐχρῶντο 2, 15, 5. Zur Sache
 3, 62, 3.

5. τὸ κωλύσον. zu 2, 51, 5. —
 ἐτέλεσε. zu 2, 97, 1.

6. [τῶν] fehlt in sehr vielen
 Codd.

79. 2. οἱ — ἀφεστῶτες die Chal-
 kideer und die Bottiaeer: 1, 58, 1.
 — ἐξήγαγον, auch §. 3, mit der
 Andeutung, dass es schwer war
 sie aus dem Peloponnes heraus-
 zubringen. — πολέμιος κτέ. 2, 29,
 6. 7.

ναίων καὶ μάλιστα βουλόμενος Ἀρριβαῖον τὸν Λυγκηστῶν βασιλέα παραστήσασθαι. ξυνέβη δὲ αὐτοῖς, ὥστε ῥᾶον ἐκ τῆς Πελοποννήσου στρατὸν ἐξαγαγεῖν, ἢ τῶν Λακεδαιμονίων ἐν τῷ παρόντι κακοπραγία.

80. Τῶν γὰρ Ἀθηναίων ἐγκειμένων τῇ Πελοποννήσῳ καὶ οὐχ ἥκιστα τῇ ἐκείνων γῇ, ἤλπιζον ἀποστρέψαι αὐτοὺς μάλιστα, εἰ ἀντιπαραλυποῖεν πέμψαντες ἐπὶ τοὺς ξυμμάχους αὐτῶν στρατιάν, ἄλλως τε καὶ ἐτοίμων ὄντων τρέφειν τε καὶ ἐπὶ ἀποστάσει σφᾶς ἐπικαλουμένων. καὶ ἅμα τῶν Εἰλώτων βουλομένοις ἦν 2 ἐπὶ προφάσει ἐκπέμψαι, μὴ τι πρὸς τὰ παρόντα τῆς Πύλου ἐχομένης νεωτερίσωσιν· ἐπεὶ καὶ τάδε ἔπραξαν, φοβούμενοι αὐτῶν 3 τὴν νεότητα καὶ τὸ πλῆθος (αἰεὶ γὰρ τὰ πολλὰ Λακεδαιμονίοις πρὸς τοὺς Εἰλωτας τῆς φυλακῆς πέρι μάλιστα καθεστήκει)· προεῖπον αὐτῶν ὅσοι ἀξιούσιν ἐν τοῖς πολεμίοις γεγενῆσθαι σφίσιν ἄριστοι, κρίνεσθαι, ὥς ἐλευθερώσοντες, πεῖραν ποιούμενοι καὶ ἡγούμενοι τούτους σφίσιν ὑπὸ φρονήματος, οἵπερ καὶ ἡξίωσαν 4 πρῶτος ἕκαστος ἐλευθεροῦσθαι, μάλιστα ἂν καὶ ἐπιθέσθαι. καὶ 4 προκρίναντες ἐς δισχιλίους, οἱ μὲν ἐστεφανώσαντό τε καὶ τὰ ἱερὰ περιῆλθον ὥς ἡλευθερωμένοι, οἱ δὲ οὐ πολλῷ ὕστερον ἡφάνισάν τε αὐτοὺς καὶ οὐδεὶς ἦσθετο ὅτῳ τρόπῳ ἕκαστος διεφθάρη. καὶ τότε προθύμως τῷ Βρασίδᾳ αὐτῶν ξυνέπεμψαν 5 ἑπτακοσίους ὀπλίτας, τοὺς δ' ἄλλους ἐκ τῆς Πελοποννήσου μισθῷ πείσας ἐξήγαγεν.

81. Αὐτόν τε Βρασίδα βουλόμενον μάλιστα Λακεδαιμόνιοι ἀπέστειλαν, προὔθυμήθησαν δὲ καὶ οἱ Χαλκιδῆς, ἄνδρα ἐν τε τῇ Σπάρτῃ δοκοῦντα δραστήριον εἶναι ἐς τὰ πάντα καὶ ἐπειδὴ ἐξῆλθε πλείστου ἄξιον Λακεδαιμονίοις γενόμενον. τό τε γὰρ 2 παραυτίκα ἑαυτὸν παρασχὼν δίκαιον καὶ μέτριον ἐς τὰς πόλεις ἀπέστησε τὰ πολλὰ, τὰ δὲ προδοσίᾳ εἴλε τῶν χωρίων, ὥστε τοῖς

80. 1. ἀποστρέψαι. Ueb. den Ao. zu 1, 81, 6. — ἐτοίμων ὄντων, sc. τῶν ξυμμάχων.

2. τῶν Εἰλ., gen. part., verb. mit ἐκπέμψαι. — βουλομένοις ἦν. zu 2, 3, 2.

3. τὴν νεότητα, die Jugend mit ihrer Kampf- und Neuerungssucht. v. 2, 8, 1. 24, 2. 6, 13, 1. Einige gute Hdschr. σκαιότητα, was Cl. aufgenommen hat u. als „tolldreisten

Sinn“ versteht. — πέρι, hinsichtlich, hier: behufs. — ἐν τοῖς πολ., im Kriegswesen. — κρίνεσθαι, sollten ausgewählt werden. Das Subj. τούτους ist in ὅσοι enthalten.

4. προκρίναντες κτέ. Ueb. den Nom. u. die Satzform zu 3, 34, 3.

81. 1. προὔθυμήθησαν, sc. τοὺς Λακ. αὐτὸν ἀποστεῖλαι.

Λακεδαιμονίοις γίνεσθαι ξυμβαίνειν τε βουλομένοις, ὅπερ ἐποίησαν, ἀνταπόδοσιν καὶ ἀποδοχὴν χωρίων καὶ τοῦ πολέμου ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου λώφῃσιν, ἔς τε τὸν χρόνον ὕστερον μετὰ τὰ ἐκ Σικελίας πόλεμον ἢ τότε Βρασίδου ἀρετὴ καὶ ξύνεσις, τῶν μὲν πείρα αἰσθόμενων, τῶν δὲ ἀκοῇ νομισάντων, μάλιστα ἐπιθυμίαν ἐνεποίει τοῖς Ἀθηναίων ξυμμάχοις ἐς τοὺς
 3 Λακεδαιμονίους. πρῶτος γὰρ ἐξελθὼν καὶ δόξας εἶναι κατὰ πάντα ἀγαθὸς ἐλπίδα ἐγκατέλιπε βέβαιον ὥς καὶ οἱ ἄλλοι τοιοῦτοί εἰσιν.

82. Τότε δ' οὖν ἀφικομένου αὐτοῦ ἐς τὰ ἐπὶ Θράκης οἱ Ἀθηναῖοι πυθόμενοι τὸν τε Περδίκκαν πολέμιον ποιοῦνται, νομίσαντες αἴτιον εἶναι τῆς παρόδου, καὶ τῶν ταύτῃ ξυμμάχων φυλακὴν πλέονα κατεστήσαντο.

83. Περδίκκας δὲ Βρασίδαν καὶ τὴν στρατιὰν εὐθὺς λαβὼν μετὰ τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως στρατεύει ἐπὶ Ἀρριβαῖον τὸν Βρομεροῦ, Λυγκηστῶν Μακεδόνων βασιλέα, ὄμορον ὄντα, διαφορᾶς
 2 τε αὐτῷ οὔσης καὶ βουλόμενος καταστρέψασθαι. ἐπεὶ δὲ ἐγένετο τῷ στρατῷ μετὰ τοῦ Βρασίδου ἐπὶ τῇ ἐσβολῇ τῆς Λύγκου, Βρασίδας λόγοις ἔφη βούλεσθαι πρῶτον ἐλθὼν πρὸ πολέμου
 3 Ἀρριβαῖον ξύμμαχον Λακεδαιμονίων, ἣν δύνηται, ποιῆσαι. καὶ γάρ τι καὶ Ἀρριβαῖος ἐπεκηρυκεύετο, ἐτοῖμος ὢν Βρασίδα μέσῳ δικαστῇ ἐπιτρέπειν, καὶ οἱ Χαλκιδέων πρέσβεις ξυμπαρόντες ἐδίδασκον αὐτὸν μὴ ὑπεξελεῖν τῷ Περδίκκᾳ τὰ δεινὰ, ἵνα προ-
 4 θυμοτέρῳ ἔχοιεν καὶ ἐς τὰ ἑαυτῶν χρῆσθαι. ἅμα δέ τι καὶ εἰρήκεσαν τοιοῦτον οἱ παρὰ τοῦ Περδίκκου ἐν τῇ Λακεδαίμονι, ὥς πολλὰ αὐτοῖς τῶν περὶ αὐτὸν χωρίων ξύμμαχα ποιήσοι, ὥστε ἐκ τοῦ τοιούτου κοινῇ μᾶλλον ὁ Βρασίδας τὰ τοῦ Ἀρριβαίου
 5 ἡξίου πράσσειν. Περδίκκας δὲ οὔτε δικαστὴν ἔφη Βρασίδαν τῶν σφετέρων διαφορῶν ἀγαγεῖν, μᾶλλον δὲ καθαιρέτην ὢν ἂν αὐτὸς ἀποφαίνῃ πολεμίων, ἀδικήσειν τε εἰ αὐτοῦ τρέφοντος τὸ

2. ἐποίησαν. 5, 17. Dieser Zusatz ist ohne Zweifel etwas matt. Krüg. vermuthet ἐπόθησαν, aber meines Erachtens müsste ein solcher Begriff hier im Impf. stehn. — μετὰ τὰ ἐκ Σ. zu 3, 102, 3. — ἀρετή, edle Gesinnung.

3. πρῶτος, nämlich in diesem Kriege, wenn es mit ἐξελθὼν zu verbinden ist. Cl. zieht es zu ἐγκατέλιπε.

83. 3. ἐς τὰ ἑαυτῶν, für ihre eignen Zwecke.

4. κοινῇ, gemeinsam mit Arrhibaeos, in einer Conferenz mit ihm, nicht mit Waffengewalt, wie Perdikkas verlangte. Diese einfache Erklärung empfiehlt sich auch durch das folg. ξυνέσται, ξυγγίγνεται. In der Bedeutung „unparteiisch“, welche And. annehmen, kommt das Adv. nicht vor.

ἡμῖν τοῦ στρατοῦ ξυνέσται Ἀρριβαίῳ. ὁ δὲ ἄκοντος καὶ ἐκ 6 διαφορᾶς ξυγγίγνεται, καὶ πεισθεὶς τοῖς λόγοις ἀπήγαγε τὴν στρατιὰν πρὶν ἐσβαλεῖν ἐς τὴν χώραν. Περδίκκας δὲ μετὰ τοῦτο τρίτον μέρος ἀνθ' ἡμίσεος τῆς τροφῆς ἐδίδου, νομίζων ἀδικεῖσθαι.

84. Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ θέρει εὐθύς ὁ Βρασίδης ἔχων καὶ Χαλκιδέας ἐπὶ Ἀκάνθον τὴν Ἀνδρῶν ἀποικίαν ὀλίγον πρὸ τρυγῆτου ἐστράτευσεν. οἱ δὲ περὶ τοῦ δέχεσθαι αὐτὸν κατ' ἀλλήλους 2 ἐστασίαζον, οἳ τε μετὰ τῶν Χαλκιδέων ξυνεπάγοντες καὶ ὁ δῆμος. ὅμως δὲ διὰ τοῦ καρποῦ τὸ δέος ἔτι ἔξω ὄντος πεισθὲν τὸ πλῆθος ὑπὸ τοῦ Βρασίδου δέξασθαι τε αὐτὸν μόνον καὶ ἀκούσαντας βουλευσασθαι, δέχεται· καὶ καταστὰς ἐπὶ τὸ πλῆθος (ἦν δὲ οὐδὲ ἀδύνατος, ὥς Λακεδαιμόνιος, εἰπεῖν) ἔλεγε τοιάδε.

85. „Ἡ μὲν ἐκπεμψίς μου καὶ τῆς στρατιᾶς ὑπὸ Λακεδαιμονίων, ὧ Ἀκάνθιοι, γεγένηται τὴν αἰτίαν ἐπαληθεύουσα ἦν ἀρχόμενοι τοῦ πολέμου προείπομεν, Ἀθηναίοις ἐλευθεροῦντες τὴν Ἑλλάδα πολεμήσειν· εἰ δὲ χρόνῳ ἐπήλθομεν, σφαλέντες τῆς 2 ἀπὸ τοῦ ἐκεῖ πολέμου δόξης, ἥ διὰ τάχους αὐτοὶ ἄνευ τοῦ ὑμετέρου κινδύνου ἠλπίσσαμεν Ἀθηναίους καθαιρήσειν, μηδεὶς μεμψθῇ· νῦν γὰρ, ὅτε παρέσχεν, ἀφιγμένοι καὶ μετὰ ὑμῶν πειρασόμεθα κατεργάζεσθαι αὐτούς. θαυμάζω δὲ τῇ τε ἀπο- 3 κλήσει μου τῶν πυλῶν καὶ εἰ μὴ ἀσμένοις ὑμῖν ἀφῖγμαι. ἡμεῖς 4 μὲν γὰρ οἱ Λακεδαιμόνιοι οἰόμενοί τε παρὰ ξυμμάχους καὶ πρὶν ἔργῳ ἀφικέσθαι τῇ γοῦν γνώμῃ ἦξιν, καὶ βουλομένοις ἔσεσθαι, κίνδυνόν τε τοσόνδε ἀνερρίψαμεν διὰ τῆς ἀλλοτρίας πολλῶν

6. ἐκ διαφορᾶς, näml. mit Perdikkas.

84. 2. ἀκούσαντας. Der Acc., für den nur eine schlechte Handschr. ἀκούσαντες giebt, ist anomal; doch s. zu 1, 12, 1. — ὥς, für, restringierend, wie *ut.* zu 3, 113, 6. — ἔλεγε. zu 1, 26, 1.

85. Brasidas hält den Verhältnissen des Alterthums gemäss eine Rede, wo ein moderner General eine Proclamation würde anschlagen lassen.

1. ἐλευθεροῦντες, das Partic. enthält den Hauptbegriff.

2. χρόνῳ, spät. — δόξης, Mei-

nung, Erwartung. — παρέσχεν intrans. zu 1, 120, 3.

3. τῇ — πυλῶν = ὅτι ἀπεκλήσατέ με τῶν πυλῶν, woraus sich die beiden Genet. erklären. vgl. zu 2, 49, 7. Der Dat. wegen. zu 3, 97, 2.

4. οἰόμενοι κτέ. Constr. und verstehe: οἰόμενοι ἦξιν τε παρὰ (ἀνδρας), καὶ πρὶν (ἡμᾶς) ἔργῳ ἀφικέσθαι, τῇ γοῦν γνώμῃ ξυμμάχους (ὄντας). Dem τέ entspr. erst das zweite καί. Es ist verstellt, wie sehr häufig, auch gleich im Folg. — βουλομένοις ἔσεσθαι. zu 2, 3, 2. Subj. τὸ ἦκειν ἡμᾶς. — ἀνερρίψαμεν, wir haben gewagt, poetisch kühner Ausdruck. zu 3, 14, 1.

- 5 ἡμερῶν ὁδὸν ἰόντες καὶ πᾶν τὸ πρόθυμον παρεχόμενοι· ὑμεῖς
 δὲ εἴ τι ἄλλο ἐν νῶ ἔχετε ἢ εἰ ἐναντιώσεσθε τῇ τε ὑμετέρᾳ
 6 αὐτῶν ἐλευθερίᾳ καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, δεινὸν ἂν εἴη. καὶ
 γὰρ οὐ μόνον ὅτι αὐτοὶ ἀνθίστασθε, ἀλλὰ καὶ οἷς ἂν ἐπίω, ἡσσόν-
 τες ἐμοὶ πρόσεισι, δυσχερὲς ποιούμενοι εἰ ἐπὶ οὓς πρῶτον ἦλθον
 ὑμᾶς, καὶ πόλιν ἀξιόχρεων παρεχομένους καὶ ξύνεσιν δοκοῦν-
 τας ἔχειν, μὴ ἐδέξασθε· καὶ τὴν αἰτίαν οὐχ ἔξω πιστὴν ἀποδει-
 κνύναι, ἀλλ' ἢ ἄδικον τὴν ἐλευθερίαν ἐπιφέρειν ἢ ἀσθενὴς καὶ
 ἀδύνατος τιμωρῆσαι τὰ πρὸς Ἀθηναίους, ἣν ἐπίωσιν, ἀφῖχθαι.
 7 καίτοι στρατιᾷ γε τῇδ' ἣν νῦν ἐγὼ ἔχω ἐπὶ Νίσαιαν ἐμοῦ βοηθή-
 σαντος οὐκ ἠθέλησαν Ἀθηναῖοι πλέονες ὄντες προσμῖξαι, ὥστε
 οὐκ εἰκὸς νηίτη γε αὐτοὺς τῶ ἐν Νισαίᾳ στρατῶ ἴσον πλῆθος
 ἐφ' ὑμᾶς ἀποστεῖλαι.

86. „Αὐτός τε οὐκ ἐπὶ κακῶ, ἐπ' ἐλευθερώσει δὲ τῶν Ἑλλή-
 νων παρελήλυθα, ὅρκοις τε Λακεδαιμονίων καταλαβὼν τὰ τέλη
 τοῖς μεγίστοις ἢ μὴν οὓς ἂν ἐγώ γε προσαγάγωμαι ξυμμάχους
 ἔσεσθαι αὐτονόμους, καὶ ἅμα οὐχ ἵνα ξυμμάχους ὑμᾶς ἔχωμεν

5. καὶ τῶν, ohne Wiederholung von τῇ. zu 25, 2.

6. οὐ μόνον ὅτι elliptisch wie unser: nicht nur dass. Plat. Symp. p. 179 B οὐ μόνον ὅτι ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ γυναῖκες. vgl. B. 150, 2. — ἡμᾶς. Das Subj. von ἐδέξασθε ist in den Relativsatz gezogen, wie auch im Lat. oft geschieht. — τὴν αἰτίαν, den Grund, warum ihr mich nicht aufgenommen. — πιστήν, als einen vertrauenerweckenden. — ἀλλ' ἢ κτέ. Aus ἔξω ἀποδεικνύναι ist hiezu etwa δόξω zu entnehmen. — τὰ πρὸς Ἀθ., eigentl. in den Beziehungen zu den Ath., d. i. gegen die Ath.

7. Es folgt die Widerlegung der im Vorigen enthaltenen Vorwürfe, jedoch in chiastischer Ordnung, indem der zweite (ἄδικον — ἐπιφέρειν) zuerst erörtert wird, der erste (ἀσθενὴς — ἀφῖχθαι) 86, 1. — τῇδε — πλέονες. Hier opfert der Redner seinem Zwecke die Wahrheit auf; denn nicht nur war sein jetziges Heer fast durchweg ein anderes in seinen Bestandtheilen

als das bei Nisaea (70, 1. 72, 1. 78, 1. 84, 1) und sicherlich bedeutend schwächer (72, 2. 78, 1. 94, 1), sondern die Ath. standen ihm auch damals an Zahl nach (73, 4). vgl. auch 108, 5. — ὥστε κτέ. Poppo, zu νηίτη aus dem Folg. στρατῶ ergänzend, erklärt: *Quamobrem* (quum apud Nisaeam configere cum hoc exercitu noluerint) *Athenienses navali quidem expeditione* (sumptuosa et difficili, qua majorem exercitum transvehere non possint) *aequalem ei, qui ad Nisaeam praesto erat, . . . missuros non est verisimile.* Schütz (Zeitschr. v. Mützell 1858. S. 405) und Weller (Progr. Meining. 1860. p. 12) vermuthen νηίτην, aus dem Folg. στρατόν ergänzend und ἴσον πλῆθος dann erklärend: gleich an Menge. Jedenfalls bleibt die Conclusion auch so etwas unlogisch, da sie eigentl. lauten sollte: Deshalb ist von ihnen nichts zu fürchten, da es nicht wahrscheinl. ist etc. Stahl will ὥστε in ἴσως τε verändern.

86. 1. ὅρκοις τε und καὶ ἅμα entsprechen sich.

ἢ βία ἢ ἀπάτῃ προσλαβόντες, ἀλλὰ τοῦναντίον ὑμῖν δεδουλω-
 μένοις ὑπὸ Ἀθηναίων ξυμμαχήσοντας. οὐκ οὐτ' αὐτὸς 2
 ὑποπτεύεσθαι, πίστεις γε διδούς τὰς μεγίστας, οὔτε τιμωρὸς
 ἀδύνατος νομισθῆναι, προσχωρεῖν τε ὑμᾶς θαρσύναντας. καὶ 3
 εἴ τις ἰδίᾳ τινὰ δεδιὼς ἄρα, μὴ ἐγὼ τισι προσθῶ τὴν πόλιν,
 ἀπρόθυμός ἐστι, πάντων μάλιστα πιστευσάτω. οὐ γὰρ ξυστα- 4
 σιάσων ἦκω, οὐδὲ ἀσαφῇ τὴν ἐλευθερίαν νομίζω ἐπιφέρειν, εἰ
 τὸ πάτριον παρεῖς τὸ πλεον τοῖς ὀλίγοις ἢ τὸ ἔλασσον τοῖς πᾶσι
 δουλώσαιμι. χαλεπωτέρα γὰρ ἂν τῆς ἄλλοφύλου ἀρχῆς εἴη, καὶ 5
 ἡμῖν τοῖς Λακεδαιμονίοις οὐκ ἂν ἀντὶ πόνων χάρις καθίσταται,
 ἀντὶ δὲ τιμῆς καὶ δόξης αἰτία μᾶλλον· οἷς τε τοὺς Ἀθηναίους
 ἐγκλήμασι καταπολεμοῦμεν, αὐτοὶ ἂν φαινοίμεθα ἐχθίονα ἢ ὁ
 μὴ ὑποδείξας ἀρετὴν κατακτώμενοι. ἀπάτῃ γὰρ εὐπρεπεῖ αἰ- 6
 σχιον τοῖς γε ἐν ἀξιώματι πλεονεκτῆσαι ἢ βία ἐμφανεῖ· τὸ μὲν
 γὰρ ἰσχύος δικαιοῦσι, ἣν ἡ τύχη ἔδωκεν, ἐπέρχεται, τὸ δὲ γνώ-
 μης ἀδίκου ἐπιβουλῇ. οὕτω πολλὴν περιωπὴν τῶν ἡμῖν ἐς τὰ
 μέγιστα διαφορῶν ποιοῦμεθα.

87. „Καὶ οὐκ ἂν μείζω πρὸς τοῖς ὅρκοις βεβαίωσιν λά-
 βοιτε ἢ οἷς τὰ ἔργα ἐκ τῶν λόγων ἀναθρούμενα δόκησιν ἀναγ-
 καίαν παρέχεται ὥς καὶ ξυμφέρει ὁμοίως ὥς εἶπον. εἰ δ' ἐμοῦ 2

2. οὐτ' αὐτὸς κτέ. Der Sinn der Antithese ist: Ich verdiene weder persönl. verdächtigt, noch meiner Streitmacht nach für schwach gehalten zu werden. — πίστεις γε Conj. von Reiske für πίστεις τε.

3. τινὰ δεδιὼς, μὴ — τισι. Eine der Attract. des Subj. verwandte Ausdrucksweise. v. C. 8, 7 τὴν νῆ-
 σον ταύτην φοβούμενοι μὴ ἐξ αὐ-
 τῆς τὸν πόλεμον σφίσι ποιῶνται. Der Satz soll der Furcht vor Oli-
 garchie begegnen.

4. ἀσαφῇ, als eine unklare, zweifelhafte. Hält man diese Lesart fast aller Codd. fest, so ist vor εἰ — δουλώσαιμι ein ἐπιφέ-
 ροιμι δ' ἂν oder οἷαν ἐπιφέροιμι ἂν zu denken, zwar hart, aber meines Bedünkens bei Thuk. nicht unzulässig. Einige geringere Hdschr. ἀσφαλῇ, Bauer verm. ἂν σαφῇ, Cl. ἀσπαστήν. — νομίζω wohl: ich bin gemeint, gedenke, wie auch 117, 1. vgl. Lob. Phryn. p. 753. — τὸ πάτριον παρεῖς, das (in

jeder Stadt) Herkömmliche, die altgewohnte Verfassung, ausser Augen setzend.

5. χαλεπωτέρα. Das Subj. ist ἐλευθερία. — ἐχθίονα ist Prädic.: als gehässigere.

6. ἀπάτῃ κτέ. Aehn. Gedanke 1, 77, 4. — δικαιοῦσι, mit der Berufung auf das Recht des Stärkern. — περιωπὴν, aufmerk-
 same Beachtung.

87. 1. ἢ οἷς, i. e. ἢ (βεβαίωσιν) τούτων οἷς, als (eine Sicherstel-
 lung) von Seiten derer, für die. οἷς wird wohl am besten mit παρέ-
 χεται verbunden: für die ihre Thaten, an ihren Worten ge-
 messen, den unabweisl. Glauben erwecken. — ἀναθρούμενα (von ἀθρεῖν) eigtl. „betrachtet“. — εἶπον, sie sagten, verhiessen. Sinn: dass der wirkl. Nutzen, den sie den Unterdrückten bringen, nicht hinter ihren Verheissungen zurückbleibt.

ταῦτα προῖσχομένου ἀδύνατοι μὲν φήσετε εἶναι, εὖνοι δ' ὄντες
 ἀξιώσετε μὴ κακούμενοι διωθεῖσθαι, καὶ τὴν ἐλευθερίαν μὴ
 ἀκίνδυνον ὑμῖν φαίνεσθαι, δίκαιόν τε εἶναι, οἷς καὶ δυνατόν
 δέχεσθαι αὐτήν, τούτοις καὶ ἐπιφέρειν, ἅκοντα δὲ μηδένα
 προσαναγκάζειν, μάρτυρας μὲν θεοὺς καὶ ἥρωας τοὺς ἐγχω-
 ρίους ποιήσομαι ὥς ἐπ' ἀγαθῷ ἤκων οὐ πείθω, γῆν δὲ τὴν
 3 ὑμετέραν δηῶν πειράσομαι βιάζεσθαι, καὶ οὐκ ἀδικεῖν ἔτι νομιῶ,
 προσεῖναι δέ τί μοι κατὰ δύο ἀνάγκας τὸ εὖλογον, τῶν μὲν
 Λακεδαιμονίων, ὅπως μὴ τῷ ὑμετέρῳ εὖνῳ, εἰ μὴ προσαχθήσε-
 σθε, τοῖς ἀπὸ ὑμῶν χρήμασι φερομένοις παρ' Ἀθηναίους βλά-
 πτωνται, οἱ δὲ Ἕλληνες ἵνα μὴ κωλύωνται ὑφ' ὑμῶν δουλείας
 4 ἀπαλλαγῇναι. οὐ γὰρ δὴ εἰκότως γ' ἂν τάδε πράσσοιμεν, οὐδὲ
 ὀφείλομεν οἱ Λακεδαιμόνιοι μὴ κοινοῦ τινος ἀγαθοῦ αἰτία τοὺς
 5 μὴ βουλομένους ἐλευθεροῦν. οὐδ' αὖ ἀρχῆς ἐφίεμεθα, παῦσαι
 δὲ μᾶλλον ἑτέρους σπεύδοντες τοὺς πλείους ἂν ἀδικοῖμεν, εἰ
 ξύμπασιν αὐτονομίαν ἐπιφέροντες ὑμᾶς τοὺς ἐναντιουμένους
 6 περιίδοιμεν. πρὸς ταῦτα βουλευέσθε εὖ, καὶ ἀγωνίσασθε τοῖς
 τε Ἕλλησιν ἄρξαι πρῶτοι ἐλευθερίας καὶ αἰδίου δόξαν κατα-
 θέσθαι, καὶ αὐτοὶ τὰ τε ἴδια μὴ βλαφθῆναι καὶ ξυμπάσῃ τῇ
 πόλει τὸ κάλλιστον ὄνομα περιθεῖναι.“

88. Ὁ μὲν Βρασίδας τοσαῦτα εἶπεν. οἱ δὲ Ἀκάνθιοι,
 πολλῶν λεχθέντων πρότερον ἐπ' ἀμφοτέρω, κρύφα διαψη-
 φισάμενοι, διὰ τε τὸ ἐπαγωγὰ εἰπεῖν τὸν Βρασίδαν καὶ περὶ
 τοῦ καρποῦ φόβῳ ἔγνωσαν οἱ πλείους ἀφίστασθαι Ἀθηναίων,
 καὶ πιστώσαντες αὐτὸν τοῖς ὅρκοις οὓς τὰ τέλη τῶν Λακεδαι-
 μονίων ὁμόσαντα αὐτὸν ἐξέπεμψαν, ἧ μὲν ἔσεσθαι ξυμμάχους

2. μὴ — διωθεῖσθαι, sc. ἐμέ, mich ungestraft abzuweisen. — ὑμῖν φαίνεσθαι, sowie auch das Folg., hängt von φήσετε, nicht von ἀξιώσετε ab. — μάρτυρας κτέ. Aehnli. Archidamos 2, 74, 3.

3. τῶν μὲν Λακ., von Seiten der L., von κατὰ δύο ἀνάγκας abhängen zu lassen, macht schon das eine Erläuterung ankündigende Zahlwort rathsam. — τῷ ὑμετέρῳ εὖνῳ. zu 1, 37, 4. Ironie. — φερομένοις. Ueb. die Stellung zu 1, 11, 3. — οἱ δὲ Ἕλλ., variierte Structur statt des symmetrischen τῶν δὲ Ἕλλ. — ἵνα nothwendig nachgestellt. zu 1. 77, 2.

4. οὐ γὰρ κτέ., denn sonst möchten wir wohl nicht mit Recht dieses (die Befreiung der Griechen) betreiben. Der Sinn scheint genügend u. die Aenderung in τὰδ' ἐπράσσοιμεν, welche Cl. nach Dobree's Verm. aufgenommen hat, nicht nothwendig. — μὴ — αἰτία eigentl. μὴ ἐλευθεροῦντες — αἰτία. vgl. zu 1, 141, 6.

6. καταθέσθαι. zu 1, 128, 4. — περιθεῖναι, wie einen Schmuck.

88. 1. περὶ τοῦ κ. φ., was 84, 2 hiess: διὰ τοῦ καρποῦ τὸ δέος ἔτι ἔξω ὄντος. — ὁμόσαντα, wir: geschworen hatten, als sie. 86, 1.

αὐτονόμους οὓς ἂν προσαγάγηται, οὕτω δέχονται τὸν στρατόν. καὶ οὐ πολλῷ ὕστερον καὶ Στάγειρος Ἀνδρίων ἀποικία ξυν-
απέστη. ταῦτα μὲν οὖν ἐν τῷ θέρει τούτῳ ἐγένετο.

89. Τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου χειμῶνος εὐθὺς ἀρχομένου, ὥς τῷ Ἱπποκράτει καὶ Δημοσθένει στρατηγοῖς οὓσιν Ἀθηναίων τὰ ἐν τοῖς Βοιωτοῖς ἐνεδίδото, καὶ ἔδει τὸν μὲν Δημοσθένην ταῖς ναυσὶν ἐς τὰς Σίφας ἀπαντῆσαι, τὸν δ' ἐπὶ τὸ Δῆλιον, γενομένης διαμαρτίας τῶν ἡμερῶν ἐς ἃς ἔδει ἀμφοτέρους στρατεύειν, ὁ μὲν Δημοσθένης πρότερον πλεύσας πρὸς τὰς Σίφας καὶ ἔχων ἐν ταῖς ναυσὶν Ἀκαρνᾶνας καὶ τῶν ἐκεῖ πολλοὺς συμμάχων, ἄπρακτος γίνεται μηνυθέντος τοῦ ἐπιβουλεύματος ὑπὸ Νικομάχου, ἀνδρὸς Φωκέως ἐκ Φανοτέως, ὃς Λακεδαιμονίοις εἶπεν, ἐκεῖνοι δὲ Βοιωτοῖς καὶ βοηθείας γενομένης πάντων 2 Βοιωτῶν (οὐ γάρ πω Ἱπποκράτης παρελύπει ἐν τῇ γῇ ὢν) προκαταλαμβάνονται αἶ τε Σῖφαι καὶ ἡ Χαιρώνεια. ὥς δὲ ἤσθοντο οἱ πράσσοντες τὸ ἀμάρτημα, οὐδὲν ἐκίνησαν τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν.

90. Ὁ δὲ Ἱπποκράτης ἀναστήσας Ἀθηναίους πανδημεῖ, αὐτοὺς καὶ τοὺς μετοίκους καὶ ξένων ὅσοι παρῆσαν, ὕστερος ἀφικνεῖται ἐπὶ τὸ Δῆλιον, ἥδη τῶν Βοιωτῶν ἀνακεχωρηκότων ἀπὸ τῶν Σιφῶν καὶ καθίσας τὸν στρατὸν Δῆλιον ἐτείχιζε τοιῶδε τρόπῳ, τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος. τάφρον μὲν κύκλῳ 2 περὶ τὸ ἱερὸν καὶ τὸν νεῶν ἔσκαπτον, ἐκ δὲ τοῦ ὀρύγματος ἀνέβαλλον ἀντὶ τείχους τὸν χοῦν, καὶ σταυροὺς παρακαταπηγνύντες, ἄμπελον κόπτουντες τὴν περὶ τὸ ἱερὸν ἐσέβαλλον καὶ λίθους ἅμα καὶ πλίνθον ἐκ τῶν οἰκοπέδων τῶν ἐγγὺς καθαιροῦντες, καὶ παντὶ τρόπῳ ἐμετεώριζον τὸ ἔρυμα. πύργους τε ξυλίνους κατέστησαν, ἧ καὶ καὶ τοῦ ἱεροῦ οἰκοδόμημα οὐδὲν ὑπῆρχεν· ἥπερ γὰρ ἦν στοὰ καταπεπτῶκει. ἡμέρα δὲ 3 ἀρξάμενοι τρίτῃ ὥς οἰκοθεν ὥρμησαν, ταύτην τε εἰργάζοντο καὶ τὴν τετάρτην καὶ τῆς πέμπτης μέχρι ἀρίστου. ἔπειτα, ὥς τὰ 4

89. 1. ἐνεδίδото κτέ. C. 76. 77. — ἐκεῖνοι δὲ Βοιωτοῖς dem Relativsatze angefügt. zu 1, 122, 3.

90. 1. ξένων, eine ausserordentl., sonst, wie es scheint, nicht vorkommende Massregel.

2. ἄμπελον, λίθους und πλίνθον sind auch die Obj. von ἐσέβαλλον, sc. ἐς τὸν χοῦν. Ueb. den Sing. zu 2, 4, 2. Wegen der Bauart v.

2, 75, 2. — οἰκοπέδων, eigentl. Hausstellen, dann Trümmer eingefallener Gebäude, z. B. der gleich erwähnten Säulenhalle. Dass οἰκόπεδα geradezu für οἰκίαι gebraucht werde, geht aus den Stellen in Steph. Thes. nicht hervor. — ἦν, früher da war.

3. ὥς, seitdem. So ὅτε 1, 13, 3.

πλεῖστα ἀπετετέλεστο, τὸ μὲν στρατόπεδον προαπεχώρησεν ἀπὸ τοῦ Δηλίου οἶον δέκα σταδίους ὥς ἐπ' οἴκου πορευόμενον, καὶ οἱ μὲν ψилоὶ οἱ πλεῖστοι εὐθύς ἐχώρουν, οἱ δ' ὀπλῖται θέμενοι τὰ ὅπλα ἡσύχαζον. Ἰπποκράτης δὲ ὑπομένων ἐτι καθίστατο φυλακὰς τε καὶ τὰ περὶ τὸ προτείχισμα, ὅσα ἦν ὑπόλοιπα, ὥς χρῆν ἐπιτελέσαι.

91. Οἱ δὲ Βοιωτοὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ξυνελέγοντο ἐς τὴν Τάναγρον· καὶ ἐπειδὴ ἀπὸ πασῶν τῶν πόλεων παρῆσαν καὶ ἡσθάνοντο τοὺς Ἀθηναίους προχωροῦντας ἐπ' οἴκου, τῶν ἄλλων βοιωταρχῶν, οἳ εἰσιν ἔνδεκα, οὐ ξυνεπαινούντων μάχεσθαι, ἐπειδὴ οὐκ ἐν τῇ Βοιωτίᾳ ἐτι εἰσὶ (μάλιστα γὰρ ἐν μεθορίοις τῆς Ὠρωπίας οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν, ὅτε ἔθεντο τὰ ὅπλα), Παγώνδας ὁ Αἰολάδου, βοιωταρχῶν ἐκ Θηβῶν μετ' Ἀριανθίδου τοῦ Λυσιμαχίδου, καὶ ἡγεμονίας οὔσης αὐτοῦ βουλόμενος τὴν μάχην ποιῆσαι καὶ νομίζων ἄμεινον εἶναι κινδυνεῦσαι, προσκαλῶν ἐκάστους κατὰ λόχους, ὅπως μὴ ἀθρόοι ἐκλίποιεν τὰ ὅπλα, ἔπειθε τοὺς Βοιωτοὺς ἰέναι ἐπὶ τοὺς Ἀθηναίους καὶ τὸν ἀγῶνα ποιεῖσθαι, λέγων τοιάδε.

92. „Χρῆν μὲν, ὧ ἄνδρες Βοιωτοί, μηδ' ἐς ἐπίνοιάν τινα ἡμῶν ἐλθεῖν τῶν ἀρχόντων ὥς οὐκ εἰκὸς Ἀθηναίοις, ἣν ἄρα μὴ ἐν τῇ Βοιωτίᾳ ἐτι καταλάβωμεν αὐτούς, διὰ μάχης ἐλθεῖν. τὴν γὰρ Βοιωτίαν ἐκ τῆς ὁμόρου ἐλθόντες τεῖχος ἐνοικοδομησάμενοι μέλλουσι φθεῖρειν, καὶ εἰσὶ δῆπου πολέμιοι ἐν ᾧ τε ἂν χωρίῳ
2 καταληφθῶσι καὶ ὅθεν ἐπελθόντες πολέμια ἔδρασαν. νυνὶ δ'

91. οἳ εἰσιν ἔνδεκα geht bloss auf βοιωταρχῶν, nicht mit auf τῶν ἄλλων. Von diesen elf Boeotarchen kamen zwei auf Theben: 2, 2, 1. 7, 30, 3; die übrigen neun gehörten den neun Städten an, welche mit Theben zusammen wahrsch. damals den boeot. Bund ausmachten; vgl. zu 76, 3. Dass der Oberbefehl wechselte, geht, dünkt mich, sowohl aus der Natur des Verhältnisses, als auch aus uns. St. (ἡγεμονίας οὔσης αὐτοῦ) hervor; wie oft aber, und ob viell. nur zwischen den beiden Boeotarchen aus Theben, ist unbekannt. — τῆς Ὠρωπίας, dies gehörte aber damals den Ath.: 2, 23, 3. 4, 99. — καὶ — καί, et — et. — ποιῆσαι, herbeiführen. — ἐκλίποιεν τὰ

ὅπλα. Um eine Rede anzuhören, erschienen die Soldaten waffenlos: 6, 58, 1. 2. — ἔπειθε. 93, 1 ἔπεισεν. Warum die verschied. Tempora?

92. Die energische Anrede des P. wirft trotz ihrer Kürze sehr scharfe Streiflichter auf die politische Situation, indem sie in meisterhafter Gruppierung die einschlagenden Gesichtspunkte bündig zusammenfasst.

1. τινά ist Subjectsacc. — διὰ μάχης ἐ. zu 1, 40, 4. — καταληφθῶσι — ἔδρασαν. Von der allgemeinen Behauptung geht die Rede auf den bestimmten Fall über; daher die verschiedenen Modi. v. 2, 44, 1.

2. νυνὶ δ', Gegensatz zu χρῆν

εἴ τῳ καὶ ἀσφαλέστερον ἔδοξεν εἶναι, μεταγνώτω. οὐ γὰρ τὸ
 προμηθεύς, οἷς ἂν ἄλλος ἐπὶ, περὶ τῆς σφετέρως ὁμοίως ἐνδέ-
 χεται λογισμὸν καὶ ὅστις τὰ μὲν ἑαυτοῦ ἔχει, τοῦ πλείονος δὲ
 ὀρεγόμενος ἐκὼν τινι ἐπέρχεται. πάτριόν τε ὑμῖν στρατὸν ἄλλό- 3
 φυλον ἐπελθόντα καὶ ἐν τῇ οἰκείᾳ καὶ ἐν τῇ τῶν πέλας ὁμοίως
 ἀμύνεσθαι, Ἀθηναίους δὲ καὶ προσέτι ὁμόρους ὄντας πολλῶ
 μάλιστα δεῖ. πρὸς τε γὰρ τοὺς ἀστυγείτονας πᾶσι τὸ ἀντίπαλον 4
 καὶ ἐλεύθερον καθίσταται, καὶ πρὸς τούτους γε δὴ, οἳ καὶ μὴ
 τοὺς ἐγγύς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄποθεν πειρῶνται δουλοῦσθαι, πῶς
 οὐ χρὴ καὶ ἐπὶ τὸ ἔσχατον ἀγῶνος ἐλθεῖν; (παράδειγμα δὲ
 ἔχομεν τοὺς τε ἀντιπέρως Εὐβοέας καὶ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος τὸ
 πολὺν ὥς αὐτοῖς διάκειται) καὶ γινῶναι ὅτι τοῖς μὲν ἄλλοις οἱ
 πλησιόχωροι περὶ γῆς ὄρων τὰς μάχας ποιοῦνται, ἡμῖν δὲ ἐς
 πᾶσαν, ἣν νικηθῶμεν, εἰς ὅρος οὐκ ἀντίλεκτος παγήσεται·
 ἐσελθόντες γὰρ βία τὰ ἡμέτερα ἔξουσιν. τοσοῦτῳ ἐπικινδυνότε- 5
 ραν ἐτέρων τὴν παροίκησιν τῶνδε ἔχομεν. εἰώθασί τε οἱ ἰσχύος
 που θράσει τοῖς πέλας, ὥσπερ Ἀθηναῖοι νῦν, ἐπιόντες τὸν μὲν
 ἡσυχάζοντα καὶ ἐν τῇ ἑαυτοῦ μόνον ἀμυνόμενον ἀδεέστερον
 ἐπιστρατεύειν, τὸν δὲ ἔξω ὄρων προαπαντῶντα καί, ἣν καιρὸς
 ἦ, πολέμου ἄρχοντα ἥσσον ἐτοίμως κατέχειν. πεῖραν δὲ ἔχομεν 6
 ἡμεῖς αὐτοῦ ἐς τούσδε· νικήσαντες γὰρ ἐν Κορωνείᾳ αὐτούς,
 ὅτε τὴν γῆν ἡμῶν στασιαζόντων κατέσχον, πολλὴν ἄδειαν τῇ
 Βοιωτίᾳ μέχρι τοῦδε κατεστήσαμεν. ὦν χρὴ μνησθέντας ἡμᾶς 7
 τοὺς τε πρεσβυτέρους ὁμοιωθῆναι τοῖς πρὶν ἔργοις, τοὺς τε
 νεωτέρους πατέρων τῶν τότε ἀγαθῶν γενομένων παῖδας πει-
 ρᾶσθαι μὴ αἰσχυῖναι τὰς προσηκούσας ἀρετάς, πιστεύσαντας

μέν. — ἔδοξεν. Subj.: τὸ μὴ διὰ
 μάχης ἐλθεῖν. — ὁμοίως — ὅστις,
 lässt zu, gestattet in glei-
 chem Maasse Ueberlegung wie
 dem, welcher. Wegen des Ge-
 dankens v. 1, 86, 4.

4. τὸ ἀντίπαλον, das Gewach-
 sensein, d. i. die Widerstands-
 fähigkeit. — ἐλεύθερον ist Prä-
 dic., als Freiheit, als Bürgschaft
 der Freiheit. — καί — γε δὴ, und
 nun gar. v. 78, 2. — τούτους
 Emend. von Duker für τούτοις. —
 μή fast = μὴ ὅτι, um nicht zu
 sagen. — παράδειγμα, als war-

nendes Beispiel. — διάκειται
 „ist ursprünglich: wie ihnen, den
 Euboeern und übrigen Hellenen,
 ihr Zustand bestellt ist, wie Xen.
 An. 7, 3, 17 ἄμεινον ὑμῖν διακεί-
 σεται“. K. — ἐς πᾶσαν, sc. τὴν
 γῆν. Gegensatz zu περὶ γῆς ὄρων.

5. ἐτέρων = τῆς ἐτέρων. zu 1,
 71, 3. — τὸν — ἐπιστρατεύειν. Ueb.
 den Acc. zu 60, 2. — κατέχειν,
 sustinere. Wegen des Gedankens
 v. 6, 34, 4 ff.

6. αὐτοῦ, hievon. — νικήσαν-
 τες enthält den Hauptbegriff. Zur
 Sache 1, 113, 2.

δὲ τῷ θεῷ πρὸς ἡμῶν ἔσεσθαι, οὐ τὸ ἱερὸν ἀνόμως τειχίσαν-
τες νέμονται, καὶ τοῖς ἱεροῖς ἃ ἡμῖν θυσασμένοις καλὰ φαίνε-
ται, ὁμόσε χωρῆσαι τοῖσδε καὶ δεῖξαι ὅτι ὧν μὲν ἐφίενται πρὸς
τοὺς μὴ ἀμυνομένους ἐπιόντες κτάσθωσαν, οἷς δὲ γενναῖον
τὴν τε αὐτῶν ἀεὶ ἐλευθεροῦν μάχῃ καὶ τὴν ἄλλων μὴ δουλοῦ-
σθαι ἀδίκως, ἀνανταγώνιστοι ἀπ' αὐτῶν οὐκ ἀπίασιν.“

93. Τοιαῦτα ὁ Παγώνδας τοῖς Βοιωτοῖς παραινέσας ἐπει-
σεν ἰέναι ἐπὶ τοὺς Ἀθηναίους. καὶ κατὰ τάχος ἀναστήσας ἤγε
τὸν στρατόν· ἥδη γὰρ καὶ τῆς ἡμέρας ὀψὲ ἦν. ἐπεὶ δὲ προσέ-
μιξεν ἐγγὺς τοῦ στρατεύματος αὐτῶν, ἐς χωρίον καθίσας ὅθεν
λόφου ὄντος μεταξὺ οὐκ ἐθεώρουν ἀλλήλους ἔτασσε τε καὶ
2 παρεσκευάζετο ὡς ἐς μάχην. τῷ δὲ Ἰπποκράτει ὄντι περὶ τὸ
Δήλιον ὡς αὐτῷ ἠγγέλθη ὅτι Βοιωτοὶ ἐπέρχονται, πέμπει ἐς
τὸ στρατεύμα κελεύων ἐς τάξιν καθίστασθαι, καὶ αὐτὸς οὐ
πολλῷ ὕστερον ἐπῆλθε, καταλιπὼν ὡς τριακοσίους ἱππέας περὶ
τὸ Δήλιον, ὅπως φύλακές τε ἅμα εἶεν, εἴ τις ἐπίοι αὐτῷ, καὶ
3 τοῖς Βοιωτοῖς καιρὸν φυλάξαντες ἐπιγένοιτο ἐν τῇ μάχῃ. Βοιω-
τοὶ δὲ πρὸς τούτους ἀντικατέστησαν τοὺς ἀμυνομένους· καὶ
ἐπειδὴ καλῶς αὐτοῖς εἶχεν, ὑπερεφάνησαν τοῦ λόφου καὶ ἔθεντο
τὰ ὅπλα, τεταγμένοι ὥσπερ ἔμελλον, ὀπλῖται ἑπτακισχίλιοι
μάλιστα καὶ ψилоὶ ὑπὲρ μυρίους, ἱππῆς τε χίλιοι καὶ πελτασταὶ
4 πεντακόσιοι. εἶχον δὲ δεξιὸν μὲν κέρας Θηβαῖοι καὶ οἱ ξύμμοροι
αὐτοῖς· μέσοι δὲ Ἀλιάρτιοι καὶ Κορωνάιοι καὶ Κωπαιῆς καὶ οἱ
ἄλλοι οἱ περὶ τὴν λίμνην· τὸ δὲ εὐώνυμον εἶχον Θεσπιῆς καὶ
Ταναγραῖοι καὶ Ὀρχομένιοι. ἐπὶ δὲ τῷ κέρα ἑκατέρῳ οἱ ἱππῆς
καὶ ψилоὶ ἦσαν. ἐπ' ἀσπίδας δὲ πέντε μὲν καὶ εἴκοσι Θηβαῖοι
5 ἐτάξαντο, οἱ δὲ ἄλλοι ὡς ἕκαστοι ἔτυχον· αὕτη μὲν Βοιωτῶν
παρασκευὴ καὶ διάκοσμος ἦν.

7. ἔσεσθαι, sc. αὐτόν. zu 3, 4, 5. — ὧν μὲν — οἷς δὲ κτέ. Der Gegensatz ist nicht streng logisch geformt; es müsste eigentl. heißen: πρὸς οὓς μὲν μὴ ἀμυνομένους ἐπίασι κτάσθωσαν ὧν ἐφίενται, οἷς δὲ κτέ. Aehnli. 93, 4 ἐπ' ἀσπίδας κτέ. — κτάσθωσαν. Der Imper. nach ὅτι ungewöhnl., doch fast gerade so, wie wenn ὅτι die directe Rede einleitet. — ἀπ' αὐτῶν bezieht sich auf οἷς δέ: quibus —, ab iis. zu 3, 13, 5.

93. 2. αὐτῷ pleonastisch, wie 2, 62, 1 αὐτόν, wo indess viel mehr Grund dazu war als hier.

3. ἀμυνομένους Conj. von Dukas für ἀμυνομένους. Ueb. d. Artik. zu 4, 51, 5. — ἔθεντο τὰ ὅπλα, stellten sich kampffertig auf. v. 2, 2, 4 u. a. — ὥσπερ ἔμελλον, sc. τάσσεσθαι mit Bezug auf §. 1.

4. δεξιὸν κέρας ohne Art., und gleich τὸ εὐώνυμον. v. 1, 48, 4. 2, 83, 3 u. a. — ξύμμοροι. zu 76, 3. — ἐπ' — ἐτάξαντο, die Tiefe der Stellung.

94. Ἀθηναῖοι δὲ οἱ μὲν ὀπλῖται ἐπὶ ὀκτὼ πᾶν τὸ στρατόπεδον ἐτάξαντο, ὄντες πλήθει ἰσοπαλεῖς τοῖς ἐναντίοις, ἱππῆς δὲ ἐφ' ἑκατέρῳ τῷ κέρα. ψилоὶ δὲ ἐκ παρασκευῆς μὲν ὀπλισμένοι οὔτε τότε παρῆσαν οὔτε ἐγένοντο τῇ πόλει· οἵπερ δὲ ξυνεσέβαλον, ὄντες πολλαπλάσιοι τῶν ἐναντίων, ἄοπλοί τε πολλοὶ ἠκολούθησαν, ἅτε πανστρατιᾶς ξένων τῶν παρόντων καὶ ἁστών γενομένης, καὶ ὥς τὸ πρῶτον ὥρμησαν ἐπ' οἴκου, οὐ παρεγένοντο ὅτι μὴ ὀλίγοι. καθεστῶτων δὲ ἐς τὴν τάξιν καὶ 2 ἤδη μελλόντων ξυνιέναι, Ἰπποκράτης ὁ στρατηγὸς ἐπιπαριῶν τὸ στρατόπεδον τῶν Ἀθηναίων παρεκελεύετό τε καὶ ἔλεγε τοιάδε.

95. „ὦ Ἀθηναῖοι, δι' ὀλίγου μὲν ἢ παραίνεσις γίγνεται, τὸ ἴσον δὲ πρὸς γε τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας δύναται καὶ ὑπόμνησιν μᾶλλον ἔχει ἢ ἐπικέλευσιν. παραστῇ δὲ μηδενὶ 2 ὑμῶν ὥς ἐν τῇ ἀλλοτρίᾳ οὐ προσῆκον τοσόνδε κίνδυνον ἀναρριπτοῦμεν. ἐν γὰρ τῇ τούτων ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ὁ ἀγὼν ἔσται· καὶ ἢν νικήσωμεν, οὐ μὴ ποτε ὑμῖν Πελοποννήσιοι ἐς τὴν χώραν ἄνευ τῆς τῶνδε ἵππου ἐσβάλωσιν, ἐν δὲ μιᾷ μάχῃ τήνδε τε προσκτᾶσθε καὶ ἐκείνην μᾶλλον ἐλευθεροῦτε. χωρήσατε οὖν 3 ἀξίως ἐς αὐτοὺς τῆς τε πόλεως, ἣν ἕκαστος πατρίδα ἔχων πρώτην ἐν τοῖς Ἑλλησιν ἀγάλλεται, καὶ τῶν πατέρων, οἱ τούσδε μάχῃ κρατοῦντες μετὰ Μυρωνίδου ἐν Οἰνοφύτοις τὴν Βοιωτίαν ποτὲ ἔσχον.“

96. Τοιαῦτα τοῦ Ἰπποκράτους παρακελευομένου καὶ μέχρι μὲν μέσου τοῦ στρατοπέδου ἐπελθόντος, τὸ δὲ πλεόν οὐκέτι φθάσαντος, οἱ Βοιωτοί, παρακελευσαμένου καὶ σφίσιν ὥς διὰ ταχέων καὶ ἐνταῦθα Παγώνδου, παιωνίσαντες ἐπήεσαν ἀπὸ τοῦ λόφου. ἀντεπήεσαν δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ προσέμιξαν δρόμῳ. καὶ ἑκατέρων τῶν στρατοπέδων τὰ ἔσχατα οὐκ ἦλθεν ἐς χεῖρας, 2

94. 1. πᾶν τὸ στρ. ist Nom. — πλήθει ἰσ. ungef. 7000. — πανστρατιᾶς. Sonst kommt bei Klassikern nur der adverb. Dat. πανστρατιᾶ vor, wie πανοικησία, πανσυνδίκη u. A. — ξένων u. ἐπ' οἴκου. 90, 1. 4. — παρεγένοντο, in der Schlacht. — ὅτι μὴ. zu 26, 2.

95. 1. τὸ ἴσον; das Gleiche wie eine lange. — πρὸς γε Conj. v. Reiske statt πρὸς τε.

2. οὐ προσῆκον. zu 1, 74, 1. — ἀναρριπτοῦμεν. zu 3, 14, 1. — ἄνευ τῆς τ. ἱ. Diese, die stärkste im

peloponn. Bunde, würde ihnen dann fehlen. — μᾶλλον ἐλευθεροῦτε, denn den jährl. Einfällen der Pelop. ausgesetzt, besitzt Attika nicht seine volle Freiheit.

3. πρώτην, als die erste, vorzüglichste. — ἐν Οἰνοφ. 1, 108.

96. 1. φθάσαντος, sc. ἐπελθεῖν. — καὶ — ἐνταῦθα. Welche Beziehung hat das doppelte καί? — ὥς διὰ ταχέων limitativ, auch 125, 4. ὥς ἐξ ὀλίγου 108, 6. ὥς ἐκ τῶν δυνατῶν 2, 3, 4. 7, 74, 1.

2. ἑκατέρων τῶν στρατοπέδων.

ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ἔπαθε· ῥύακες γὰρ ἐκώλυσαν. τὸ δὲ ἄλλο καρτεροῦ
 3 μάχῃ καὶ ὠθισμῷ ἀσπίδων ξυνεστήκει. καὶ τὸ μὲν εὐώνυμον
 τῶν Βοιωτῶν καὶ μέχρι μέσου ἤσσαντο ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, καὶ
 ἐπίεσαν τοὺς τε ἄλλους ταύτῃ καὶ οὐχ ἥκιστα τοὺς Θεσπιέας.
 ὑποχωρησάντων γὰρ αὐτοῖς τῶν παρατεταγμένων, καὶ κυκλω-
 θέντων ἐν ὀλίγῳ, οἵπερ διεφθάρησαν Θεσπιέων, ἐν χερσὶν ἀμυ-
 νόμηνοι κατεκόπησαν· καὶ τινες καὶ τῶν Ἀθηναίων διὰ τὴν
 κύκλωσιν ταραχθέντες ἡγνότησαν τε καὶ ἀπέτειναν ἀλλήλους.
 4 τὸ μὲν οὖν ταύτῃ ἤσσαντο τῶν Βοιωτῶν καὶ πρὸς τὸ μαχόμενον
 κατέφυγε, τὸ δὲ δεξιόν, ἣ οἱ Θηβαῖοι ἦσαν, ἐκράτει τῶν Ἀθη-
 5 ναίων καὶ ὠσάμενοι κατὰ βραχὺ τὸ πρῶτον ἐπηκολούθουν. καὶ
 ξυνέβη Παγώνθου περιπέμπαντος δύο τέλη τῶν ἱππέων ἐκ τοῦ
 ἀφανοῦς περὶ τὸν λόφον, ὥς ἐπόνει τὸ εὐώνυμον αὐτῶν, καὶ
 ὑπερφανέντων αἰφνιδίως, τὸ νικῶν τῶν Ἀθηναίων κέρας, νομί-
 6 σαν ἄλλο στράτευμα ἐπιέναι, ἐς φόβον καταστῆναι. καὶ ἀμφοτέ-
 ρωθεν ἦδη, ὑπὸ τε τοῦ τοιούτου καὶ ὑπὸ τῶν Θηβαίων ἐφε-
 πομένων καὶ παραρρηγνύντων, φυγὴ καθειστήκει παντὸς τοῦ
 7 στρατοῦ τῶν Ἀθηναίων. καὶ οἱ μὲν πρὸς τὸ Δῆλιόν τε καὶ
 τὴν θάλασσαν ὥρμησαν, οἱ δὲ ἐπὶ τοῦ Ὠρωποῦ, ἄλλοι δὲ πρὸς
 Πάρνηθα τὸ ὄρος, οἱ δὲ ὥς ἕκαστοί τινα εἶχον ἐλπίδα σωτη-
 8 ρίας. Βοιωτοὶ δὲ ἐφεπόμενοι ἔκτεινον, καὶ μάλιστα οἱ ἱππῆς οἱ
 τε αὐτῶν καὶ οἱ Λοκροί, βεβοηθηκότες ἄρτι τῆς τροπῆς γιγνο-
 μένης· νυκτὸς δὲ ἐπιλαβούσης τὸ ἔργον ῥᾶν τὸ πλῆθος τῶν φευ-
 9 γόντων διεσώθη. καὶ τῇ ὑστεραίᾳ οἳ τε ἐκ τοῦ Ὠρωποῦ καὶ οἱ
 ἐκ τοῦ Δηλίου φυλακὴν ἐγκαταλιπόντες (εἶχον γὰρ αὐτὸ ὁμῶς
 ἔτι) ἀπεκομίσθησαν κατὰ θάλασσαν ἐπ' οἶκου.

97. Καὶ οἱ Βοιωτοὶ τροπαῖον στήσαντες καὶ τοὺς ἑαυτῶν
 ἀνελόμενοι νεκροὺς τοὺς τε τῶν πολεμίων σκυλεύσαντες καὶ
 φυλακὴν καταλιπόντες ἀνεχώρησαν ἐς τὴν Τάναγραν, καὶ τῷ
 2 Δηλίῳ ἐπεβούλευον ὥς προσβαλοῦντες. ἐκ δὲ τῶν Ἀθηναίων
 κῆρυξ πορευόμενος ἐπὶ τοὺς νεκροὺς ἀπαντᾷ κήρυκι Βοιωτῷ,
 ὃς αὐτὸν ἀποστρέψας καὶ εἰπὼν ὅτι οὐδὲν πράξει πρὶν ἂν αὐτὸς

Als Nom. ist meines Erachtens zu denken ἐκατέρων τὰ στρατόπεδα, da es sonst nach dem Sprachgebrauche des Thuk. ἐκατέρου τοῦ στρατοπέδου heissen müsste. — ῥύακες, Bäche oder Gräben.

3. ἐπίεσαν, οἱ Ἀθ. — κυκλωθέντων, τῶν Θεσπιέων.

4. κατὰ βραχὺ, in kleinen Abtheilungen, allmählig. v. 7, 79, 5. 8, 106, 2. zu 4, 10, 4. Es ist nebst τὸ πρῶτον mit ὠσάμενοι zu verbinden.

97. 2. ἐκ τῶν Ἀθ., aus Athen. — καὶ εἰπὼν. zu 1, 1, 1.

ἀναχωρήσῃ πάλιν, καταστὰς ἐπὶ Ἀθηναίους ἔλεγε τὰ παρὰ τῶν Βοιωτῶν, ὅτι οὐδὲν δικαίως δράσειαν παραβαίνοντες τὰ νόμιμα τῶν Ἑλλήνων· πᾶσι γὰρ εἶναι καθεστηκὸς ἰόντας ἐπὶ τὴν ἀλλή- 3 λων ἱερῶν τῶν ἐνόντων ἀπέχεσθαι, Ἀθηναίους δὲ Δήλιον τειχίσαντας ἐνοικεῖν, καὶ ὅσα ἄνθρωποι ἐν βεβήλῳ δρῶσι πάντα γίνεσθαι αὐτόθι, ὕδωρ τε ὃ ἦν ἄψαυστον σφίσι πλὴν πρὸς τὰ ἱερὰ χέρονιβι χρῆσθαι, ἀνασπάσαντας ὑδρεύεσθαι· ὥστε ὑπὲρ τε 4 τοῦ θεοῦ καὶ ἑαυτῶν Βοιωτοῦς, ἐπικαλουμένους τοὺς ὁμωχέτας δαίμονας καὶ τὸν Ἀπόλλω, προαγορεύειν αὐτοὺς ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἀπιόντας ἀποφέρεσθαι τὰ σφέτερα αὐτῶν.

98. Τοσαῦτα τοῦ κήρυκος εἰπόντος οἱ Ἀθηναῖοι πέμψαντες παρὰ τοὺς Βοιωτοὺς ἑαυτῶν κήρυκα, τοῦ μὲν ἱεροῦ οὔτε ἀδικῆσαι ἔφασαν οὐδὲν οὔτε τοῦ λοιποῦ ἐκόντες βλάψειν· οὐδὲ γὰρ τὴν ἀρχὴν ἐσελθεῖν ἐπὶ τούτῳ, ἀλλ' ἵνα ἐξ αὐτοῦ τοὺς ἀδικοῦντας μᾶλλον σφᾶς ἀμύνωνται. τὸν δὲ νόμον τοῖς Ἑλλη- 2 σιν εἶναι, ὧν ἂν ἦ τὸ κράτος τῆς γῆς ἐκάστης, ἦν τε πλέονος ἦν τε βραχυτέρας, τούτων καὶ τὰ ἱερὰ αἰεὶ γίνεσθαι, τρόποις θεραπευόμενα οἷς ἂν πρὸς τοῖς εἰωθόσι καὶ δύνωνται. καὶ γὰρ 3 Βοιωτοὺς καὶ τοὺς πολλοὺς τῶν ἄλλων, ὅσοι ἐξαναστήσαντές τινα βία νέμονται γῆν, ἀλλοτριόις ἱεροῖς τὸ πρῶτον ἐπελθόντας οἰκεῖα νῦν κεκτῆσθαι, καὶ αὐτοὶ εἰ μὲν ἐπὶ πλέον δυνηθῆναι 4 τῆς ἐκείνων κρατῆσαι, τοῦτ' ἂν ἔχειν· νῦν δέ, ἐν ᾧ μέρει εἰσὶν, ἐκόντες εἶναι ὥς ἐκ σφετέρου οὐκ ἀπιέναι. ὕδωρ τε ἐν τῇ 5 ἀνάγκῃ κινῆσαι, ἣν οὐκ αὐτοὶ ὕβρει προσθέσθαι, ἀλλ' ἐκείνους προτέρους ἐπὶ τὴν σφετέραν ἐλθόντας ἀμυνόμενοι βιάζεσθαι

3. ἦν u. vorher δρῶσι im Indic., wie häufig bei den Griechen in den Nebensätzen der orat. obl. Das Impf., weil die Thebaner gegenwärtig nicht im Besitz des Heiligthums sind. — χέρονιβι χρῆσθαι, um es als Weihwasser zu gebrauchen, zur Lustration der Opfernden.

4. ὁμωχέτας, ein boeotisches Wort, nur aus dieser St. bekannt, wird erklärt als gleichbedeutend mit ὁμοβωμίους 3, 59, 2. — τὰ σφέτ. αὐτ., ihre Todten und was sie zu Delion hatten.

98. 2. οἷς ἂν — δύνωνται, mit denen man sie neben dem Herkömmlichen auch abwarten

könne. Sinn: die Abwartung werde ausser durch das Herkommen auch durch die Möglichkeit bedingt. Zu δύνωνται braucht man nur θεραπεύειν, nicht θεραπεύεσθαι zu ergänzen; man erhielte sonst noch einen Fall wie λόγια ἐλέγοντο u. A. zu 1, 126, 5.

3. Βοιωτοῦς. 1, 12, 3.

4. εἰ — δυνηθῆναι. v. §. 5 und zu 1, 91, 5. — ἔχειν, behalten, behaupten. — ἐκόντες εἶναι. zu 2, 89, 8.

5. ἀλλ' — χρῆσθαι. Constr. ἀλλὰ βιάζεσθαι (sie würden gezwungen) χρῆσθαι (sc. τῷ ὕδατι) ἀμυνόμενοι ἐκείνους κτέ. Ueber den Anschluss an den Relativsatz zu 89, 1.

6 χρῆσθαι. πᾶν δ' εἰκὸς εἶναι τὸ πολέμῳ καὶ δεινῷ τινι κατειργόμενον ξύγγνωμόν τι γίνεσθαι καὶ πρὸς τοῦ θεοῦ. καὶ γὰρ τῶν ἀκουσίων ἁμαρτημάτων καταφυγὴν εἶναι τοὺς βωμούς, παρανομίαν τε ἐπὶ τοῖς μὴ ἀνάγκη κακοῖς ὀνομασθῆναι
 7 καὶ οὐκ ἐπὶ τοῖς ἀπὸ τῶν ξυμφορῶν τι τολμήσασιν. τοὺς τε νεκροὺς πολὺν μειζόνως ἐκείνους ἀντὶ ἱερῶν ἀξιούντας ἀποδιδόναι ἀσεβεῖν ἢ τοὺς μὴ ἐθέλοντας ἱεροῖς τὰ πρέποντα κομί-
 8 ζεσθαι. σαφῶς τε ἐκέλευον σφίσιν εἰπεῖν μὴ ἀπιοῦσιν ἐκ τῆς Βοιωτῶν γῆς (οὐ γὰρ ἐν τῇ ἐκείνων ἐτι εἶναι, ἐν ᾗ δὲ δορὶ ἐκτῆσαντο), ἀλλὰ κατὰ τὰ πάτρια τοὺς νεκροὺς σπένδουσιν ἀναιρεῖσθαι.

99. Οἱ δὲ Βοιωτοὶ ἀπεκρίναντο, εἰ μὲν ἐν τῇ Βοιωτίᾳ εἰσὶν, ἀπιόντας ἐκ τῆς ἑαυτῶν ἀποφέρεσθαι τὰ σφέτερα, εἰ δὲ ἐν τῇ ἐκείνων, αὐτοὺς γιννώσκειν τὸ ποιητέον, νομίζοντες τὴν μὲν Ὠρωπίαν, ἐν ᾗ τοὺς νεκροὺς ἐν μεθορίοις τῆς μάχης γενομένης κεῖσθαι ξυνέβη, Ἀθηναίων κατὰ τὸ ὑπήκοον εἶναι, καὶ οὐκ ἂν αὐτοὺς βία σφῶν κρατῆσαι αὐτῶν· οὐδ' αὖ ἐσπένδοντο δῆθεν ὑπὲρ τῆς ἐκείνων· τὸ δὲ „ἐκ τῆς ἑαυτῶν“ εὐπρεπὲς εἶναι ἀπο-

6. τὸ πολέμῳ, zwar nur sehr wenig von Hdschr. bezeugt, ist wenigstens passender als τῷ πολέμῳ. Eigtl.: Alles, was durch Krieg eingeengt, bedrängt wird. v. 6, 6, 2 κατειργον αὐτοὺς τῷ πολέμῳ. 1, 76, 2. 6, 91, 2. 7, 57, 7. Was sonst von Personen gilt, ist hier auf das Handeln übertragen, wie ξύγγνωμόν τι, etwas Verzeihliches, zeigt. Also dem Sinne nach: alles durch Krieg Abgedrungene. Classen schreibt τῷ — κατειργομένῳ, letzteres Verm. v. Reiske; dann erwartet man aber, abgesehen von der Härte, τῷ von πολέμῳ in der Constr. zu trennen, ξυγγνώμην γίνεσθαι.

7. τοὺς τε κτέ. Constr. ἐκείνους ἀξιούντας ἀποδιδόναι τοὺς νεκροὺς ἀντὶ ἱερῶν πολὺν μειζόνως ἀσεβεῖν. Warum τοὺς νεκροὺς voransteht, ist klar. Ueb. μειζόνως zu 1, 130, 1. — ἱεροῖς — κομίζεσθαι, durch Tempel das Gebührende erlangen, d. h. erst durch Wiedergabe des Tempels das erkaufen,

was sich von selbst gebührt, näml. die nach altem Herkommen nicht zu versagende Erlaubniss, die Todten zu sammeln. Mit einem oder zwei Codd. τὰ μὴ πρέποντα zu schreiben, wobei man ἱεροῖς κομίζεσθαι ergänzt, scheint mir nicht wohlgethan.

8. σαφῶς τε κτέ. sie sollten ihnen bestimmt erklären, erlauben, nicht indem sie, unter der Bedingung dass sie. — δορί. zu 1, 128, 7. — σπένδουσι für das sonst gebräuchl. Med. zu 1, 112, 3. Das Präsens kann wohl bedeuten: dadurch dass.

99. ἐκείνων und αὐτούς geht auf die Ath. — καὶ οὐκ, und doch nicht. — δῆθεν (zu 1, 127, 1) gehört zu ὑπὲρ τῆς ἐκείνων: über das angebl. (den Ath.) gehörige Gebiet. — τὸ δέ führt den Satz ἐκ τῆς ἑαυτῶν ἀπιόντας κτέ. ein (M. 280), und dieser ist Subj. des Ganzen, das Prädic. εὐπρεπὲς εἶναι ἀποκρίνασθαι ist etwas künstlich zwischengeschoben.

κρίνασθαι „ἀπιόντας καὶ ἀπολαβεῖν ἃ ἀπαιτοῦσιν.“ ὁ δὲ κῆρυξ τῶν Ἀθηναίων ἀκούσας ἀπῆλθεν ἄπρακτος.

100. Καὶ οἱ Βοιωτοὶ εὐθύς μεταπεμψάμενοι ἔκ τε τοῦ Μη-
 λiewς κόλπου ἀκοντιστὰς καὶ σφενδονήτας, καὶ βεβοηθηκότων
 αὐτοῖς μετὰ τὴν μάχην Κορινθίων τε δισχιλίων ὀπλιτῶν καὶ
 τῶν ἐκ Νισαίας ἐξεληλυθότων Πελοποννησίων φρουρῶν καὶ
 Μεγαρέων ἅμα, ἐστράτευσαν ἐπὶ τὸ Δῆλιον καὶ προσέβαλον τῷ
 τειχίσματι, ἄλλω τε τρόπῳ πειράσαντες καὶ μηχανὴν προσήγαγον,
 ἥπερ εἶλεν αὐτό, τοιάνδε. κεραίαν μεγάλην δίχα πρίσαντες ἐκοί- 2
 λαναν ἄπασαν, καὶ ξυνήρμοσαν πάλιν ἀκριβῶς ὥσπερ αὐλόν,
 καὶ ἐπ' ἄκραν λέβητά τε ἤρτησαν ἀλύσεσι καὶ ἀκροφύσιον ἀπὸ
 τῆς κεραίας σιδηροῦν ἐς αὐτὸν νεῦον καθεῖτο, καὶ ἐσεσιδήρωτο
 ἐπὶ μέγα καὶ τοῦ ἄλλου ξύλου. προσῆγον δὲ ἐκ πολλοῦ ἀμάξαις 3
 τῷ τείχει, ἥ μάλιστα τῇ ἀμπέλῳ καὶ τοῖς ξύλοις ὠκοδόμητο· καὶ
 ὁπότε εἶη ἐγγύς, φύσας μεγάλας ἐσθέντες ἐς τὸ πρὸς ἑαυτῶν
 ἄκρον τῆς κεραίας ἐφύσων. ἡ δὲ πνοὴ ἰοῦσα στεγανῶς ἐς τὸν 4
 λέβητα, ἔχοντα ἄνθρακας τε ἡμμένους καὶ θεῖον καὶ πίσσαν,
 φλόγα ἐποίει μεγάλην καὶ ἤψε τοῦ τείχους, ὥστε μηδένα ἐπ'
 αὐτοῦ ἔτι μεῖναι, ἀλλὰ ἀπολιπόντας ἐς φυγὴν καταστῆναι καὶ
 τὸ τείχισμα τούτῳ τῷ τρόπῳ ἀλῶναι. τῶν δὲ φρουρῶν οἱ μὲν 5
 ἀπέθανον, διακόσιοι δὲ ἐλήφθησαν· τῶν δὲ ἄλλων τὸ πλῆθος
 ἐς τὰς ναῦς ἐσβὰν ἀπεκομίσθη ἐπ' οἴκου.

101. Τοῦ δὲ Δηλίου ἑπτακαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ ληφθέντος μετὰ
 τὴν μάχην καὶ τοῦ ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων κήρυκος οὐδὲν ἐπιστα-
 μένου τῶν γεγενημένων ἐλθόντος οὐ πολὺ ὕστερον αὐθις περὶ
 τῶν νεκρῶν ἀπέδοσαν οἱ Βοιωτοὶ καὶ οὐκέτι ταῦτ' ἀπεκρίναντο.
 ἀπέθανον δὲ Βοιωτῶν μὲν ἐν τῇ μάχῃ ὀλίγῳ ἐλάσσους πεντακο- 2

100. 1. μεταπεμψάμενοι vorauf-
 gestellt, obgleich es nur zu dem
 Gliede mit τέ gehört. zu 1, 16. —
 ἄλλω τε κτέ. erklärt man: und
 nachdem —, brachtensie auch.
 Doch scheint mir ἄλλω auf eine
 Correlation zwischen τέ und καί
 hinzuweisen, deshalb fasse ich ἄλλω
 — πειρ. lieber als Bestimmungs-
 stück zu προσέβαλλον. So ist der
 Satz wie 5, 61, 4 προσβολὰς ἐποι-
 οῦντο, βουλόμενοι ἄλλως τε προσγενέ-
 σθαι σφίσι, καὶ ὄμηροι — ἦσαν αὐτόθι
 — κείμενοι und vieles Aehnliche. vgl.
 zu 1, 16. 110, 2. 3, 94, 3. Be. 473.

2. ἐπ' ἄκραν, sc. τὴν κεραίαν.
 — καθεῖτο. Welches Tempus? —
 τοῦ ἄλλου ξ. hängt von ἐπὶ μέγα
 ab, welches die Stelle des Subj.
 von ἐσεσιδήρωτο vertritt. zu 1, 50,
 2. Eigentl. τοῦ ἄλλου ὃ ξύλον ἦν.
 zu 2, 14, 1.

3. ἐκ πολλοῦ vom Raume.

4. τοῦ τείχους genet. part.

5. τῶν δὲ ἄλλων, sc. φρουρῶν.
 Nach diesen Angaben muss die
 96, 9 in Delion zurückgelassene
 Besatzung beträchtlich gewesen
 sein.

σίῳν, Ἀθηναίων δὲ ὀλίγω ἐλάσσους χιλίων καὶ Ἰπποκράτης ὁ στρατηγός, ψιλῶν δὲ καὶ σκευοφόρων πολὺς ἀριθμός.

3 Μετὰ δὲ τὴν μάχην ταύτην καὶ ὁ Δημοσθένης ὀλίγω ὕστερον, ὥς αὐτῷ τότε πλεύσαντι τὰ περὶ τὰς Σίφας τῆς προδοσίας πέρι οὐ προὔχωρησεν, ἔχων τὸν στρατὸν ἐπὶ τῶν νεῶν τῶν τε Ἀκαρνάνων καὶ Ἀγραιῶν καὶ Ἀθηναίων τετρακοσίους ὀπλίτας,
4 ἀπόβασιν ἐποιήσατο ἐς τὴν Σικυωνίαν. καὶ πρὶν πάσας τὰς ναῦς καταπλεῦσαι, βοηθήσαντες οἱ Σικυῶνιοι τοὺς ἀποβεβηκότας ἔτρεψαν καὶ κατεδίωξαν ἐς τὰς ναῦς, καὶ τοὺς μὲν ἀπέκτειναν, τοὺς δὲ ζῶντας ἔλαβον. τροπαῖον δὲ στήσαντες τοὺς νεκροὺς ὑποσπόνδους ἀπέδωκαν.

5 Ἀπέθανε δὲ καὶ Σιτάλκης Ὀδρυσῶν βασιλεὺς ὑπὸ τὰς αὐτὰς ἡμέρας τοῖς ἐπὶ Δηλίῳ, στρατεύσας ἐπὶ Τριβαλλοὺς καὶ νικηθεὶς μάχῃ. Σεύθης δὲ ὁ Σπαραδόκου ἀδελφιδοῦς ὢν αὐτοῦ ἐβασίλευσεν Ὀδρυσῶν τε καὶ τῆς ἄλλης Θράκης ἥσπερ καὶ ἐκεῖνος.

102. Τοῦ δ' αὐτοῦ χειμῶνος Βρασίδης ἔχων τοὺς ἐπὶ Θράκης ξυμμάχους ἐστράτευσεν ἐς Ἀμφίπολιν τὴν ἐπὶ Στρυμόνι ποταμῷ Ἀθηναίων ἀποικίαν. τὸ δὲ χωρίον τοῦτο ἐφ' οὗ νῦν ἡ πόλις ἐστὶν ἐπέειρασε μὲν πρότερον καὶ Ἀρισταγόρας ὁ Μιλήσιος, φεύγων βασιλέα Δαρεῖον, κατοικίσει, ἀλλὰ ὑπὸ Ἡδῶνων ἐξεκρούσθη, ἔπειτα δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἔτεσι δύο καὶ τριάκοντα ὕστερον, ἐποίκους μυρίους σφῶν τε αὐτῶν καὶ τῶν ἄλλων τὸν βουλόμενον πέμψαντες, οἱ διεφθάρησαν ἐν Δραβήσκῳ ὑπὸ Θρακῶν. καὶ αὐθις ἐνὸς δέοντι τριακοστῷ ἔτει ἐλθόντες οἱ Ἀθηναῖοι, Ἄγνωνος τοῦ Νικίου οἰκιστοῦ ἐκπεμφθέντος, Ἡδῶνας ἐξελάσαντες ἔκτισαν τὸ χωρίον τοῦτο, ὅπερ πρότερον Ἐννέα
4 ὁδοὶ ἐκαλοῦντο. ὠρμῶντο δὲ ἐκ τῆς Ἡϊόνης, ἣν αὐτοὶ εἶχον ἐμπόριον ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ ποταμοῦ ἐπιθαλάσσιον, πέντε καὶ εἴκοσι σταδίους ἀπέχον ἀπὸ τῆς νῦν πόλεως, ἣν Ἀμφίπολιν

101. 2. ψιλῶν δὲ καὶ σκευοφόρων, vorzügl. der Letztern, denn von Erstern nahmen überhaupt nur wenige an der Schlacht Theil: 94, 1.

3. τὰ — προδοσίας, der Plan mit Siphæ hinsichtl. des Verraths, ein auffallend umständl. Ausdruck. Zur Sache C. 89. — τῶν

— Ἀγραιῶν verb. mit τὸν στρατόν, mit τετρακοσίους ὀπλ. nur Ἀθηναίων.

5. τοῖς ἐπὶ Δ. ist Neutr. v. 129, 2. 114, 3. — ἐβασίλευσεν. zu 1, 3, 2.

102. 2. ἐπέειρασε κτέ., im J. 499 oder 497 v. Chr. — διεφθάρησαν. 1, 100, 3.

3. ἐκαλοῦντο dem Prädic. assimiliert. zu 1, 10, 1.

Ἄγνω ὠνόμασεν, ὅτι ἐπ' ἀμφοτέρω περιρρέοντος τοῦ Στρυμό-
νος, διὰ τὸ περιέχειν αὐτήν, τείχει μακρῷ ἀπολαβὼν ἐκ ποταμοῦ
ἐς ποταμὸν περιφανῇ ἐς θάλασσαν τε καὶ τὴν ἥπειρον ὥκισεν.

103. Ἐπὶ ταύτην οὖν ὁ Βρασίδης ἄρας ἐξ Ἀρυνῶν τῆς Χαλ-
κιδικῆς ἐπορεύετο τῷ στρατῷ. καὶ ἀφικόμενος περὶ δειλὴν ἐπὶ
τὸν Αὐλῶνα καὶ Βρομίσκον, ἧ ἡ Βόλβη λίμνη ἐξίησιν ἐς θάλασ-
σαν, καὶ δειπνοποιησάμενος ἐχώρει τὴν νύκτα. χειμῶν δὲ ἦν 2
καὶ ὑπένειφεν· ἧ καὶ μᾶλλον ὥρμησε, βουλόμενος λαθεῖν τοὺς
ἐν τῇ Ἀμφιπόλει πλὴν τῶν προδιδόντων. ἦσαν γὰρ Ἀργιλίων 3
τε ἐν αὐτῇ οἰκήτορες (εἰσὶ δὲ οἱ Ἀργίλιοι Ἀνδρίων ἄποικοι) καὶ
ἄλλοι οἱ ξυνέπρασσον ταῦτα, οἱ μὲν Περδίκα πειθόμενοι, οἱ
δὲ Χαλκιδεῦσιν. μάλιστα δὲ οἱ Ἀργίλιοι, ἐγγύς τε προσοικοῦν- 4
τες καὶ αἰεὶ ποτε τοῖς Ἀθηναίοις ὄντες ὑποπτοὶ καὶ ἐπιβουλεύ-
οντες τῷ χωρίῳ, ἐπειδὴ παρέτυχεν ὁ καιρὸς καὶ Βρασίδης ἦλθεν,
ἐπραξάν τε ἐκ πλείονος πρὸς τοὺς ἐμπολιτεύοντας σφῶν ἐκεῖ
ὅπως ἐνδοθήσεται ἡ πόλις, καὶ τότε δεξάμενοι αὐτὸν τῇ πόλει
καὶ ἀποστάντες τῶν Ἀθηναίων ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ κατέστησαν τὸν
στρατὸν πρὸ ἔω ἐπὶ τὴν γέφυραν τοῦ ποταμοῦ. ἀπέχει δὲ τὸ 5
πόλισμα πλεόν τῆς διαβάσεως, καὶ οὐ καθεῖτο τείχη ὥσπερ νῦν,
φυλακὴ δέ τις βραχεῖα καθειστήκει· ἦν βιασάμενος ῥαδίως ὁ
Βρασίδης, ἅμα μὲν τῆς προδοσίας οὔσης, ἅμα δὲ καὶ χειμῶνος
όντος καὶ ἀπροσδόκητος προσπεσών, διέβη τὴν γέφυραν, καὶ
τὰ ἔξω τῶν Ἀμφιπολιτῶν οἰκούντων κατὰ πᾶν τὸ χωρίον εὐθὺς
εἶχεν.

4. διὰ — αὐτήν, um sie rings
zu umfassen, einzuschliessen.
διὰ bezeichnet die Absicht: zu 2,
89, 4. Mehrere halten diese Worte
für ein Glossem. Zur Sache: Der
Fluss machte einen nach Osten
offnen Bogen; in diesem lag die
Stadt und zwar auf beiden Seiten
einer Anhöhe, sodass sie nach der
See- und Landseite hin weit sicht-
bar war. Die offne Seite schloss
nun Hagnon durch eine Mauer.

103. 4. ἐπειδὴ — ἦλθεν ist, wenn
diese Worte an der richtigen Stelle
stehn, mit Cl. nicht von dem gegen-
wärtigen Anmarsch des Brasidas
auf Amphipolis zu verstehn (wie-
wohl hierzu παρέτυχεν ὁ καιρὸς
am besten passte), sondern von
seinem Erscheinen an der thrak.

Küste vor etwa drei Monaten. Auf
diese Zeit vor seinem jetzigen
Marsche ist dann ἐκ πλείονος zu
beziehen. Hinsichtlich der Satzver-
bindung durch τὸ ἐκ πλείονος —
καὶ τότε vgl. 6, 74, 1. — πρὸ ἔω,
nur in wenigen Codd. (πρὸς ἔω hat
keiner), ist dem πρόσω vorzuziehn,
das Thuk. nirgends gebraucht. Jenes
ist die nähere Erklärung zu ἐκείνῃ
τῇ νυκτί.

5. ἀπέχει κτέ., es ist aber die
Stadt, Amphipolis nämlich, eine
weitere (eine ziemliche) Strecke
von der Brücke entfernt. —
οὐ καθεῖτο, waren nicht herab-
geführt. — ἀπροσδόκητος hat
Thuk. ungefähr gleich oft im pas-
siven, wie im activen Sinne; s.
Bétant. lexic.

104. Τῆς δὲ διαβάσεως αὐτοῦ ἄφνω τοῖς ἐν τῇ πόλει γεγενημένης, καὶ τῶν ἔξω πολλῶν μὲν ἀλισκομένων, τῶν δὲ καὶ καταφευγόντων εἰς τὸ τεῖχος, οἱ Ἀμφιπολιταὶ εἰς θόρυβον μέγαν
 2 κατέστησαν, ἄλλως τε καὶ ἀλλήλοις ὑποπτοὶ ὄντες. καὶ λέγεται Βρασίδαν, εἰ ἠθέλησε μὴ ἐφ' ἀρπαγὴν τῷ στρατῷ τραπέσθαι,
 3 ἀλλ' εὐθὺς χωρῆσαι πρὸς τὴν πόλιν, δοκεῖν ἂν ἐλεῖν. νῦν δὲ ὁ μὲν ἰδρύσας τὸν στρατὸν ἐπὶ τὰ ἔξω ἐπέδραμε, καὶ ὥς οὐδὲν
 4 αὐτῷ ἀπὸ τῶν ἐνδον ὥς προσεδέχετο ἀπέβαινε, ἡσύχαζεν· οἱ δ' ἐναντίοι τοῖς προδιδούσι, κρατοῦντες τῷ πλήθει ὥστε μὴ αὐτίκα τὰς πύλας ἀνοίγεσθαι, πέμπουσι μετὰ Εὐκλέους τοῦ στρατηγοῦ, ὅς ἐκ τῶν Ἀθηναίων παρῆν αὐτοῖς φύλαξ τοῦ χωρίου, ἐπὶ τὸν ἕτερον στρατηγὸν τῶν ἐπὶ Θράκης, Θουκυδίδην τὸν Ὀλόρου, ὅς τάδε ξυνέγραψεν, ὄντα περὶ Θάσον (ἔστι δὲ ἡ νῆσος Παρίων ἀποικία, ἀπέχουσα τῆς Ἀμφιπόλεως ἡμίσεος ἡμέρας
 5 μάλιστα πλοῦν), κελεύοντες σφίσι βοηθεῖν. καὶ ὁ μὲν ἀκούσας κατὰ τάχος ἐπὶ τὰ ναυσὶν αἰὲν εὐτυχον παροῦσαι ἔπλει, καὶ ἐβούλετο φθάσαι μάλιστα μὲν οὖν τὴν Ἀμφίπολιν, πρὶν τι ἐνδοῦναι, εἰ δὲ μή, τὴν Ἠϊόνα προκαταλαβών.

105. Ἐν τούτῳ δὲ ὁ Βρασίδης δεδιὼς καὶ τὴν ἀπὸ τῆς Θάσου τῶν νεῶν βοήθειαν καὶ πυνθανόμενος τὸν Θουκυδίδην κτήσιν τε ἔχειν τῶν χρυσείων μετάλλων ἐργασίας ἐν τῇ περὶ ταῦτα Θράκῃ καὶ ἀπ' αὐτοῦ δύνασθαι ἐν τοῖς πρώτοις τῶν ἡπειρωτῶν, ἡπείγετο προκατασχεῖν, εἰ δύναίτο, τὴν πόλιν, μὴ ἀφικνουμένου αὐτοῦ τὸ πλῆθος τῶν Ἀμφιπολιτῶν, ἐλπίσαν ἐκ θαλάσσης ξυμμαχικὸν καὶ ἀπὸ τῆς Θράκης ἀγείραντα αὐτὸν περιποιήσειν
 2 σφᾶς, οὐκέτι προσχωροῖ. καὶ τὴν ξύμβασιν μετρίαν ἐποιεῖτο, κήρυγμα τόδε ἀνειπών, Ἀμφιπολιτῶν καὶ Ἀθηναίων τῶν ἐνόντων τὸν μὲν βουλόμενον ἐπὶ τοῖς ἑαυτοῦ τῆς ἴσης καὶ ὁμοίας μετ-

104. 1. πολλῶν ist Theil des Prädic.: in Menge.

2. ἂν gehört nur zu ἐλεῖν.

4. τὸν Ὀλόρου. Ueber diesen Zusatz zu 1, 1, 1. — ἡμίσεος ἡμ. von ἡμισυ ἡμέρας, wie 83, 6 ἀνθ' ἡμίσεος τῆς τροφῆς. Einige gute Codd. u. mehrere neuere Ausgg. ἡμισείας ἡμ., was doch einer Correctur gar zu ähnlich sieht.

5. μὲν οὖν mitten im Satze. zu 3, 101, 2.

105. 1. κτήσιν verb. mit ἐργασίας: Berechtigung zum Betriebe, zur Ausbeutung. Ueber diese Goldbergwerke zu 1, 100, 2 und über den Besitztitel des Thuk. uns. Einl. S. IX. — ἀπ' αὐτοῦ, τοῦ ἔχειν τὴν κτήσιν κτέ.

2. ἐπὶ τοῖς ἑαυτοῦ, im ungestörten Besitz seines Eigenthums. — τῆς ἴσης καὶ ὁμ. zu 1, 15, 2.

έχοντα μένειν, τὸν δὲ μὴ ἐθέλοντα ἀπιέναι τὰ ἑαυτοῦ ἐκφερόμενον πέντε ἡμερῶν.

106. Οἱ δὲ πολλοὶ ἀκούσαντες ἀλλοιότεροι ἐγένοντο τὰς γνώμας, ἄλλως δὲ καὶ βραχὺ μὲν Ἀθηναίων ἐμπολιτεῦον, τὸ δὲ πλεῖον ξύμμικτον· καὶ τῶν ἔξω ληφθέντων συχνοὶ οἰκεῖοι ἔνδον ἦσαν· καὶ τὸ κήρυγμα πρὸς τὸν φόβον δίκαιον εἶναι ἐλάμβανον, οἱ μὲν Ἀθηναῖοι διὰ τὸ ἄσμενοι ἂν ἐξελθεῖν, ἡγούμενοι οὐκ ἐν ὁμοίῳ σφίσιν εἶναι τὰ δεινὰ καὶ ἅμα οὐ προσδεχόμενοι βοήθειαν ἐν τάχει, ὁ δὲ ἄλλος ὄμιλος πόλεως τε ἐν τῷ ἴσῳ οὐ στερισκόμενοι καὶ κινδύνου παρὰ δόξαν ἀφιέμενοι. ὥστε τῶν πρᾶσσόν- 2 των τῷ Βρασίδᾳ ἤδη καὶ ἐκ τοῦ φανεροῦ διαδικαιούντων αὐτά, ἐπειδὴ καὶ τὸ πλῆθος ἐώρων τετραμμένον καὶ τοῦ παρόντος Ἀθηναίων στρατηγοῦ οὐκέτι ἀκροώμενον, ἐγένετο ἡ ὁμολογία καὶ προσεδέξαντο ἐφ' οἷς ἐκήρυξεν. καὶ οἱ μὲν τὴν πόλιν τοι- 3 ούτῳ τρόπῳ παρέδοσαν, ὁ δὲ Θουκυδίδης καὶ αἱ νῆες ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ ὁπὲ κατέπλεον ἐς τὴν Ἡίονα. καὶ τὴν μὲν Ἀμφίπολιν 4 Βρασίδας ἄρτι εἶχε, τὴν δὲ Ἡίονα παρὰ νύκτα ἐγένετο λαβεῖν· εἰ γὰρ μὴ ἐβοήθησαν αἱ νῆες διὰ τάχους, ἅμα ἔω ἂν εἶχετο.

107. Μετὰ δὲ τοῦτο ὁ μὲν τὰ ἐν τῇ Ἡίονι καθίστατο, ὅπως καὶ τὸ αὐτίκα, ἣν ἐπὶ ὁ Βρασίδας, καὶ τὸ ἔπειτα ἀσφαλῶς ἔξει, δεξάμενος τοὺς ἐθελήσαντας ἐπιχωρῆσαι ἄνωθεν κατὰ τὰς σπονδάς· ὁ δὲ πρὸς μὲν τὴν Ἡίονα κατὰ τε τὸν ποταμὸν πολλοῖς 2 πλοίοις ἄφνω καταπλεύσας, εἴ πως τὴν προὔχουσαν ἄκραν ἀπὸ τοῦ τείχους λαβὼν κρατοίῃ τοῦ ἔσπλου, καὶ κατὰ γῆν ἀποπειράσας ἅμα, ἀμφοτέρωθεν ἀπεκρούσθῃ, τὰ δὲ περὶ τὴν Ἀμφίπο-

106. 1. βραχὺ — ἐμπολιτεῦον, der Nom., weil das Subj. βραχὺ wenigstens theilweise mit dem des Hauptsatzes οἱ πολλοὶ zusammenfällt. zu 1, 49, 4. — ξύμμικτον sc. ἐμπολιτεῦον. — πρὸς, in Vergleich zu. — Statt ἐλάμβανον, was mit dem Inf. schwerlich vorkommt, bieten mehrere, darunter auch gute Codd. ὑπέλαμβανον. — οὐκ ἐν ὁμοίῳ, wenn sie die Stadt verliessen, als wenn sie blieben. — ἐν τῷ ἴσῳ κτέ., im gleichen Maasse wie vorher die Stadt nicht verlierend, d. h. ihre politischen Rechte behaltend. Doch sind die Ausl. über die Beziehung

sowohl von ἐν τῷ ἴσῳ als vorher von ἐν ὁμοίῳ uneinig.

2. καὶ vor ἐκ τοῦ φανεροῦ steigend: sogar offen. — τετραμμένον, umgestimmt. v. §. 1 zu Anf. — προσεδέξαντο, sc. τὸν Βρασίδαν.

4. παρὰ νύκτα κτέ. zu 3, 49, 4. — Ueber d. Thätigkeit des Thuk. bei dieser Begebenheit vgl. die lezenswerthe Abhandlung von Classen in den krit. Bem. zu dieser St.

107. 1. ἄνωθεν, aus der obern Stadt, Amphipolis.

2. τὴν — τείχους, die von der Mauer vorspringende Landspitze. Ueber die Wortstellung zu 1, 11, 3.

3 λιν ἐξηρτύετο. καὶ Μύρκινός τε αὐτῷ προσεχώρησεν, Ἡδωνικὴ πόλις, Πιττακοῦ τοῦ Ἡδώνων βασιλέως ἀποθανόντος ὑπὸ τῶν Γοάξιος παίδων καὶ Βραυροῦς τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, καὶ Γαληψὸς οὐ πολλῷ ὕστερον καὶ Οἰσύμη· εἰσὶ δὲ αὗται Θασίων ἀποικίαι. παρῶν δὲ καὶ Περδίκκας εὐθύς μετὰ τὴν ἄλωσιν ξυγκαθίστη ταῦτα.

108. Ἐχομένης δὲ τῆς Ἀμφιπόλεως οἱ Ἀθηναῖοι ἐς μέγα δέος κατέστησαν, ἄλλως τε καὶ ὅτι ἡ πόλις αὐτοῖς ἦν ὠφέλιμος ξύλων τε ναυπηγησίμων πομπῇ καὶ χρημάτων προσόδῳ, καὶ ὅτι μέχρι μὲν τοῦ Στρυμόνος ἦν πάροδος Θεσσαλῶν διαγόντων ἐπὶ τοὺς ξυμμάχους σφῶν τοῖς Λακεδαιμονίοις, τῆς δὲ γεφύρας μὴ κρατούντων, ἄνωθεν μὲν μεγάλης οὔσης ἐπὶ πολὺ λίμνης τοῦ ποταμοῦ, τὰ δὲ πρὸς Ἡίονα τριήρεσι τηρουμένων, οὐκ ἂν δύνασθαι προελθεῖν· τότε δὲ ῥάδια ἦδη [ἐνομιζέτο] γεγενῆσθαι.
2 καὶ τοὺς ξυμμάχους ἐφοβοῦντο μὴ ἀποστῶσιν. ὁ γὰρ Βρασίδης ἐν τε τοῖς ἄλλοις μέτριον ἑαυτὸν παρεῖχε καὶ ἐν τοῖς λόγοις παν-
3 ταχοῦ ἐδήλου ὥς ἐλευθερώσων τὴν Ἑλλάδα ἐκπεμφθεῖη. καὶ αἱ πόλεις πυνθανόμεναι αἱ τῶν Ἀθηναίων ὑπήκοοι τῆς τε Ἀμφι-
πόλεως τὴν ἄλωσιν καὶ ἃ παρέχεται, τὴν τε ἐκείνου προαότητα, μάλιστα δὲ ἐπήρθησαν ἐς τὸ νεωτερίζειν, καὶ ἐπεκηρυκεύοντο πρὸς αὐτὸν κρύφα, ἐπιπαριέναι τε κελεύοντες καὶ βουλόμενοι
4 αὐτοὶ ἕκαστοι πρῶτοι ἀποστῆναι. καὶ γὰρ καὶ ἄδεια ἐφαίνετο αὐτοῖς, ἐψευσμένοις μὲν τῆς Ἀθηναίων δυνάμεως ἐπὶ τοσοῦτον

3. Γοάξιος ionische Form. zu 1, 64, 2.

108. 1. σφῶν, τῶν Ἀθ. — κρατούντων, sc. τῶν Λακεδ., gen. abs., obgleich auch zu dem folg. Inf. δύνασθαι die Lak. Subj. sind. zu 2, 83, 3. — τοῦ ποταμοῦ verb. mit ἐπὶ πολὺ: über eine weite Strecke des Flusses, ein zwar nicht unbedenkl. Hyperbaton, aber ein passenderer Sinn, als wenn man mit And. λίμνης τοῦ ποταμοῦ, ein vom Flusse gebildeter Sumpf, zusammennimmt, oder τοῦ ποταμοῦ als Subj. fasst. — τὰ πρὸς Ἡίονα, an der Seite nach Eon. — τηρουμένων, da sie beobachtet wurden, näml. die Laked. — Zu οὐκ — προελθεῖν ist aus dem obigen ἐς μέγα δέος κατέστησαν ein

ἐνόμιζον zu denken. v. C. 8, 7. 5, 29, 3. — ῥάδια, es sei leicht geworden, näml. προελθεῖν, ist Conj. von Kistemaker statt ῥαδία, was auf πάροδος bezogen sinnwidrig wäre. — [ἐνομιζέτο] hat Kistemaker mit Recht verdächtigt, weil vorher der Inf. allein steht; es kommt hinzu, dass die Codd. zwischen ἐνομιζέτο, ἐνόμιζε u. ἐνόμιζον schwanken.

3. ἃ παρέχεται, die Bedingungen, welche Brasidas bot.

4. ἐπὶ τοσοῦτον ὅση, eigentlich: ihre Täuschung über die Macht der Ath. war ebenso gross, als diese später sich zeigte, d. i. sie täuschten sich um so stärker über die Macht der Ath., je grösser diese später sich zeigte.

ὅση ὕστερον διεφάνη, τὸ δὲ πλεόν βουλήσει κρίνοντες ἀσφαεῖ ἢ
 προνοίᾳ ἀσφαλεῖ, εἰωθότες οἱ ἄνθρωποι οὐ μὲν ἐπιθυμοῦσιν
 ἐλπίδι ἀπερισκέπτῳ διδόναι, ὃ δὲ μὴ προσίενται λογισμῷ αὐτο-
 κράτορι διωθεῖσθαι. ἅμα δὲ τῶν Ἀθηναίων ἐν τοῖς Βοιωτοῖς 5
 νεωστὶ πεπληγμένων καὶ τοῦ Βρασίδου ἐφορκὰ καὶ οὐ τὰ ὄντα
 λέγοντος, ὡς αὐτῷ ἐπὶ Νίσαιαν τῇ ἑαυτοῦ μόνη στρατιᾷ οὐκ
 ἠθέλησαν οἱ Ἀθηναῖοι ξυμβαλεῖν, ἐθάρσουν καὶ ἐπίστευον μη-
 δένα ἂν ἐπὶ σφᾶς βοηθῆσαι· τὸ δὲ μέγιστον, διὰ τὸ ἡδονὴν ἔχον 6
 ἐν τῷ αὐτίκα καὶ ὅτι τὸ πρῶτον Λακεδαιμονίων ὀργώντων ἔμελ-
 λον πειράσεσθαι, κινδυνεύειν παντὶ τρόπῳ ἐτοῖμοι ἦσαν. ὧν
 αἰσθόμενοι οἱ μὲν Ἀθηναῖοι φυλακὰς, ὡς ἐξ ὀλίγου καὶ ἐν χει-
 μῶνι, διέπεμπον ἐς τὰς πόλεις, ὃ δὲ ἐς τὴν Λακεδαίμονα ἐφι-
 έμενος στρατιάν τε προσαποστέλλειν ἐκέλευε καὶ αὐτὸς ἐν τῷ
 Στρυμόνι ναυπηγίαν τριήρων παρεσκευάζετο. οἱ δὲ Λακεδαιμό- 7
 νιοι τὰ μὲν καὶ φθόνῳ ἀπὸ τῶν πρώτων ἀνδρῶν οὐχ ὑπηρέτη-
 σαν αὐτῷ, τὰ δὲ καὶ βουλόμενοι μᾶλλον τοὺς τε ἄνδρας τοὺς
 ἐκ τῆς νήσου κομίσασθαι καὶ τὸν πόλεμον καταλῦσαι.

109. Τοῦ δ' αὐτοῦ χειμῶνος Μεγαρῆς τε τὰ μακρὰ τείχη,
 ἃ σφῶν οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον, κατέσκαψαν ἐλόντες ἐς ἔδαφος, καὶ
 Βρασίδας μετὰ τὴν Ἀμφιπόλεως ἄλωσιν ἔχων τοὺς ξυμμάχους
 στρατεύει ἐπὶ τὴν Ἀκτὴν καλουμένην. ἔστι δὲ ἀπὸ τοῦ βασιλέως 2
 διορύγματος ἔσω προὔχουσα, καὶ ὁ Ἄθως αὐτῆς ὄρος ὑψηλὸν
 τελευτᾷ ἐς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος. πόλεις δὲ ἔχει Σάνην μὲν Ἀν- 3
 δρίων ἀποικίαν παρ' αὐτὴν τὴν διώρυχα, ἐς τὸ πρὸς Εὐβοίαν
 πέλαγος τετραμμένην, τὰς δὲ ἄλλας Θύσσον καὶ Κλεωνὰς καὶ

— κρίνοντες. Ueb. den Nom. zu 2, 53, 4. — εἰωθότες οἱ ἄ. Ueb. diesen Nom. zu 1, 49, 4. — διδόναι scheint mir der Symmetrie mit dem Folg. wegen besser transit. gefasst zu werden (hingeben, anheimstellen. v. 2, 42, 4 ἐλπίδι τὸ ἀφανὲς τοῦ κατορθώσιν ἐπιτρέψαντες), als mit dem Schol. und And. intrans. (huldigen).

5. οὐ τὰ ὄντα. zu 85, 7. — ἐπὶ Νίσαιαν wohl darum, weil βοηθήσαντι vorschwebte, wie es 85, 7 heisst ἐπὶ Νίσαιαν ἑμοῦ βοηθήσαντος.

6. διὰ τὸ ἡδονὴν ἔχον, wegen des Ansprechenden der Sache, oder: weil die Sache ange-

nehm war. — ὡς — χειμῶνι restringierend. zu 96, 1. — ἐφιέμενος, auftragend, Aufträge gebend — ein sonst nur dichterischer Gebrauch. Andere erklären: dringend, wo dann ἐς τὴν Λακ. mit ἐκέλευε zu verbinden wäre. — ἐκέλευε. zu 1, 26, 1.

7. φθόνῳ ἀπό. vgl. ἀρχὴ ὑπὸ τοῦ πρώτου ἀνδρός u. A. zu 1, 130, 1.

109. 1. τε τὰ Conj. v. Haacke für τὰ τε. — εἶχον. 69, 4.

2. βασιλέως, Xerxes. Herod. 7, 22, wo auch ἔσω ebenso gebraucht ist, wie hier. — αὐτῆς scheint von τελευτᾷ abzuhängen (vgl. 3, 104, 5): bildet das Ende derselben.

4 Ἀρκοθῶνους καὶ Ὀλόφυξον καὶ Δῖον· αἱ οἰκοῦνται ξυμμίκτοις
 ἔθνεσι βαρβάρων διγλώσσων, καὶ τι καὶ Χαλκιδικὸν ἐνὶ βραχὺ,
 τὸ δὲ πλεῖστον Πελασγικόν, τῶν καὶ Αἰμυρόν ποτε καὶ Ἀθήνας
 Τυρσηνῶν οἰκησάντων, καὶ Βισαλτικόν καὶ Κρηστωνικόν καὶ
 5 Ἡδῶνες· κατὰ δὲ μικρὰ πολίσματα οἰκοῦσιν. καὶ οἱ μὲν πλείους
 προσεχώρησαν τῷ Βρασίδῃ, Σάνη δὲ καὶ Δῖον ἀντέστη, καὶ
 αὐτῶν τὴν χώραν ἐμμείνας τῷ στρατῷ ἐδήουν.

110. Ὡς δ' οὐκ ἐσήκουνον, εὐθὺς στρατεύει ἐπὶ Τορώνην
 τὴν Χαλκιδικήν, κατεχομένην ὑπὸ Ἀθηναίων· καὶ αὐτὸν ἄνδρες
 ὀλίγοι ἐπήγοντο, ἐτοῖμοι ὄντες τὴν πόλιν παραδοῦναι. καὶ ἀφι-
 κόμενος νυκτὸς ἔτι καὶ περὶ ὄρθρον τῷ στρατῷ ἐκαθέζετο πρὸς
 τὸ Διοσκούρειον, ὃ ἀπέχει τῆς πόλεως τρεῖς μάλιστα σταδίους.
 2 τὴν μὲν οὖν ἄλλην πόλιν τῶν Τορωναίων καὶ τοὺς Ἀθηναίους
 τοὺς ἐμφρουροῦντας ἔλαθεν· οἱ δὲ πρᾶσσοντες αὐτῷ εἰδότες ὅτι
 ἦξοι, καὶ προελθόντες τινὲς αὐτῶν λάθρα ὀλίγοι ἐτήρουν τὴν
 πρόσοδον, καὶ ὥς ἦσθοντο παρόντα, ἐσκομίζουσι παρ' αὐτοὺς
 ἐγχειρίδια ἔχοντας ἄνδρας ψιλοὺς ἑπτά (τοσοῦτοι γὰρ μόνοι ἄν-
 δρῶν εἴκοσι τὸ πρῶτον ταχθέντων οἱ κατέδεισαν ἐσελθεῖν· ἦρχε
 δὲ αὐτῶν Λυσίστρατος Ὀλύνθιος), οἱ διαδύντες διὰ τοῦ πρὸς
 τὸ πέλαγος τείχους καὶ λαθόντες τοὺς τε ἐπὶ τοῦ ἀνώτατα φυ-
 λακτηρίου φρουροὺς, οὔσης τῆς πόλεως πρὸς λόφον, ἀναβάντες
 διέφθειραν καὶ τὴν κατὰ Καναστραῖον πυλίδα διήρουν.

111. Ὁ δὲ Βρασίδης τῷ μὲν ἄλλῳ στρατῷ ἡσύχαζεν ὀλίγον
 προελθών, ἑκατὸν δὲ πελταστὰς προπέμπει, ὅπως, ὅποτε πύλαι
 τινὲς ἀνοιχθεῖεν καὶ τὸ σημεῖον ἀρθείη ὃ ξυνέκειτο, πρῶτοι ἐσ-
 2 δράμοιεν. καὶ οἱ μὲν χρόνου ἐγγιγνομένου καὶ θαυμάζοντες κατὰ
 μικρὸν ἔτυχον ἐγγὺς τῆς πόλεως προσελθόντες· οἱ δὲ τῶν Τορω-

4. διγλώσσων, indem sie ausser ihrer Muttersprache auch griechisch verstanden. — τῶν — οἰκησάντων. „Dem hellenischen Mutterlande angehörige Tyrrhener sind allein die pelasgischen Burgbauer in Athen, die, vertrieben von da, nach Lemnos, Imbros und (Müller (Orchom. Beil. 4. 438) Skyros zogen, von da später nach Thrakien. Herod. 1, 57. Thuk. 4, 109.“ Wachsmuth Hell. Alterth. 1, S. 779. 2. A. Ueb. die Stellung von οἰκησάντων zu 1, 11, 3. — ἐμμείνας — ἐδήουν. zu 2, 19, 2.

110. 2. „προελθόντες für προσελθόντες einige Handschr. Dem letztern widerspricht ἐτήρουν τὴν πρόσοδον. Der Sinn: sie gingen hinaus“. K. Durch καὶ προελθ. — ὀλίγοι wird dem vorangegangenen weitem Subj. ein engeres beigeordnet. — διαδύντες — λαθόντες. Warum dies mögl. war, zeigt 112, 2. — Καναστραῖον ist ein Vorgebirge auf der Halbinsel Pallene, der auf Sithonia gelegenen Stadt Torone gegenüber. Daher diese Bezeichnung der Pforte.

ναίων ἐνδοθεν παρασκευάζοντες μετὰ τῶν ἐσεληλυθόντων, ὥς αὐτοῖς ἢ τε πυλῖς διήρητο καὶ αἱ κατὰ τὴν ἀγορὰν πύλαι τοῦ μοχλοῦ διακοπέντος ἀνεώγοντο, πρῶτον μὲν κατὰ τὴν πυλίδα τινὰς περιαγαγόντες ἐσεκόμισαν, ὅπως κατὰ νώτου καὶ ἀμφοτέρωθεν τοὺς ἐν τῇ πόλει οὐδὲν εἰδóτας ἐξαπίνης φοβήσειαν, ἔπειτα τὸ σημεῖόν τε τοῦ πυρός, ὥς εἶρητο, ἀνέσχον καὶ διὰ τῶν κατὰ τὴν ἀγορὰν πυλῶν τοὺς λοιποὺς ἤδη τῶν πελταστῶν ἐσεδέχοντο.

112. Καὶ ὁ Βρασίδης ἰδὼν τὸ ξύνθημα ἔθει δρόμῳ, ἀναστήσας τὸν στρατὸν ἐμβοήσαντά τε ἀθρόον καὶ ἐκπληξιν πολλήν τοῖς ἐν τῇ πόλει παρασχόντα. καὶ οἱ μὲν κατὰ τὰς πύλας εὐθύς 2 ἐσέπιπτον, οἱ δὲ κατὰ δοκοὺς τετραγώνους, αἱ ἔτυχον τῷ τείχει πεπτωκότι καὶ οἰκοδομουμένῳ πρὸς λίθων ἀνολκὴν προσκειμέναι. Βρασίδης μὲν οὖν καὶ τὸ πλῆθος εὐθύς ἄνω καὶ ἐπὶ τὰ 3 μετέωρα τῆς πόλεως ἐτράπετο, βουλόμενος κατ' ἄκρας βεβαίως ἐλεῖν αὐτήν· ὁ δὲ ἄλλος ὄμιλος κατὰ πάντα ὁμοίως ἐσκεδάννυντο.

113. Τῶν δὲ Τορωναίων γιγνομένης τῆς ἀλώσεως τὸ μὲν πολὺ οὐδὲν αἰδὼς ἐθορυβεῖτο, οἱ δὲ πράσσοντες καὶ οἷς ταῦτα ἤρεσκε μετὰ τῶν ἐσελθόντων εὐθύς ἦσαν. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι (ἔτυ- 2 χον γὰρ ἐν τῇ ἀγορᾷ ὀπλῖται καθεύδοντες ὥς πεντήκοντα) ἐπειδὴ ἦσθοντο, οἱ μὲν τινες ὀλίγοι διαφθείρονται ἐν χερσὶν αὐτῶν, τῶν δὲ λοιπῶν οἱ μὲν περὶ, οἱ δὲ ἐς τὰς ναῦς, αἱ ἐφρούρουν δύο, καταφυγόντες διασώζονται ἐς τὴν Αἴκνυθον τὸ φρούριον, ὃ εἶχον αὐτοὶ καταλαβόντες ἄκρον τῆς πόλεως ἐς τὴν θάλασσαν

111. 2. αἱ κατὰ τὴν ἀγ. π., an der der Pforte entgegengesetzten Seite der Stadt, also an der Landseite. Hier lauerten die heimlich herangekommenen Peltasten, und von hier aus führte man einige derselben um die Stadt herum nach der Pforte. — τοῦ μοχλοῦ διακοπέντος. zu 2, 4, 3. — ἀνέσχον. Zu Classens Veränderung des völlig genügenden Ao. in das Impf. ἀνίσχον (gebilligt v. Stahl) sehe ich schlechterdings keinen Grund. 3, 22, 8 ist das Sachverhältniss ein ganz anderes.

112. 3. τὸ πλῆθος, die Mehrzahl der Soldaten. — βουλόμενος nach Βρασίδης καὶ τὸ πλῆθος. zu 72, 4. 3, 109, 2. — κατ' ἄκρας

hier wohl im eigentl. Sinne: von oben her; vgl. Herod. 6, 82, 3. Die gewöhnl. Bedeutung: vollständig erklärt sich leicht aus dieser ursprünglichen.

113. 2. καθεύδοντες. Dass sie vor Tagesanbruch, wo der Ueberfall geschah, noch schliefen (ganz derselbe Fall wie 3, 112, 3. 4, 32, 1 ἐν ταῖς εὐναῖς ἔτι), ist keinem Erklärer aufgefallen ausser Cl., welcher gegen die Hdschr. ἐκκαθεύδοντες „excubias agentes“ (nur aus Xen. Hell. 2, 4, 24 bekannt), schreibt. — αὐτῶν verb. mit οἱ μὲν τινες. — αὐτοί, selbst, allein, — ἐς τὴν θ. ἀπειλ. prägnanter Ausdruck für ἐς τὴν θάλασσαν ἀνέχον

3 ἀπειλημμένον ἐν στενῷ ἰσθμῷ. κατέφυγον δὲ καὶ τῶν Τορωναίων ἐς αὐτοὺς ὅσοι ἦσαν σφίσιν ἐπιτήδαιοι.

114. Γεγενημένης δὲ ἡμέρας ἤδη καὶ βεβαίως τῆς πόλεως ἐχομένης ὁ Βρασίδης τοῖς μὲν μετὰ τῶν Ἀθηναίων Τορωναίοις καταπεφευγόσι κήρυγμα ἐποιήσατο τὸν βουλόμενον ἐπὶ τὰ ἑαυτοῦ ἐξελθόντα ἀδεῶς πολιτεύειν, τοῖς δὲ Ἀθηναίοις κήρυκα προσπέμψας ἐξιέναι ἐκέλευσεν ἐκ τῆς Ληκύθου ὑποσπόνδους καὶ
2 τὰ ἑαυτῶν ἔχοντας ὥς οὔσης Χαλκιδέων. οἱ δὲ ἐκλείψειν μὲν οὐκ ἔφασαν, σπείσασθαι δὲ σφίσιν ἐκέλευον ἡμέραν τοὺς νεκροὺς ἀνελέσθαι. ὁ δὲ ἐσπείσατο δύο. ἐν ταύταις δὲ αὐτός τε τὰς ἐγ-
3 γὺς οἰκίας ἐκρατύνατο καὶ Ἀθηναῖοι τὰ σφέτερα. καὶ ξύλλογον τῶν Τορωναίων ποιήσας ἔλεξε τοῖς ἐν τῇ Ἀκάνθῳ παραπλήσια, ὅτι οὐ δίκαιον εἶη οὔτε τοὺς πράξαντας πρὸς αὐτὸν τὴν λῆψιν τῆς πόλεως χείρους οὐδὲ προδότας ἡγεῖσθαι (οὐδὲ γὰρ ἐπὶ δουλείᾳ οὐδὲ χρήμασι πεισθέντας δρᾶσαι τοῦτο, ἀλλ' ἐπὶ ἀγαθῷ καὶ ἐλευθερίᾳ τῆς πόλεως), οὔτε τοὺς μὴ μετασχόντας οἶεσθαι μὴ τῶν αὐτῶν τεύξεσθαι· ἀφίχθαι γὰρ οἱ διαφθερῶν οὔτε πόλιν
4 οὔτε ἰδιώτην οὐδένα. τὸ δὲ κήρυγμα ποιήσασθαι τούτου ἕνεκα τοῖς παρ' Ἀθηναίους καταπεφευγόσιν, ὥς ἡγούμενος οὐδὲν χείρους τῇ ἐκείνων φιλίᾳ· οὐδ' ἂν σφῶν πειρασσάμενους αὐτοὺς τῶν Λακεδαιμονίων δοκεῖν ἦσσον, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον, ὅσῳ δικαιότερα πράσσουσιν, εὖνους ἂν σφίσι γενέσθαι, ἀπειρία δὲ νῦν
5 πεφοβῆσθαι. τοὺς τε πάντας παρασκευάζεσθαι ἐκέλευσεν ὥς βεβαίους τε ἐσομένους ξυμμάχους καὶ τὸ ἀπὸ τοῦδε ἤδη ὅ τι ἂν ἁμαρτάνωσιν αἰτίαν ἔξοντας· τὰ δὲ πρότερα οὐ σφεῖς ἀδικεῖσθαι, ἀλλ' ἐκείνους μᾶλλον ὑπ' ἄλλων κρεισσόνων, καὶ ξυγγνώμην εἶναι εἴ τι ἤναντιοῦντο.

115. Καὶ ὁ μὲν τοιαῦτα εἰπὼν καὶ παραθαρσύνας διελθου-

καὶ ἀπειλημμένον. — ἐν στενῷ ἰσθμῷ. Die Abtrennung findet statt in der Landenge. Auch 120, 3 τῆς Παλλήνης ἐν τῷ ἰσθμῷ ἀπειλημμένης. Nur scheinbar bedeutet ἐν vermittelt, durch. v. 7, 8, 2. 11, 1.

3. σφίσιν, i. e. τοῖς Ἀθ., die das Hauptsubj. der ganzen Erzählung sind. zu 1, 30, 3.

114. 1. καταπεφευγόσι. Ueb. die Stellung zu 1, 11, 3. — ἐξελθόντα, sc. ἐκ τῆς Ληκύθου.

3. τοῖς ἐν τῇ Ἀκ. von τὰ ἐν τῇ Ἀκ. C. 85—87.

4. ὥς ἡγούμενος, quippe qui existimaret. v. 6, 32, 3. 7, 40, 2. — ἂν — ἄν. zu 1, 36, 3. — τῶν Λακ. ist Appos. zu σφῶν. v. 2, 29, 3.

5. τὸ ἀπὸ τοῦδε adverb: von jetzt an. — αἰτίαν ἔξοντας, würden sie die Verantwortung haben. Der Genet. hiezu liegt in ὅ τι, d. i. τούτου ὅ. — σφεῖς, οἱ Λακ. — ἐκείνους, τοὺς Τορωναίους. — ἄλλων, τῶν Ἀθ.

σῶν τῶν σπονδῶν τὰς προσβολὰς ἐποιεῖτο τῇ Ληκύθῳ· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἡμύναντό τε ἐκ φαύλου τειχίσματος καὶ ἀπ' οἰκιῶν ἐπάλξεις ἐχουσῶν. καὶ μίαν μὲν ἡμέραν ἀπεκρούσαντο· τῇ δ' 2 ὕστεραίᾳ μηχανῆς μελλούσης προσάξεσθαι αὐτοῖς ἀπὸ τῶν ἐναντίων, ἀφ' ἧς πῦρ ἐνήσειν διεννοοῦντο ἐς τὰ ξύλινα παραφράγματα, καὶ προσιόντος ἤδη τοῦ στρατεύματος, ἣ ὦντο μάλιστα αὐτοὺς προσκομιεῖν τὴν μηχανὴν καὶ ἣν ἐπιμαχώτατον, πύργον ξύλινον ἐπ' οἴκημα ἀντέστησαν, καὶ ὕδατος ἀμφορέας πολλοὺς καὶ πίθους ἀνεφόρησαν καὶ λίθους μεγάλους, ἄνθρωποί τε πολλοὶ ἀνέβησαν. τὸ δὲ οἶκημα λαβὼν μεῖζον ἄχθος ἑξαπίνης 3 κατερράγη καὶ ψόφου πολλοῦ γενομένου τοὺς μὲν ἐγγὺς καὶ ὁρῶντας τῶν Ἀθηναίων ἐλύπησε μᾶλλον ἢ ἐφόβησεν, οἱ δὲ ἄποθεν, καὶ μάλιστα οἱ διὰ πλείστου, νομίσαντες ταύτῃ ἐαλωκέναι ἤδη τὸ χωρίον φυγῇ ἐς τὴν θάλασσαν καὶ τὰς ναῦς ὥρμησαν.

116. Καὶ ὁ Βρασίδας ὥς ἦσθετο αὐτοὺς ἀπολείποντάς τε τὰς ἐπάλξεις καὶ τὸ γιγνόμενον ὁρῶν, ἐπιφερόμενος τῷ στρατῷ εὐθὺς τὸ τεῖχος λαμβάνει, καὶ ὅσους ἐγκατέλαβε διέφθειρεν. καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι τοῖς τε πλοίοις καὶ ταῖς ναυσὶ τούτῳ τῷ 2 τρόπῳ ἐκλιπόντες τὸ χωρίον ἐς Παλλήνην διεκομίσθησαν· ὁ δὲ Βρασίδας (ἔστι γὰρ ἐν τῇ Ληκύθῳ Ἀθηναῖς ἱερὸν, καὶ ἔτυχε κηρύξας, ὅτε ἔμελλε προσβάλλειν, τῷ ἐπιβάντι πρώτῳ τοῦ τείχους τριάκοντα μνᾶς ἀργυρίου δώσειν) νομίσας ἄλλῳ τινὶ τρόπῳ ἢ ἀνθρωπείῳ τὴν ἄλωσιν γενέσθαι, τὰς τε τριάκοντα μνᾶς τῇ θεῷ ἀπέδωκεν ἐς τὸ ἱερὸν καὶ τὴν Λήκυθον καθελὼν καὶ ἀνασκευάσας τέμενος ἀνῆκεν ἅπαν. καὶ ὁ μὲν τὸ λοιπὸν τοῦ χειμῶνος 3 ἅ τε εἶχε τῶν χωρίων καθίστατο καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπεβούλευε· καὶ τοῦ χειμῶνος διελθόντος ὄγδοον ἔτος ἐτελεύτα τῷ πολέμῳ.

115. 1. τέ nach ἡμύναντο ist so gestellt, als wenn das entsprechende Satzglied sein eignes Verb. haben sollte. Das Umgekehrte zu 1, 16.

2. προσάξεσθαι im passiv. Sinne. — ἐνήσειν. Ueb. das Fut. zu 1, 27, 3.

3. οἱ διὰ πλείστου, die Entferntesten.

116. 1. τέ ist umgestellt. zu 1, 16.

2. τοῖς — ναυσί. Auch 2, 84, 2. 6, 65, 2 werden πλοῖα und νῆες neben einander gestellt, doch in der umgekehrten Ordnung. νῆες sind Kriegsschiffe, πλοῖα klei-

nere Fahrzeuge, die jene begleiten. Von Kriegsschiffen waren hier nur zwei vorhanden: 113, 2. — ἔστι γὰρ κτέ. Die Parenthese ist voraufgeschickt. — ἀνασκευάσας wohl: nachdem er hatte aufräumen lassen. Das Med. 1, 18, 2, wo der Schol. erklärt: τὰ σκευῆ ἀναλαβόντες. — τέμενος, als heiligen Bezirk.

3. ἐτελεύτα τῷ πολέμῳ. Diese kürzere Abschlussformel des Kriegsjahres findet sich ausser an dieser St. nur im fünften Buche in den fünf Jahren der Zwischenzeit zwi-

117. Λακεδαιμόνιοι δὲ καὶ Ἀθηναῖοι ἅμα ἦρι τοῦ ἐπιγιγνο-
 μένου θέρους εὐθύς ἐκεχειρίαν ἐποιήσαντο ἐνιαύσιον, νομίσαν-
 τες Ἀθηναῖοι μὲν οὐκ ἂν ἔτι τὸν Βρασίδαυ σφῶν προσαποστήσαι
 οὐδὲν πρὶν παρασκευάσαιντο καθ' ἡσυχίαν, καὶ ἅμα, εἰ καλῶς
 σφίσιν ἔχοι, καὶ ξυμβῆναι τὰ πλείω, Λακεδαιμόνιοι δὲ ταῦτα
 τοὺς Ἀθηναίους ἡγούμενοι ἅπερ ἔδεισαν φοβεῖσθαι, καὶ γενο-
 μένης ἀνακωχῆς κακῶν καὶ ταλαιπωρίας μᾶλλον ἐπιθυμήσειν
 2 αὐτοὺς πειρασαμένους ξυναλλαγῆναί τε καὶ τοὺς ἄνδρας σφίσιν
 γὰρ δὴ ἄνδρας περὶ πλείονος ἐποιοῦντο κομίσασθαι, ὥς ἔτι Βρα-
 σίδας εὐτύχει, καὶ ἔμελλον ἐπὶ μεῖζον χωρήσαντος αὐτοῦ καὶ ἀν-
 τίπαλα καταστήσαντος τῶν μὲν στέρεσθαι, τοῖς δ' ἐκ τοῦ ἴσου
 3 ἀμυνόμενοι κινδυνεύειν [καὶ κρατήσκειν]. γίγνεται οὖν ἐκεχειρία
 αὐτοῖς τε καὶ τοῖς ξυμμάχοις ἥδε.

118. „Περὶ μὲν τοῦ ἱεροῦ καὶ τοῦ μαντείου τοῦ Ἀπόλλω-
 νος τοῦ Πυθίου δοκεῖ ἡμῖν χρῆσθαι τὸν βουλόμενον ἀδόλως καὶ
 2 ἀδεῶς κατὰ τοὺς πατέριους νόμους. τοῖς μὲν Λακεδαιμονίοις

schen dem Frieden des Nikias und dem sicilischen Zuge, wo einmal sogar die Formel ganz fehlt und nur steht: καὶ τὸ θέρους ἦρχε τοῦ ἐνδεκάτου ἔτους 5, 24, 2. Unsrer Formel am nächsten steht 2, 47, 1 πρῶτον ἔτος τοῦ πολέμου τοῦδε ἐτελεύτα. Sonst immer τῷ πολέμῳ ἐτελεύτα τῷδε ὃν Θουκ. ξυνέγραψεν, doch zweimal mit der kleinen Aenderung: ἐτελεύτα τῷ πολέμῳ τῷδε (2, 70. 6, 7). Einmal ist dem Zahlwort der Art. beigesetzt: 2, 70 τὸ δεύτερον ἔτος, den Krüg. wegen der übrigen Stellen verdächtigt.

117. 1. καὶ ξυμβῆναι, Ao. nach νομίσ. im Sinn des Fut. zu 3, 46, 2. — ἅπερ ἔδεισαν, nämlich dass Brasidas, wenn sie keinen Waffenstillstand schlossen, ihnen noch mehr Städte abtrünnig machen würde. — πειρασαμένους, sc. τῆς ἀνακωχῆς.

2. τοὺς γὰρ δὴ κτέ. Von dieser höchst controversen Stelle, deren letzte, wie es scheint, unhaltbare Worte ich mit Kr. eingeklammert habe, ohne ihm jedoch in der sonstigen Erklärung folgen zu können, begnüge ich mich durch Ueber-

setzung den mir wahrscheinlichsten Sinn anzugeben: „die Gefangenen näml. wiederzuerhalten, darauf legten sie um so mehr Werth, da Bras. noch immer glücklich war und sie zu erwarten hatten, wenn er weiter vorschritte und ein Gleichgewicht herstellte (zw. Athen und Sparta), jener (der Gefangenen) beraubt zu werden, diese aber (ihre übrigen Truppen), mit gleichen Kräften kämpfend, zu gefährden.“

118. In diesem Document hat man sich den verschiedenen Ursprung der offenbar nicht homogenen Bestandtheile herauszufinden nicht ohne Erfolg bemüht. Vermuthl. umfasste der ursprüngliche, von beiderseitigen Bevollmächtigten redigierte Entwurf nur §. 1. 3. 5—8 und von 10 die Worte: αἱ — ἔσονται. Die Spartaner, im Einverständnisse mit ihren Bundesgenossen, setzten hinzu §. 2. 4. 9 und von 10 die Worte: οἱ — κελεύετε. So vervollständigt ward das Ganze in Athen genehmigt und hier §. 11 ff., die Ratification enthaltend, hinzugefügt.

1. χρῆσθαι, sc. αὐτῷ.

ταῦτα δοκεῖ καὶ τοῖς ξυμμάχοις τοῖς παροῦσι· Βοιωτοὺς δὲ καὶ
 Φωκέας πείσειν φασὶν ἐς δύναμιν προσκηρυκευόμενοι. περὶ δὲ 3
 τῶν χρημάτων τοῦ θεοῦ ἐπιμελεῖσθαι ὅπως τοὺς ἀδικοῦντας ἐξ-
 ευρήσομεν, ὀρθῶς καὶ δικαίως τοῖς πατρίοις νόμοις χρώμενοι
 καὶ ἡμεῖς καὶ ὑμεῖς καὶ τῶν ἄλλων οἱ βουλόμενοι, τοῖς πατρίοις
 νόμοις χρώμενοι πάντες. περὶ μὲν οὖν τούτων ἔδοξε Λακεδαι- 4
 μονίοις καὶ τοῖς ξυμμάχοις κατὰ ταῦτα· τάδε δὲ ἔδοξε Λακεδαι-
 μονίοις καὶ τοῖς ξυμμάχοις, ἐὰν σπονδὰς ποιῶνται οἱ Ἀθηναῖοι,
 ἐπὶ τῆς αὐτῶν μένειν ἑκατέρους ἔχοντας ἅπερ νῦν ἔχομεν, τοὺς
 μὲν ἐν τῷ Κορυφασίῳ ἐντὸς τῆς Βουφράδος καὶ τοῦ Τομέως μέ-
 νοντας, τοὺς δὲ ἐν Κυθήροις μὴ ἐπιμισγομένους ἐς τὴν ξυμμα-
 χίαν, μήτε ἡμᾶς πρὸς αὐτοὺς μήτε αὐτοὺς πρὸς ἡμᾶς, τοὺς δὲ
 ἐν Νισαίᾳ καὶ Μινώᾳ μὴ ὑπερβαίνοντας τὴν ὁδὸν τὴν ἀπὸ τῶν
 πυλῶν τῶν παρὰ τοῦ Νίσου ἐπὶ τὸ Ποσειδώνιον, ἀπὸ δὲ τοῦ
 Ποσειδωνίου εὐθὺς ἐπὶ τὴν γέφυραν τὴν ἐς Μινώαν (μηδὲ Με-
 γαρέας καὶ τοὺς ξυμμάχους ὑπερβαίνειν τὴν ὁδὸν ταύτην), καὶ
 τὴν νῆσον, ἣνπερ ἔλαβον οἱ Ἀθηναῖοι, ἔχοντας, μηδὲ ἐπιμισγο-
 μένους μηδετέρους μηδετέρωσσε, καὶ τὰ ἐν Τροιζήνι, ὅσαπερ νῦν
 ἔχουσι καὶ οἷα ξυνέθεντο πρὸς Ἀθηναίους. καὶ τῇ θαλάσῃ 5
 χρωμένους, ὅσα ἂν κατὰ τὴν ἑαυτῶν καὶ κατὰ τὴν ξυμμαχίαν,

2. τοῖς παροῦσι. C. 119.

4. Die Worte: κατὰ ταῦτα· —
 ξυμμάχοις stehen nur in drei Codd.;
 doch erfordert sie der Zusammen-
 hang. Mehrere Hdschr. haben vor
 dem ersten ξυμμ. noch ἄλλοις, zwei
 vor dem zweiten, an sich zulässig
 (zu 2, 14, 1), jedoch mit den übr-
 igen vier Stellen dieser Urkunde
 nicht im Einklang. — τοὺς μὲν —
 τοὺς δὲ κτέ. Die einzelnen, in
 Feindeslande stehenden Truppen-
 theile der Ath. werden durch diesen
 §. in Demarcationslinien einge-
 schlossen. Für Sparta ist derselbe
 in sofern günstig, als eine entspre-
 chende Beschränkung für Brasidas
 nicht ausdrückl. stipuliert wird,
 wie man wegen ἑκατέρους κτέ. er-
 warten sollte. — Κορυφασίῳ. C. 3 ff.
 — Κυθήροις. C. 54. — μήτε —
 πρὸς ἡμᾶς. Ohne diesen Zusatz
 würde sich μὴ — ξυμμαχίαν nur
 auf die genannten Ath. beziehn. —
 Νισαίᾳ καὶ Μινώᾳ. C. 67. 69 ff. —
 παρὰ τοῦ Νίσου, ungewiss ob ein

Tempel oder ein Standbild des Ni-
 sos. Der Genet. „scheint entschuld-
 bar als eine durch die vorang. Ge-
 netivbestimmung τὴν ἀπὸ τῶν πυ-
 λῶν veranlasste Attraction: es
 schwebt auch hier noch der Begriff
 des von einem Punkte ausgehen-
 den Weges vor, wie wenn wir
 sagen wollten: „Der Weg vom
 Thore vom Nisostempel“ statt: „am
 Nisost.“ E. Doch würde dies nur
 von ἀπὸ τοῦ Νισαίου, was mehrere
 Codd., darunter ein guter, haben,
 gelten, da παρὰ mit dem Genetiv
 wohl das örtl. Ausgehen nicht be-
 zeichnen kann. Haacke vermuthet
 τῷ Νίσου, Dobree τὸ Νίσου oder
 τὸ τοῦ Νίσου. — γέφυραν. 3, 51,
 3. — μηδὲ Μεγ. nachträgl. Zusatz
 und ohne grammat. Zusammenhang
 mit der Participialconstr. — Τροι-
 ζήνι. 45, 2. — ξυνέθεντο, sc. οἱ
 Τροιζήνιοι.

5. ὅσα ἂν, sc. χρῶνται αὐτῇ. zu
 1, 111, 1. — ἐς — μέτρα, Lasten
 führend bis zu.

Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς ξυμμάχους πλεῖν μὴ μακροῦ νηί, ἄλλω
 6 δὲ κωπήρει πλοίῳ, ἐς πεντακόσια τάλαντα ἄγοντι μέτρα. κήρυκι
 δὲ καὶ πρεσβείᾳ καὶ ἀκολούθοις, ὅποσους ἂν δοκῇ, περὶ κατα-
 λύσεως τοῦ πολέμου καὶ δικῶν ἐς Πελοπόννησον καὶ Ἀθήναζε
 σπονδὰς εἶναι ἰοῦσι καὶ ἀπιοῦσι, καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασ-
 7 σαν. τοὺς δὲ αὐτομόλους μὴ δέχεσθαι ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ, μήτε
 8 ἐλεύθερον μήτε δοῦλον, μήτε ἡμᾶς μήτε ὑμᾶς. δίκας τε διδόναι
 ὑμᾶς τε ἡμῖν καὶ ἡμᾶς ὑμῖν κατὰ τὰ πάτρια, τὰ ἀμφίλογα δίκη
 9 διαλύοντας ἄνευ πολέμου. τοῖς μὲν Λακεδαιμονίοις καὶ τοῖς ξυμ-
 μάχοις ταῦτα δοκεῖ· εἰ δέ τι ὑμῖν εἴτε κάλλιον εἴτε δικαιότερον
 τούτων δοκεῖ εἶναι, ἰόντες ἐς Λακεδαίμονα διδάσκετε· οὐδενὸς
 γὰρ ἀποστήσονται, ὅσα ἂν δίκαια λέγητε, οὔτε οἱ Λακεδαιμόνιοι
 10 οὔτε οἱ ξύμμαχοι. οἱ δὲ ἰόντες τέλος ἔχοντες ἰόντων, ἥπερ καὶ
 11 ὑμεῖς ἡμᾶς κελεύετε. αἱ δὲ σπονδαὶ ἐνιαυτὸν ἔσονται. ἔδοξε τῷ
 δήμῳ. Ἀκαμαντὶς ἐπρυτάνευε, Φαίνιππος ἐγραμμάτευε, Νικι-
 άδης ἐπεστάτει. Λάχης εἶπε, τύχῃ ἀγαθῇ τῇ Ἀθηναίων, ποι-
 εῖσθαι τὴν ἐκεχειρίαν, καθὰ ξυγχωροῦσι Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ
 12 ξύμμαχοι αὐτῶν· καὶ ὠμολόγησαν ἐν τῷ δήμῳ τὴν ἐκεχειρίαν
 εἶναι ἐνιαυτόν, ἄρχειν δὲ τήνδε τὴν ἡμέραν, τετράδα ἐπὶ δέκα
 13 τοῦ Ἐλαφηβολιῶνος μηνός. ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἰόντας ὡς ἄλ-
 λήλους πρέσβεις καὶ κήρυκας ποιεῖσθαι τοὺς λόγους, καθ' ὅτι
 14 ἔσται ἢ κατάλυσις τοῦ πολέμου. ἐκκλησίαν δὲ ποιήσαντας τοὺς
 στρατηγοὺς καὶ τοὺς πρυτάνεις, πρῶτον περὶ τῆς εἰρήνης βουλευσα-
 σθαι Ἀθηναίους, καθ' ὅτι ἂν ἐσίῃ ἢ πρεσβεία περὶ τῆς καταλύσεως
 τοῦ πολέμου. σπείσασθαι δὲ ἀντίκα μάλα τὰς πρεσβείας ἐν τῷ δήμῳ
 τὰς παρούσας ἢ μὴν ἐμμενεῖν ἐν ταῖς σπονδαῖς τὸν ἐνιαυτόν.

10. τέλος, Vollmacht.

11. Die gewöhnlichen Curialien eines Psephisma. Ἀκαμαντὶς eine der 10 Phylen. Unter diesen wechselte alle 35 oder 36 Tage die Prytanie des Rathes. Tägl. wurde aus der φυλὴ πρυτανεύουσα durchs Loos ein Anderer zum ἐπιστάτης gewählt, derausser andern Obliegenheiten den Vorsitz in der Volksversammlung führte. Der γραμματεὺς wechselte mit jeder Prytanie u. musste immer einer andern als der regierenden Phyle angehören. Hermann Staatsalt. §. 127. — εἶπε, schlug vor.

12. τήνδε τὴν ἡμέραν ist Subj. v. 2, 12, 3.

14. τοὺς στρατηγούς. v. 2, 59, 3. Ueb. den Acc. zu 1, 49, 4. — καθ' ὅτι ἂν ἐσίῃ, unter welchen Bedingungen auch immer sie einträte, näml. in die Volksversammlung; gleichviel ob die Spartaner den Gesandten einen bestimmten Modus der Verhandlungen vorgeschrieben hätten oder nicht, es solle jedenfalls über den Frieden berathen werden. Die Erklärung Mehrerer: unter welchen Bedingungen sie eintreten solle, ist mit ἂν nicht vereinbar. — ἐμμενεῖν ἐν. Krüg. will „nach dem sonstigen Sprachgebrauche des Thuk.“ ἐν tilgen. Wer möchte aber die

119. Ταῦτα ξυνέθεντο Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι Ἀθη-
ναίοις καὶ τοῖς ξυμμάχοις, καὶ ὥμοσαν Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ
ξύμμαχοι μηνὸς ἐν Λακεδαίμονι Γεραστίου δωδεκάτῃ. ξυνετί- 2
θεντο δὲ καὶ ἐσπένδοντο Λακεδαιμονίων μὲν οἶδε· Ταῦρος Ἐχε-
τιμίδα, Ἀθήναιος Περικλείδα, Φιλοχαρίδας Ἐρυξίδαῖδα· Κοριν-
θίων δὲ Αἰνέας Ὠκύτου, Εὐφραμίδας Ἀριστωνύμου· Σικυνώνων
δὲ Δαμότιμος Ναυκράτους, Ὀνάσιμος Μεγακλέους· Μεγαρέων
δὲ Νίκασος Κεκάλου, Μενεκράτης Ἀμφιδώρου· Ἐπιδανυρίων δὲ
Ἀμφίας Εὐπαῖδα· Ἀθηναίων δὲ οἱ στρατηγοὶ Νικόστρατος Δι-
τρέφους, Νικίας Νικηράτου, Αὐτοκλῆς Τολμαίου. ἡ μὲν δὲ 3
ἐκ χειρὶ αὕτη ἐγένετο, καὶ ξυνήεσαν ἐν αὐτῇ περὶ τῶν μειζό-
νων σπονδῶν διὰ παντὸς ἐς λόγους.

120. Περὶ δὲ τὰς ἡμέρας ταύτας αἷς ἐπήρχοντο Σκιώνη ἐν
τῇ Παλλήνῃ πόλιν ἀπέστη ἀπ' Ἀθηναίων πρὸς Βρασίδαν. φασὶ
δὲ οἱ Σκιωναῖοι Παλληνῆς μὲν εἶναι ἐκ Πελοποννήσου, πλέοντας
δ' ἀπὸ Τροίας σφῶν τοὺς πρώτους κατενεχθῆναι ἐς τὸ χωρίον
τοῦτο τῷ χειμῶνι ᾧ ἐχρήσαντο Ἀχαιοί, καὶ αὐτοῦ οἰκῆσαι. ἀπο- 2
στᾶσι δ' αὐτοῖς ὁ Βρασίδης διέπλευσε νυκτὸς ἐς τὴν Σκιώνην,

Actenstücke, die ein Autor mit-
theilt, nach dem eignen Sprach-
gebrauche desselben regulieren!
Dass ἐμμένω ἐν in Inschriften und
bei Polyb. mehrmals so vorkommt,
bemerkt Poppo nach Steph. Thes.

119. 1. Λακεδαιμόνιοι κτέ. Diese
zuerst von Krüg. nach einem Cod.
gegebene Lesart dieser Stelle trägt
durchaus die Spuren der Aechtheit.
Die Vulg. dafür bloss: Λακεδαι-
μόνιοι καὶ ὡμολόγησαν καὶ οἱ ξύμ-
μαχοι Ἀθηναίοις καὶ τοῖς ξυμμάχοις,
doch für καὶ ὡμολόγησαν die mei-
sten Codd. καὶ ὥμοσαν theils vor,
theils nach Λακ., wodurch der ganze
Zusatz hier sehr verdächtig wird,
während sich nachher καὶ ὥμοσαν
Λακ. κτέ. sehr passend mit μηνὸς
κτέ. verbindet. — ἐν Λακεδαίμονι
zeigt seine Beziehung durch die
Stellung an. Denselben Tag zu
verstehn, der 118, 12 nach dem at-
tischen Kalender bezeichnet war,
ist kein Grund.

120. 1. ἐπήρχοντο. Man leitet
diese Form gewöhnl. von ἐπέρχε-

σθαι, desgl. προσήρχοντο C. 121,
1 von προσέρχεσθαι ab. Da aber
von ἔρχομαι ausser dem Praes. Ind.
keine andere Form bei Attikern
vorkommt (Elmsley zu Eur. Heracl.
210), so fordert Cobet var. lectt. p.
32 entschieden die Veränderung in
ἐπῆσαν und προσῆσαν (wofür doch
bei Thuk. ἐπήεσαν und προσήεσαν
die richtigen Formen wären). Herbst
a. a. O. S. 7—10 vertheidigt an
unsere Stellen die handschr. Lesart,
leitet aber die Formen her von
ἐπάρχεσθαι, „nach einander die
Vertragsspende darbringen, nach
einander opfern“, und von προσάρ-
χεσθαι, „jemanden die Erstlinge
weihen“ (vgl. Plat. Theaet. 168 C.
Buttmann Lexil. I S. 101 ff.). Der
Ausdruck προσάρχεσθαι sei C. 121
von Thuk. sowohl in Bezug auf
den gegenwärtigen Frühling, wo
die Skionaeer hier den Brasidas in
ihrer Stadt feiern, wie auf die hero-
ischen Ehren, die sie dem Sieger
und Befreier von Hellas darbringen,
gleich glücklich gewählt.

2. διέπλευσε, von Torone: C.

τριήρει μὲν φιλία προπλεύουση, αὐτὸς δὲ ἐν κελητίῳ ἄποθεν ἐφε-
 πόμενος, ὅπως, εἰ μὲν τινι τοῦ κέλητος μείζονι πλοίῳ περιτυγχά-
 νοι, ἢ τριήρης ἀμύνη αὐτῷ, ἀντιπάλου δὲ ἄλλης τριήρους ἐπι-
 γενομένης οὐ πρὸς τὸ ἔλασσον νομίζων τρέψεσθαι, ἀλλ' ἐπὶ τὴν
 3 ναῦν, καὶ ἐν τούτῳ αὐτὸν διασώσειν. περαιωθεὶς δὲ καὶ ξύλ-
 λογον ποιήσας τῶν Σκιωναίων ἔλεγεν ἅ τε ἐν τῇ Ἀκάνθῳ καὶ
 Τορώνῃ, καὶ προσέτι φάσκων ἀξιοτάτους αὐτοὺς εἶναι ἐπαίνου,
 οἵτινες τῆς Παλλήνης ἐν τῷ ἰσθμῷ ἀπειλημμένης ὑπὸ τῶν Ἀθη-
 ναίων Ποτίδαιαν ἐχόντων καὶ ὄντες οὐδὲν ἄλλο ἢ νησιῶται
 αὐτεπάγγελτοι ἐχώρησαν πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ οὐκ ἀνέμει-
 ναν ἀτολμία ἀνάγκην σφίσι προσγενέσθαι περὶ τοῦ φανεροῦς οἰ-
 κείου ἀγαθοῦ· σημείον τ' εἶναι τοῦ καὶ ἄλλο τι ἂν αὐτοὺς τῶν
 μεγίστων ἀνδρείως ὑπομεῖναι, εἴ τε τεθῇσεται κατὰ νοῦν τὰ
 πράγματα, πιστοτάτους τε τῇ ἀληθείᾳ ἡγήσεσθαι αὐτοὺς Λακε-
 δαιμονίων φίλους καὶ τᾶλλα τιμήσειν.

121. Καὶ οἱ μὲν Σκιωναῖοι ἐπήρθησάν τε τοῖς λόγοις καὶ
 θαρσύναντες πάντες ὁμοίως, καὶ οἷς πρότερον μὴ ἤρεσκε τὰ
 πρᾶσσόμενα, τὸν τε πόλεμον διανοοῦντο προθύμως οἴσειν καὶ
 τὸν Βρασίδαν τὰ τ' ἄλλα καλῶς ἐδέξαντο καὶ δημοσίᾳ μὲν χρυσῷ
 στεφανῶ ἀνέδησαν ὥς ἐλευθεροῦντα τὴν Ἑλλάδα, ἰδίᾳ δὲ ἐται-
 2 νίου τε καὶ προσήρχοντο ὥσπερ ἀθλητῇ. ὁ δὲ τό τε παραντίκα
 φυλακὴν τινὰ αὐτοῖς ἐγκαταλιπὼν διέβη πάλιν, καὶ ὕστερον οὐ
 πολλῷ στρατιὰν πλείω ἐπεραίωσε, βουλόμενος μετ' αὐτῶν τῆς
 τε Μένδης καὶ τῆς Ποτιδαίας ἀποπειρᾶσαι, ἡγούμενος καὶ τοὺς
 Ἀθηναίους βοηθῆσαι ἂν ὥς ἐς νῆσον καὶ βουλόμενος φθάσαι· καί
 τι αὐτῷ καὶ ἐπράσσετο ἐς τὰς πόλεις ταύτας προδοσίας πέρι.

122. Καὶ ὁ μὲν ἔμελλεν ἐγχειρήσειν ταῖς πόλεσι ταύταις· ἐν
 τούτῳ δὲ τριήρει οἱ τὴν ἐκεχειρίαν περιαγγέλλοντες ἀφικνοῦνται

116. 122, 2. — ἀμύνη die best.
 Codd. für ἀμύνοι. „Simillime 7, 4,
 1 ὅπως οἱ Ἀθηναῖοι, εἰ μὴ δύ-
 ναιντο κωλύσαι, μηκέτι οἱοί τε
 ὄσιν ἀποτειχίσαι, item post prae-
 teritum.“ P. — νομίζων. Der Satz
 wird anders gewendet, als der Anfang
 ὅπως, εἰ μὲν erwarten liess. — τρέψε-
 σθαι. Subj. ist die „andere Triere.“

3. ἐν — Τορώνῃ. C. 85 ff. 114.
 — ἐν — ἀπειλ. zu 113, 2. — εἴ τε
 τεθ. ist nach Krügers Conj. aufge-
 nommen statt εἴ τεθ. Ohne τέ

würde der Satz sinnwidrig zum
 vorigen gehören.

121. 1. οἴσειν. Ueb. das Fut. zu
 1, 27, 3. — προσήρχοντο. zu 120,
 1. — ἀθλητῇ, einem siegreichen.
 Auch schon bei ἐταινίου ist ὥσπερ
 ἀθλητῇν zu denken.

2. ὥς ἐς νῆσον. Wodurch Pal-
 lene einer Insel gleich geworden,
 s. 120, 3. Der Grund, warum der
 Abfall von Inseln den Ath. ganz
 besonders empfindl. war, 122, 5. v.
 3, 39, 2. 5, 99.

παρ' αὐτόν, Ἀθηναίων μὲν Ἀριστώνυμος, Λακεδαιμονίων δὲ Ἀθήναιος. καὶ ἡ μὲν στρατιὰ πάλιν διέβη εἰς Τορώνην, οἱ δὲ 2
 τῷ Βρασίδᾳ ἀνήγγελλον τὴν ξυνθήκην, καὶ ἐδέξαντο πάντες οἱ
 ἐπὶ Θράκης ξύμμαχοι Λακεδαιμονίων τὰ πεπραγμένα. Ἀριστώ- 3
 νυμος δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις κατήνει, Σκιωναίους δὲ αἰσθόμενος ἐκ
 λογισμοῦ τῶν ἡμερῶν ὅτι ὕστερον ἀφεστήκοιεν, οὐκ ἔφη ἐνσπόν-
 δους ἔσεσθαι. Βρασίδας δὲ ἀντέλεγε πολλά, ὥς πρότερον, καὶ
 οὐκ ἀφίει τὴν πόλιν. ὥς δ' ἀπήγγειλεν εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ Ἀρι- 4
 στώνυμος περὶ αὐτῶν, οἱ Ἀθηναῖοι εὐθὺς ἐτοῖμοι ἦσαν στρατεύ-
 ειν ἐπὶ τὴν Σκιώνην. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι πρέσβεις πέμψαντες
 παραβήσεσθαι ἔφασαν αὐτοὺς τὰς σπονδάς, καὶ τῆς πόλεως
 ἀντεποιοῦντο Βρασίδᾳ πιστεύοντες, δίκη τε ἐτοῖμοι ἦσαν περὶ
 αὐτῆς κρίνεσθαι. οἱ δὲ δίκη μὲν οὐκ ἤθελον κινδυνεύειν, στρα- 5
 τεύειν δὲ ὥς τάχιστα, ὀργὴν ποιούμενοι εἰ καὶ οἱ ἐν ταῖς νήσοις
 ἤδη ὄντες ἀξιοῦσι σφῶν ἀφίστασθαι, τῇ κατὰ γῆν Λακεδαιμο-
 νίων ἰσχύϊ ἀνωφελεῖ πιστεύοντες. εἶχε δὲ καὶ ἡ ἀλήθεια περὶ 6
 τῆς ἀποστάσεως μᾶλλον ἢ οἱ Ἀθηναῖοι ἐδικαίουν· δύο γὰρ ἡμέ-
 ραις ὕστερον ἀπέστησαν οἱ Σκιωναῖοι. ψήφισμά τ' εὐθὺς ἐποι-
 ῆσαντο, Κλέωνος γνώμῃ πεισθέντες, Σκιωναίους ἐξελεῖν τε καὶ
 ἀποκτεῖναι. καὶ τᾶλλα ἡσυχάζοντες εἰς τοῦτο παρεσκευάζοντο.

123. Ἐν τούτῳ δὲ Μένδῃ ἀφίσταται αὐτῶν, πόλις ἐν τῇ
 Παλλήνῃ, Ἐρετριέων ἀποικία. καὶ αὐτοὺς ἐδέξατο ὁ Βρασίδας,
 οὐ νομίζων ἀδικεῖν, ὅτι ἐν τῇ ἐκχειρίᾳ φανερώς προσεχώρησαν·
 ἔστι γὰρ ἃ καὶ αὐτὸς ἐνεκάλει τοῖς Ἀθηναίοις παραβαίνειν τὰς
 σπονδάς. διὸ καὶ οἱ Μενδαῖοι μᾶλλον ἐτόλμησαν, τὴν τε τοῦ 2
 Βρασίδου γνώμην ὁρῶντες ἐτοίμην, τεκμαιρόμενοι καὶ ἀπὸ τῆς
 Σκιώνης ὅτι οὐ προὔδιδον, καὶ ἅμα τῶν πρασσόντων σφίσιν
 ὀλίγων τε ὄντων καὶ ὥς τότε ἐμέλλησαν οὐκέτι ἀνέντων, ἀλλὰ
 περὶ σφίσιν αὐτοῖς φοβουμένων τὸ κατάδηλον καὶ καταβιασα-
 μένων παρὰ γνώμην τοὺς πολλούς. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι εὐθὺς πν- 3
 θόμενοι, πολλῷ ἔτι μᾶλλον ὀργισθέντες, παρεσκευάζοντο ἐπ'
 ἀμφοτέραις τὰς πόλεις. καὶ Βρασίδας προσδεχόμενος τὸν ἐπί- 4
 πλουν αὐτῶν ὑπεκκομίζει εἰς Ὀλυνθον τὴν Χαλκιδικὴν παῖδας
 καὶ γυναῖκας τῶν Σκιωναίων καὶ Μενδαίων, καὶ τῶν Πελοπον-

122. 5. ἤδη verb. mit ἀξιοῦσι. —
 ἀνωφελεῖ = καίπερ ἀνωφελεῖ οὕσῃ,
 daher ohne Artikel. zu 1, 49, 5.

123. 2. ὀλίγων τε κτέ. Man sieht
 leicht, dass die streng logische An-

ordnung der Participialglieder eine
 andere gewesen sein würde; Thuk.
 hat, wie oft, die Form der Coordi-
 nation der der Subordination vor-
 gezogen. — τότε, 121, 2.

νησίῳ αὐτοῖς πεντακοσίους ὀπλίτας διέπεμψε καὶ πελταστὰς τριακοσίους Χαλκιδέων, ἄρχοντά τε τῶν ἀπάντων Πολυδαμίδα. καὶ οἱ μὲν τὰ περὶ σφᾶς αὐτοῦς, ὥς ἐν τάχει παρεσομένων τῶν Ἀθηναίων, κοινῇ εὐτρεπίζοντο.

124. Βρασίδης δὲ καὶ Περδίκκας ἐν τούτῳ στρατεύουσιν ἅμα ἐπὶ Ἀρριβαῖον τὸ δεύτερον ἐς Λύγκον. καὶ ἦγον ὁ μὲν ὧν ἐκράτει Μακεδόνων τὴν δύναμιν καὶ τῶν ἐνοικούντων Ἑλλήνων ὀπλίτας, ὁ δὲ πρὸς τοῖς αὐτοῦ περιλοίποις τῶν Πελοποννησίων Χαλκιδέας καὶ Ἀκανθίους καὶ τῶν ἄλλων κατὰ δύναμιν ἐκάστων. ξύμπαν δὲ τὸ ὀπλιτικὸν τῶν Ἑλλήνων τρισχίλιοι μάλιστα, ἱππῆς δ' οἱ πάντες ἠκολούθουν Μακεδόνων ξὺν Χαλκιδεῦσιν ὀλίγου ἐς χιλίους, καὶ ἄλλος ὅμιλος τῶν βαρβάρων πολὺς. ἐσβαλόντες δὲ ἐς τὴν Ἀρριβαίου καὶ εὐρόντες ἀντεστρατοπεδευμένους αὐτοῖς τοὺς Λυγκηστὰς, ἀντεκαθέζοντο καὶ αὐτοί. καὶ ἐχόντων τῶν μὲν πεζῶν λόφον ἐκατέρωθεν, πεδίου δὲ τοῦ μέσου ὄντος, οἱ ἱππῆς ἐς αὐτὸ καταδραμόντες ἱππομάχησαν πρῶτα ἀμφοτέρων, ἔπειτα δὲ καὶ ὁ Βρασίδης καὶ ὁ Περδίκκας, προελθόντων πρότερον ἀπὸ τοῦ λόφου μετὰ τῶν ἱππέων τῶν Λυγκηστῶν ὀπλιτῶν καὶ ἐτοίμων ὄντων μάχεσθαι, ἀντεπαγαγόντες καὶ αὐτοὶ ξυνέβαλον καὶ ἔτρεψαν τοὺς Λυγκηστὰς, καὶ πολλοὺς μὲν διέφθειραν, οἱ δὲ λοιποὶ διαφεύγοντες πρὸς τὰ μετέωρα ἠσύχαζον. μετὰ δὲ τοῦτο τροπαῖον στήσαντες δύο μὲν ἢ τρεῖς ἡμέρας ἐπέσχον, τοὺς Ἰλλυριοὺς μένοντες, οἳ ἔτυχον τῷ Περδίκκᾳ μισθοῦ μέλλοντες ἦξειν. ἔπειτα ὁ Περδίκκας ἐβούλετο προῖέναι ἐπὶ τὰς τοῦ Ἀρριβαίου κώμας καὶ μὴ καθῆσθαι, Βρασίδης δὲ τῆς τε Μένδης περιορώμενος, μὴ τῶν Ἀθηναίων πρότερον ἐπιπλευσάντων τι πάθῃ, καὶ ἅμα τῶν Ἰλλυριῶν οὐ παρόντων, οὐ πρόθυμος ἦν, ἀλλὰ ἀναχωρεῖν μᾶλλον.

125. Καὶ ἐν τούτῳ διαφορομένων αὐτῶν ἠγγέλθη ὅτι καὶ Ἰλλυριοὶ μετ' Ἀρριβαίου, προδόντες Περδίκκαν, γεγέννηται. ὥστε ἤδη ἀμφοτέροις μὲν δοκοῦν ἀναχωρεῖν διὰ τὸ δέος αὐτῶν,

124. 1. τὸ δεύτερον. C. 83. — τῶν Ἑλλήνων. „Graecos in Macedonia habitantes Thermae, Pydnae aliorumque oppidorum maritimorum Perdiccae obnoxiorum incolas esse arbitramur. Methonaeos huc non pertinere ex c. 129, 4 cognoscitur.“ P. — περιλοίποις mit Bezug auf 123, 4. — ὀλίγον, beinahe, auch 8, 35, 3, ist aus einem Citate des Priscian in den neuern Ausgg. hergestellt statt ὀλίγῳ.

3. πεδίου — ὄντος aus τὸ μέσον ἦν πεδίου. — ἀμφοτέρων verb. mit οἱ ἱππῆς.

4. πρόθυμος ἦν, sc. προῖέναι.

125. 1. καὶ οἱ Ἰλλ., zu den übrigen Gründen des Rückzuges kam noch der, dass auch etc. Doch lassen gute Hdschr. u. einige neuere Ausgg. καὶ aus. — δοκοῦν — κινῶν δὲ οὐδέν. zu 1, 74, 1. —

όντων ἀνθρώπων μαχίμων, κυρωθὲν δὲ οὐδὲν ἐκ τῆς διαφορᾶς ὀπηνίκα χρόνῳ ὁρμαῖσθαι, νυκτός τε ἐπιγενομένης, οἱ μὲν Μακεδόνες καὶ τὸ πλῆθος τῶν βαρβάρων εὐθύς φοβηθέντες, ὅπερ φιλεῖ μεγάλα στρατόπεδα ἀσαφῶς ἐκπλήγνυσθαι, καὶ νομίσαντες πολλαπλασίους μὲν ἢ ἦλθον ἐπιέναι, ὅσον δὲ οὐπω παρεῖναι, καταστάντες ἐς αἰφνίδιον φυγὴν ἐχώρουν ἐπ' οἴκου, καὶ τὸν Περδίκκαν τὸ πρῶτον οὐκ αἰσθανόμενον, ὥς ἔγνω, ἠνάγκασαν πρὶν τὸν Βρασίδαν ἰδεῖν (ἄποθεν γὰρ πολὺ ἀλλήλων ἐστρατοπεδεύοντο) προαπελθεῖν. Βρασίδης δὲ ἅμα τῇ ἑῷ ὥς εἶδε τοὺς 2 Μακεδόνας προκεχωρηκότας, τοὺς τε Ἰλλυριοὺς καὶ τὸν Ἀρριβαῖον μέλλοντας ἐπιέναι, ξυναγαγὼν καὶ αὐτὸς ἐς τετράγωνον τάξιν τοὺς ὀπλίτας καὶ τὸν ψιλὸν ὄμιλον ἐς μέσον λαβὼν διενόητο ἀναχωρεῖν. ἐκδρομοὺς δέ, εἴ πῃ προσβάλλοιεν αὐτοῖς, ἔταξε 3 τοὺς νεωτάτους, καὶ αὐτὸς λογάδας ἔχων τριακοσίους τελευταῖος γνώμην εἶχεν ὑποχωρῶν τοῖς τῶν ἐναντίων πρώτοις προσκεισόμενοις ἀνθιστάμενος ἀμύνεσθαι. καὶ πρὶν τοὺς πολεμίους ἐγγὺς 4 εἶναι, ὥς διὰ ταχέων παρεκελεύσατο τοῖς στρατιώταις τοιάδε.

126. „Εἰ μὲν μὴ ὑπώπτειον, ἄνδρες Πελοποννήσιοι, ὑμᾶς τῷ τε μεμονῶσθαι καὶ ὅτι βάρβαροι οἱ ἐπιόντες καὶ πολλοὶ ἐκπληξιν ἔχειν, οὐκ ἂν ὁμοίως διδαχὴν ἅμα τῇ παρὰκελεύσει ἐποιούμην· νῦν δὲ πρὸς μὲν τὴν ἀπόλειψιν τῶν ἡμετέρων καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐναντίων βραχεῖ ὑπομνήματι καὶ παραινέσει τὰ μέγιστα πειράσομαι πείθειν. ἀγαθοῖς γὰρ εἶναι ὑμῖν προσήκει τὰ 2 πολέμια οὐ διὰ ξυμμάχων παρουσίαν ἐκάστοτε, ἀλλὰ δι' οἰκείαν ἀρετὴν, καὶ μηδὲν πλῆθος πεφοβῆσθαι ἑτέρων, οἷγε μηδὲ ἀπὸ πολιτειῶν τοιούτων ἦκετε· ἐν αἷς οὐ πολλοὶ ὀλίγων ἄρχουσιν,

ὀπηνίκα von der Tagesstunde. vgl. Plat. Kriton zu Anf. — ἀσαφῶς ἐκπλήγνυσθαι. Statt des ursprüngl. zu ὅπερ gedachten allgemeinen Prädic. ποιεῖν (v. 5, 70 ὅπερ φιλεῖ τὰ μεγάλα στρατόπεδα — ποιεῖν) tritt gleich das concrete ein. zu 2, 40, 3. — ἀσαφῶς, ohne sichtbare Veranlassung. v. C. 20, 2. — ὅσον οὐπω, beinahe schon, auch 6, 34, 9. 8, 92, 7. Siebenmal bei Thuk. ὅσον οὐ und darunter zweimal mit hinzugefügtem ἤδη: 6, 57, 2. 8, 96, 3. Meistens steht παρεῖναι dabei, nur dreimal ein anderes Verb. — πρὶν — ἰδεῖν. Schol.: πρὶν διαλεχθῆναι τῷ Βρασίδᾳ.

2. καὶ αὐτός verb. mit διενόητο ἀναχωρεῖν.

3. τελευταῖος, als der letzte.

4. ὥς διὰ ταχέων. zu 96, 1.

126. In dieser Anrede ist besonders die lebensvolle Charakteristik der Kampftat der Barbaren zu beachten. vgl. Roscher Klio S. 490 f.

1. πολλοί, sc. εἰσίν. — πρὸς, im Hinblick auf, bei. — τῶν ἡμετ., sc. ξυμμάχων.

2. τοιούτων nicht auf das Folg. zu beziehen, sondern auf das Vorherg., also zu erklären: ὥστε τὸ πλῆθος πεφοβῆσθαι. — ἐν αἷς =

ἀλλὰ πλειόνων μᾶλλον ἐλάσσους, οὐκ ἄλλω τινὶ κτησάμενοι τὴν
 3 δυναστείαν ἢ τῷ μαχόμενοι κρατεῖν. βαρβάρους δὲ οὓς νῦν ἀπει-
 ρία δέδινε, μαθεῖν χρή, ἐξ ὧν τε προηγώνισθε τοῖς Μακεδόσιν
 αὐτῶν καὶ ἀφ' ὧν ἐγὼ εἰκάζω τε καὶ ἄλλων ἀκοῇ ἐπίσταμαι, οὐ
 4 δεινούς ἐσομένους. καὶ γὰρ ὅσα μὲν τῷ ὄντι ἀσθενῇ ὄντα τῶν
 πολεμίων δόκησιν ἔχει ἰσχύος, διδαχὴ ἀληθῆς προσγενομένη
 περὶ αὐτῶν ἐθάρσυνε μᾶλλον τοὺς ἀμυνομένους· οἷς δὲ βεβαίως
 τι πρόσεστιν ἀγαθόν, μὴ προειδώς τι ἂν αὐτοῖς τολμηρότερον
 5 προσφέροιτο. οὗτοι δὲ τὴν μέλλησιν μὲν ἔχουσι τοῖς ἀπείροις
 φοβερὰν· καὶ γὰρ πλήθει ὄψεως δεινοὶ καὶ βοῆς μεγέθει ἀφό-
 ρητοι, ἢ τε διὰ κενῆς ἐπανάσεισις τῶν ὅπλων ἔχει τινὰ δήλωσιν
 ἀπειλῆς. προσμῖξαι δὲ τοῖς ὑπομένουσιν αὐτὰ οὐχ ὁμοῖοι· οὔτε
 γὰρ τάξιν ἔχοντες αἰσχυνθεῖεν ἂν λιπεῖν τινα χώραν βιαζόμενοι,
 ἢ τε φυγὴ καὶ ἡ ἔφοδος αὐτῶν ἴσην ἔχουσα δόξαν τοῦ καλοῦ,
 ἀνεξέλεγκτον καὶ τὸ ἀνδρεῖον ἔχει. αὐτοκράτωρ δὲ μάχη μάλιστ'
 ἂν καὶ πρόφασιν τοῦ σώζεσθαι τινι πρεπόντως πορίσειεν. τοῦ
 τε ἐς χεῖρας ἐλθεῖν πιστότερον τὸ ἐκφοβήσκειν ἡμᾶς ἀκινδύνως
 6 ἡγοῦνται· ἐκείνῳ γὰρ ἂν πρὸ τούτου ἐχρῶντο. σαφῶς τε πᾶν τὸ
 προὔπάρχον δεινὸν ἀπ' αὐτῶν ὁρᾶτε ἔργῳ μὲν βραχὺ ὄν, ὄψει
 δὲ καὶ ἀκοῇ κατασπέρχον. ὁ ὑπομείναντες ἐπιφερόμενον καί,
 ὅταν καιρὸς ᾗ, κόσμῳ καὶ τάξει αὖθις ὑπαγαγόντες, ἐς τε τὸ
 ἀσφαλὲς θᾶσσον ἀφίξασθε καὶ γνώσεσθε τὸ λοιπὸν ὅτι οἱ τοιοῦ-
 τοι ὄχλοι τοῖς μὲν τὴν πρώτην ἔφοδον δεξαμένοις ἀποθεν ἀπει-

ἐν ταύταις γὰρ, näml. ἀφ' ὧν ἡ-
 κετε. zu 2, 44, 2. — οὐκ ἄλλω κτέ.
 Hinweisung auf die Unterwerfung
 der alten Achäer (der spätern Pe-
 riöken) durch die siegreichen Dorier
 (Spartiaten).

3. βαρβάρους. Den Artikel er-
 setzt gewissermassen der folgende
 Relativsatz. zu 1, 85, 1. — ἐξ ὧν
 = ἐκ τούτων ᾧ, wie ἀγῶνα ἀγωνίζε-
 σθαι. — αὐτῶν ist gen. part. Die
 Makedoner unter den Barbaren
 sind die Lynkester: 2, 99, 2. 4, 124, 3.

4. τῶν πολ. verb. mit ὅσα. —
 Ueb. περὶ αὐτῶν und nachher αὐ-
 τοῖς zu 3, 13, 5. — ἐθάρσυνε Ao.
 der Erfahrung. zu 1, 70, 7. — οἷς
 δὲ κτέ. Sinn: Nur wirkli. Tapfern
 gegenüber ist Nichtkenntniss vor-
 theilhaft.

5. τὴν μέλλησιν, eigentl. das

Angreifen wollen, der Gegen-
 satz im Folg. προσμῖξαι δέ. v. §. 6
 und zu 1, 69, 4. — πλήθει ὄψεως,
 „durch das Massenhafte des
 Anblicks, der Erscheinung.“
 K. — διὰ κενῆς. zu 1, 14, 3. —
 οὔτε verneint zugleich τάξιν ἔχοντες
 und αἰσχυνθεῖεν ἂν. — ἴσην —
 καλοῦ, „da beides bei ihnen für
 gleich ehrenvoll gilt.“ Cl. — ἀν-
 εξέλεγκτον, unerwiesen, unge-
 wiss, auch 1, 21, 1. — αὐτοκράτωρ,
 willkürlich, eigenmächtig.
 Am ähnlichsten 108, 4 λογισμῷ
 αὐτοκράτορι. — τοῦ σώζεσθαι, sich
 zu retten durch die Flucht, se
 sauver. — τὸ ἐκφοβήσκειν, den
 Versuch zu erschrecken. — γὰρ
 ἂν, denn sonst.

6. κατασπέρχον, bedrängend, im-
 ponierend, schreckend. Auch

λαῖς τὸ ἀνδρεῖον μελλήσει ἐπικομποῦσιν, οἱ δ' ἂν εἴξωσιν αὐτοῖς, κατὰ πόδας τὸ εὐψυχον ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ὅξεϊς ἐνδείκνυνται.“

127. Τοιαῦτα ὁ Βρασίδης παραινέσας ὑπῆγε τὸ στράτευμα. οἱ δὲ βάρβαροι ἰδόντες πολλῇ βοῇ καὶ θορύβῳ προσέκειντο, νομίσαντες φεύγειν τε αὐτὸν καὶ καταλαβόντες διαφθείρειν. καὶ 2 ὥς αὐτοῖς αἶ τε ἐκδρομαὶ ὅπῃ προσπίπτοιεν ἀπήντων καὶ αὐτὸς ἔχων τοὺς λογάδας ἐπικειμένους ὑφίστατο, τῇ τε πρώτῃ ὁρμῇ παρὰ γνώμην ἀντέστησαν καὶ τὸ λοιπὸν ἐπιφερομένους μὲν δεχόμενοι ἡμύνοντο, ἡσυχάζοντων δὲ αὐτοὶ ὑπεχώρουν· τότε δὴ τῶν μετὰ τοῦ Βρασίδου Ἑλλήνων ἐν τῇ εὐρυχωρίᾳ οἱ πολλοὶ τῶν βαρβάρων ἀπέσχοντο, μέρος δέ τι καταλιπόντες αὐτοῖς ἐπακολουθοῦν προσβάλλειν, οἱ λοιποὶ χωρήσαντες δρόμῳ ἐπὶ τε τοὺς φεύγοντας τῶν Μακεδόνων οἷς ἐντύχοιεν ἔκτεινον, καὶ τὴν ἐσβολήν, ἣ ἐστὶ μεταξὺ δυοῖν λόφοιν στενὴ ἐς τὴν Ἀρριβαίου, φθάσαντες προκατέλαβον, εἰδότες οὐκ οὔσαν ἄλλην τῷ Βρασίδᾳ ἀναχώρησιν. καὶ προσιόντος αὐτοῦ ἐς αὐτὸ ἤδη τὸ ἄπορον τῆς ὁδοῦ κυκλοῦνται ὥς ἀποληψόμενοι.

128. Ὁ δὲ γνούς προεῖπε τοῖς μεθ' αὐτοῦ τριακοσίοις, ὃν ὥετο μᾶλλον ἂν ἐλεῖν τῶν λόφων, χωρήσαντας πρὸς αὐτὸν δρόμῳ ὥς τάχιστα ἕκαστος δύναται ἄνευ τάξεως, πειρᾶσαι ἀπ' αὐτοῦ ἐκκροῦσαι τοὺς ἤδη ἐπόντας βαρβάρους, πρὶν καὶ τὴν πλείονα κύκλωσιν σφῶν αὐτόσε προσμίξαι. καὶ οἱ μὲν προσπεσόντες 2 ἐκράτησάν τε τῶν ἐπὶ τοῦ λόφου, καὶ ἡ πλείων ἤδη στρατιὰ τῶν Ἑλλήνων ῥᾶον πρὸς αὐτὸν ἐπορεύοντο· οἱ γὰρ βάρβαροι καὶ ἐφοβήθησαν, τῆς τροπῆς αὐτοῖς ἐνταῦθα γενομένης σφῶν ἀπὸ τοῦ

bei Aristoph. Ach. 1188, sonst nur bei Späten. — τὸ ἀνδρεῖον ἐπικ., die Tapferkeit entgegenprahlen. — μελλήσει wohl als dat. modi zu fassen: μέλλοντες, sc. ξυμμίξαι, ἀλλ' οὐκ ἀληθῶς συμμειγνύντες. — κατὰ πόδας, auf der Ferse (nachfolgend). Vor diesem Satztheile ist τούτοις ans οἱ ἂν zu denken. — ὅξεϊς, sc. ὄντες.

127. 1. διαφθείρειν. Ueb. das Präs. zu 1, 127, 1.

2. αἶ ἐκδρομαὶ wohl αἶ προσβολαὶ τῶν ἐκδρομῶν. And. erklären es mit dem Schol.: οἱ τεταγμένοι πρὸς τὸ ἐκτρέχειν. — ἐπικειμένους ist Attribut zu dem bei ὑφίστατο zu ergänzenden αὐτούς. — προσβάλ-

λεῖν, um anzugreifen. — χωρήσαντες δρόμῳ κτέ. Ueb. die Wortstellung zu 1, 16.

128. 1. πρὸς αὐτόν. zu 3, 13, 5. — ἐπόντας Conj. von Poppo für das kaum recht zu erklärende ἐπιόντας. Dieselbe Verwechslung auch 131, 2 in allen Codd. ausser einem. — τὴν — σφῶν, ihre, der Laked., weitere Umzingelung — der abstracte Begriff für den concreten: die zu ihrer weitem, vollständigen, Umzingelung Bestimmten. vgl. ἐπίπλους 8, 102, 2. φυγῇ 8, 64, 4. δουλεία 5, 23, 3.

2. αὐτοῖς sowohl als σφῶν geht auf die Barbaren, jenes auf alle,

μετεώρου, καὶ ἐς τὸ πλεῖον οὐκέτ' ἐπηκολούθουν, νομίζοντες
 3 καὶ ἐν μεθορίοις εἶναι αὐτοὺς ἤδη καὶ διαπεφευγέναι. Βρασίδης
 δὲ ὡς ἀντελάβετο τῶν μετεώρων, κατὰ ἀσφάλειαν μᾶλλον ἰὼν
 αὐθημερὸν ἀφικνεῖται ἐς Ἀρνίσσαν πρῶτον τῆς Περδίκκου ἀρ-
 4 χῆς. καὶ αὐτοὶ ὀργιζόμενοι οἱ στρατιῶται τῇ προαναχωρήσει τῶν
 Μακεδόνων, ὅσοις ἐνέτυχον κατὰ τὴν ὁδὸν ζεύγεσιν αὐτῶν βοει-
 κοῖς ἢ εἴ τιμι σκεύει ἐκπεπτωκότι, οἷα ἐν νυκτερινῇ καὶ φοβερᾷ
 ἀναχωρήσει εἰκὸς ἦν ξυμβῆναι. τὰ μὲν ὑπολύοντες κατέκοπτον,
 5 τῶν δὲ οἰκείωσιν ἐποιοῦντο. ἀπὸ τούτου τε πρῶτον Περδίκκας
 Βρασίδαν τε πολέμιον ἐνόμισε καὶ ἐς τὸ λοιπὸν Πελοποννησίων
 τῇ μὲν γνώμῃ δι' Ἀθηναίους οὐ ξύνηθες μῖσος εἶχε, τῶν δὲ
 ἀναγκαίων ξυμφόρων διαναστάς ἐπρασσεν ὅτῳ τρόπῳ τάχιστα
 τοῖς μὲν ξυμβήσεται, τῶν δὲ ἀπαλλάξεται.

129. Βρασίδης δὲ ἀναχωρήσας ἐκ Μακεδονίας ἐς Τορῶ-
 νην καταλαμβάνει Ἀθηναίους Μένδην ἤδη ἔχοντας, καὶ αὐτοῦ
 ἡσυχάζων ἐς μὲν τὴν Παλλήνην ἀδύνατος ἤδη ἐνόμιζεν εἶναι
 2 διαβὰς τιμωρεῖν, τὴν δὲ Τορῶνην ἐν φυλακῇ εἶχεν. ὑπὸ γὰρ
 τὸν αὐτὸν χρόνον τοῖς ἐν τῇ Λύγκῃ ἐξέπλευσαν ἐπὶ τε τὴν
 Μένδην καὶ τὴν Σκιώνην οἱ Ἀθηναῖοι, ὥσπερ παρεσκευά-
 ζοντο, ναυσὶ μὲν πεντήκοντα, ὧν ἦσαν δέκα Χῖαι, ὀπλίταις
 δὲ χιλίοις ἑαυτῶν καὶ τοξόταις ἑξακοσίοις καὶ Θραξὶ μισθω-
 τοῖς χιλίοις καὶ ἄλλοις τῶν αὐτόθεν ξυμμάχων πελτασταῖς·
 ἐστρατήγει δὲ Νικίας ὁ Νικηράτου καὶ Νικόστρατος ὁ Διτρέ-
 3 φους. ἄραντες δὲ ἐκ Ποτιδαίας ταῖς ναυσὶ καὶ σχόντες κατὰ
 τὸ Ποσειδώνιον ἐχώρουν ἐς τοὺς Μενδαίους. οἱ δ' αὐτοί τε
 καὶ Σκιωναίων τριακόσιοι βεβοηθηκότες Πελοποννησίων τε
 οἱ ἐπίκουροι, ξύμπαντες δὲ ἑπτακόσιοι ὀπλίται, καὶ Πολυδα-
 μίδας ὁ ἄρχων αὐτῶν, ἔτυχον ἐξεστρατοπεδευμένοι ἔξω τῆς
 4 πόλεως ἐπὶ λόφου καρτεροῦ. καὶ αὐτοῖς Νικίας μὲν, Μεθω-

dieses auf den geworfenen Theil.
 — ἐς τὸ πλεῖον. wie 2, 21, 1.

4. αὐτοί, von selbst. — οἰκεί-
 ωσιν ἐποιοῦντο Umschreibung für
 ὠκειοῦντο.

5. Πελοποννησίων — μῖσος, ei-
 nen seinem Geiste der Ath.
 wegen nicht gewohnten Hass
 gegen die Pelop.; denn im Her-
 zen hasste er die Ath. weit heftiger.
 — τῶν — διαναστάς, seiner un-
 abweislichen Interessen sich

entschlagend, die ihn zur Be-
 kämpfung der Ath. treiben mussten.

129. 2. τοῖς ἐν τῇ Λ. zu 101, 5.
 — παρεσκευάζοντο. 122, 6.

3. οἱ ἐπίκουροι. 500 Hopliten hat-
 te Brasidas hinübergeschickt: 123,
 4; doch ein Theil derselben lag in
 Skione: 131, 1. — ἐξεστρ., seltenes
 Wort. Drei gute Codd. u. Cl. ἐστρα-
 τοπεδευμένοι.

4. αὐτοῖς wird öfter, auch ohne
 stärker betont zu sein, zu Anfang

ναίους τε ἔχων εἴκοσι καὶ ἑκατὸν ψιλοὺς καὶ λογάδας τῶν Ἀθη-
ναίων ὀπλιτῶν ἐξήκοντα καὶ τοὺς τοξότας ἅπαντας κατὰ ἀτρα-
πόν τινα τοῦ λόφου πειρώμενος προσβῆναι καὶ τραυματιζόμενος
ὑπ' αὐτῶν οὐκ ἠδυνήθη βιάσασθαι. Νικόστρατος δὲ ἄλλη ἐφόδῳ
ἐκ πλείονος παντὶ τῷ ἄλλῳ στρατοπέδῳ ἐπιὼν τῷ λόφῳ ὄντι
δυσπροσβάτῳ καὶ πάννυ ἐθορυβήθη, καὶ ἐς ὀλίγον ἀφίκετο πᾶν
τὸ στράτευμα τῶν Ἀθηναίων νικηθῆναι. καὶ ταύτῃ μὲν τῇ 5
ἡμέρᾳ, ὥς οὐκ ἐνέδοσαν οἱ Μενδαῖοι καὶ οἱ ξύμμαχοι, οἱ Ἀθη-
ναῖοι ἀναχωρήσαντες ἐστρατοπεδεύσαντο, καὶ οἱ Μενδαῖοι νυ-
κτὸς ἐπελθούσης ἐς τὴν πόλιν ἀπῆλθον.

130. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι περιπλεύσαντες
ἐς τὸ πρὸς Σκιώνης τό τε προάστειον εἶλον καὶ τὴν ἡμέραν
ἄπασαν ἐδήουν τὴν γῆν οὐδενὸς ἐπεξιόντος (ἦν γὰρ τι καὶ
στασιασμοῦ ἐν τῇ πόλει), οἱ δὲ τριακόσιοι τῶν Σκιωναίων τῆς
ἐπιούσης νυκτὸς ἀπεχώρησαν ἐπ' οἴκου. καὶ τῇ ἐπιγιγνομένῃ 2
ἡμέρᾳ Νικίας μὲν τῷ ἡμίσει τοῦ στρατοῦ προῖων ἅμα ἐς τὰ
μεθόρια τῶν Σκιωναίων τὴν γῆν ἐδήου, Νικόστρατος δὲ τοῖς
λοιποῖς κατὰ τὰς ἄνω πύλας, ἧ ἐπὶ Ποτιδαίας ἔρχονται, προσ-
εκάθητο τῇ πόλει. ὁ δὲ Πολυδαμίδας (ἔτυχε γὰρ ταύτῃ τοῖς 3
Μενδαίοις καὶ ἐπικούροις ἐντὸς τοῦ τείχους τὰ ὅπλα κείμενα)
διατάσσει τε ὥς ἐς μάχην καὶ παρήνει τοῖς Μενδαίοις ἐπεξιέ-
ναι. καί τινος αὐτῷ τῶν ἀπὸ τοῦ δήμου ἀντειπόντος κατὰ τὸ 4
στασιωτικὸν ὅτι οὐκ ἐπέξεισιν οὐδὲ δέοιτο πολεμεῖν, καὶ ὥς
ἀντεῖπεν ἐπισπασθέντος τῇ χειρὶ ὑπ' αὐτοῦ καὶ θορυβηθέντος,
ὁ δῆμος εὐθύς ἀναλαβὼν τὰ ὅπλα περιοργῆς ἐχώρει ἐπὶ τε Πε-
λοποννησίους καὶ τοὺς ἐναντία σφίσι μετ' αὐτῶν πράξαντας.

des Satzes gleich nach καί gestellt.
v. 110, 1. 123, 1. — τραυμ., wohl
nicht er persönlich (vgl. 130, 2),
sondern seine Mannschaft. — ἐκ
πλείονος hier vom Raume: aus
weiterer Entfernung, also auf
einem längern Wege. — ἐς ὀλίγον
ἀφίκετο, dem Sinne nach vom
Schol. richtig erklärt durch ὀλίγον
ἐδέησε, scheint eine vereinzelt ge-
bliebene Wendung zu sein. Den
zu 3, 49, 4 behandelten Ausdrücken
analog wäre παρ' ὀλίγον ἦλθε.

130. 1. τὸ πρὸς Σκ., die Seite
nach Sk. hin, die südliche. Wegen
des Genet. zu 1, 62, 1.

2. τὰς ἄνω κτέ., das nordwestl.
Thor.

4. ὅτι mit Indic. und Optat.
Ebenso 2, 80, 1. 8, 51, 1. in umge-
kehrter Ordnung 8, 50, 1. — οὐδὲ
δέοιτο, und kein Bedürfniss
habe, fühle. Der Sing. ist „für
den dreisten Demagogen, der sich
als Repräsentant des ganzen Vol-
kes geriert, sehr charakterisch“
(E.), wie er ja auch ἐπέξεισιν sagt.
— ὥς ἀντεῖπεν, sowie, sobald
er widersprach, Wiederholung
von ἀντειπόντος. — θορυβηθέντος,
in Schrecken gejagt war.

5 καὶ προσπεσόντες τρέπουσιν ἅμα μὲν μάχῃ αἰφνιδίῳ, ἅμα δὲ τοῖς Ἀθηναίοις τῶν πυλῶν ἀνοιγομένων φοβηθέντων· ᾤθησαν γὰρ ἀπὸ προειρημένου τινὸς αὐτοῖς τὴν ἐπιχείρησιν γενέσθαι.
 6 καὶ οἱ μὲν ἐς τὴν ἀκρόπολιν, ὅσοι μὴ αὐτίκα διεφθάρησαν, κατέφυγον, ἦνπερ καὶ τὸ πρότερον αὐτοὶ εἶχον· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι (ἤδη γὰρ καὶ ὁ Νικίας ἐπαναστρέψας πρὸς τῇ πόλει ἦν) ἐσπεσόντες ἐς τὴν Μένδην πόλιν, ἅτε οὐκ ἀπὸ ξυμβάσεως ἀνοιχθεῖσαν ἀπάσῃ τῇ στρατιᾷ ὥς κατὰ κράτος ἐλόντες διήρπασαν, καὶ μόλις οἱ στρατηγοὶ κατέσχον ὥστε μὴ καὶ τοὺς ἀνθρώπους
 7 διαφθείρεσθαι. καὶ τοὺς μὲν Μενδαίους μετὰ ταῦτα πολιτεύειν ἐκέλευον ὥσπερ εἰώθεσαν, αὐτοὺς κρίναντας ἐν σφίσιν αὐτοῖς εἴ τινας ἡγοῦνται αἰτίους εἶναι τῆς ἀποστάσεως· τοὺς δ' ἐν τῇ ἀκροπόλει ἀπετείχισαν ἐκατέρωθεν τείχει ἐς θάλασσαν καὶ φυλακὴν ἐπεκαθίσαντο. ἐπειδὴ δὲ τὰ περὶ τὴν Μένδην κατέσχον, ἐπὶ τὴν Σκιώνην ἐχώρουν.

131. Οἱ δὲ ἀντεπεξελθόντες αὐτοὶ καὶ Πελοποννήσιοι ἰδρύθησαν ἐπὶ λόφου καρτεροῦ πρὸ τῆς πόλεως, ὃν εἰ μὴ ἔλοιεν
 2 οἱ ἐναντίοι, οὐκ ἐγίγνετο σφῶν περιτείχισις. προσβαλόντες δ' αὐτῷ κατὰ κράτος οἱ Ἀθηναῖοι καὶ μάχῃ ἐκκρούσαντες τοὺς ἐπόντας ἐστρατοπεδεύσαντό τε καὶ ἐς τὸν περιτειχισμόν, τροπαῖον στήσαντες, παρεσκευάζοντο. καὶ αὐτῶν οὐ πολὺ ὕστερον ἤδη ἐν ἔργῳ ὄντων οἱ ἐκ τῆς ἀκροπόλεως ἐν τῇ Μένδῃ πολιορκούμενοι ἐπίκουροι βιασάμενοι παρὰ θάλασσαν τὴν φυλακὴν νυκτὸς ἀφικνοῦνται, καὶ διαφυγόντες οἱ πλεῖστοι τὸ ἐπὶ τῇ Σκιώνῃ στρατόπεδον ἐσῆλθον ἐς αὐτήν.

132. Περιτειχιζομένης δὲ τῆς Σκιώνης Περδίκκας τοῖς

5. τῶν πυλῶν ἀν. steht dem μάχῃ αἰφν. parallel. zu 1, 80, 1. — φοβηθέντων, sc. τῶν Πελοπ.

6. αὐτοί, selbst, allein. v. 113, 2. 8, 95, 6. — ἐς τὴν Μ. π. Cl. streicht ἐς, And. wollen Μένδην tilgen, beides unnöthig, wie ich glaube. — οὐκ verneint bloss ἀπὸ ξυμβ., nicht ἀνοιχθ.

7. ἀπετείχισαν κτέ., schnitten sie ab durch eine zu beiden Seiten der Burg bis zum Meere geführte Mauer. — φυλακὴν ἐπεκ., eine sonst nicht vorkommende Verbindung, doch entsprechend dem intrans. ἐπικαθίσθαι 7, 27, 4. Der trans. Gebrauch ist

v. Kr. nachgewiesen. Poppo verm. ἐπικαθίσταντο.

131. 1. ἔλοιεν im Optat., als Gedanke der Skionaeer; ebendeswegen σφῶν. Mit beiden würde genauer ein οὐκ ἂν γίγνεσθαι ἐνόμιζον stimmen, als das objective οὐκ ἐγίγνετο.

2. ἐπόντας Conj. v. Poppo statt ἐπόντας, durch eine Hdschr. bestätigt.

3. οἱ ἐκ — ἐν. Eigenthüml. ist hier ἐκ und ἐν zugleich gebraucht, ἐκ mit Rücksicht auf ἀφικνοῦνται, ἐν nur bezogen auf πολιορκούμενοι. — τὴν φυλακὴν. 130, 7. — παρὰ θαλ. verb. mit ἀφικνοῦνται. — τὸ στρατόπεδον, das der Ath.

τῶν Ἀθηναίων στρατηγοῖς ἐπικηρυκευσάμενος ὁμολογίαν ποιεῖται πρὸς τοὺς Ἀθηναίους διὰ τὴν τοῦ Βρασίδου ἔχθραν περὶ τῆς ἐκ τῆς Λύγκου ἀναχωρήσεως, εὐθὺς τότε ἀρξάμενος πράσσειν. καὶ ἐτύγχανε γὰρ τότε Ἰσχαγόρας ὁ Λακεδαιμόνιος στρατιὰν 2 μέλλων περὶ πορεύσειν ὡς Βρασίδαν, ὁ δὲ Περδίκκας, ἅμα μὲν κελεύοντος τοῦ Νικίου, ἐπειδὴ ξυνεβεβήκει, ἐνδηλὸν τι ποιεῖν τοῖς Ἀθηναίοις βεβαιότητος πέρι, ἅμα δ' αὐτὸς οὐκέτι βουλόμενος Πελοποννησίους εἰς τὴν αὐτοῦ ἀφικνεῖσθαι, παρασκευάσας τοὺς ἐν Θεσσαλίᾳ ξένους, χρώμενος αἰεὶ τοῖς πρώτοις, διεκώλυσε τὸ στράτευμα καὶ τὴν παρασκευήν, ὥστε μὴδὲ πειρᾶσθαι Θεσσαλῶν. Ἰσχαγόρας μέντοι καὶ Ἀμεινίας καὶ Ἀριστεὺς αὐτοί 3 τε ὡς Βρασίδαν ἀφίκοντο, ἐπιδεῖν πεμψάντων Λακεδαιμονίων τὰ πράγματα, καὶ τῶν ἡβώντων αὐτῶν παρὰ νόμῳ ἄνδρας ἐξήγον ἐκ Σπάρτης, ὥστε τῶν πόλεων ἄρχοντας καθιστάναι καὶ μὴ τοῖς ἐντυχοῦσιν ἐπιτρέπειν. καὶ Κλεαρίδαν μὲν τὸν Κλεωνύμου καθίστησιν ἐν Ἀμφιπόλει, Πασιτελίδαν δὲ τὸν Ἡγησάνδρου ἐν Τορώνῃ.

133. Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ θέρει Θηβαῖοι Θεσπιέων τεῖχος περιεῖλον, ἐπικαλέσαντες ἀπικισμὸν, βουλόμενοι μὲν καὶ αἰεὶ, παρεστηκὸς δὲ ῥᾶον ἐπειδὴ καὶ ἐν τῇ πρὸς Ἀθηναίους

132. 1. περὶ — ἀναχωρήσεως ohne Art. an τὴν — ἔχθραν angefügt. zu 1, 18, 1. Die Sache anlangend, scheinen mir die Ausl. ἀναχώρησις unrichtig auf das C. 83 Erzählte zu beziehen; denn damals fand gar kein Einfall in Lynkos statt (83, 2. 6), also auch kein „Rückzug aus Lynkos“, und ausserdem musste die damals zw. Brasidas und Perdikkas entstandene Spannung gehoben sein, ehe sie zusammen den zweiten Zug gegen Lynkos unternahmen (124, 1). Ich verstehe daher den Rückzug von dieser zweiten Expedition: 128, 5, seit welcher denn doch bis jetzt soviel Zeit verflossen war, dass εὐθὺς τότε ἀρξάμενος πράσσειν ganz füglich gesagt werden konnte.

2. καὶ — Βρασίδαν vorausgeschickte Erklärung des Folg. Ueber καὶ — γὰρ —, δέ zu 1, 31, 2. — ὁ Λακεδ. Ueb. den Art. zu 3, 100, 2. — παρασκευάσας, bearbeitete, stiftete an.

3. τῶν ἡβώντων αὐτῶν — ἄνδρας, einige von den Jünglingen derselben, näml. der Spartaner. — παρὰ νόμῳ, nicht gegen ein bestimmtes Gesetz, sondern gegen den anerkannten Grundsatz, nur gereiften Männern politische Functionen anzuvertrauen, also gegen den Geist ihrer Institutionen. — ὥστε von der beabsichtigten Folge. — Dieser Fall ist das erste Beispiel von Harmosten. — τοῖς ἐντυχοῦσιν, den gerade in den Wurf Kommenden, den Ersten Besten. — καθίστησιν, Ischagoras als Haupt der Commissäre. — Πασιτελίδαν hat Dobree emendiert nach 5, 3, 1. 2.

133. 1. παρεστηκὸς — ῥᾶον, indem es ihnen (jetzt) um so leichter in den Sinn kam. Das Pf. in diesem Sinne auch 61, 2. 6, 78, 1 und oft der Ao. II. Ueb. das Partic. zu 1, 74, 1. Zu der Aenderung

2 μάχῃ ὅ τι ἦν αὐτῶν ἄνθος ἀπωλώλει. καὶ ὁ νεὼς τῆς Ἡρας τοῦ
αὐτοῦ θέρους ἐν Ἀργεὶ κατεκαύθη, Χρυσίδος τῆς ἱερείας λύχνον
τινὰ θείσης ἡμμένον πρὸς τὰ στέμματα καὶ ἐπικαταδαρθούσης,
3 ὥστε ἔλαθεν ἀφθέντα πάντα καὶ καταφλεχθέντα. καὶ ἡ Χρυσὶς μὲν
εὐθὺς τῆς νυκτὸς δείσασα τοὺς Ἀργεῖους ἐς Φλιοῦντα φεύγει·
οἱ δὲ ἄλλην ἱέρειαν ἐκ τοῦ νόμου τοῦ προκειμένου κατεστήσαντο
Φαινίδα ὄνομα. ἔτη δὲ ἡ Χρυσὶς τοῦ πολέμου τοῦδε ἐπέλαβεν
4 ὀκτὼ καὶ ἑνατον ἐκ μέσου, ὅτε ἐπεφεύγει· καὶ ἡ Σκιώνη τοῦ θέρους
ἤδη τελευτῶντος περιετείχιστό τε παντελῶς, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι
ἐπ' αὐτῇ φυλακὴν καταλιπόντες ἀνεχώρησαν τῷ ἄλλῳ στρατῷ.

134. Ἐν δὲ τῷ ἐπιόντι χειμῶνι τὰ μὲν Ἀθηναίων καὶ
Λακεδαιμονίων ἡσύχαζε διὰ τὴν ἐκεχειρίαν, Μαντινῆς δὲ καὶ
Τεγεᾶται καὶ οἱ ξύμμαχοι ἑκατέρων ξυνέβαλον ἐν Λαοδικίῳ τῆς
Ὀρεσθίδος, καὶ νίκη ἀμφιδήριτος ἐγένετο· κέρως γὰρ ἑκάτεροι
τρέψαντες τὸ καθ' αὐτούς, τροπαῖά τε ἀμφοτέροι ἐστήσαν καὶ
2 σκῦλα ἐς Δελφοὺς ἀπέπεμψαν. διαφθαρέντων μέντοι πολλῶν
ἑκατέροις καὶ ἀγχωμάλου τῆς μάχης γενομένης καὶ ἀφελομένης
νυκτὸς τὸ ἔργον οἱ Τεγεᾶται μὲν ἐπηυλίσαντό τε καὶ εὐθὺς
ἐστήσαν τροπαῖον, Μαντινῆς δὲ ἀπεχώρησάν τε ἐς Βουκολίωνα
καὶ ὕστερον ἀντέστησαν.

135. Ἀπεπείρασσε δὲ τοῦ αὐτοῦ χειμῶνος καὶ ὁ Βρασίδας
τελευτῶντος καὶ πρὸς ἕαρ ἤδη Ποτιδαίας. προσελθὼν γὰρ
νυκτὸς καὶ κλίμακα προσθεὶς μέχρη μὲν τούτου ἔλαθε. τοῦ γὰρ
κώδωνος παρενεχθέντος οὕτως ἐς τὸ διάκενον, πρὶν ἐπανελθεῖν
τὸν παραδιδόντα αὐτόν, ἡ πρόσθεσις ἐγένετο· ἔπειτα μέντοι
εὐθὺς αἰσθομένων, πρὶν προσβῆναι, ἀπήγαγε πάλιν κατὰ τάχος
2 τὴν στρατιὰν καὶ οὐκ ἀνέμεινεν ἡμέραν γενέσθαι. καὶ ὁ χειμῶν
ἔτελεύτα, καὶ ἑνατον ἔτος τῷ πολέμῳ ἔτελεύτα τῷδε ὃν Θουκυ-
δίδης ξυνέγραψεν.

παρεσχηκός ist kein Grund. — μάχῃ, bei Delion, C. 96.

3. ἐπέλαβεν. vgl. Plut. Mar. 46 ἀποθνήσκει ἡμέρας ἑπτὰ τῆς ἑβδόμης ὑπατείας ἐπιλαβών. Die Bedeutung von ἐπί ist dieselbe wie in ἐπιβιώναι 2, 65, 6. 5, 26, 5. Ueber die Chrysis s. 2, 2, 1.

134. 1. ἀμφιδήριτος, poet. Wort.

2. ἀγχωμάλου. zu 3, 49, 1. — ἐπηυλίσαντο. zu 3, 5, 2.

135. 1. πρὸς ἕαρ ἤδη gehört zusammen. zu 1, 30, 4. — τοῦ γὰρ κώδωνος κτέ. Man sieht, dass hier ein Posten dem andern die Schelle zuträgt. Eine andere und wohl die häufigere Art, die Wachsamkeit der Posten zu prüfen, war die, dass eine Patrouille mit der Schelle die Runde machte, der dann jeder Posten zu antworten hatte. — πρὶν προσβῆναι, sc. τοὺς Λακεδαιμονίους.

3

2

Thucydides,

Thukydides für den Schulgebrauch erklärt

Bd.: 1,2

Leipzig 1873

Passau, Staatliche Bibliothek -- S nv/Ada 40/3-1+2
urn:nbn:de:bvb:12-bsb11340169-7